

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA BOHEMISTIKY

**Budování ortofonické a ortoepické kompetence
ve výuce češtiny jako cizího jazyka**

Teaching the Orthophonic and Orthoepic Competence
in Czech for Foreigners

Martina Opálková

Česká filologie

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 20. 4. 2013

.....

Podpis autora práce

Ráda bych poděkovala vedoucí práce, Mgr. Darině Hradilové, Ph.D,
za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky.

Dále chci poděkovat Michalu Koudelkovi a rodičům Haně a Vladislavovi Opálkovým za podporu při psaní
práce a za spolupráci při pořizování audio nahrávky.

Obsah

1.	Úvod.....	7
2.	Teoretická východiska.....	8
	2.1 Fonetika.....	8
	2.2 Fonologie.....	8
	2.3 Ortoepie.....	9
	2.4 Ortofonie.....	9
	2.5 Kompetence.....	9
	2.6 Vztah mluvené a psané podoby jazyka.....	9
3.	Analýza učebnic.....	12
	3.1 Abeceda.....	13
	3.2 Hláskové skupiny.....	13
	3.3 Slovní a větný přízvuk.....	14
	3.4 Změna hlásek v proudu řeči.....	16
	3.5 Poslechová cvičení.....	17
	3.6 Závěr.....	18
4.	Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme.....	19
	4.1 Rámec a fonetické dovednosti.....	20
	4.2 Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1 (podle SERR).....	23
	4.2.1 Vokály.....	23
	4.2.1.1 Slabiky di, ti, ni.....	24
	4.2.1.2 Měkčící ě.....	24
	4.2.1.3 Dva vokály uprostřed slova.....	24
	4.2.1.4 Diftongy.....	25
	4.2.1.5 Vokalizace prepozic.....	25
	4.2.2 Konsonanty.....	25
	4.2.2.1 Ráz.....	26
	4.2.2.2 Asimilace znělosti a neutralizace znělosti.....	27
	4.2.2.4 Zdvojené konsonanty.....	29
	4.2.3 Slovní přízvuk.....	29
	4.2.4 Kadence.....	30
	4.3 Analyzované učebnice vs. požadavky Rámce.....	30
5.	Návrh vlastní koncepce.....	33
	5.1 Hlásky.....	33

5.1.1	Vokály	33
5.1.2	Konsonanty.....	45
5.1.2.1	Pravé (šumové) konsonantické hlásky	47
5.1.2.2	Sonorní hlásky	63
5.1.2.2.1	Nazály	64
5.1.2.2.2	Likvidy.....	68
5.1.2.3	Zvláštní skupina konsonantů	70
5.1.2.4	Ráz	71
5.1.2.5	Asimilace znělosti a neutralizace znělosti	74
5.1.2.6	Zjednodušení konsonantických skupin	76
5.1.2.7	Zdvojené konsonanty	78
5.2	Slovní přízvuk.....	78
5.2.1	Přízvuk hlavní.....	79
5.2.2	Přízvuk vedlejší	80
5.3	Větné zvukové prostředky.....	81
5.3.1	Větný přízvuk.....	81
5.3.2	Důraz	81
5.3.3	Větná intonace (kadence; melodická modulace).....	81
5.3.3.1	Signalizace hranice výpovědi.....	82
5.3.3.2	Signalizace hranice nekoncových výpovědních úseků	84
5.4	Specifické jazykové problémy při učení	84
5.4.1	Angličtina vs. čeština	85
5.4.2	Němčina vs. čeština	85
5.4.3	Francouzština vs. čeština.....	87
5.4.4	Španělština vs. čeština.....	88
5.4.5	Portugalština vs. čeština.....	89
5.4.6	Ruština vs. čeština	89
5.4.7	Polština vs. čeština	90
5.4.8	Vietnamština vs. čeština.....	91
5.4.9	Čínština vs. čeština	91
5.4.10	Korejština vs. čeština.....	92
5.4.11	Japonština vs. čeština.....	92
5.4.12	Arabština vs. čeština.....	92
6.	Závěr	94
7.	Pracovní listy: PL1–PL63	95

8.	Anotace	96
9.	Resumé (Summary).....	98
10.	Seznam použité literatury	100
11.	Přílohy	101
	Příloha 1: Speciální symboly fonetické transkripce.....	101
	Příloha 2: Odlišnosti od principu 1:1, tj písmeno za hlásku (a naopak)	103
	Příloha 3: Česká abeceda.....	104
	Příloha 4: Společné referenční úrovně: globálně pojatá stupnice	104
	Příloha 5: Přehledná tabulka českých souhlásek a jejich názvů (podle Hály)	106
7.	Pracovní listy: PL1–PL63	107

1. Úvod

Ve své práci se zaměřím na ortofonickou a ortoepickou stránku jazyka a jejich prezentaci ve výuce češtiny jako cizího jazyka. Nejdříve budu analyzovat vybrané učebnice češtiny pro cizince s ohledem na kvalitu a kvantitu prezentace zmíněné problematiky. Zaměřím se na metodiku, jakou je v nich problematika ortofonie a ortoepie probírána a zda je vůbec probírána, budu zkoumat typy, frekvenci, kvantitu a kvalitu cvičení v učebnicích, audio nahrávky doprovázející cvičení nebo texty v učebnicích.

Dále se zaměřím na *Společný evropský referenční rámec pro jazyky* a jeho požadavky na zvládnutí ortofonie a ortoepie pro jednotlivé úrovně, zejména pak pro úroveň A1, tedy začátečníky, na kterou je tato práce zaměřená. Přihlédnu nejen k obecným požadavkům, ale především ke konkretizaci požadavků na český jazyk a hodnocení jejich obtížnosti. Na základě těchto informací navrhnu vlastní koncepci budování ortofonické a ortoepické kompetence ve výuce češtiny pro cizince, při níž se budu opírat primárně o *Výslovnost spisovné češtiny I*¹. Vlastním výstupem mé práce bude sada pracovních listů k výuce češtiny pro cizince s řadou cvičení zaměřených na jednotlivé probírané jevy, která budou doplněná fonetickým přepisem a audio nahrávkou.

¹ Hála, Bohuslav: *Výslovnost spisovné češtiny I*. Academia, Praha 1967.

2. Teoretická východiska

Tato práce se bude zabývat především ortofonií a ortoepií, ale při výkladu se bude opírat i o další vědní disciplíny. Nejprve tedy uvedu jednotlivé obory a připojím jejich stručný popis, vysvětlím také některé další klíčové pojmy. Z vědních oborů jsou pro nás výchozí *fonetika*, *fonologie*, *ortofonie* a *ortoepie*; důležitým pojmem je *kompetence*. Tato práce se bude zabývat především zvukovou stránkou jazyka a takovými jevy, která nebývají v písmu vždy zachyceny. Zaměřím se tedy i na vztah mluvené a psané podoby jazyka a připojím základní informace o fonetické transkripci.

2.1 Fonetika

Fonetika spolu s fonologií jsou vědními disciplínami, které se zabývají zkoumáním zvukové stránky jazyka. Jsou samostatnými obory, ale navzájem se doplňují. Fonetika zkoumá „artikulační, akustickou a percepční stránku zvukových prvků, a to tak, jak se projevují v mluvených, resp. vůbec zvukových projevech.“²

K přesnému zachycení podoby řeči fonetika využívá tzv. fonetickou transkripci, což je systém „grafického přepisu, kde těže hlásce odpovídá vždy jeden a tentýž grafický znak a témuž znaku odpovídá vždy pouze jediná hláska.“³ Česká fonetická transkripce vychází ze znaků české abecedy, je však doplněna i speciálními znaky, např. [ŋ], [ʃ], [ɯ], [ʒ] a jiné. Jejich kompletní soupis uvádím v příloze číslo 1. Fonetickou transkripci zapisujeme do hranatých závorek [].

2.2 Fonologie

Na rozdíl od fonetiky, která zkoumá zvukové prvky jazyka z hlediska jejich objektivních vlastností, jsou pro fonologii podstatné pouze ty vlastnosti, které jsou v daném jazyce významotvorné. „V rámci fonologie se především studuje a popisuje inventář fonémů včetně jejich vztahů a zákonitosti jejich spojování.“⁴ Základní jednotkou fonologie je „foném,

² Dokulil, Miloš (a kol.): *Mluvnice češtiny (1)*. Academia, Praha 1986, s. 11.

³ *Mluvnice češtiny (1)*, s. 14.

⁴ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 28. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch03s02.html>>.

nejmenší zvukový prostředek schopný rozlišit minimální významovou jednotku jazyka, morfém.“⁵

2.3 Ortoepie

Ortoepie je popis normy spisovné výslovnosti. Je tvořena dvěma složkami – ortofonií a vlastní ortoepií. O ortofonii je pojednáno níže, vlastní ortoepie je soubor „zásad užívání ortofonických hlásek v souvislé řeči, jejich změn v rámci slova a výpovědi, a také zásad přízvukování, intonace apod.“⁶ Znalost ortoepie nejen že zajišťuje kultivovanost projevu, ale především jeho úplnou srozumitelnost.

2.4 Ortofonie

Ortofonie daného jazyka udává popis standardního znění konkrétních hlásek, je tedy naukou o správném tvoření hlásek, především jejich artikulaci.⁷ Krčmová⁸ jako příklad uvádí výběr z různých variant hlásky [r] – pro daný jazyk je vždy jen jedna varianta správná, vzorová.

2.5 Kompetence

Kompetence jsou souhrnem znalostí, dovedností a vlastností, které jedinci umožňují provádět určité úkony. Obecné kompetence jsou ty, které nejsou specificky jazykové, ale kterých se využívá při nejrůznějších úkonech, včetně jazykových činností. Komunikativní jazykové kompetence jsou ty, které člověku umožňují jednat s využitím specificky jazykových prostředků.⁹

2.6 Vztah mluvené a psané podoby jazyka

Přirozené jazyky světa z velké části existují ve dvou základních realizacích, a sice mluvené a psané. „Pokud jde o schopnost vyjádřit nejrůznější obsahy sdělení, různé myšlenky, jsou

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ *Slovník lingvistických termínů pro filology*, s. 83.

⁸ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 28. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch03s02.html>>.

⁹ Podle *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. Council for Cultural Co-operation, Education Committee, Modern Languages Division. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2002, s. 9.

mluvené i psané projevy rovnocenné; v jisté míře zobecnění můžeme říci, že jednomu jazykovému systému (langue) odpovídají dva typy realizací v řeči (parole), mluvená a psaná.¹⁰ Mluvená a psaná řeč se liší v materiálních prostředcích, které používají pro vyjádření myšlenek. Řeč mluvená užívá zvukové vlny produkované lidskými mluvidly, řeč psaná používá různý grafický záznam, značky (obrázky, hieroglyfy, písmena).

V češtině spolu grafická a zvuková podoba jazyka korespondují. V zásadě jednotlivým grafémům odpovídají jednotlivé fonémy, avšak existují případy, kdy tomu tak není.¹¹ Například grafému *x* odpovídá spojení dvou fonémů [k] a [s], popř. [g] a [z], nebo foném značený ve fonetické transkripci [x] má grafický zápis složený ze dvou grafémů – *ch*. Jiné případy, kdy grafém neodpovídá fonému, jsou často motivovány vyššími rovinami, především snahou zvýraznit morfémovou stavbu slova. Je tomu tak například u znělých párových hlásek na konci slova, kdy vyslovíme hlásku neznělou: *had* [hat], *kloub* [kloʊp], *smog* [smok] apod.

Z hlediska morfologie jsou důležité především dva případy neshody mezi grafickou a zvukovou podobou češtiny, a sice dvojí grafém pro samohláskový foném [i] a trojí fonologická realizace grafému *ě*.

Jediný samohláskový foném – krátké a dlouhé [i]/[i:] – se zapisuje dvojitým grafémem *i* – *y/í* – *ý*. Tradice uchovat protiklad *i* – *y* v grafickém záznamu usnadňuje rozlišení deklinačních morfů totožných fonologicky, ale rozdílných funkčně (zejména rozlišení N a A plurálu typu *páni* – *pány*; N plurálu životných a neživotných *sokoli* – *stoly*). Ve slabikách *s*, *t*, *d*, *n* protiklad *i* – *y* snižuje počet diakritických znamének a tím zvyšuje čitelnost grafického záznamu. Slabiky *di*, *ti*, *ni* pak vyslovujeme měkce/palatálně [ďi, ti, ňi], kdežto slabiky *dy*, *ty*, *ny* čteme [di, ti, ni].

Jak již bylo řečeno, grafém *ě* je fonologicky realizován trojitým způsobem. Po grafémech *b*, *p*, *v*, *f* (ústní retné souhlásky) se realizuje jako [je], tedy [bje, pje, vje, fje]; po grafému *m* (nosová retná souhláska) se realizuje jako [ňe], tedy [mňe]; po grafémech *t*, *d*, *n* se *ě* realizuje jako [e] a označuje palatalizaci těchto hlásek, tedy [tě, dě, ňe].¹²

¹⁰ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 29. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch02.html>>.

¹¹ V příloze číslo 2 uvádím tabulku s grafémy/hláskami, které se vymykají principu 1:1.

¹² Zpracováno podle *Mluvnice češtiny (1)*, s. 175 a 176.

3. Analýza učebnic

Při analýze učebnic se zabývám pouze fonetickou rovinou, zcela opomím roviny morfologickou a syntaktickou. Pro mou práci nemají větší význam. Nejedná se tedy o celkové hodnocení učebnic, pouze o dílčí analýzu.

Analýza učebnic češtiny jako cizího jazyka se zaměřila na učebnice spíše novějšího data, které jsou ve výuce češtiny pro cizince nejčastěji používané. Jedná se o následující tři učebnice, jejichž součástí je vždy i pracovní sešit:

Bednářová, Ivana – Pintarová, Magdalena: *Communicative Czech (Elementary Czech)*. Praha 1995.

Cvejnová, Jitka: *Česky, prosím I*. Praha 2008.

Holá, Lída: *New Czech Step by Step*. Praha 2008.

Učebnice autorské dvojice Bednářová – Pintarová je určena úplným i pokročilým -začátečnickům. V učebnici je používán zprostředkující jazyk – angličtina, ale informace jsou paralelně uváděny i v češtině. Úvodní lekce se věnuje fonetice a fonologii, první lekce obsahuje základní gramatiku, která odpovídá gramatice obsažené v *The First 50 Steps*, na kterou se autorky odvolávají s návazností této učebnice.

Učebnice Jitky Cvejnové je prvním dílem čtyřdílné série, která zahrnuje čtyři úrovně *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky*, tedy A1, A2, B1 a B2. V předmluvě k prvnímu dílu uvádí, že se opírá o českou verzi referenčního popisu češtiny *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. Učebnice obsahuje mimo jiné přehled fonetického systému češtiny. Kniha je celá psaná česky, nepoužívá zprostředkovací jazyk.

Učebnice Lídy Holé je podle úvodu komunikativní učebnice na bázi angličtiny. Z hlediska Rámce zaručuje studentům dosažení prahové úrovně B1. Učebnice je určena kolektivu i jednotlivcům, kteří chtějí „co nejdříve mluvit a rozumět česky.“ V úvodu knihy jsou pro studenty anglicky zodpovězeny nejčastěji kladené otázky o češtině.

V uvedených učebnicích jsem se zaměřila na a) seznámení posluchačů s českými hláskami (abecedou) a jejich patřičnou výslovností, b) seznámení s hláskovými skupinami a jejich náležitou výslovností, c) pojednání o slovním a větovém přízvuku, d) pojednání o chování hlásek v proudu řeči. Ve všech případech jsem

sledovala, jestli po představení učiva následuje jeho patřičné procvičení. Zaměřila jsem se tedy na to, zda jsou v učebnicích zařazena (v dostatečné míře) poslechová cvičení, jaké úkoly se k nim váží a také zda součástí učebnice pro studenty je CD s uvedenými nahrávkami.

3.1 Abeceda

V analyzovaných učebnicích češtiny pro cizince jsou studenti s abecedou ve většině případů seznámeni již v úvodu. Výjimku tvoří učebnice Lídy Holé ***New Czech Step by Step***, kde je v úvodu student seznámen s českými hláskami poněkud jiným způsobem. Hlásky jsou rozděleny do tří skupin, z nichž první a největší skupina obsahuje hlásky odpovídající anglické abecedě, tedy hlásky většině studentům již dobře známé. Druhou skupinu tvoří souhlásky typické pro češtinu, třetí skupinu tvoří samohlásky typické pro češtinu, tedy dlouhé vokály a ě. Nicméně i učebnice Lídy Holé obsahuje kompletní českou abecedu, je uvedena v závěru učebnice (s. 216) spolu s přehledem gramatiky.

Znalost abecedy považuji za vhodné, ne-li nutné, především kvůli nutnosti hláskování, kterému se cizinci jistě nevyhnou, ale také kvůli znalosti českého abecedního řazení například pro potřeby hledání ve slovníku, v seznamech apod.

Za pozitivní považuji skutečnost, že všechny učebnice uvádějí (v hranatých závorkách) u jednotlivých písmen abecedy jejich výslovnost. Nicméně na CD, které většina učebnic zahrnuje, už cvičení na podporu takového nácviku chybí. Výjimku tvoří pouze cvičebnice k učebnici ***Česky, prosím I*** Jitky Cvejnové, kde na stranách 9, 10 a 25 najdeme cvičení zaměřená na výslovnost vokálů a konsonantů.

Cenné jsou některé poznámky k výslovnosti hlásek v učebnici Lídy Holé (s. 217). Autorka seznamuje studenty s výslovností konsonantů *p*, *t*, *k*, která (na rozdíl od angličtiny) není aspirovaná. Vyjadřuje se k výslovnosti *i/y*, která je v češtině shodná, stejně jako výslovnost *ú* a *ů*. Přínosný je i popis správného tvoření konsonantů *d'*, *t'*, *ň* v ústech.

3.2 Hláskové skupiny

V učebnici ***Communicative Czech (Elementary Czech)*** jsou studenti po abecedě seznámeni s výslovností některých hláskových skupin, které obsahují pro ně nové konsonanty. Na několika příkladech je ukázáno, jak se chovají hláskové skupiny *di*, *ti*, *ni*; *dí*, *tí*, *ní*; *dě*, *tě*, *ně*; *d'*,

ť, ň + a, o, u; bě, pě, vě, fě, mě. Zmíněné příklady si však nekladou v první řadě nárok na studentovo zvládnutí výslovnosti těchto skupin, nýbrž na jeho zvládnutí pravidla, kdy se nad souhláskou/samohláskou píše háček a kdy nikoli. Nácvik výslovnosti uvedených hláskových skupin tedy spočívá především na vyučujícím, neboť uvedené příklady nejsou součástí CD nahrávky.

V závěru učebnice **Česky, prosím I** Jitky Cvejnové je vedle přehledu gramatiky také rozsáhlý přehled fonetického systému češtiny, jemuž odpovídá bohatá sada cvičení s množstvím příkladů pro nácvik výslovnosti, uvedená v pracovním sešitě. Všechna cvičení jsou doprovázena CD nahrávkou.

Zvukový systém češtiny, uvedený v učebnici na stranách 173–181, seznamuje studenty postupně s vokály, diftongy, jak čteme *i* + vokál (s. 173), jak čteme vokál + *i*, konsonanty (s. 174), spojení konsonant + písmeno *ě* (*bě, pě, vě, fě, mě; dě, tě, ně; di, ti, ni, dí, tí, ní*; (cizí slova, v nichž se výše uvedené hláskové skupiny čtou tvrdě, s. 176); slabikotvorné *r, l*, slabičné *m* (s. 177).

Uvedená cvičebnice obsahuje cvičení zaměřená na hláskové skupiny *bě, pě, vě, mě* (s. 17), *dě, tě, ně* (s. 25), *di, ti, ni*, ale také na slabikotvorné *r, l* a jejich výskyt ve skupinách hlásek (s. 31). Další z cvičení jsou zaměřena na výslovnost samohláskových skupin *ia, ie, ii, io, iu* a *oi, ui, ai/ay*.

S výslovností hláskových skupin stručně seznamuje také učebnice Lídy Holé **New Czech Step by Step**, v níž na straně 217 najdeme několik příkladů, kdy se vyslovuje *d', t', ň*; tedy a) pokud je hláska zapsána jako *d', t', ň*, b) pokud se jedná o hláskovou skupinu *d, t, n + i*, nebo c) ve skupině hlásek *d, t, n + ě*. Ke každé z uvedených skupin náleží tři příklady, dokládající výskyt té které skupiny. Na stejné straně autorka uvádí také skupiny hlásek *bě, pě, vě, mě* a jejich výslovnost. Poněkud rozporuplná je výslovnost uvedená v hranatých závorkách u skupiny *mě [mnje]*, vzhledem k tomu, že jen o pár řádků výše autorka vysvětlovala tvoření hlásky *ň* a výslovnost hláskové skupiny *ně*.

3.3 Slovní a větný přízvuk

Všechny analyzované učebnice seznamují studenty se základními informacemi o slovním přízvuku, nicméně některé z uvedených informací nejsou dostačující. Viz dále.

V učebnici **Communicative Czech (Elementary Czech)** se na straně 14 o přízvuku dočteme následující: „*Pokud je slovo přízvučné, přízvuk je vždy na první slabice: republika, počítač, náměstí. Jednoslabičné předložky v předložkových vazbách jsou přízvučné: ve městě, na poště, nad městem.“*

Tuto formulaci („*pokud je slovo přízvučné*“) nepovažuji za příliš šťastnou. Sděluje cizinci, že v češtině jsou slova přízvučná i nepřízvučná, avšak neříká, která jsou která. Níže v učebnici na téže straně sice autorka uvádí, že „*některá slova (enklitika) jsou nepřízvučná: 1) některé formy zájmen: mi, tě, ho, se, si, ...; 2) sloveso být v minulém čase: jsem, jsi, ... a v kondicionálu: bych, bys, by, ...*“, nicméně výčty těchto slov nejsou úplné a ponechávají cizince na pochybách.

Také výše uvedená formulace („*jednoslabičné předložky v předložkových vazbách jsou přízvučné*“) není zcela srozumitelná a přesná. Grafické znázornění je zde přesnější, avšak nemusí být jasně pochopeno. Důležitou informací zde je, že nejen že předložky jsou přízvučné, nýbrž že přebírají přízvuk následujícího slova (které tím pádem už přízvučné není).

Na téže straně autorka poznamenává, že „*předložková vazba s v nebo na se vyslovuje jako jedno slovo: v autě, na koncert, v Praze, na náměstí, ve vlaku, ve Francii.*“ Autorka má samozřejmě pravdu, avšak neuvádí, že toto pravidlo se týká všech jednoslabičných vlastních/primárních předložek (*bez, do, ke, ku, na, nad, o, ob, od, po, pod, před, přes, při, se, u, ve, za, ze*¹³).

V učebnici Jitky Cvejnové **Česky, prosím I** se dočteme, že slovní přízvuk je a) na první slabice, b) na jednoslabičné předložce. Neopomene představit slova bez samostatného přízvuku (enklitika). Jako příklady enklitik uvádí pouze ta, která se vyskytují v učebnici A1: a) reflexivní formy *se, si (dívám se, kupuju si)*; b) formy pomocného verba *být* v préteritu (*byl jsem, psali jsme*), c) osobní zájmena v dativu a akuzativu (*líbí se mi..., bolí ho...*). (s. 180)

Vhodným doplněním látky o slovním přízvuku v učebnici je soubor cvičení zaměřených na procvičení předložek *do, z, ze* (s. 75) a na předložky *v, ve* (s. 87) v cvičebnici, která jsou opět doprovázena CD nahrávkou.

¹³ Podle *Výslovnosti spisovné češtiny I*, s. 67.

Z analyzovaných učebnic se pouze v této dočteme také o větné intonaci. Na straně 181 je graficky znázorněna „melodie oznamovacích vět a doplňovacích otázek – klesavá“ a „melodie zjišťovacích otázek – stoupavá, stoupavě-klesavá.“

Slovní přízvuk neopomíjí ani učebnice **New Czech Step by Step**, nicméně podává o něm nejméně informaci: „S výjimkou některých nepřízvučných slov je přízvuk vždy na první slabice slova.“¹⁴ (s. 217) Jako příklady uvádí *náměstí, situace, analýza, na ulici, ve škole*. Není zde už vysvětleno, která jsou ona zmíněná nepřízvučná slova tvořící výjimku z uvedeného pravidla, není vysvětleno, které předložky přejímají přízvuk a až na uvedené dva příklady není ani řečeno, že (slabičné) předložky přízvuk přejímají.

3.4 Změna hlásek v proudu řeči

V úvodní fonetické lekci učebnice **Communicative Czech (Elementary Czech)** jsou studenti seznámeni se znělými a neznělými souhláskami, na něž navazuje poučení o ztrátě znělosti na konci slova (ke každému páru konsonantů je uveden jeden příklad, s. 14). Následuje poučení o asimilaci znělosti, ke které dochází „ve skupině dvou nebo více konsonantů.“¹⁵

Nejpodrobnější výklad o změnách hlásek v proudu řeči nalezneme v učebnici Jitky Cvejnové **Česky, prosím I**. Autorka zde rozlišuje neutralizaci znělosti (na konci slova, s. 177) a asimilaci znělosti, kterou probírá postupně (znělý konsonant + neznělý k., neznělý k. + znělý k., asimilace znělosti u ř, asimilace znělosti u skupiny sh, po předložkách v a z, s. 178). Nechybí rovněž přehled znělých a neznělých konsonantů a jejich přehledné rozdělení na párové a nepárové (s. 179). Z analyzovaných učebnic se pouze zde dočteme o pravidlech asimilace při spojení dvou slov ve větě.

Cvičebnice **Česky, prosím I** opět uvádí cvičení k jednotlivým hláskovým skupinám (*b, v, d, d', z, ž, g, h* na konci slova, s. 47; *b, v, d, d', z, ž, h* ve skupině konsonantů, s. 57; souhláskové skupiny *kd, kb, tb, sb*, s. 65). U jednotlivých skupin hlásek, jimž není přiřazeno cvičení ve cvičebnici pro úroveň A1, autorka vždy uvádí zdroj, v němž je možno cvičení na danou látku najít (učebnice A2, B1).

¹⁴ překlad z angličtiny - autorka

¹⁵ Překlad z angličtiny – autorka.

Učebnice Lídy Holé **New Czech Step by Step** dokládá pravidla o neutralizaci znělosti a asimilaci znělosti na pěti příkladech. Doplněna jsou o přehled českých znělých a neznělých konsonantů (s. 217).

3.5 Poslechová cvičení

Po představení a probrání českého fonetického systému by měla následovat poslechová cvičení zaměřená na procvičení správné výslovnosti českých hlásek, českých slov i českých vět. Taková cvičení by měla studentovi poskytnout dostatečnou oporu pro zvládnutí základů české ortofonie a ortoepie. V analyzovaných učebnicích jsem se zaměřila na cvičení podporující tyto dovednosti.

Učebnice **Communicative Czech (Elementary Czech)** zařazuje poslechová cvičení v každé lekci. Studenti mají k dispozici vždy jeden kratší (většinou) dialogický text doprovázený audio nahrávkou, který má podle značek v učebnici sloužit také ke čtení. Od druhé lekce jsou zařazovány i texty k poslechu, většina z nich (9 z 11) má opět dialogický charakter. Jejich psanou podobu si student může zkontrolovat v závěru učebnice. Nevýhodou této učebnice je skutečnost, že CD není její součástí, je ale možno si jej pořídit zvlášť. V pracovním sešitě pak nenajdeme žádná poslechová ani jiná cvičení zaměřená primárně na výslovnost.

Učebnice a cvičebnice Jitky Cvejnové **Česky, prosím I** obsahuje řadu cvičení zaměřených (primárně či sekundárně) na výslovnost. V průběhu celé učebnice jsou zařazeny texty zaměřené na (hlasité) čtení a správnou výslovnost/odpovídání/doplnění (11 textů); poslech a správnou výslovnost při čtení (18 textů); poslech a následné opakování nebo čtení (26 textů); poslech a doplnění nebo napsání (22 textů).

Cvičebnice **Česky, prosím I** obsahuje ke každé lekci cvičení na výslovnost jednotlivých hlásek, hláskových skupin i předložkových vazeb, jak již bylo řečeno výše. Všechna zmíněná cvičení jsou doprovázena audio nahrávkou.

Poslední z analyzovaných učebnic, **New Czech Step by Step**, zařazuje také poslechová cvičení a texty na procvičení četby, nicméně nejsou primárně určena k nácviku správné výslovnosti. Stejně jako v pracovním sešitě jsou poslechová cvičení zaměřena na porozumění.

Ze všech analyzovaných učebnic pouze *Česky, prosím I* podává také stručný výklad o čtení/výslovnosti dvou stejných konsonantů v řadě (např. Anna), zjednodušení souhláskových skupin (jsem, dcera) a rázu (s. 180). K dalším příkladům na danou problematiku odkazuje na učebnice pro úroveň A2 nebo B1.

3.6 Závěr

Analýza učebnic ukázala, že kvalita uvedených informací je ve všech třech případech srovnatelná. Drobné rozdíly nacházíme v kvantitě uvedených informací, větší rozdíly pak v počtu příkladů, dokládajících probíranou látku, nejvýraznějším rozdílem pak byla zařazená/nezařazená cvičení na dané učivo. Proto bych chtěla vyzvednout učebnici Jitky Cvejnové *Česky, prosím I*, která ze srovnávaných knih ve všech rozebíraných kategoriích svou kvalitou převyšovala zbylé dvě učebnice; cvičení zaměřená na nácvik výslovnosti se zde objevují systematicky.

4. Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme.

V této kapitole se zaměřím nejprve na to, co Rámec je, k čemu slouží a proč jej potřebujeme. Dále se pokusím vystihnout, jaké požadavky na výuku a znalost ortofonické a ortoepické normy obsahuje. Po těchto „obecných“ informacích se zaměřím na referenční úrovně pro češtinu a konkretizaci požadavků na studentovy znalosti české výslovnostní normy prezentované v popisech jednotlivých referenčních úrovní, především však v úrovni A1. Informace v úrovních obsažené mi poslouží jako „rámec“ udávající rozsah a hloubku informací, které by měl student znát, tyto informace budu dále konkretizovat, upřesňovat a doplňovat převážně s pomocí dvou publikací, a to *Výslovnost spisovné češtiny I* Bohuslava Hály a *Fonetika a fonologie českého jazyka* Marie Krčmové. Tento podrobnější popis fonetických a ortoepických pravidel jsem se rozhodla uplatnit především kvůli druhé části své práce, jejímž výstupem bude sada cvičení v pracovních listech.

Společný evropský referenční rámec je dokument Rady Evropy. Byl vydán v roce 2001 (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Council for Cultural Co-operation, Education Committee, Modern Languages Division, Strasbourg), první české vydání vyšlo v roce 2002 na Univerzitě Palackého v Olomouci.

„Společný evropský referenční rámec poskytuje obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulí, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. V úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Popis se rovněž týká kulturního kontextu, do něhož je jazyk zasazen. Rámec také definuje úrovně ovládnutí jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stádiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.“¹⁶ Rámec definuje šest referenčních úrovní (A1, A2, B1, B2, C1, C2 – viz Příloha 4) znalosti cizího jazyka v oblasti čtyř jazykových dovedností – recepčních (čtení, poslech) a percepčních (psaní, mluvení).

„Poskytnutím společného základu pro srozumitelný popis cílů, obsahu a metod Rámec přispěje ke srozumitelnosti kursů, sylabů a systému kvalifikačních osvědčení,

¹⁶ *Společný evropský referenční rámec*, s. 1

a tak podpoří mezinárodní spolupráci v oblasti moderních jazyků. Poskytnutí objektivních kritérií pro popis jazykové způsobilosti usnadní vzájemné uznávání kvalifikačních osvědčení získaných v různých studijních kontextech, a tak napomůže mobilitě v Evropě.“¹⁷

Rámec má posílit jazykové vyučování v členských zemích Evropské unie, aby tím podpořil mobilitu a mezinárodní komunikaci. Zároveň je nutné učit studenty úctě ke kulturním odlišnostem a vzájemnému porozumění. Proto je učení se jazykům nutné chápat jako celoživotní úkol, který je nutno podporovat už od předškolního vzdělávání.

Účelů, k nimž může Rámec sloužit, je několik. Jsou to především „plánování jazykových programů“ (dřívější znalosti studenta, cíle programu, obsah programu), „plánování jazykové certifikace“ (sylaby, kritéria hodnocení), „plánování autoregulovaného učení“ (stanovení cílů, sebehodnocení). Učební programy a certifikace mohou být globální (všechny složky jazyka), modulární (omezená oblast jazyka), disproporční (specificky zaměřené učení) i dílčí (rozvoj pouze určitých dovedností).¹⁸

4.1 Rámec a fonetické dovednosti

Pro vymezení oblasti, v níž se budu pohybovat, je nutné uvést alespoň stručně strukturu, do níž jsou fonetické dovednosti v Rámci zasazeny. Rámec charakterizuje komunikativní jazykovou kompetenci jako propojení tří komponent: lingvistické, sociolingvistické a pragmatické. Zaměříme-li se na lingvistickou kompetenci, zjistíme, že je tvořena lexikálními, fonologickými a syntaktickými znalostmi.

Je zřejmé, že vedle znalostí slovní zásoby, gramatiky a syntaktických pravidel je pro správné tvoření výpovědi a dorozumění se v cizím jazyce důležitá také znalost fonetiky a fonologie daného jazyka. Fonetické dovednosti jsou nezbytné pro artikulaci výpovědi, která při formulaci výpovědi (jazyková dovednost) navazuje na schopnost sdělení naplánovat a uspořádat.¹⁹

Schopnost artikulovat výpověď v cizím jazyce je pro mnohé (zvláště dospělé) studenty usnadněna obecnými fonetickými dovednostmi, jakými jsou „schopnost odlišit a produkovat neznámé hlásky a neznámá prozodická uskupení; schopnost vnímat a spojovat v řetězce neznámé sekvence hlásek; schopnost v roli posluchače rozložit (tj. rozdělit na jednotlivé

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Podle *Společného evropského referenčního rámce*, s. 6.

¹⁹ Podle *Společného evropského referenčního rámce*, s. 92.

významově důležité části) souvislý proud zvuků na smysluplné strukturované řetězce fonologických jednotek; pochopení/zvládnutí procesů vnímání a produkce zvuků, které jsou aplikovatelné na učení se novému jazyku.“²⁰

Při učení se cizímu jazyku je tedy nutné, aby si studenti budovali mimo jiné fonologickou kompetenci, která „zahrnuje znalosti a dovednosti vnímat a produkovat:

- zvukové jednotky (fonémy) jazyka a jejich realizaci v určitých kontextech (alofóny);
- fonetické rysy, které odlišují fonémy (distinktivní rysy, např. znělost; labializace (zaokrouhlení rtů); nazálnost (nosovost); exploze (prudký výdech);
- zvukovou výstavbu slova (strukturu slabiky, sekvenci/sled fonémů, slovní přízvuk, tónový průběh slova);
- zvukovou stránku věty (prozódii);
 - o větný přízvuk a rytmus,
 - o intonaci;
- fonetickou redukci (oslabování):
 - o redukci samohlásek,
 - o slabé a silné formy,
 - o asimilaci
 - o elizi (vypouštění hlásek).“²¹

Obecně míru zvládnutí zvukové stránky jazyka pro jednotlivé referenční úrovně podle Rámce znázorňuje tabulka:

²⁰ Společný evropský referenční rámec, s. 109.

²¹ Společný evropský referenční rámec, s. 118.

C2	viz C1
C1	Dokáže správně rozlišit použití intonace a větného přízvuku tak, aby vyjadřoval i nejjemnější významové odstíny.
B2	Osvojil(a) si jasnou, přirozenou výslovnost a intonaci.
B1	Výslovnost je z hlediska artikulace jasná, i když je občas zřejmý cizí přízvuk a občas se objevují chyby ve výslovnosti.
A2	Výslovnost je celkově dostatečně jasná natolik, aby byla srozumitelná, navzdory zcela zřejmému cizímu přízvuku, ale účastníci promluvy budou občas potřebovat, aby bylo zopakováno, co již bylo řečeno.
A1	Výslovnost velmi omezeného repertoáru osvojených slov a frází může být srozumitelná pro rodilé mluvčí, pokud vyvinou určité úsilí a pokud jsou zvyklí na styk s danou jazykovou skupinou.

22

Prezentace ortoepické kompetence v Rámci úzce navazuje na prezentaci ortografické kompetence. Jejím obsahem je prezentace psaného textu a jeho správná artikulace. Ortoepická kompetence tedy znamená znalost pravopisných pravidel, schopnost pracovat se slovníkem, znalost konvencí, které slovník používá k prezentaci výslovnosti, znalost zákonitostí vyplývajících z psané podoby jazyka, obzvláště interpunkce, pro frázování a pro intonaci, schopnost vypořádat se s mnohoznačností (homonymií, syntaktickou mnohoznačností) ve světle daného kontextu.²³

Při výuce a učení se výslovnosti cizího jazyka zjistíme, že množství fonémů lze bez problému přenést z mateřského jazyka do jazyka cizího, v jiných případech jsou rozdíly zřetelné, u některých fonémů zjistíme, že nemají v cizím (nebo naopak mateřském) jazyce protějšek. Jejich nenaučení nebo neosvojení pak při komunikaci znamená „ztrátu určité informace a může to vést k nedorozumění.“²⁴ Proto je důležité dbát již od počátku u studentů na správnou výslovnost už na úrovni fonémů a dosáhnout toho, aby si sami studenti uvědomili případnou chybu ve výslovnosti, často způsobenou transferem z mateřského jazyka.

Rámec navrhuje hned několik způsobů, „jak by měli studenti rozvíjet svou schopnost vyslovovat jazyk. Může to být:

- a) prostým působením autentických ústních výpovědí;
- b) sborovou imitací učitele nebo rodilých mluvčích nahraných na audiokazetě či videokazetě;

²² Společný evropský referenční rámec, s. 119.

²³ Podle Společného evropského referenčního rámce, s. 120.

²⁴ Společný evropský referenční rámec, s. 135.

- c) individuálně zaměřenou prací v jazykové laboratoři;
- d) hlasitým čtením textového materiálu, který je foneticky zaměřen;
- e) výcvikem poslechu a drilováním fonetického rázu;
- f) stejně jako v bodě d) a e), ale s použitím foneticky přepsaných textů;
- g) uvědomělým zaměřením na fonetický výcvik (viz 5.2.1.4);
- h) učením se ortoepických pravidel (např. jak vyslovovat psanou podobu jazyka);
nějakou kombinací výše uvedených možností.²⁵

4.2 Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1 (podle SERR)

Fonologické kompetence studenta na úrovni A1 zahrnují „znalosti a dovednosti vnímat a produkovat zvukové jednotky (fonémy) jazyka a jejich realizaci v určitých kontextech (alofony), dále fonetické rysy, které odlišují fonémy, jako např. znělost, labializace. Zvládnutí prozodie v češtině na úrovni A1 uvažujeme jen ve velmi omezené míře. Student A1 si musí v cílovém jazyce osvojit přinejmenším takovou výslovnost, aby mu rodilí mluvčí rozuměli. Sám potom rozumí pečlivě, zřetelně artikulované a pomalu vyslovované řeči.“²⁶ Při prezentaci fonetického systému češtiny vychází *Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1* (dále *ČJC A1*) z postupů Zdeny Palkové. Systematicky představuje fonetický systém češtiny jako celek, poté zdůrazňuje některé vlastnosti českých hlásek na pozadí jiných systémů: čeština je postupně srovnávána s angličtinou, němčinou, francouzštinou, španělštinou, portugalsštinou, ruštinou a polštinou a jejich fonetickými systémy.

Následující podkapitoly nás postupně seznámí s konkrétními požadavky *ČJC A1* na zvládnutí české výslovnosti od hlásek až po větnou intonaci. Primárním zdrojem je kapitola „Prezentace zvukové stránky češtiny absolutním začátečníkům“ z *ČJC A1*, s. 30–43. V některých případech jsem výklad pro lepší pochopení, doplnění nebo uvedení vhodných příkladů doplnila podle *Výslovnosti spisovné češtiny I.*

4.2.1 Vokály

Prezentace vokálů v *ČJC A1* spočívá v seznámení s počtem krátkých a dlouhých vokálů a jim odpovídajících grafémů. Mimoto je zde zdůrazněn charakter české délky (opozice kvantity

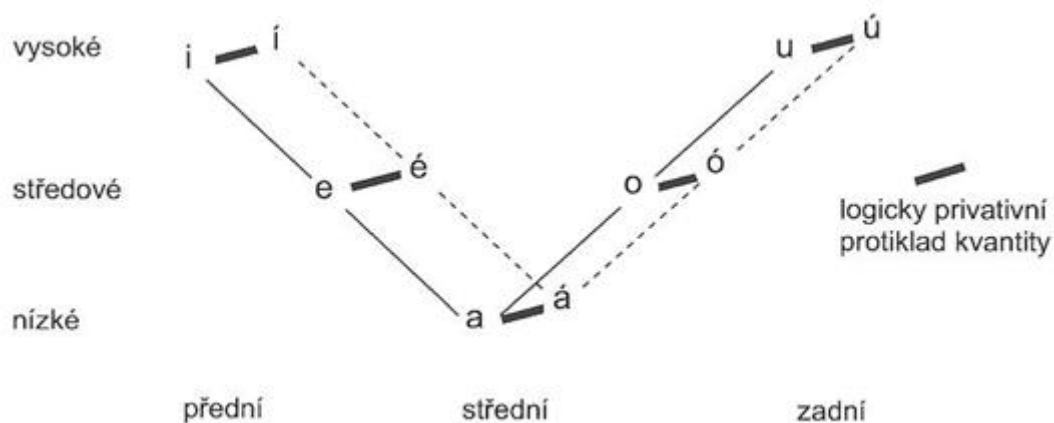
²⁵ *Společný evropský referenční rámec*, s. 155.

²⁶ *Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Olomouc 2005, s. 34.

krátkých a dlouhých vokálů), která má významotvornou funkci. Délka je v češtině fonologická (na rozdíl od francouzštiny) a není ovlivněna přízvukem (na rozdíl od ruštiny).

Vedle kvantity je třeba dbát také na kvalitu vokálů, které v češtině nejsou redukovány ani nazální (všechny české vokály jsou ústní). Je třeba dbát také na shodnou výslovnost grafémů *i/í* a *y/ý*, tedy nevyslovovat *y/ý* tvrdě.

Tradiční zobrazení českého vokalického systému má tvar trojúhelníku, který zachycuje polohu jazyka v ústech (horizontálně i vertikálně) při tvoření vokálů.

27

4.2.1.1 Slabiky di, ti, ni

Při výslovnosti slabik graficky znázorněných *di*, *ti*, *ni/dí*, *tí*, *ní* je třeba rozlišovat slova původní a přejatá. V původních slovech jsou slabiky vyslovovány měkce [dʲi], [tʲi], [ɲi]/ [dʲi:], [tʲi:], [ɲi:], tvrdá výslovnost by v tomto případě změnila význam slov. Naopak ve slovech přejatých se slabiky vyslovují tvrdě [di], [ti], [ni]/[di:], [ti:], [ni:].

4.2.1.2 Měkčící ě

Grafém *ě* (měkčící *e*) má výslovnost shodnou s krátkým *e* [e], mění však výslovnost předchozího konsonantu, nebo vkládá konsonant [j]. K těmto změnám dochází v hláskových skupinách *bě* [bje], *pě* [pje], *vě* [vje], *mě* [mɲe], *mně* [mɲe], *dě* [dʲe], *tě* [tʲe], *ně* [ɲe]. Pokud by ke změně výslovnosti předchozí hlásky nedošlo, změnil by se význam slova.

4.2.1.3 Dva vokály uprostřed slova

²⁷ Krčmová, Marie: *Fonetika a fonologie českého jazyka*. Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1984, s. 66.

Jestliže v jednom slově nebo na hranici slov za sebou následují dva vokály, „je vhodné při zvukové realizaci mezi nimi užít ráz, a to především tehdy, jde-li o stejné vokály, např. *samoobsluha* [samo[?]obsluha]. [...] V češtině jde vždy o spojení heterosylabické. Pokud se setkají vokály, z nichž aspoň jeden je [i], popř. [i:], vkládá se mezi ně [j].“²⁸

(Pro ráz používáme značku [?])

4.2.1.4 Diftongy

V češtině se můžeme setkat se třemi diftongy *au* [au], *ou* [ou] a *eu* [eu], z nichž se pouze diftong *ou* vyskytuje v domácích slovech. Zbylé dva diftongy se vyskytují ve slovech přejatých. O diftongu²⁹ mluvíme tehdy, je-li uvedená hlásková skupina tautosylabická. Není-li tomu tak nebo nachází-li se na morfematickém švu, musí být hlásková skupina při výslovnosti rozdělena rázem.

4.2.1.5 Vokalizace prepozic

Vokalizovány bývají předložky *k, v, s, z* (vokalizovaná podoba *ke, ve, se, ze*) před slovy, která začínají stejným konsonantem (*ke kolotočům, ve věži, se Sylvou, ze zahrady*) nebo skupinou konsonantů. K vokalizaci nedochází u skupin konsonantů obsahujících souhlásky *l, r, ř* – v takovém případě zůstává předložka v nevokalizované podobě. Výjimku tvoří spojení „*ve tři* – kvůli obtížné výslovnosti“.³⁰

4.2.2 Konsonanty

Řada konsonantů má v češtině shodnou nebo podobnou výslovnost jako v jiných indoevropských jazycích. Některé konsonanty ale mají v češtině odlišnou realizaci nebo se v jiných jazycích nevyskytují. Konsonanty charakterizujeme „místem a způsobem artikulace, postavením měkkého patra a postavením hlasivek.“³¹ Čeština má 21 pravých konsonantických hlásek a pět sonorních hlásek. Mezi pravé (šumové) hlásky řadíme

²⁸ ČJCA1, s. 37.

²⁹ Diftong – foném složený ze dvou vokálů/polovokálů (obv. zčásti redukovaných), vyskytující se v téže slabice (op. monoftong), dvojhláská, např. české *ou* (*Slovník lingvistických termínů pro filology*, s. 28).

³⁰ ČJCA1, s. 38.

³¹ Tamtéž.

[p], [b], [t], [d], [tʰ], [dʰ], [k], [g], [f], [v], [s], [z], [š], [ž], [x], [h], [c], [ɟ], [č], [ž], [ř], ke grafickému záznamu těchto hlásek slouží 18 liter (pro záznam hlásky [x] se užívá spřežka *ch*). Sonorní hlásky jsou tvořeny třemi nazálami [m], [n], [ŋ] a dvěma likvidami [l] a [r], graficky jsou zaznamenávány 5 literami. Likvidy (a ojedinele i nazála [m]) mohou tvořit jádro slabiky, např. [pʎno], [kɾk], [zmɾzɟlina], [osm̩], [sedm̩]. U číslovek *sedm* a *osm* se setkáme s dvojí výslovností: [sedm̩, osm̩] i [sedum, osum]. V případě těchto číslovek i jejich odvozenin je výslovnost s vkladnou samohláskou ortoepická (je především pohodlnější a zřetelnější).

Foném [j] (odpovídající grafému *j*) patří mezi klouzavé hlásky, glidy. Kvůli lepší výslovnosti se artikuluje i tam, kde není zaznamenán v písmu (vkládá se mezi dva vokály).

V češtině se setkáme s dalšími konsonanty, které se ale nevyskytují v domácích slovech. Odpovídají jim grafémy *x*, *q* a *w*.

Grafém *x* bývá ve výslovnosti realizován dvojím způsobem – jako souhlásková skupina [ks] nebo [gz]. Základní forma výslovnosti [ks] se vyskytuje na začátku slova před samohláskou (např. *xenofobie* [ksenofobije], *xaverovský* [ksaverofski:], *xylofon* [ksilofon]/[ksilofo:n]), mezi samohláskami (např. *oxidace* [oksidace], *boxer* [bokser], *lexikologie* [leksikologije]), před neznělou párovou souhláskou (např. *expresionismus* [ekspresijonizmus], *foxtrot* [fokstrot], *excelovat* [ekscelovat]), na konci slova (např. *kodeks* [kodeks], *komplex* [kompleks], *remix* [remiks]) a před sonorou (např. *exministr* [eksministr̩], *ex libris* [eks libri:s], *ortodoxní* [ortodoksni:]). Znělá výslovnost [gz] se vyskytuje před znělou párovou souhláskou (např. *exhibice* [egzhibice], *exhumace* [egzhumace], *sexbomba* [segzbomba]) a ve skupině ex+samohláska na začátku slova (např. *exemplář* [egzemplář], *existovat* [egzistovat], *exotický* [egzoticki:]).³²

Grafém *q* má ve slově „*Quebec* i *Québec*, výslovnost [k], vyskytuje se zejména jako *qu* [kv]³³, například ve slovech *Queen*, *aquapark*, *Bonaqua*. Grafém *w* vyslovujeme vždy [v] (např. *Walker* [volkr̩], *Wimbledon* [vimbledon], *swing* [sviŋk]).

4.2.2.1 Ráz

³² Doplněno podle Zeman, Jiří: *Základy české ortoepie*. Gaudeamus, Hradec Králové 2008., s. 107.

³³ ČJC A1, s. 38.

„Ráz [ʔ], tedy tzv. tvrdý hlasový začátek, se chová jako neznělá hláska, tj. způsobuje asimilaci znělosti. Jde o pevnější sevření hlasivek na začátku vokálu, čímž se z hlediska sluchové percepce zřetelněji odděluje vokál od předcházející slabiky.“³⁴ Jinými slovy se tvrdý hlasový začátek „zvukově projevuje jako prudké vyrazení hlasu po přecházejícím pevném sevření hlasivek.“³⁵

Ráz se vyskytuje v pozici před samohláskou po absolutní pauze (na začátku výpovědi a uvnitř výpovědi po pauze), ve slově nebo na hranici slov mezi dvěma vokály (*modrooká* [modroʔoka:], *po obědě* [poʔobjede]), na hranici slov nebo na hranici předpony a kořenu slova mezi konsonantem a vokálem (*pod oknem* [potʔoknem], *bezútešný* [besʔutešni:]). Výslovnost rázu je závazná po neslabičných předložkách *k, v, s, z*, výslovnost bez rázu je v těchto případech neortoepická.

4.2.2.2 Asimilace znělosti a neutralizace znělosti

„České souhlásky jsou buď *znělé*, tj. součástí jejich tvoření je znění hlasu, anebo *neznělé*, jestliže se při nich hlas artikule neúčastní. Většina z nich tvoří páry s poměrně stejnou artikulací, z nichž jeden člen je znělý, druhý neznělý.“³⁶ Podle naznačených kritérií je možné následující třídění:

párové	znělé	b, d, d', g, v, z, ž, h, (z), (ž), ř
	neznělé	p, t, t', k, f, s, š, ch, c, č, (ř)
nepárové (jedinečné)		m, n, ň, l, j, r

K neutralizaci znělosti dochází, vyskytne-li se znělý konsonant na konci slova před pauzou, před rázem, před následující neznělou nebo jedinečnou souhláskou. Takový konsonant se ve výslovnosti stává svým neznělým párovým protějškem a dává možnost vzniku homofon, jako např. *led* a *let* [let], *plod* a *plot* [plot], *mág* a *mák* [ma:k], *jih* a *jich* [jix].³⁷

³⁴ ČJCA1, s. 41.

³⁵ Výslovnost spisovné češtiny I, s. 34.

³⁶ Výslovnost spisovné češtiny I, s. 49.

³⁷ ČJCA1, s. 41.

(Pokud následující slovo v proudu řeči začíná znělou souhláskou, k neutralizaci znělosti nedochází.)

Asimilace/spodoba znělosti je připodobnění hlásek v řeči, akustické sblížení obvykle sousedních hlásek.³⁸ Spodobou se usnadňuje práce hlasového ústrojí. V češtině se vyskytuje pravidelně ve skupinách párových souhlásek. Dochází k ní v případě, že se vedle sebe vyskytnou znělý a neznělý konsonant. Nejčastější je asimilace regresivní, zpětná, tedy přizpůsobení se následující souhlásce (tj. následující souhláska působí zpětně). Setkat se můžeme také s asimilací progresivní, neboli postupnou.

„Souhlásky jedinečné se nepřipodobňují a také si nepřipodobňují souhlásku jinou, a to ani uvnitř slova, ani na hranici slov.“³⁹ Zvláštním případem je hláska *v*, která asimilaci nezpůsobuje (podobně jako jedinečné hlásky), sama se však připodobňuje k následující neznělé souhlásce (*tvořit* [tvořit], *svůj* [svu:j], *k vodě* [k vođe], ale *lávka* [la:fka], *lov se vydařil* [lof se vidařil]). Proto se výslovností liší např. výrazy *dva x tvá* ([dva] x [tva:]), *zvolat x svolat* ([zvolat] x [svolat]).

4.2.2.3 Zjednodušování konsonantických skupin

Nepárové znělé souhlásky tvoří v češtině „za jistých podmínek ve spojení s jinými souhláskami obtížnější skupiny, avšak spisovná výslovnost je většinou uchovává.“⁴⁰ Uživatelé A1 se setkají především s tvary slovesa *být* a slovy *dcera* a *srdce*. „Tvary slovesa *být*, jsou-li součástí složeného (opisného) slovesného tvaru, mohou se i ve spisovných projevech vyslovovat bez *j*: *byl(a)* [sem] m. [jsem], *byl(a)* [si] m. [jsi], *byli* [sme] m. [jsme], *byli* [ste] m. [jste], *přišel* [si] m. [jsi], *přišli* [sme] m. [jsme], *řekla* [sem] m. [jsem], *když* [sem] *to slyšel* m. [jsem].

Stejně se nemusí vyslovit *j* u tvarů slovesa sponového: *já* [sem] *nešťastný*, vedle *já* [jsem] *nešťastný*.“⁴¹

V pečlivé výslovnosti se doporučuje vyslovovat *j* všude, především po samohlásce (*byla jsem, byli jste, přišli jsme*).

³⁸ *Slovník lingvistických termínů pro filology*, s. 18.

³⁹ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 51.

⁴⁰ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 59.

⁴¹ Tamtéž.

„Ve skupinách *t, d + c, č* uchováváme výslovnost obou souhlásek (např. *otci, matce, krátce; hladce, soudce, svědci; matčin, Jitčin; Hradčany, předčasný*). Slova *dcera, srdce* vyslovujeme pravidelně [cera], [srce].“⁴² (Výslovnost obou souhlásek se spodobou možno užít při recitaci.)

4.2.2.4 Zdvojené konsonanty

Skupinu stejných souhlásek je možno vyslovit zdvojeně, nebo jako jednu souhlásku.

a) Výslovnost zpravidla nezdvojená se týká slov jednoduchých, neodvozených, nebo těch, u nichž se dnes nepocítuje sklad (*Anna, panna*). Také ve slovech, kde se na švu předpony a základu slova ocitnou vedle sebe stejné hlásky, je výslovnost jednoduchá (sklad se zde už necítí), např. *leccos* [lecos], *měkký* [mňeki:], *povinný* [povini:], *činnost* [činost], *slezský* [sleski:], *pražští* [prašti:], *babiččin* [babičin].

Při pečlivé výslovnosti (zejména slov knižních, básnických) lze vyslovovat zdvojeně.

b) Zdvojená výslovnost je nutná • na rozhraní dvou slov (např. pár rukou, dnes se *nehraje, vchod do domu*); • při spojení předložky se jménem (např. *nad dodávkou, bez závisti, skrz zuby*); • na švu spojených slov typu *čtverrohý, půlletý, dvojjazyčný, čtvrttónový*; • u sloves v 1. osobě množného čísla rozkazovacího způsobu typu *uvědomme, oznamme, zlomme*; • při spojení slova začínajícího souhláskou *j* s předponou *nej-* (*nejjedovatější, nejjemnější, nejjednodušší*). I zde zdvojená výslovnost podporuje srozumitelnost (*nejjasnější – nejasnější*) podobně jako v příkladech níže.

Někdy je nutná zdvojená výslovnost pro zamezení dvojznačnosti (*poddaný* proti *podaný, oddřít* proti *odřít*), ale i tam, kde o takové zamezení nejde, se obvykle uchovává znění předpon *před-, od-, pod-, nad-*, aby se odlišily od předpon *pře-, o-, po-, na-*. V takových případech se objevuje zdvojená výslovnost (*předtucha, oddaný, poddůstojník*).⁴³

4.2.3 Slovní přízvuk

⁴² *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 57.

⁴³ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 45–48.

„Přízvukem rozumíme obvykle zvukové zvýraznění určité slabiky vzhledem k jiným slabikám; v mezích téhož slova nazýváme toto zvýraznění přízvukem *slovním*.“⁴⁴ V českých slovech (víceslabičných) „je přízvuk vždy na první slabice. Funkcí tohoto přízvuku je signalizovat začátek slova; každé slovo má svůj vlastní silový slovní přízvuk.“ Pravidla o přízvukování první slabiky se vztahují i na vyšší jednotky souvislé řeči, na přízvukové takty (spojení více slov v jeden celek). Součástí přízvukových taktů bývají zpravidla také slova jednoslabičná, především (ale nejen) slova nepřízvučná, např. *mi, ti, si, tě, se, ho, mu, -li, bych, bys, by* (podle postavení slova, k němuž se přichylují, je nazýváme *příklonky* a *předklonky*).

„Zvláštní případ představuje přízvukování těchto jednoslabičných předložek: *bez, do, ke, ku, na, nad, o, ob, od, po, pod, pro, před, přes, při, se, u, ve, ze, za*. Tyto předložky mají přízvuk taktový, jsou-li spojeny bezprostředně se slovy, jejichž pád řídí.“⁴⁵ Např. *na louce* ['na louce], *pod střechou* ['pot střechou], *nad jezerem* ['nad jezerem], *za dvacet let* ['za dvacet 'let].

V některých případech dochází k nepřízvučnosti jednoslabičných předložek: „následuje-li po předložce příslovce nebo jiný nesklonný výraz“ (*po nekonečně dlouhé době* [po 'nekonečne 'dlouhe: 'dobje], *na velmi důležitou věc* [na 'velmi 'du:ležitou 'vjec]); „následuje-li za předložkou slovo nebo takt o nezvykle velkém počtu slabik“ (*je to památka na nezapomenutelnou událost* ['je to 'pama:tka na 'nezapomenutelnoʊ 'uda:lost]).⁴⁶

(Přízvuk je zde označován symbolem ')

4.2.4 Kadence

Kadence signalizuje ukončenost výpovědi. ČJC A1 předpokládá u uživatelů jazyka A1 znalost a schopnost užívat a rozumět kadenci klesavé (oznamovací výpovědi) a kadenci stoupavě klesavé (doplňovací otázky); pro otázky zjišťovací otázky se na úrovni A1 předpokládá znalost antikadence (její stoupavé nebo stoupavě klesavé varianty).

4.3 Analyzované učebnice vs. požadavky Rámce

⁴⁴ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 65.

⁴⁵ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 67.

⁴⁶ Tamtéž.

V předchozích dvou kapitolách 3 a 4 jsem se zaměřila na analýzu učebnic pro cizince-začátečníky a na požadavky Rámce na fonetické dovednosti studenta na úrovni A1. Při analýze učebnic jsem se zaměřila na způsob prezentace českých hlásek a jejich výslovnosti, na prezentaci hláskových skupin a změn hlásek v proudu řeči, na pojednání o slovním a větovém přízvuku. Ve všech uvedených případech jsem sledovala, zda je učivo patřičně doplněno sadou cvičení a zda jsou cvičení provázena audio nahrávkou. Na základě těchto kritérií jsem učebnice ohodnotila. Hodnocení učebnic se věnuje i tato kapitola, tentokrát však měřítkem bude míra, do jaké učivo prezentované v analyzovaných učebnicích odpovídá požadavkům *Češtiny jako cizího jazyka, úroveň A1*. Zaměřím se na to, zda zařazené učivo odpovídá problematice představené v *ČJC A1* a zda je patřičně vysvětleno a budu porovnávat kvalitu i kvantitu uvedených informací.

Referenční úroveň A1 pro češtinu nás postupně seznamuje s jednotlivými hláskami (vokalickými i konsonantickými) a jejich výslovností. Totéž je možno pozorovat na všech uvedených učebnicích (seznámení s abecedou zahrnuje i výslovnost uvedenou v hranatých závorkách). Následují skupiny *di, ti, ni* a jejich výslovnost ve slovech domácích a přejatých. Dvě z učebnic (*Communicative Czech (Elementary Czech)* a *New Czech Step by Step*) uvádí tyto skupiny společně se skupinami konsonant + *ě* na několika příkladech domácích slov. Třetí z učebnic (*Česky, prosím I*) podává informace odpovídající kvalitou i kvantitou *ČJC A1*, skupiny hlásek s *ě* uvádí samostatně. O diftonzích stejně jako o spojení vokálu + *i* se studenti systematicky dočtou pouze v učebnici *Česky, prosím I* (zvukový systém češtiny uvedený v závěru učebnice), podobně je tomu i s vokalizací prepozic, ve cvičebnici *Česky, prosím I* si ji studenti mohou procvičit. Také o slabikotvorném *r, l, m*, grafémech neobvyklých pro češtinu (*x, w, q*), zjednodušení konsonantických skupin, zdvojených konsonantech a pravidlech užití rázu se studenti dočtou pouze zde. S neznělými a znělými konsonanty stejně jako s asimilací seznamují všechny tři učebnice, ne všechny ale podávají informace odpovídající kvalitou či kvantitou *ČJC A1*. Nejméně informací se studenti dozví v učebnici *New Czech Step by Step*, o něco lépe je na tom učebnice *Communicative Czech (Elementary Czech)*. Pouze informace uvedené v učebnici *Česky, prosím I* jsou přiměřené požadavkům *ČJC A1*. Asimilace znělosti je zde představena systematicky, postupně na různých typech hláskových skupin. Pouze v této učebnici je uvedena informace o asimilaci při spojení dvou slov ve větě. Od asimilace je odlišena neutralizace znělostního protikladu. Poslední dvě sledované kapitoly pojednávají o slovním přízvuku a větné intonaci.

O přízvuku se dočteme ve všech uvedených učebnicích, v prvních dvou (*Communicative Czech (Elementary Czech)* a *New Czech Step by Step*) jsou ale informace neúplné, nejednoznačné a ne vždy srozumitelné. O větné intonaci nepojednává žádná z nich. Učebnice *Česky, prosím I* podává informace o slovním přízvuku včetně doplnění o pravidla přízvukování příklonek a jednoslabičných předložek. Jako jediná seznamuje také s melodií oznamovacích vět a zjišťovacích a doplňovacích otázek.

Z uvedené analýzy vyplývá, že dvě z učebnic (*Communicative Czech (Elementary Czech)* a *New Czech Step by Step*) obsahují o učivu takové informace, které svou kvalitou ani kvantitou neodpovídají požadavkům Rámce. Z tohoto srovnání vyšla nejlépe učebnice Jitky Cvejnové *Česky, prosím I*, která (nejen) v závěrečném přehledu „Zvukový systém češtiny (Fonetika)“ uvádí informace srovnatelné s požadavky Rámce.

5. Návrh vlastní koncepce

Při návrhu vlastní koncepce budování ortofonické a ortoepické kompetence ve výuce češtiny jako cizího jazyka budu akceptovat odlišnosti jednotlivých jazyků, které jsou pro studenty jazyky mateřskými. Je přirozené, že mluvčí různých jazyků budou mít při studiu češtiny odlišné (výslovnostní) obtíže a s nimi spojené rozdílné požadavky na procvičování, jelikož „student některé hlásky či jevy ze své mateřštiny nezná, popř. je zvyklý na odlišnou zvukovou realizaci a tu pak přenáší do češtiny.“⁴⁷ Na základě toho budu vytvářet cvičení, v nichž zohledním potřeby konkrétních mluvčích a zaměřím se na jevy, které pro ně budou problematické.

Při tvorbě cvičení se budu snažit o dodržení některých zásad (které jsou relevantní pro tuto práci), které pro nácvik výslovnosti stanovila Hana Andrášová⁴⁸, tedy zásada různorodosti cvičení, zařazování každodenní slovní zásoby (vyhýbání se archaismům a méně frekventovaným výrazům) a možné zařazení jazykolamů pro zpestření výuky.

5.1 Hlásky

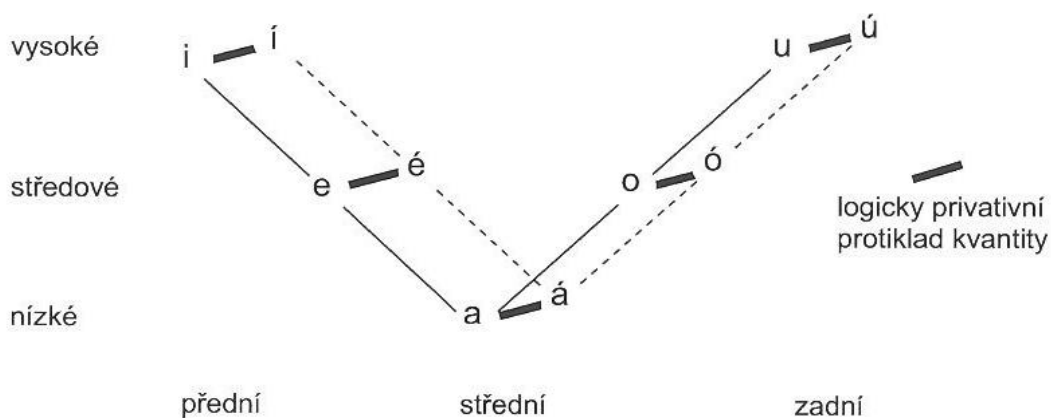
5.1.1 Vokály

Český vokalický systém je tvořen 10 vokalickými fonémy, z nichž je 5 fonémů krátkých ([a], [e], [i], [o], [u]) a 5 fonémů dlouhých ([a:], [e:], [i:], [o:], [u:]). Jejich zvuková odlišnost je dána různými postavením jazyka na horizontální a vertikální ose. Podle horizontálního postavení rozlišujeme vokály přední, střední a zadní, podle vertikálního postavení jazyka v dutině ústní rozlišujeme vokály vysoké, středové a nízké, viz obrázek:

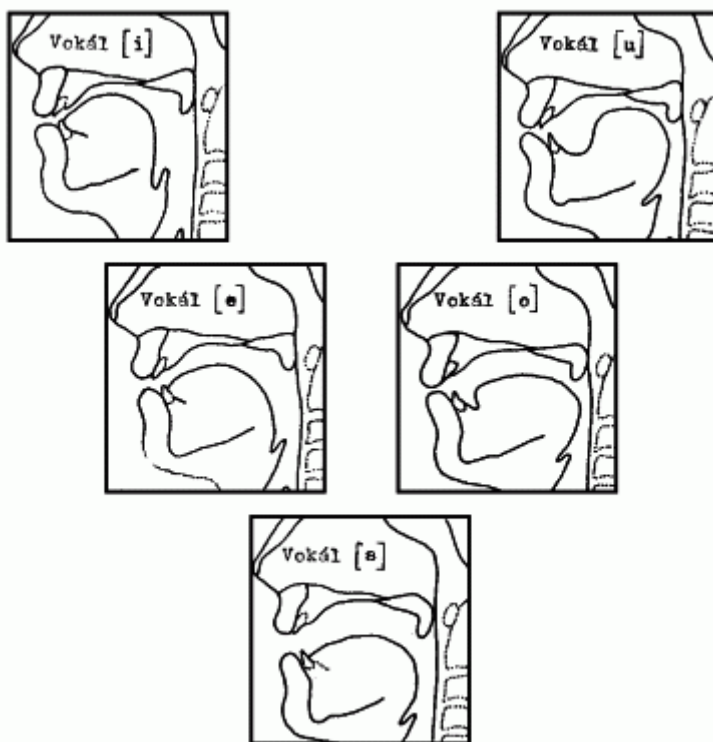
Vokalický trojúhelník

⁴⁷ ČJC A1, s. 43.

⁴⁸ Andrášová, Hana: Metodické zásady nácviku české výslovnosti pro výuku cizinců. In: Štindlová, Barbora – Čemusová, Jana (eds.): *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2006–2007*. Akropolis, Praha 2010, s. 82.

Poloha jazyka v dutině ústní při tvoření vokálů

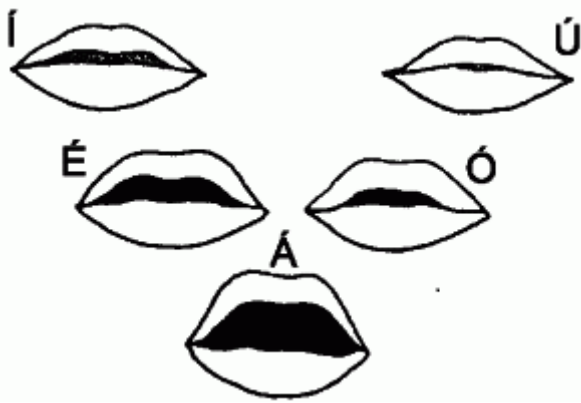
50

Kvalitu vokálu udává také postavení rtů, rozlišujeme vokály zaokrouhlené, nebo nezaokrouhlené (v češtině jsou labializované/zaokrouhlené vokály *o* a *u*).

Tvar rtů u českých vokálů

⁴⁹ *Fonetika a fonologie českého jazyka*, s. 66.

⁵⁰ Krčmová, Marie. 2007. *Fonetika* [online, cit. 10. 12. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s03.html>>.

51

Rozdíl mezi krátkými a dlouhými vokály je dán pouze kvantitou bez změny kvality vokálu. Délka je označena čárkou nad grafémem. Dlouhý vokál má tedy pouze delší výslovnost (průměrně dvakrát delší oproti krátkému vokálu) a může se vyskytovat ve všech slabikách slova (na začátku, uprostřed i na konci, ve slabice přízvučné i nepřízvučné). Užití délky je v češtině závazné – délka je fonologická, má významotvornou funkci. Stejně tak je závazné dodržování kvality vokálu. V žádné pozici ve slově nedochází k jeho redukci nebo nazalizaci. Všechny české vokály jsou ústní.

Desítky českých vokalických fonémů odpovídá 14 grafémů: *a, á, e, é, ě, i, í, y, ý, o, ó, u, ú, ů*. Je nutné upozornit studenty zejména na stejnou výslovnost graficky odlišných *i/y* [i] a *í/ý* [i:], dále *ů/ú* [u:] a také *e/ě*.

Správnému tvoření hlásky může pomoci nejen její popis, ale také pochopení toho, kde a jak se v ústech hláska tvoří. Základem pro výuku správné výslovnosti by tedy měla být charakteristika hlásky (vokál = volné vyznění hlasu; konsonant = překážka v ústech) vhodně doplněná grafickým popisem místa a způsobu tvoření. U vokálů se jedná především o postavení jazyka v ústech (v horizontální i vertikální poloze) a tvar/zaokrouhlení rtů. Na všechny hlásky, hláskové skupiny i další jevy představované Rámcem (jeho konkretizací na český jazyk) budu vytvářet cvičení. Ta budou dvojího druhu, a sice cvičení „informativní“, která studenty na řadě příkladů seznámí s danou problematikou, a cvičení doplňovací, na nichž si student procvičí a ověří svou znalost probírané látky.

Charakter některých cvičení, která budu na jednotlivé jevy vytvářet, bude inspirován cvičeními v učebnici Jitky Cvejnové *Česky, prosím I*. Slovní zásobu budu čerpat především

⁵¹ Tamtéž.

z Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce. Budu vybírat zejména frekventovanější slova (stanovila jsem si minimální frekvenci 50 a více), nebo naopak slova i méně frekventovaná, která ale obsahují požadované/ problematické jevy vhodné k procvičení. Dalším zdrojem lexika pro tvorbu cvičení bude Český národní korpus (syn2005), pomocí kterého budu slovní zásobu na konkrétní jevy doplňovat a rozšiřovat.

Při tvorbě cvičení na jednotlivé vokály se budu zaměřovat na splnění několika kritérií. Budu vybírat takové lexémy, v nichž bude vokál zastoupen na různých pozicích ve slově. V případě, že je vokál na začátku slova, předchází ve spisovné češtině tomuto vokálu ráz. Je-li vokál na poslední pozici slova, musí být plně vysloven jako na všech ostatních pozicích (oproti redukci v některých jazycích). Při výskytu dlouhých vokálů na různých pozicích ve slově je třeba poukázat na nutnost dodržení délky ve všech případech, tedy že nedochází k redukci délky vokálu v závislosti na pozici ve slově, protože délka je v češtině fonologická. Dalším kritériem výběru lexika je pokud možno různé hláskové okolí procvičované hlásky (u vokálů není situace tak nesnadná jako u konsonantů, u nichž je výslovnost vlivem odlišného hláskového okolí různě obtížná). Při tvorbě cvičení zohledním také potřebu procvičit některé opozice. Zahrnuji proto u vokálů cvičení s příklady na opozici délky (např. a/á, e/é), ale také opozici místa tvoření (např. přední středový/přední vysoký, tj. e/i). U poslední zmíněné opozice jsem se nechala inspirovat cvičením Jitky Cvejnové v *Česky, prosím I.*

Při studiu cizího jazyka, především jeho výslovnosti, bývá zejména zpočátku (úroveň A1 a A2) vhodným pomocníkem fonetická transkripce. Z tohoto důvodu ji budu ke cvičením připojovat, a to nejen u cvičení zaměřených na obtížnější jevy, ale už od jevů nejjednodušších.

V pracovních listech je vokálům věnovaná rozsáhlá kapitola 1.1, která zahrnuje cvičení na vokály, vokalické skupiny, vokalizované předložky a mnohá další. Následnost cvičení odpovídá následnosti jevů probíraných zde. Pro lepší orientaci budu vždy uvádět čísla podkapitol nebo rozsah podkapitol, v němž je daný jev procvičován.

Cvičení zaměřená na jednotlivé vokály jsou označena čísly 1.1.1 až 1.1.7. Jako ukázkou uvádím jedno ze cvičení na jednotlivé vokály a úryvky ze cvičení na zmíněné opozice.

Vokály u/ú/ů⁵²

uloví	ukázat	uložit	úkonů	účast	dul	důl	dolu
[?ulovi:]	[?uka:zat]	[?uložit]	[?u:konu:]	[?u:časť]	[dul]	[du:l]	[dolu]
ulice	útvary	uživit	útesů	úkolů	kul	kůl	muže
[?ulice]	[?u:tvaru:]	[?uživít]	[?u:tesu:]	[?u:kolu:]	[kul]	[ku:l]	[muže]
uznat	učitel	úrazů	údajů	úloha	můj	sůl	účtů
[?uznat]	[?učitel]	[?u:razu:]	[?u:daju:]	[?u:loha]	[mu:j]	[su:l]	[?u:čtu:]
vůbec	zajícům	druhů	nůž	půda	domů	domu	listů
[vu:bec]	[zaji:cu:m]	[druhu:]	[nu:š]	[pu:da]	[domu:]	[domu]	[listu:]

Vokály e/é/i/y/í/ý

les	lis	nes	Nice	seč	syč	mele	mile	líta
[les]	[lis]	[nes]	[nis]	[seč]	[sič]	[mele]	[mile]	[li:ta:]
bez	bys	mez	mys	teč	tyč	líto	léto	plen
[bes]	[bis]	[mes]	[mis]	[teč]	[tič]	[li:to]	[le:to]	[plen]

Vokály o/ó/u/ů

rody	rudy	sody	sudy	kos	kus	ódy	údy
[rodi]	[rudí]	[sodi]	[sudi]	[kos]	[kus]	[?o:di]	[?u:di]
moka	muka	koše	kuše	dóm	dům	doby	duby
[moka]	[muka]	[koše]	[kuše]	[do:m]	[du:m]	[dobi]	[dubi]

Za skupinou cvičení na výslovnost jednotlivých vokálů zahrnují souborné/shrnující doplňovací cvičení, v němž studenti musí zvolit a doplnit jeden z probraných vokálů. Toto cvičení tvořím ze slov, která byla použita u předchozích cvičení, aby si je studenti mohli snáze zapamatovat a rozšiřovat tak slovní zásobu. Na konci pracovních listů je uvedeno řešení. Ukázka souhrnného cvičení:

Učitel, ml_ko, arm_da, p_da, Č_ch, s_ma, k_lo, l_čit, lép_, ostr_v, b_t, akc_, _nglický, ul_ce, pros_t, bíl_, _bálka, n_moc, _loha, l_d, ban_n, s_n, l_to, _myl, _ba, n_bo, _merika, ps_t, s_tý, d_m, l_s, prakt_cký, sm_sly, nab_tý, k_s, _kázat, n_ž.

Stejným způsobem, jakým jsem vytvářela cvičení na jednotlivé vokály, budu vytvářet cvičení zaměřená na český diftong *ou* i diftongy *eu* a *eu*. Diftong není jen seskupením dvou vokálů, které si zachovávají svou plnou podobu, český diftong je klesavý, to znamená, že jeho

⁵² Kvůli přehlednosti a lepší orientaci volím barevně pruhované tabulky, kde barva odděluje fonetickou transkripci.

druhá složka si neuchovává plnou vokalickou stavbu, „mění se na polosamohlásku“.⁵³ Stejně jako u předchozího, také u diftongů budu vytvářet cvičení na opozici, a sice diftong – „nediftong“, na kterých si studenti procvičí, kdy je nutné spojení *ou* (*au*, *eu*) číst ne jako diftong [ou̯], ale s využitím rázu, a tedy odděleně [oʔu]. Takové případy nastávají na morfematických švech, kdy se potkává předpona nebo předložka končící na *-o/-a/-e* (např. *na*, *za*, *po*, *do*, *ne-*) se jménem/kmenem slova začínajícím na *-u*. Cvičení zaměřená na diftongy tvoří sedm podkapitolek v kapitole 1.1.8. Pro ilustraci uvádím cvičení na opozici diftong – „nediftong“ *ou*:

pouto	poučit	doufat	doučit	dotknout se	budoucí	hnout
[poʔto]	[poʔučit] [po ~učit]	[doufat]	[doʔučit] [do ~učit]	[dotknoutse]	[budouci:]	[hnout]
bloudit	bouda	použit	poučný	dosáhnout	dopadnout	pouklízet
[bloudít]	[bouda]	[poʔuži:t] [po ~uži:t]	[poʔučni:] [po ~učni:]	[dosa:hnout]	[dopadnout]	[poʔukli:zet] [po ~ukli:zet]
hloupý	jednou	doučit	pousmát	budoucnost	hloubka	poumývat
[hloupi:]	[jednou]	[doʔučit] [do ~učit]	[poʔusma:t] [po ~usma:t]	[budoucnost]	[hloupka]	[poʔumi:vat] [po ~umi:vat]

Za jednotlivými výslovnostními cvičeními na diftongy a nediftongické skupiny *au*, *ou*, *eu* uvádím rovněž souhrnné cvičení na doplnění diftongů (nikoli i nediftongických skupin):

Spadnout, __ro, Kl__s, s__d, dl__ho, astron__t, __kalyptus, k__pit, pr__d, kl__n, k__t, __to, __strálie, bud__cí, n__rologie, __dio, __fonie, p__za, plyn__, rest__race, brontos__rus, d__fat, apl__s, __tomat, __rasie, jedn__, __tor, pr__dit.

Po výše probraných vokálech nyní zařadím skupiny *di*, *ti*, *ni*; *dě*, *tě*, *ně*, *bě*, *pě*, *vě*, *mě* a *mně*. V tomto pořadí jsou představovány v první referenční úrovni pro češtinu (*Čeština jako cizí jazyk, A1*), jejíž strukturu bych ráda respektovala. Nicméně by bylo jistě vhodné nejdříve probrat některé obtížné konsonanty, které mohou být zejména pro neslovanské mluvčí nesnadno vyslovitelné. Je-li tomu tak, odkazuji v tomto případě na kapitolu 5.1.2, v níž zmíněné konsonanty probírám, a paralelně také na adekvátní cvičení v pracovním listu (čísla

⁵³ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 19. 12. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch06s02.html#d0e7639>>.

cvičení viz zde v kpt. 5.1.2). Cvičení zaměřená na skupiny *di/ti/ni* nesou v pracovních listech číselné označení 1.1.9, rozdělená jsou do sedmi různých podkapitolek.

U slabik *di, ti, ni* je možná dvojitá výslovnost v závislosti na tom, zda se jedná o slova domácí, nebo přejatá. V domácích lexémech je ve správné výslovnosti nutné změkčovat konsonant předcházející hláске [i]/[i:], aby nedošlo ke změně významu. Naopak v cizích slovech ke změkčení nedochází a skupina *di* se tedy čte shodně se skupinou *dy* [di]. Vytvořím opět cvičení na každou samostatnou skupinu (di, ti, ni), ale také konfrontační příklady na procvičení opozice domácích a cizích lexémů a jejich odlišných výslovností, viz ukázky:

Skupina *di/dí* [dʲi]/[dʲi:]

budit se	divit se	budík	nasadí	poradit	hladina	chodit
[budʲitse]	[dʲivitse]	[budʲi:k]	[nasadʲi:]	[poradʲit]	[hladʲina]	[xodʲit]
divadlo	jediný	podiv	chodí	jezdit	hodina	rodina
[dʲivadlo]	[jedʲini:]	[podʲif]	[xodʲi:]	[jezdʲit]	[hodʲina]	[rodʲina]
dívat se	rodiče	díky	dítě	podívat se	prostředí	hodit
[dʲi:vatse]	[rodʲiče]	[dʲi:ki]	[dʲi:tě]	[podʲi:vatse]	[prostředʲi:]	[hodʲit]

Opozice [dʲi]/[di]

radit	distribuce	nahodit	diference	dílna	nahradit	audio
[radʲit]	[distribuce]	[nahodʲit]	[diference]	[dʲi:lna]	[nahradʲit]	[aʊdijo]
vadit	Chrudimka	tradice	dinosaurus	Dillí	hrdina	diktát
[vadʲit]	[xrudʲimka]	[tradice]	[dinosaurus]	[dili:]	[hrdʲina]	[dikta:t]
divný	diamant	dilema	medicína	dívka	digitální	disk
[dʲivni:]	[dijamant]	[dilema]	[medici:na]	[dʲi:fka]	[digita:lʲni:]	[disk]

Za touto skupinou cvičení opět zařadím shrnující cvičení, ve kterém bude úkolem studenta doplnit jednu ze tří procvičovaných hláskových skupin. Po doplnění skupiny bude jeho úkolem do hranaté závorky zaznamenat, zda se skupina vyslovuje měkce, nebo tvrdě. V závěru pracovních listů bude uvedeno řešení. Cvičení opět poskládám z probraného lexika, aby měli studenti možnost si slovní zásobu snáze zapamatovat a rozšířit. Zde je ukázka zmíněného cvičení:

Kronika [ni], divadlo [dʲi], pla__t [], bu__k [], krev__ [], pe__ze [], stole__ [], ho__na [], au__o [], lis__ [], základ__ [], __ktát [], __cho [], náměs__ [], ak__v__ []; __, za__m [], __vka [], __še [], sví__t [], k__ha [], __síc [], škol__ [], život__ [], __tě [], pracov__k [],

hra__ce [], __tul [], pa__ [], sil__ce [], tech__cký [], let__ [], tra__ce [], __kola [], osob__ [], chro__cký [], orga__zace [], objek__v__ []; __, __na [], ta__nek [], noč__ [], Vero__ka [], zahra__č__ []; __, ro__na [], mi__mál__ []; __, poli__ka [], obchod__ [], __gitál__ []; __, národ__ [], pa__ka [], demokra__cký [].

Měkčící ě má shodnou výslovnost s vokálem e, mění však předchází hlásku nebo výslovnost hláskové skupiny. Ve cvičeních rozdělím hláskové skupiny s ě do tří oddílů podle způsobu výslovnosti. Prvním budou skupiny *dě, tě, ně*, kde dochází ke změkčení hlásky předcházející ě, tedy [d'e], [t'e], [n'e]. Druhý oddíl bude obsahovat skupiny *bě, pě, vě*, při jejichž výslovnosti se užívá vkladného j, tedy [bje], [pje], [vje]. Posledním oddílem a skupinou bude *mě* (zvuková realizace shodná s *mně*), při jehož výslovnosti se vkládá hláska [ň].

Budu vytvářet cvičení na každou skupinu zvlášť, aby měl student dostatek příkladů, na nichž se s výslovností té které skupiny seznámí. Každý lexém je opět doprovázen fonetickou transkripcí. V pracovních listech jsou cvičení na tuto problematiku označena číslem 1.1.10, což je zastřešující označení pro tři větší kapitoly rozdělené na podkapitoly podle způsobu výslovnosti dané skupiny. Viz jako příklad cvičení na skupinu *ně*:

několik	silnější	nesmírně	podnět	hodně	něco	špatně	klidně
[několik]	[silnější:]	[nesmi:rně]	[podnět] [podňet]	[hodně] [hodňe]	[něco]	[špatně] [špatňe]	[klidně] [klidňe]
některý	poněkud	skutečně	pěkně	stejně	vůně	vážně	vnější
[některi:]	[poňekut]	[skutečňe]	[pjekňe]	[stejňe]	[vu:ňe]	[va:žňe]	[vňejši:]
nějaký	krásnější	poměrně	hlavně	hnědý	něha	Němec	nějak
[nějaki:]	[kra:sňejši:]	[pomňerňe]	[hlavňe]	[hňedi:]	[ňeha]	[ňemec]	[ňejak]
někam	německý	obyčejně	jasně	rovněž	hněv	obecně	marně
[někam]	[ňemecki:]	[?običejňe]	[jasňe]	[rovňeš]	[hňef]	[?obecňe]	[marňe]

Dále budu vytvářet souhrnná doplňující cvičení za každým ze zmíněných oddílů, v nichž budu využívat lexikum z prvního cvičení. Student tedy bude mít na výběr tři hláskových skupin, jako příklad uvádím souhrnné cvičení na doplnění *bě/pě/vě* a zde i skupina *mě*, která byla v posledním oddílu. Řešení ke cvičení je opět uvedeno na konci pracovního listu.

Z__vák, pří__h, __ta, o__ti, __sto, , __t, s__r, __lorusko, po__st, __síc, tr__livý, zá__r, u__ní, odpo__ď, __stovat, __žky, od__na, __c, s__chat, ne__sta, ze__, s__t, vý__r, o__tovat, __stský, člo__k, zá__stí, sta__t, ús__v, __dec, __tikoruna, s__tlo, o__d, k__ten, roz__r, ús__ch, vys__tlit, prů__rný, __hat, __rný, __kný, vý__na.

Vedle těchto slovních spojení, která tvoří cvičení za jednotlivými oddíly, jsem zařadila i rozsáhlejší cvičení, tentokrát celé věty, na kterém si studenti procvičí celou problematiku měkčícího ě. Slova na doplnění se opět opakují z předchozích cvičení, zařazena jsou do vět vyhledaných v Českém národním korpusu. Zde uvádím celé cvičení:

Necítil jsem se oprávněně odpo__dět na tuto kritickou poznámku. Když už __který ze sumců zabere, máte před sebou velikou divočinu. Daniel zpívá jako an__l a hraje na šest nástrojů. Nechci na vás s__chat, ale v __t mám mít generála. Byl unavený a __šil se domů na kávu a na cigaretu. Hodiny plynuly, přinesli jim o__d, potom svačinu. Žádný detektiv nezačne mít ús__ch, dokud ho nepohání z__davost. Následovala zdvořilá vý__na slov na rozloučenou. Na pódium se trousila další kapela a z__vák ohlásil skladbu. Otec Jirky byl vynikající __dec známý po celém s__tě. Byl už sníh a __kně mrzlo. Všichni tam sportují, takže jsem chodil na __žky a v lé__ plaval ve fjordech. Do ne__le zbývalo jen pět dní. Musím le __t, než mi zavrou krám. Za __mito budovami se rozkládal __stský park s lačkovým plotem a okrasnými stromy. Byla už úplná tma, jenom __síc osvětloval cestu. Myslím, že je klid__ můžeš pustit dovnitř. Po jídle jsem zůstal ješ__ chvíli se__t u stolu.

Mimo uvedená cvičení jsem se rozhodla zařadit také cvičení na opozici hláskových skupin *di/ti/ni* oproti *dě/tě/ně*. Zvolila jsem věty místo slovních spojení, protože tak na kontextu lépe vynikne rozdíl ve významu opozičních slov. Záměrně jsem volila dvojice podobných slov, u nichž je nejvýraznějším rozdílem právě opozice slabik *di/dě*. Zde uvádím krátkou ukázkou z tohoto cvičení:

Nemohu chválit celé __lo pro pár zdařených veršů. – Najednou vystřelilo __lo a kapitán vztekle zakřičel. Co kdyby se __kdo z nich vrátil dřív? – Asi se už __kdo nikdy nedoví, jak to bylo. Klobouk mu vrhal přes obličej s__n. – Nový dům měl dvě ze čtyř s__n skleněné. Po dvou hodinách hluku se dav začal __šit. – Znovu jsem se začala __šit na Vánoce.

Jedna z podkapitol *ČJC A1* je nazvána „dva vokály uprostřed slova“. Vedle dvou shodných vokálů na morfematickém švu, při jejichž výslovnosti je žádoucí vkládat ráz, představuje také skupiny složené z *i* + dalšího vokálu. Podle vzoru Jitky Cvejnové se těmito skupinám budu věnovat podobným způsobem jako *Česky, prosím I*. Než se k nim dostaneme, níže uvádím souhrnnou tabulku s příklady slov na dva stejné vokály uprostřed slova. V pracovních listech jsou cvičení na všechny případy vokalických skupin zahrnuty do kapitolky 1.1.11, 1.1.12 a 1.1.13.

dvaadvacet	zaangažovat	naaranžovat	dvaapadesát	na akváriu
[dva?advacet]	[za?an?agažovat]	[na?aranžovat]	[dva?apadesa:t]	[na?akva:riju]
[dva ~advacet]	[za ~an?agažovat]	[na ~aranžovat]	[dva ~apadesa:t]	[na ~akva:riju]
neevidovaný	neekonomický	neexistuje	reedukace	neestetický
[ne?evidovani:]	[ne?ekonomicki:]	[ne?egzistuje]	[re?edukace]	[ne?esteticki:]

[ne ~evidovani:]	[ne ~ekonomicki:]	[ne ~egzistuje]	[re ~edukace]	[ne ~esteticki:]
protiizraelský	protiimigrační	antiiluzivní	protiindický	naproti ibišku
[proti?izraelski:]	[proti?imigračni:]	[?anti?iluzivni:]	[proti?indicki:]	[naproti ?ibišku]
[proti ~izraelski:]	[proti ~imigračni:]	[?anti ~iluzivni:]	[proti ~indicki:]	[naproti ~ibišku]
poloostrov	doopravdy	samoobsluha	velkoobchod	pro Ondřeje
[polo?ostrof]	[do?opravdi]	[samo?opsluha]	[velko?opxot]	[pro?ondřeje]
[polo ~ostrof]	[do ~opravdi]	[samo ~opsluha]	[velko ~opxot]	[pro ~ondřeje]
znovuvedení	u ubytovny	spoluutvářet	inu uvidím	jdu ulicí
[znovu?uvedeňi:]	[?u?ubytovni]	[spolu?u:časť]	[?inu ?uvidi:m]	[jdu ?ulici:]
[znovu ~uvedeňi:]	[?u ~ubytovni]	[spolu ~u:časť]	[?inu ~uvidi:m]	[jdu ~ulici:]

Druhou skupinu představují skupiny vokálů, z nichž jedním je *i*. Do cvičení zařadím nejprve vokalické skupiny *si* v první pozici ve slabice (*ia/ie/ii/io/iu*). „Ve skupinách *i + samohláska* se vyslovuje v slovech cizích (přejatých) psané *ia, ie, ii, io, iu* jako *ija, ije, iji, ijo, iju*, a to jak v základu slova, tak i v koncovkách.“⁵⁴ Stejně pravidlo platí i pro spojení *y + samohláska*. Zde uvádím ukázkové cvičení:

materiál	specialista	diamant	miliarda	Diana	Kristián	studia
[materija:l]	[specijalista]	[dijamant]	[milijarda]	[dijana]	[kristija:n]	[studija]
aliance	miniaturní	sociální	viadukt	pódia	speciální	rádia
[?alijance]	[minijaturni:]	[socija:lňi:]	[vijadukt]	[po:dija]	[specija:lňi:]	[ra:dija]
kritéria	asociace	fialový	briliant	dialog	varianta	génia
[krite:rija]	[?asocijace]	[fijalovi:]	[brilijant]	[dijalok]	[varijanta]	[ge:nija]

Za jednotlivými skupinami a cvičeními na ně zaměřenými uvádím souhrnné cvičení, v němž je úkolem studenta doplnit jednu ze samohláskových skupin *i + samohláska*. Cvičení má následující podobu:

Spec__lista, energ__, Amél__n, rád__, d__log, kamél__m, f__lový, pac__nt, polic__,
or__ntace, Austrál__, asoc__ce, polic__, Itál__, rež__, alerg__, filozof__, stud__m, soc__lní,
gymnáz__m, emoc__nální, solár__m, min__turní, Angl__, stád__m, Or__n, histor__, teor__,
akvár__m, fotograf__, tr__mf, Tok__, fantaz__, Ovid__s, mil__n, d__mant, akadem__,
b__log__, profes__nál, evangel__m.

V samohláskové skupině se nachází *i* také na druhé pozici (*ai/oi/ui/ay*), a to v případě tautosylabické i heterosylabické skupiny. Také v tomto případě se ve výslovnosti mezi vokály vkládá hláska [j], tentokrát je ale toto [j] podle Hály ve výslovnosti „nenápadně

⁵⁴ Výslovnost spisovné češtiny I, s. 42.

artikulované“.⁵⁵ V pozici tautosylabické skupina vyznívá jako samohláska + *j*, což reflektují ve fonetickém zápisu. Opět jedno ukázkové cvičení:

Alois	asteroidy	Detroit	egoista	antibiotika	steroidy	kánoi
[?alojs]	[?asterojidi]	[ditrojɛ]	[?egojista]	[?antibijotika]	[sterojidi]	[ka:noj]
stoický	paranoidní	alkaloid	Aloisie	mongoloidní	heroický	Hanoi
[stojicki:]	[paranojidňi:] [paranojidňi:]	[?alkalojt]	[?alozije]	[moŋgolojidňi:] [moŋgolojidňi:]	[herojicki:]	[hanoj]

Vedle uvedených se setkáme se spojením samohlásek (i výše zmíněných), při jejichž výslovnosti se *přechodové j* nevsouvá. Jedná se o případy, kdy se vokály setkají na rozhraní dvou slov, na švu složených slov nebo ve spojení předpony se jménem. Také příklady těchto slov uvádím v pracovních listech:

antialergenní	antiutopický	polyuretanový	protievropský	antiiluzorní
[?anti?alergeňi:]	[?anti?utopicki:]	[poli?uretanovi:]	[proti?evropski:]	[?anti?iluzorňi:]
[?anti ~alergeňi:]	[?anti ~utopicki:]	[poli ~uretanovi:]	[proti ~evropski:]	[?anti ~iluzorňi:]

Poslední sada cvičení věnujících se vokálům se týká prepozic a jejich vokalizace (nevokalizace). Odpovídající kapitola v *ČJ A1* shrnuje případy, v nichž k vokalizaci prepozic *s*, *z*, *v*, *k* dochází, tedy před lexémy, které začínají shodným konsonantem nebo skupinou konsonantů. Ve cvičeních věnovaných prepozicím se zaměřím nejen na případy vokalizace, ale také na případy, kdy předložka vokalizovaná není. Tím bude cvičení mimo jiné odkazovat do další části práce, a sice k asimilaci znělosti, nicméně pokládám za užitečné uvést cvičení na vokalizovanou a nevokalizovanou podobu předložek vedle sebe. Tentokrát budou cvičení více podrobná a rozdělená podle vlastností konsonantů (znělé, neznělé, jedinečné). Při tomto rozdělení jsem se nechala opět inspirovat cvičebnicí k *Česky, prosím!* Jitky Cvejnové. Také z toho důvodu příkládám jako ukázkou kompletní sadu cvičení k jedné z předložek. Souhrn cvičení věnovaných předložkám nese v pracovních listech označení 1.1.14, je rozdělen do čtyř částí odpovídajících jednotlivým předložkám v jejich vokalizované i nevokalizované podobě.

Předložka *z/ze*

⁵⁵ Tamtéž.

z + neznělá

z patra	z pověsti	z trumpety	z tísňe	z kola	z funkce	z cibule	z chůze
[spatra]	[spovjesti]	[strumpeti]	[stí:sňe]	[skola]	[sfuŋkce]	[scibule]	[sxu:ze]
z Telče	z tukaní	z kuchyně	z farmy	z chaty	z šunky	z cedule	z části
[stelče]	[stúka:ni:]	[skuxiňe]	[sfarmi]	[sxati]	[sšuŋki]	[scedule]	[sča:stí]

z + znělá

z blízkosti	z barev	z dokumentu	z domu	z dějin	z vozu	z vesnice
[zbli:skosti]	[zbaref]	[zdokumentu]	[zdomu]	[zdějin]	[zvozu]	[zvesnice]
z hodiny	z hudby	z gramatiky	z dílny	z gauče	z vajec	z řemesla
[zhodini]	[zhudbi]	[zgramatiki]	[zdí:lni]	[zgauče]	[zvajec]	[zřemesla]

z + skupina konsonantů s r, l, ř

z drátů	z člověka	z kruhů	z krmení	z hrdla	z mrazu	z kříže
[zdra:tu:]	[sčlovjeka]	[skruhu:]	[skrmeňi:]	[zhrdla]	[zmrazu]	[skři:že]
z druhů	z třetiny	z hladu	z Vltavy	z vleku	z třísky	z dluhů
[zdruhu:]	[střetini]	[zhladu]	[zvl̩tavi]	[zvleku]	[stři:ski]	[zdluhu:]

z + jedinečná

z jahod	z jeskyně	z ledu	z rukou	z laboratoře	z masa	z mýdla
[zjahot]	[zjeskiňe]	[zledu]	[zrukou]	[zlaboratoře]	[zmasa]	[zmi:dla]
z Ruska	z Náchoda	z Labe	z ničeho	z nedbalosti	z Mostu	z růží
[zruska]	[zna:xoda]	[zlabe]	[zničeho]	[znedbalosti]	[zmostu]	[zru:ži:]

z + vokál

z autobusu	z iluze	z alobalu	z Opavy	z oka	z učení	z etikety
[sʔaʊtobusu]	[sʔiluze]	[sʔalobalu]	[sʔopavi]	[sʔoka]	[sʔučeňi:]	[sʔetiketi]
z akademie	z Irska	z Evropy	z Itálie	z ulice	z úklidu	z internetu
[sʔakademije]	[sʔirska]	[sʔevropi]	[sʔita:lije]	[sʔulice]	[sʔu:klidu]	[sʔinternetu]

ze + s

ze soukromí	ze státu	ze světla	ze schodů	ze spaní	ze severu
[zesoukromi:]	[zesta:tu]	[zesvjetla]	[zesxodu:]	[zespaňi:]	[zeseveru]
ze společnosti	ze Svitav	ze svého	ze studia	ze sezení	ze skupiny
[zespolečností]	[zesvitaf]	[zesve:ho]	[zestudija]	[zesezeňi:]	[zeskupini]

ze + z

ze zítřka	ze známosti	ze zboží	ze způsobů	ze zákona	ze zpěvu
[zezi:třka]	[zezna:mosti]	[zezboži:]	[zespu:sobu:]	[zeza:kona]	[zespjevu]
ze závějí	ze zeleniny	ze zájmu	ze základů	ze zkušenosti	ze značky
[zeza:vjeji:]	[zezeleňini]	[zeza:jmu]	[zeza:kladu:]	[zeskušností]	[zeznački]

ze + ž

ze železa	ze židle	ze života	ze žádostí	ze žlutého	ze žita
[zeže:leza]	[zežidle]	[zeživota]	[zežá:do:stí:]	[zežlute:ho]	[zežita]
ze žihadla	ze žárovky	ze žertu	ze žehličky	ze žaludku	ze žraloka
[zežihadla]	[zeža:ro:fkí]	[zežertu]	[zežehli:čkí]	[zežalutku]	[zežraloka]

ze + skupina konsonantů

ze čtenářů	ze vzpomínek	ze vzteku	ze školy	ze švestek	ze Švýcarska
[zečtena:řú:]	[zefspomi:nek]	[zefsteku]	[zeškoli]	[zešvestek]	[zešvi:carska]
ze pstruhů	ze vzdálenosti	ze čtení	ze štěstí	ze školení	ze špatného
[zepstruhu:]	[zevzda:leností]	[zečte:ni:]	[zeště:stí:]	[zeškole:ni:]	[zešpatne:ho]
ze vztahů	ze vzduchu	ze džbánu	ze stropu	ze skvrn	ze stran
[zefstahu:]	[zevzduxu]	[zežba:nu]	[zestropu]	[zeskvrn]	[zestran]

Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou předložku z/ze, poté nahlas přečtěte, správně vyslovujte.

__ Čech, __ soukromí, __ železa, __ blízkosti, __ spaní, __ autobusu, __ žertu, __ jahod, __ oka, __ člověka, __ společnosti, __ kola, __ ulice, __ známosti, __ čtenářů, __ ledu, __ štěstí, __ internetu, __ zákona, __ zeleniny, __ dokumentu, __ masa, __ Evropy, __ mrazu, __ schodů, __ cibule, __ krmení, __ zpěvu, __ nedbalosti, __ domu, __ vzduchu, __ přírody, __ vzdálenosti, __ kuchyně, __ stropu, __ hladu, __ seriálu, __ vozu, __ řady, __ farmy, __ školy, __ hudby, __ části, __ dílny, __ vzteku, __ vajec, __ dluhů, __ radosti, __ severu, __ Ruska, __ růží, __ Opavy, __ zkušenosti, __ lásky, __ práce, __ hodiny, __ zoo, __ prášků, __ předsíně, __ skříně, __ televize.

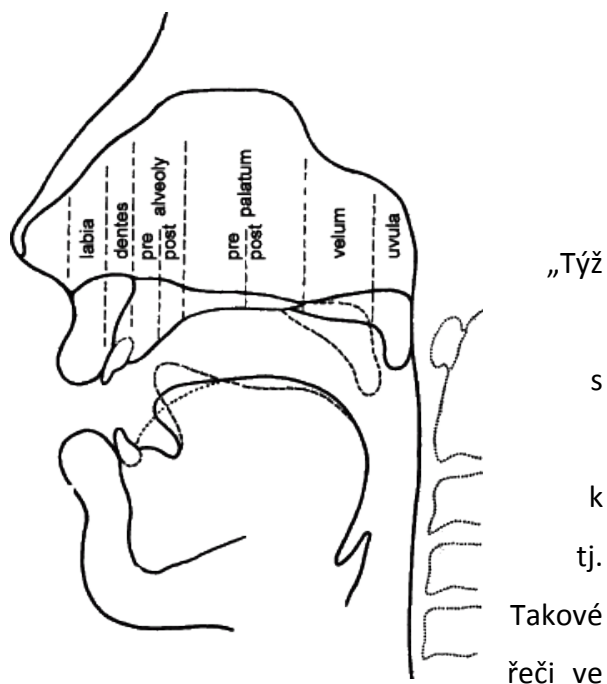
Ke každé ze čtyř uvedených předložek (a jejich vokalizovaných podob) uvádím sadu cvičení, která je zakončená shrnujícím doplňujícím cvičením. Ve cvičení jsem zvolila vedle lexémů z předchozích cvičení/tabulek také slova odlišná, nová. Důvodem bylo ověřit si, zda studenti porozuměli pravidlům distribuce procvičovaných předložek.

Do cvičení/tabulky příkladů na předložku *s* ve spojení s jedinečnou hláskou jsem zahrnula příklady s dvojí možnou spisovnou výslovností i s výslovností jedinou. Podle Hály⁵⁶ je v instrumentálu před znělou nepárovou hláskou a před *v* dvojí možná výslovnost předložky *s*, tedy [s] i [z]. Výjimku tvoří zájmenná spojení *s námi* [sna:mi], *s vámi* [sva:mi], *s ní* [sni:], *s ním* [sni:m].

5.1.2 Konsonanty

⁵⁶ Výslovnost spisovné češtiny I, s. 52.

Po vokálech se dostáváme ke druhé skupině hlásek, ke konsonantům. Podstatou konsonantů je šum, proto se užívají termíny šumové souhlásky nebo vlastní konsonanty (odlišují se od sonor a klouzavých hlásek). typ šumu (vytvořeného činností mluvních orgánů) může být realizován jak doprovodem hlasu, tak bez něho. Této skutečnosti využívají mnohé jazyky světa vytváření tzv. znělostně párových souhlásek, dvojic souhlásek lišících se vzájemně znělostí. páry souhlásek bývají při realizaci v proudu vzájemných vztazích, např. se při asimilaci znělosti [...] nahrazují.⁵⁷

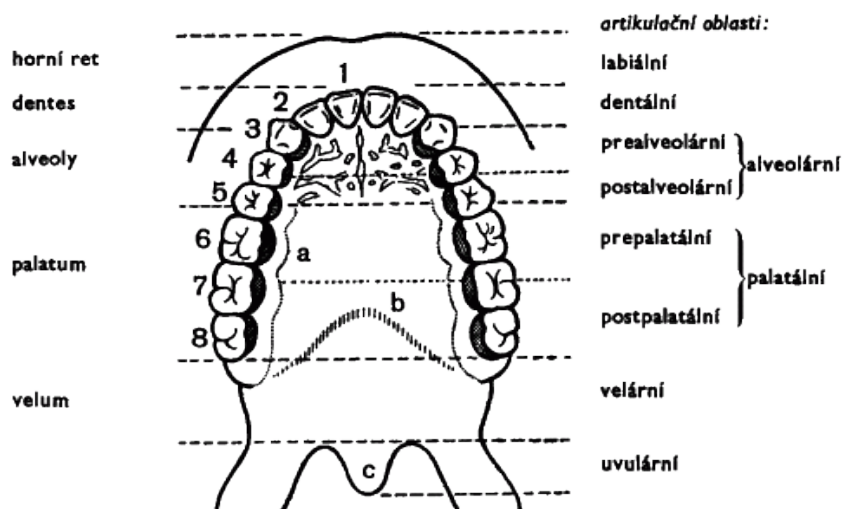

Podle počtu konsonantických fonémů uvedeného v jedné z předchozích kapitol (čerpající z ČJC A1) si můžeme spočítat, že v češtině máme 28 liter pro záznam konsonantických fonémů. Z toho důvodu rozdělím konsonanty do několika skupin, aby byl jejich popis a související cvičení pokud možno přehledná.

Konsonanty jsou artikulačně charakteristické existencí a lokalizací překážky (strikury) v mluvním ústrojí. Pro popis jednotlivých konsonantů je základní určit způsob překážky a místo jejího vzniku. Tímto způsobem budu v následujících podkapitolách charakterizovat všechny české konsonanty. Pro přehled uvádím dvě grafická schémata fonetického dělení patra:⁵⁸

⁵⁷ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch06s03.html#d0e7926>>.

⁵⁸ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s01.html#d0e3473>>.

V pracovních listech uvádím nejprve cvičení na každý konsonant zvlášť, opět v různých pozicích ve slově a s různým hláskovým okolím. U znělých konsonantů nezařazují pozici na konci slova, kvůli neutralizaci znělosti (kvůli charakteru cvičení zde pomíjím kontextové zapojení) zapojím tuto pozici až v patřičné kapitole (5.1.2.5 Asimilace znělosti a neutralizace znělosti). U neznělých hlásek vybírám lexikum se všemi pozicemi hlásky ve slově.

5.1.2.1 Pravé (šumové) konsonantické hlásky

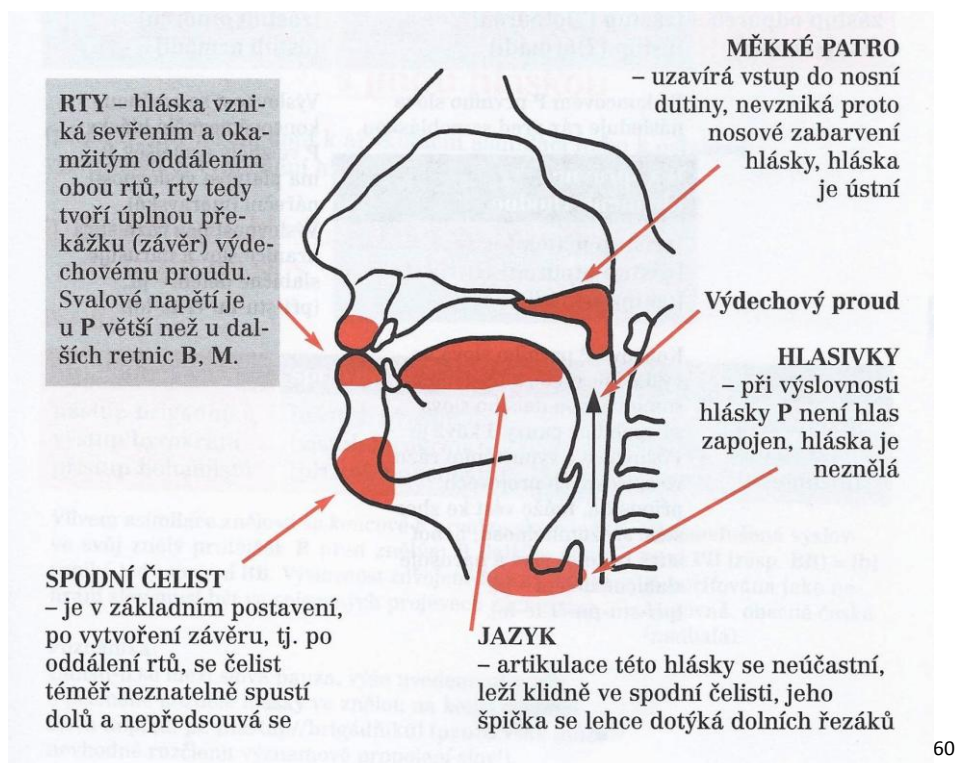
Čeština má 21 pravých konsonantických hlásek [p], [b], [t], [d], [tʰ], [dʰ], [k], [g], [f], [v], [s], [z], [š], [ž], [x], [h], [c], [ɟ], [č], [ǰ], [ř], ke grafickému záznamu těchto hlásek slouží 18 liter. Jednotlivé hlásky budu probírat po menších skupinách, do kterých je rozdělím podle místa artikulace (dle Hály, příloha č. 5).

a) Obouretné (bilabiální) hlásky (v pracovních listech kapitola 1.2.1)

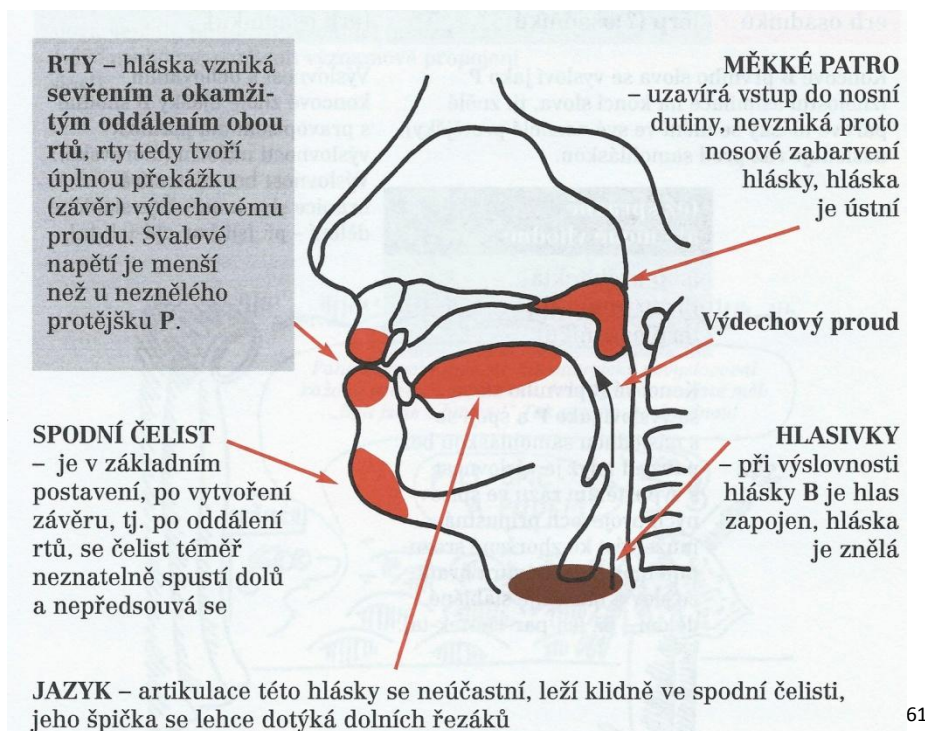
V češtině máme tři bilabiální hlásky [p], [b] a [m]. Poslední jmenovaná bude probírána v podkapitole Nazály. Konsonantické hlásky [p] a [b], graficky zaznamenávané *p* a *b*, jsou ústní ražené hlásky, které se tvoří mezi rty. Co do způsobu tvoření jsou obě hlásky okluzivní, tzn. závěrové. Okluziva je „konsonant založený na vytvoření úplné přehrady. Přehrada je zrušena pohybem aktivního artikulačního orgánu.“⁵⁹ Uvedené hlásky se liší jedinou

⁵⁹ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

vlastností – znělostí (neznělé [p], znělé [b]), a tvoří tak znělostní privativní opozici, pár (párové souhlásky). Zde uvádím grafický popis/schéma tvoření obou hlásek:

⁶⁰ Pokorná, Jaroslava – Vránová, Milena: *Přehled české výslovnosti. Logopedická a ortoepická cvičení pro dospělé*. Portál, Praha 2007, s. 671.

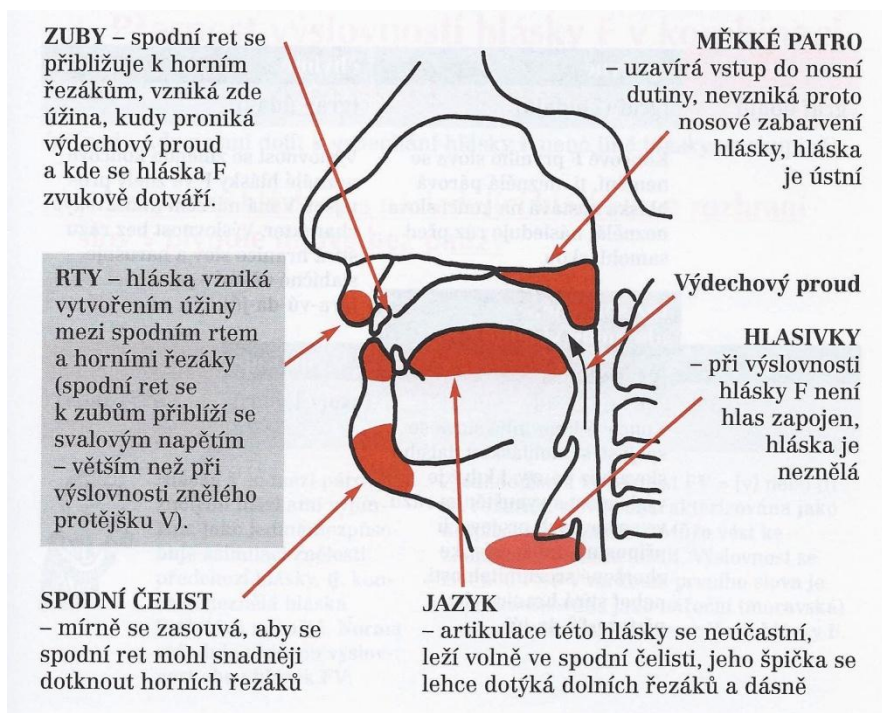
b) Retozubné (labiodentální) souhlásky (v pracovních listech kapitola 1.2.2)

Mezi retozubné řadíme dvě české souhlásky *f* [f] a *v* [v] a poziční variantu souhlásky *m* [μ]. Retozubné souhlásky „se tvoří úžinou mezi horními řezáky a spodním rtem.“⁶² Způsobem tvoření řadíme souhlásky [f] a [v] ke konstriktivám (úžinovým souhláskám), což jsou konsonanty založené „na částečné překážce, zúžení v oblasti místa artikulace. Sama souhláska vzniká díky turbulenci vzduchového proudu, který musí místem konstriktce projít.“⁶³ Přesněji se jedná o konstriktivy centrální, úžina je umístěná v ose úst. Další typy úžin viz dále. Obě hlásky opět tvoří znělostní pár, odlišují se přítomností/nepřítomností hlasu – neznělá souhláska [f] a znělá souhláska [v]. Zde uvádím grafický popis/schéma tvoření obou hlásek:

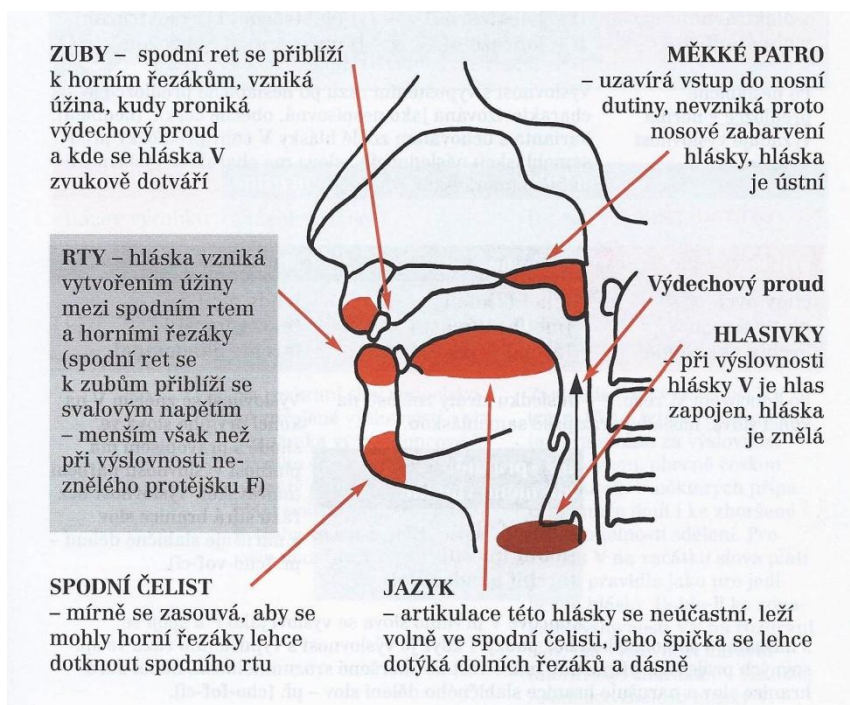
⁶¹ *Přehled české výslovnosti*, s. 375.

⁶² Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

⁶³ Tamtéž.

64

65

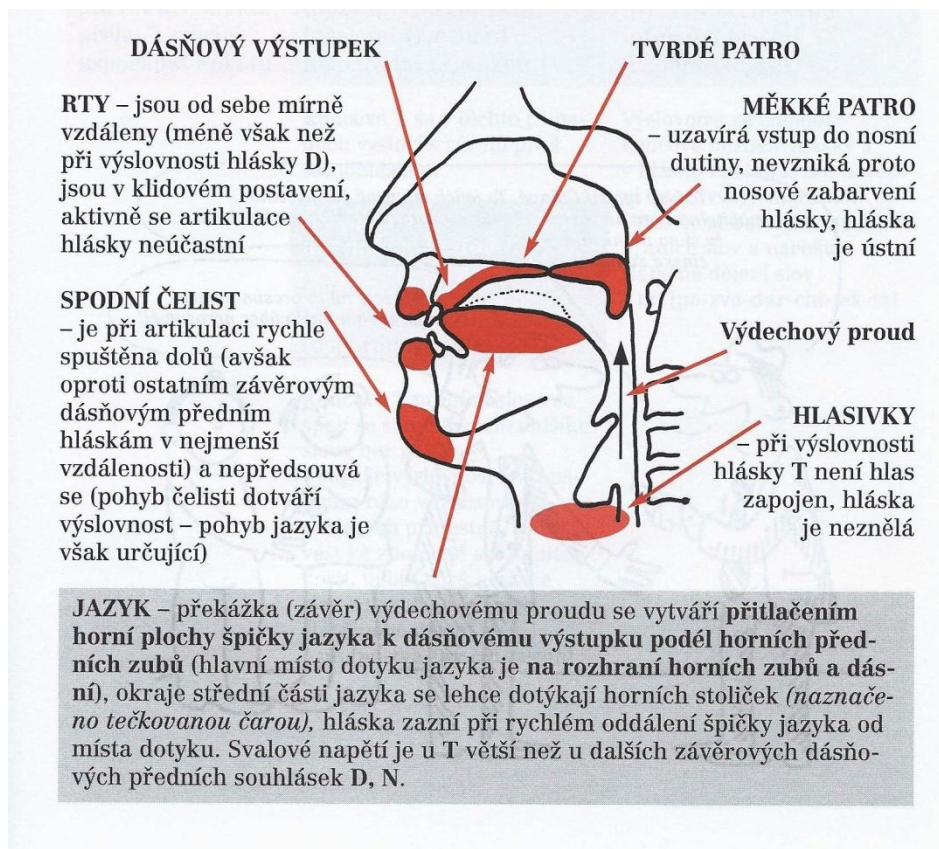
Třetí z retozubných souhlásek [ɸ] se liší způsobem tvoření, řadíme ji k okluzivám (viz 5.1.2.1 a). Jedná se o hlásku znělou, nepárovou.

⁶⁴ Přehled české výslovnosti, s. 493.

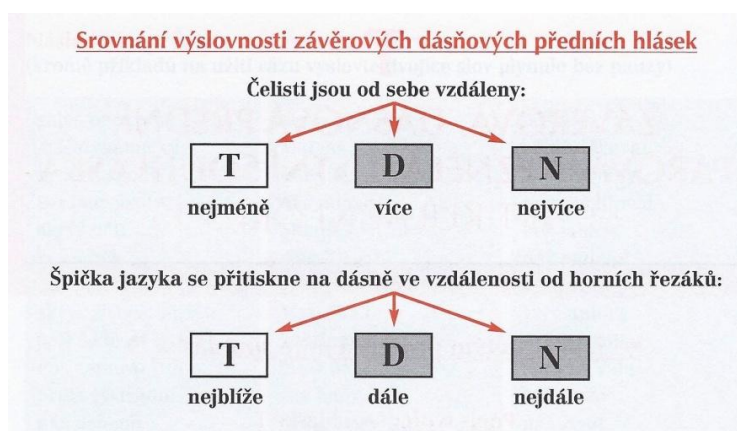
⁶⁵ Přehled české výslovnosti, s. 793.

c) Dásňové (předopatrové, alveolární) souhlásky (v pracovních listech kapitola 1.2.3)

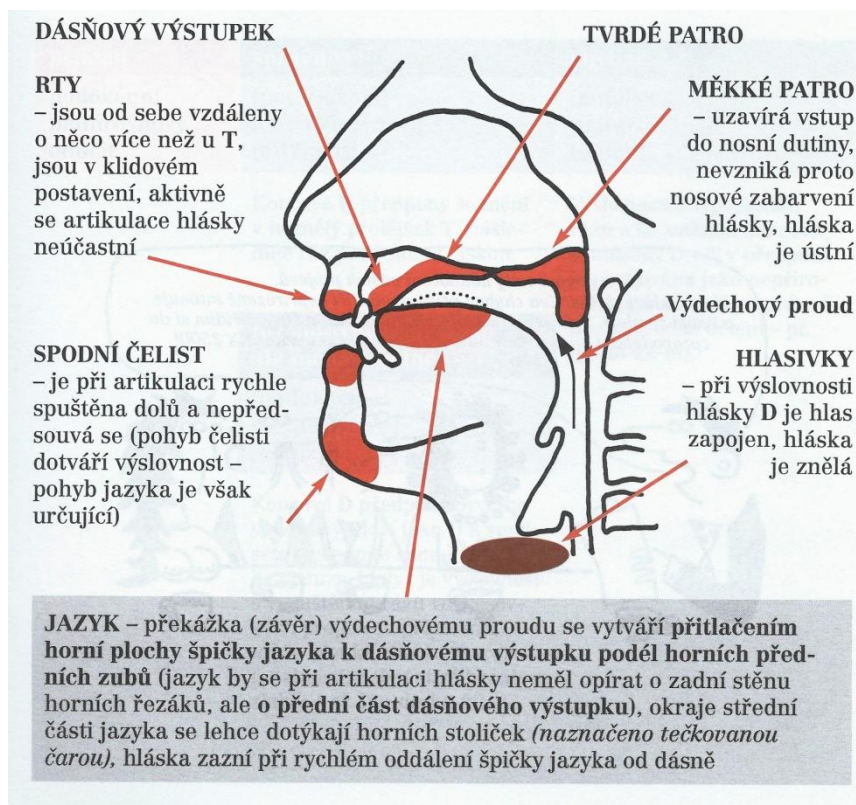
Dásňové (též předopatrové, zubodásňové) souhlásky se tvoří v přední části patra. Z českých souhlásek k nim řadíme [t], [d] ([n], které sem také řadíme, bude probíráno v rámci nazál níže). Způsobem tvoření jsou obě souhlásky okluzivní (tvorba okluziv viz 5.1.2.1 a), liší se přítomností/nepřítomností hlasu – neznělá souhláska [t] a znělá souhláska [d]. Zde uvádím grafický popis/schéma tvoření obou hlásek:

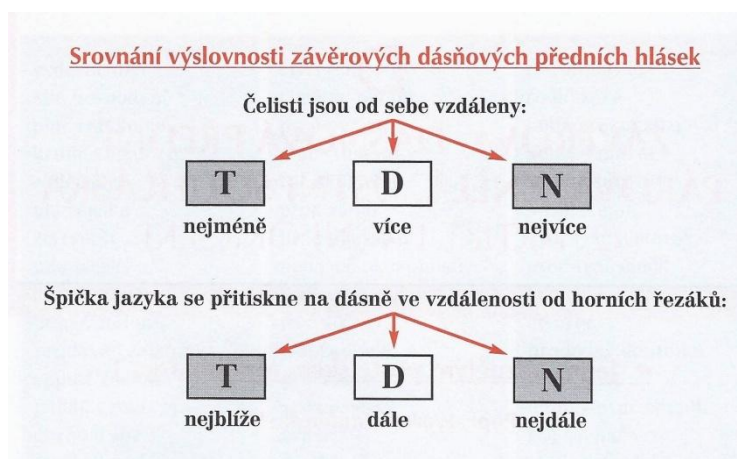
66

⁶⁶ Přehled české výslovnosti, s. 741.

67

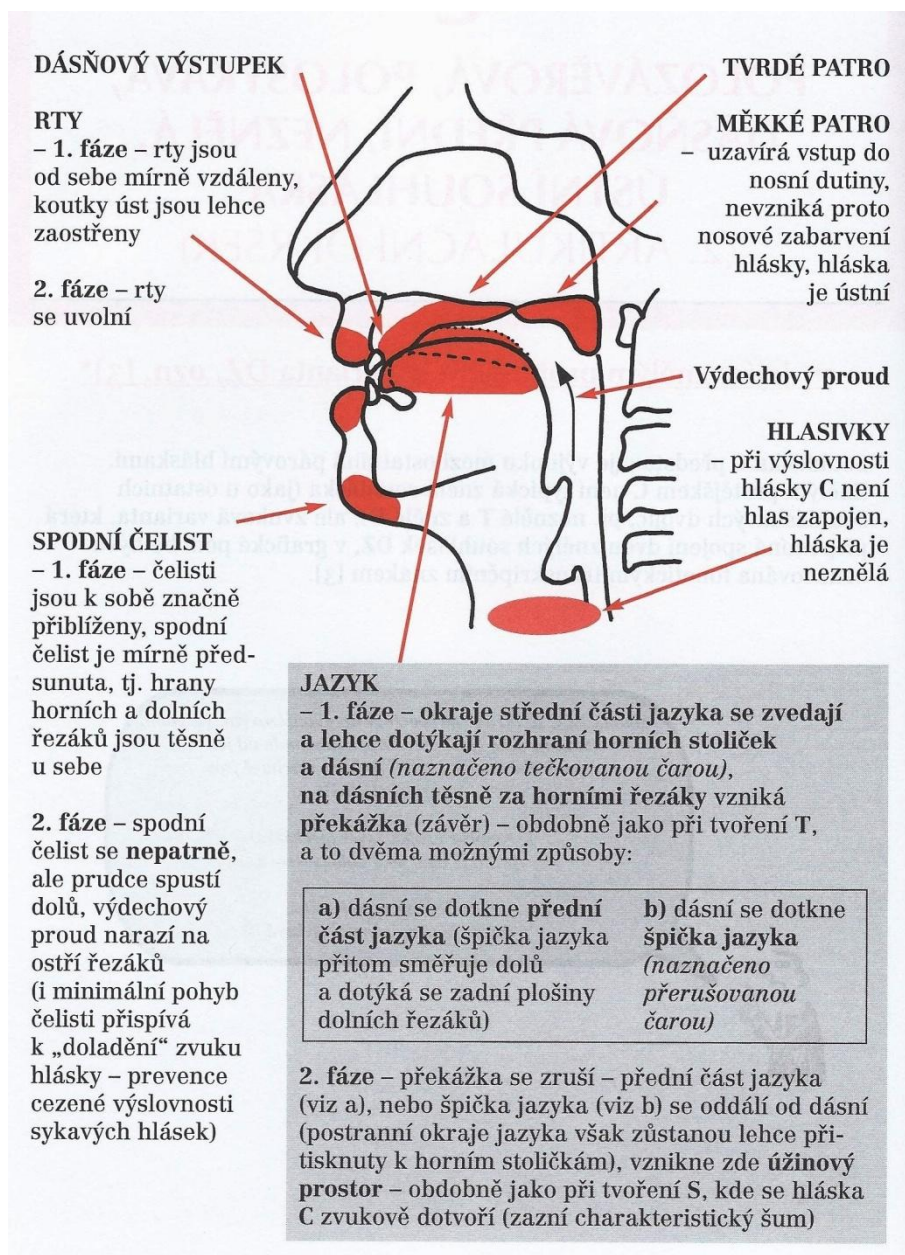

K dásňovým souhláskám řadíme také prealveolární (zubodásňové) souhlásky (v pracovních listech kapitola 1.2.4). Podle způsobu tvoření nalezneme v češtině semiokluzivy a konstriktivy. Semiokluzivy (polozávěrové souhlásky) „patří v nejobecnějším vymezení souhlásek mezi okluzivy díky existenci závěru. Ten je ovšem slabý a přechází v průběhu jediné souhlásky v úžinu. Hláska má tak vlastně dvě fáze [...]. Jde však z fonetického hlediska o jedinou, byť poněkud složitější souhlásku.“⁶⁸ K českým zubodásňovým polozávěrovým souhláskách řadíme

⁶⁷ Přehled české výslovnosti, s. 423.

⁶⁸ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

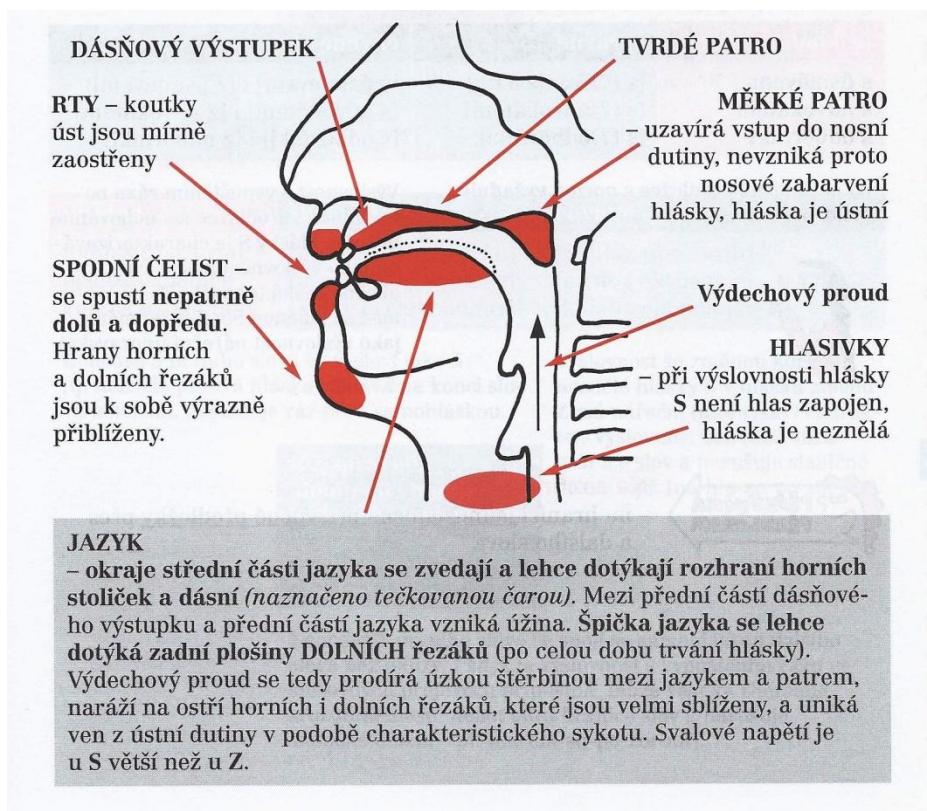
c [c] a [z], poziční variantu konsonantu c, obě vznikají u kořenů zubů. Tato dvojice rovněž tvoří opozici znělosti – neznělé [c] a znělé [z]. Zde uvádím grafické schéma tvoření hlásky [c].

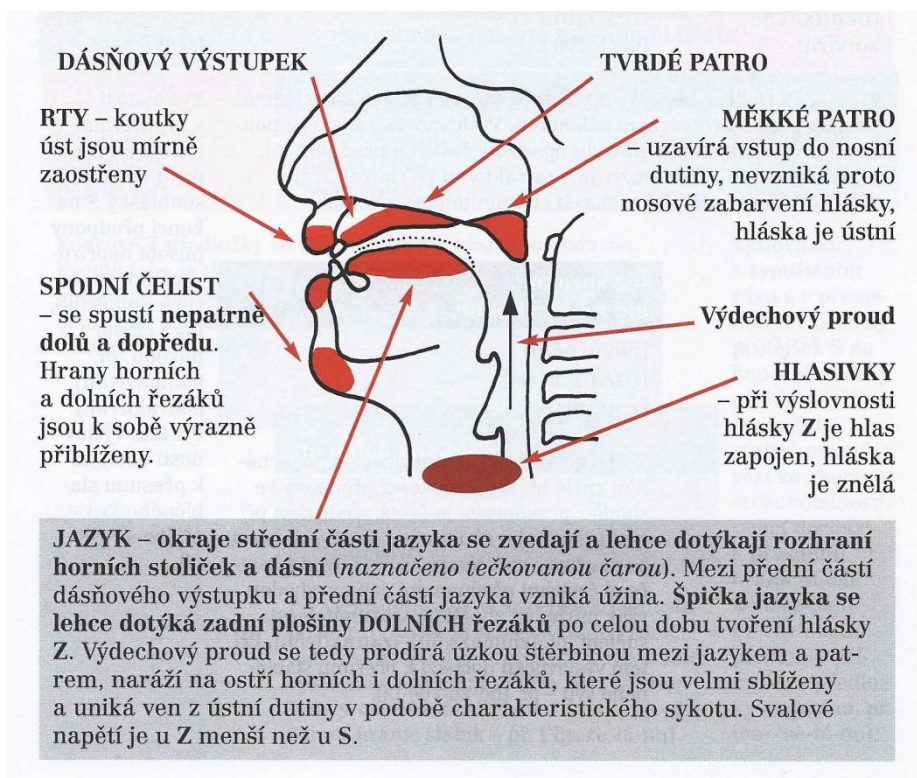
69

Zubodásňové konstriktivy jsou v češtině rovněž dvě, souhlásky [s] a [z] (v pracovních listech kapitola 1.2.5). Blíže ke způsobu tvoření konstriktiv viz 5.1.2.1 b). Obě zmíněné hlásky opět tvoří znělostní pár – neznělá souhláska [s] a znělá souhláska [z]. Zde uvádím grafický popis/schéma tvoření obou hlásek:

⁶⁹ Přehled české výslovnosti, s. 390.

70

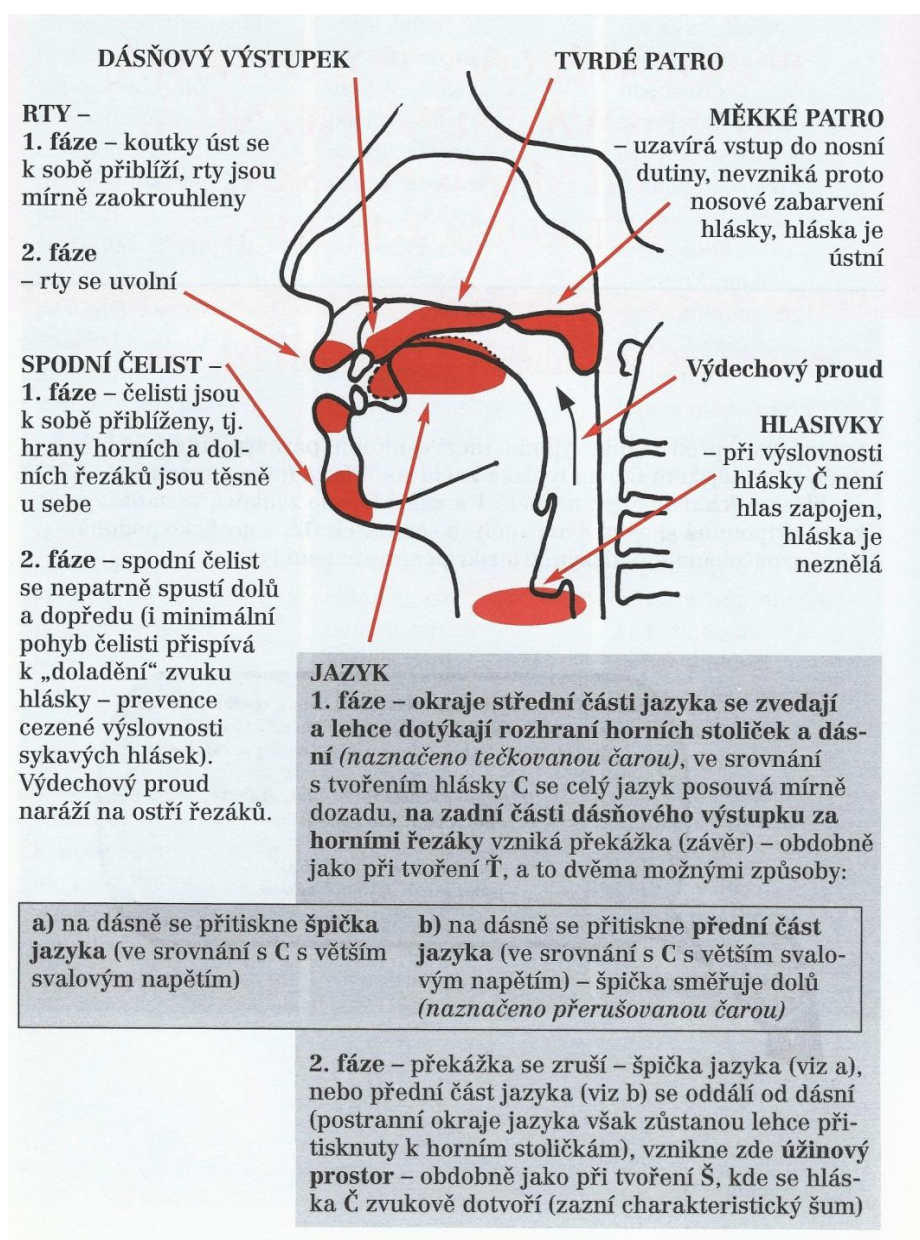

71

⁷⁰ Přehled české výslovnosti, s. 701.

⁷¹ Přehled české výslovnosti, s. 809.

Třetí skupinou dásňových souhlásek jsou postalveoláry (zadodásňové souhlásky). V pracovních listech kapitola 1.2.6. Podle způsobu tvoření sem řadíme opět dvě skupiny souhlásek, semiokluzivy a konstriktivy. U skupiny semiokluziv vzniká okluze „v místech předních stoliček“⁷² a patří sem české souhlásky č [č] a [ž], poziční variantu souhlásky č. Také tyto hlásky tvoří znělostní opozici – neznělé [č] a znělé [ž]. Zde uvádím grafické schéma tvoření hlásky č:

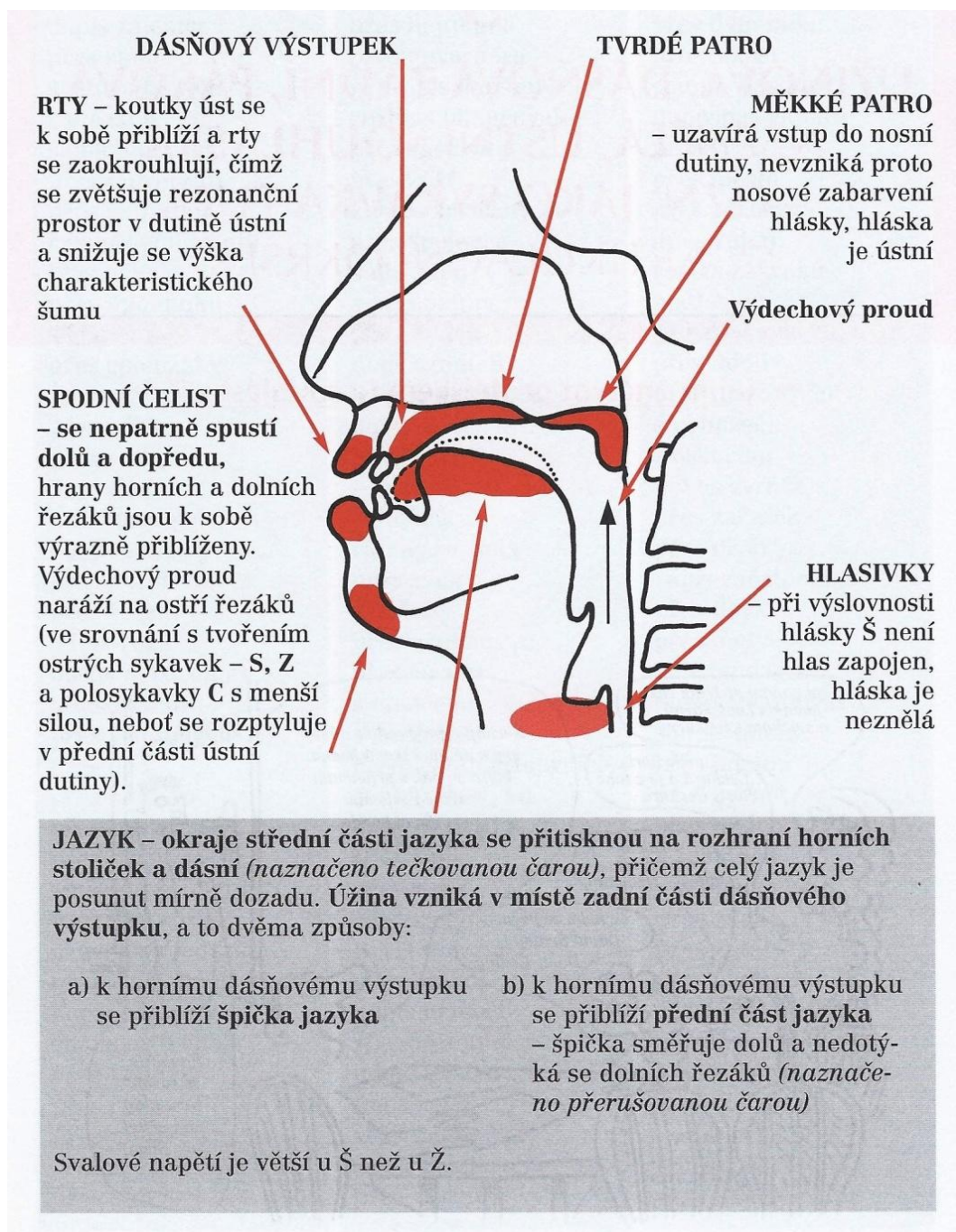

73

⁷² Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

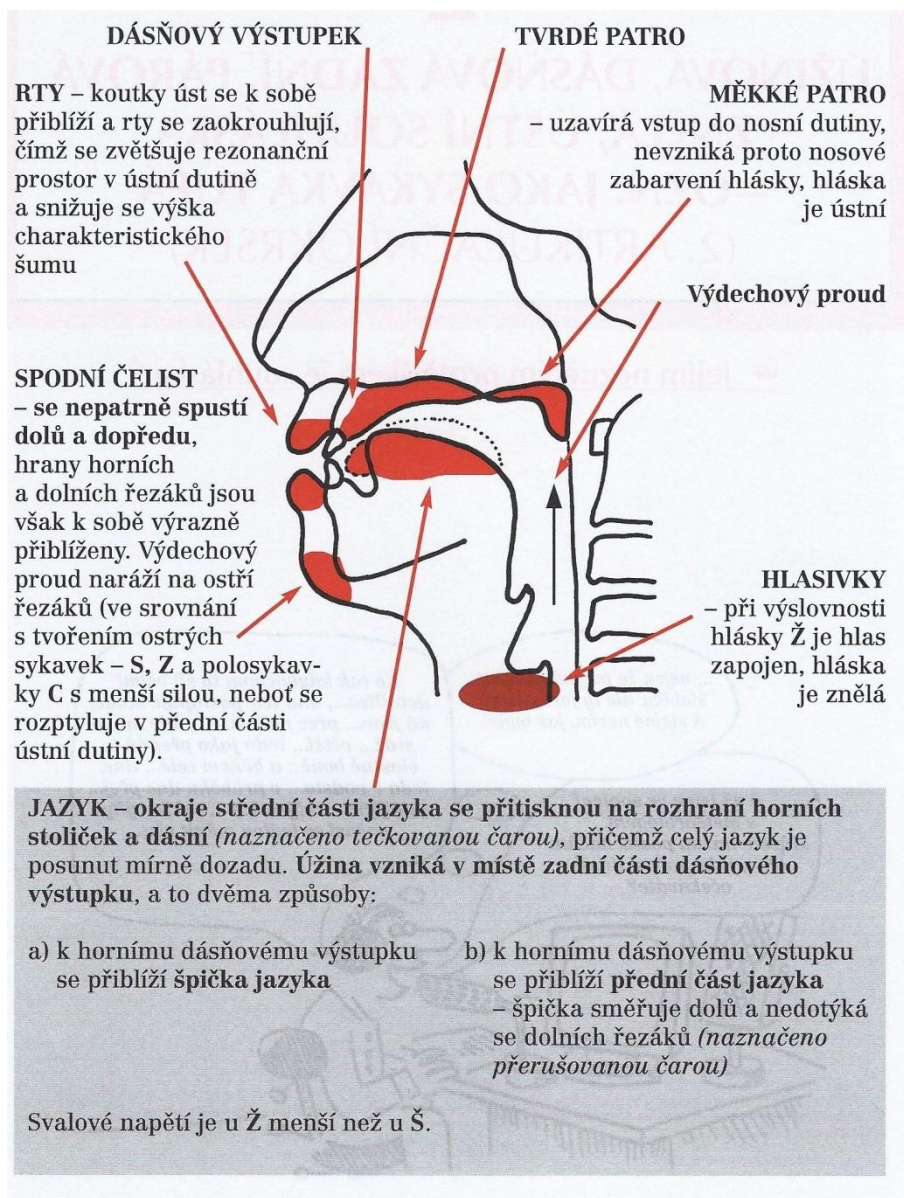
⁷³ Přehled české výslovnosti, s. 406.

Do skupiny konstriktiv spadají české souhlásky š [š] a ž [ž] (v pracovních listech kapitola 1.2.7). I tato dvojice vytváří znělostní opozici/pár – neznělá souhláska [š] a znělá souhláska [ž]. Zde uvádím grafický popis/schéma tvoření obou hlásek:

74

⁷⁴ Přehled české výslovnosti, s. 728.

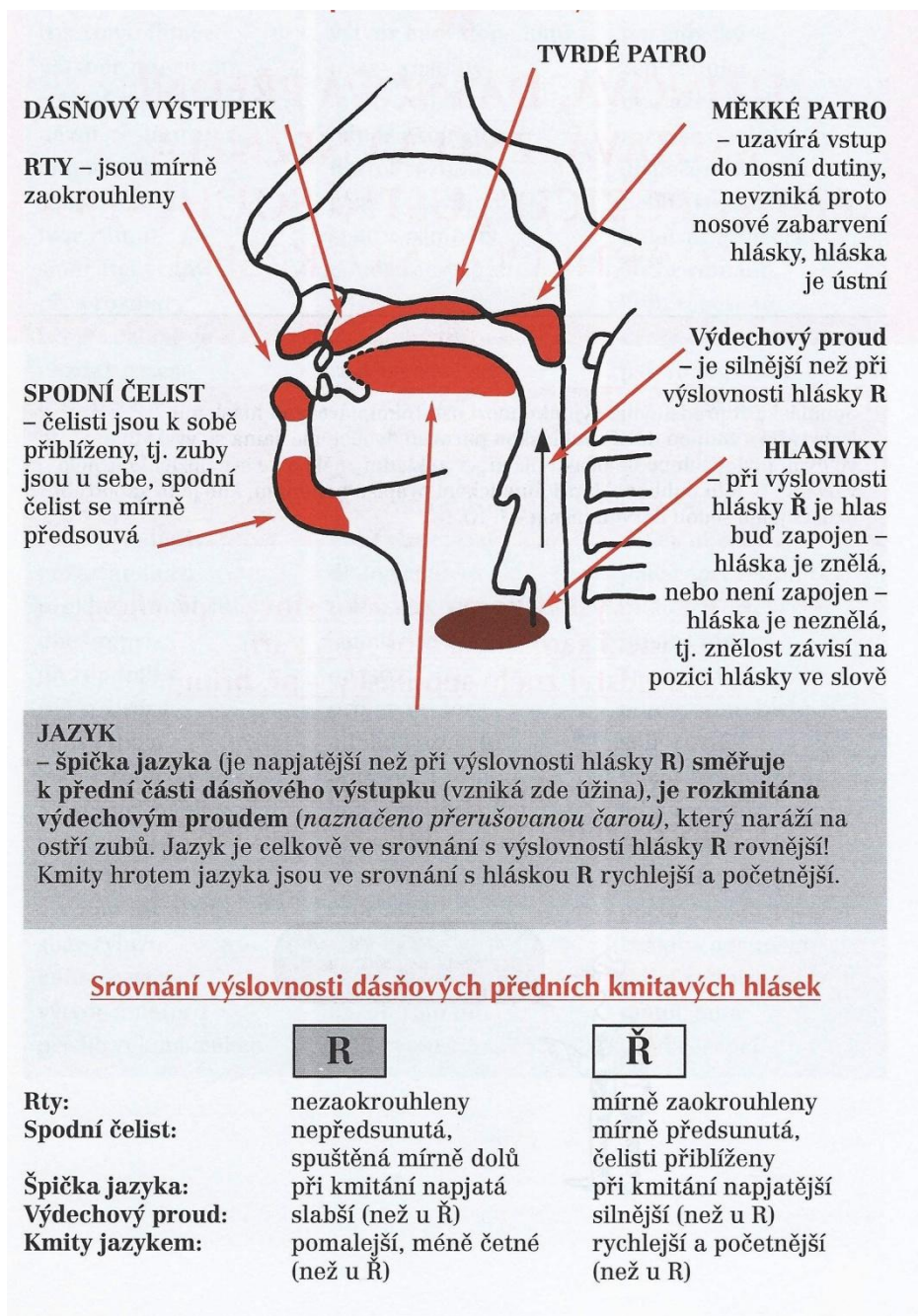
75

Souhlásku ř [ř], [ṛ̌] řadíme ke speciálnímu typu konstriktiv, k vibrantám (kmitavým souhláskám). Vibranta „má úžinu, která se v průběhu hlásky zvětšuje a zmenšuje. To se opakuje několikrát - ale ne příliš často“.⁷⁶ Při tvorbě [ř] „kmitá špička jazyka proti přední části alveol, a to na místě typickém pro [r], kmity jsou však poněkud rychlejší.“⁷⁷ České ř má znělou [ř] i neznělou [ṛ̌] variantu (v pracovních listech kapitola 1.2.8), písmo zachycuje jen znělou. Zde opět uvádím grafické schéma tvoření souhlásky ř:

⁷⁵ Přehled české výslovnosti, s. 842.

⁷⁶ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

⁷⁷ Tamtéž.

78

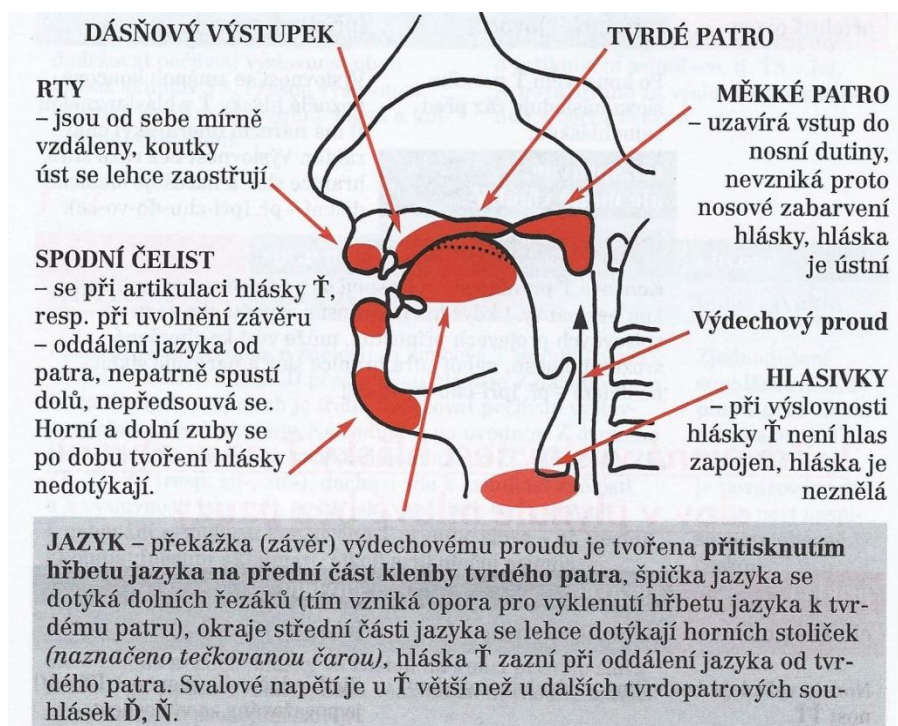
d) Středopatrové⁷⁹ (palatální) souhlásky (v pracovních listech kapitola 1.2.9)

K palatálním hláskám v češtině řadíme [tʃ] a [dʃ] (palatální hláskou je také [ň], které bude probráno v rámci nazál, a [j], které bude pro svou specifičnost probráno samostatně).

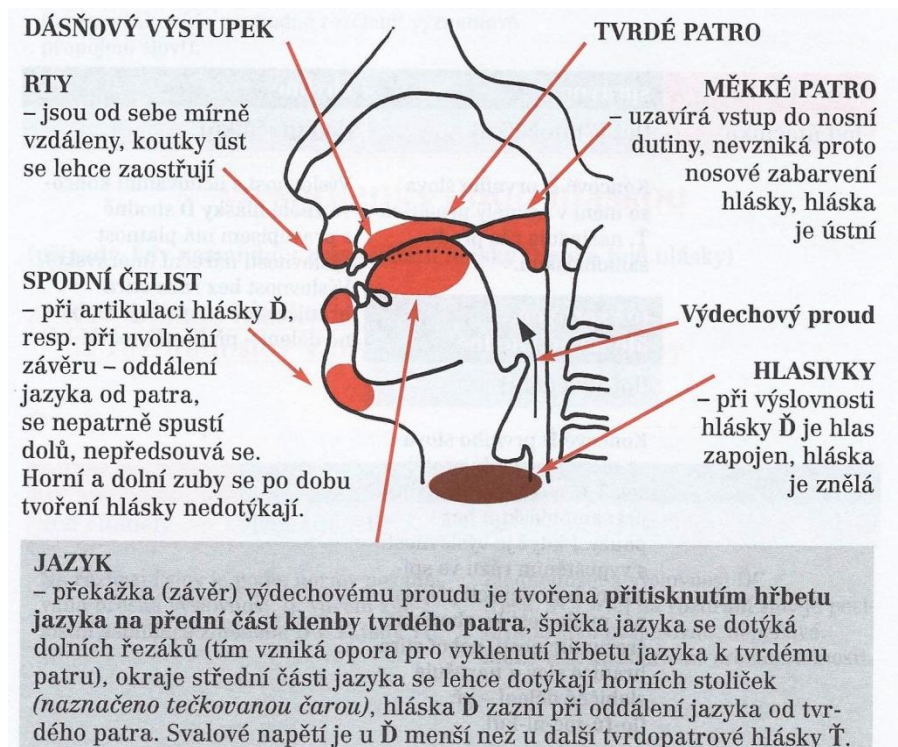
⁷⁸ Přehled české výslovnosti, s. 692.

⁷⁹ V českém termínu pro palatální souhlásky se Hála (Výslovnost spisovné češtiny I, s. 27, předopatrové) a Krčmová (Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>, středopatrové, tvrdopatrové) rozcházejí, zde se držím terminologie Marie Krčmové.

Palatály se artikulují „na tvrdém patře, [...] v jazycích světa [jsou] poměrně vzácné.“⁸⁰ Způsobem tvoření jsou obě hlásky okluzivní (okluzivy viz 5.1.2.1 a), tvoří znělostní pár – neznělá souhláska [t̥] a znělá [d̥]. Níže uvádím grafické schéma tvoření souhlásek *t̥* a *d̥*:

81

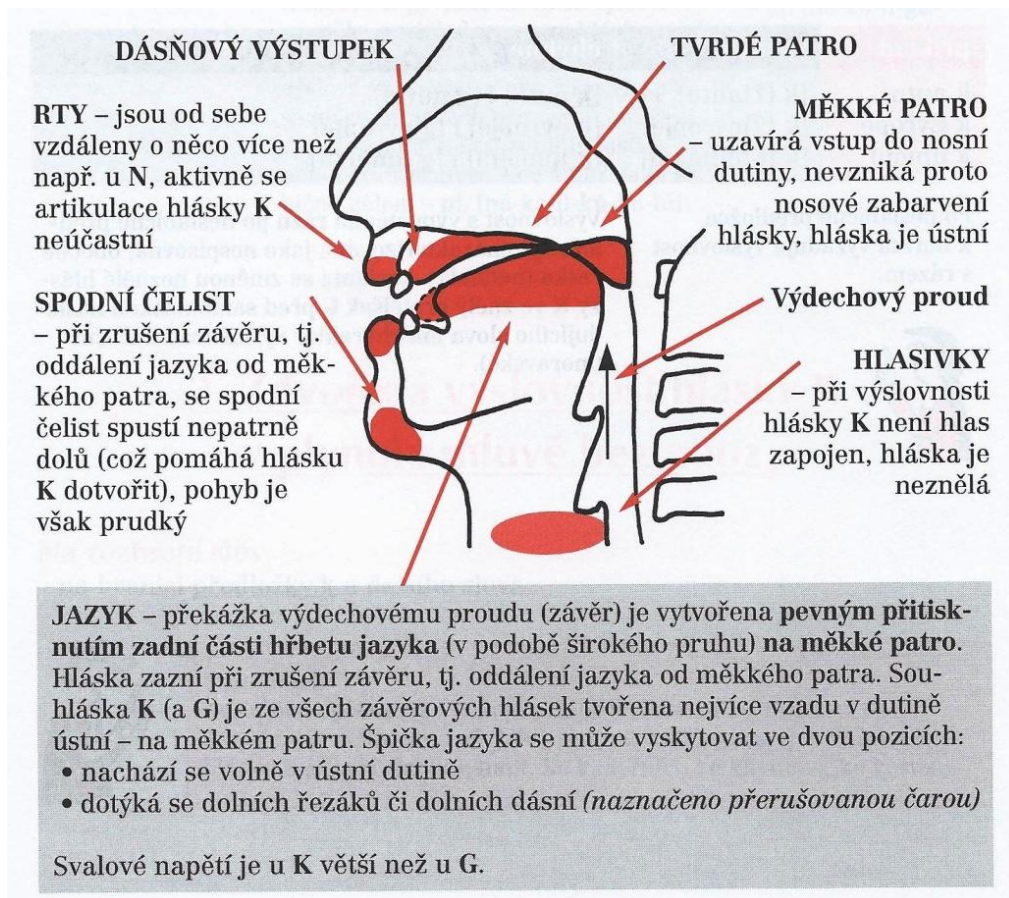
82

⁸⁰ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 17. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

⁸¹ *Přehled české výslovnosti*, s. 765.

e) Zadopatrové (velární) souhlásky (v pracovních listech kapitola 1.2.10)

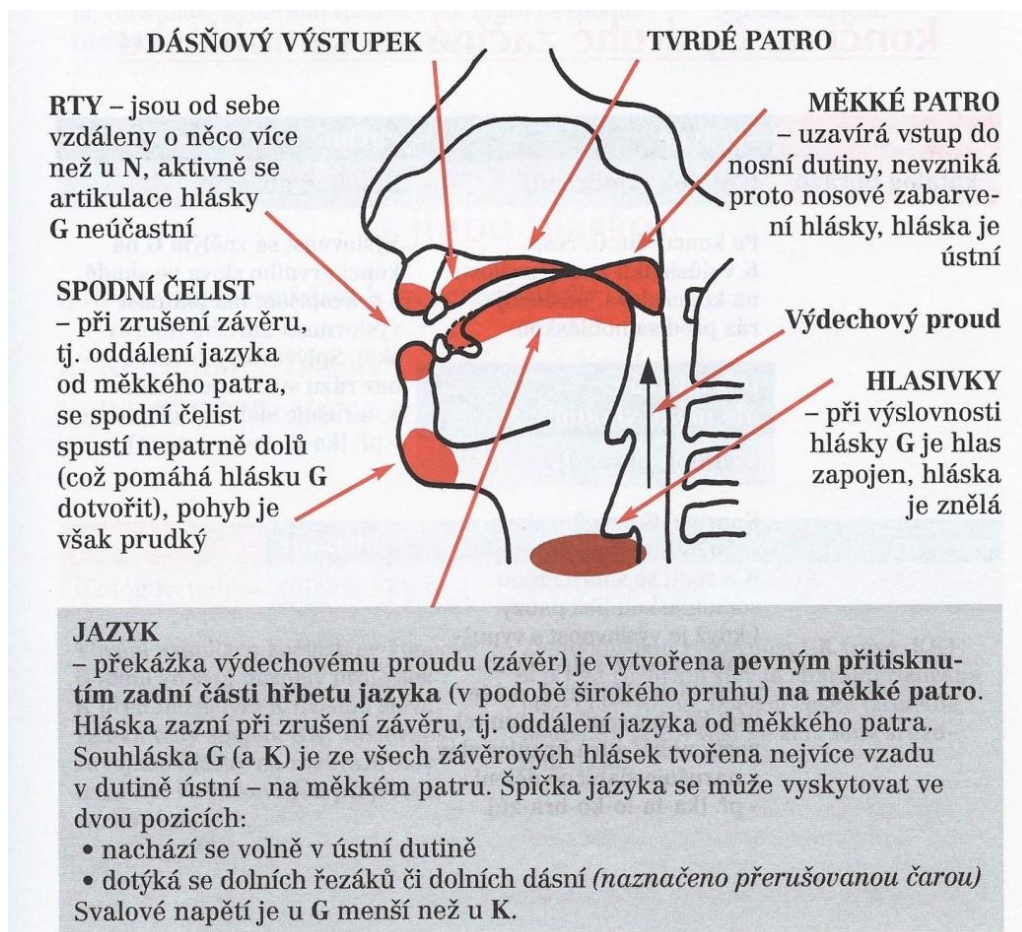
Mezi zadopatrové souhlásky řadíme v češtině souhlásky *k* [k], *g* [g], *ch* [x] a znělou variantu souhlásky *ch* [ɣ] (velární souhláskou je také poziční varianta *n*, tzv. *zadní/velární n* [ŋ], je probírána níže v rámci nazál). Souhlásky *k* a *g* jsou ražené (okluzivní, viz 5.1.2.1 a) a tvoří znělostní opozici – neznělá [k] a znělá [h]. Zde uvádím grafický popis/schéma tvoření obou hlásek:

83

⁸² Přehled české výslovnosti, s. 463.

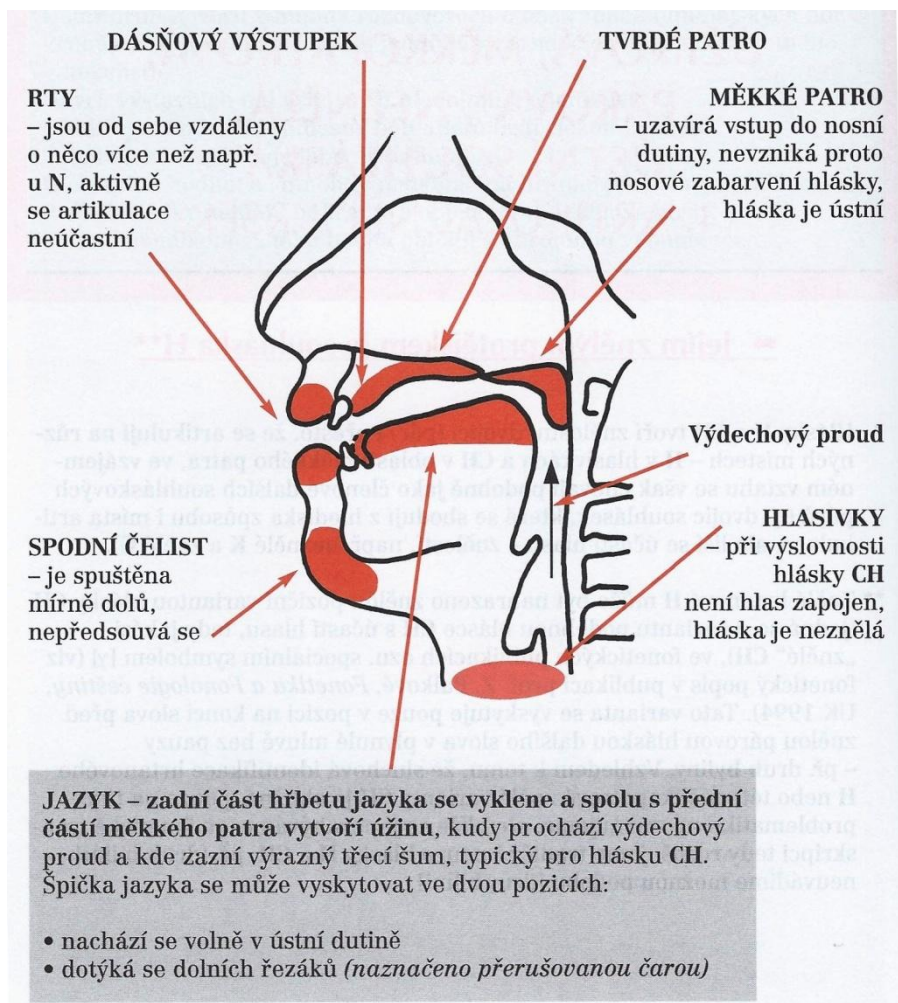
⁸³ Přehled české výslovnosti, s. 565.

84

Také souhlásky [x] a [ɣ] tvoří znělostní pár – neznělé [x] a jeho znělá poziční varianta [ɣ] (v pracovních listech kapitola 1.2.11). Způsobem tvoření řadíme obě souhlásky ke konstriktivám (úžinovým, třeným souhláskám, viz 5.1.2.1 b). Zde opět uvádím grafický popis/schéma tvoření hlásky *ch*:

⁸⁴ Přehled české výslovnosti, s. 503.

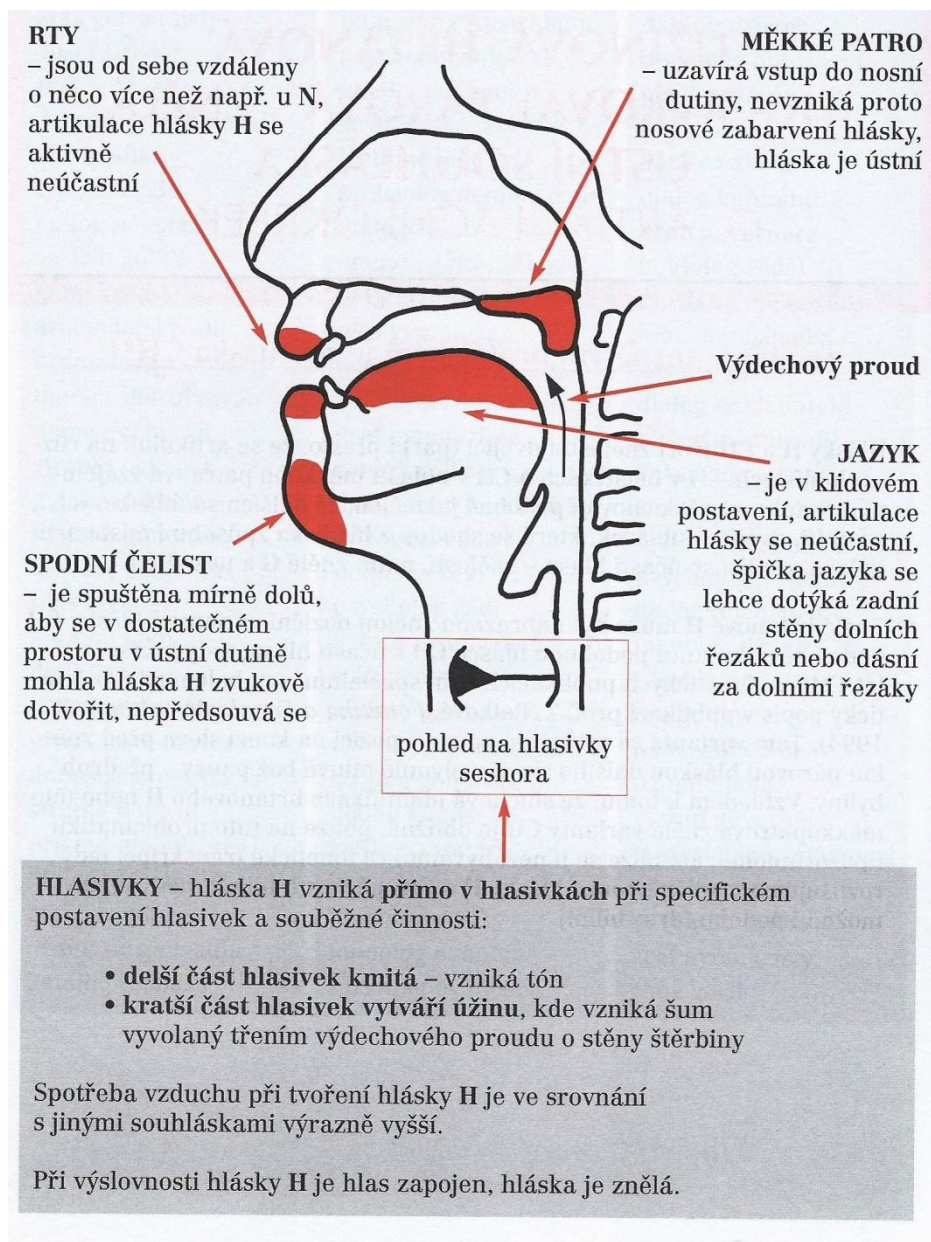
85

f) Hrtanová (glotální) souhláska (v pracovních listech kapitola 1.2.12)

Mezi úžinové souhlásky (konstrikty, viz 5.1.2.1 b) patří také české [h]. Hlasivková souhláska (glotála, hrtanová souhláska) „existuje v mnoha jazycích, většinou však jako neznělá ([h]), české je zajímavé tím, že je znělé“.⁸⁶ Souhláska *h* je znělé, tvoří pár s neznělým [x], a to i přesto, že se artikulují na odlišných místech. Zde uvádím grafické schéma tvoření souhlásky *h*:

⁸⁵ Přehled české výslovnosti, s. 528.

⁸⁶ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html>>.

87

5.1.2.2 Sonorní hlásky

Na rozhraní vokálů a konsonantů můžeme zařadit hlásky, kterým se tradičně říká sonory. Vedle formantu základního hlasu „mají i šumovou složku sblížující je s konsonanty, je však oslabena.“⁸⁸ Sonorní hlásky jsou tedy odlišné od vokálů i konsonantů, své místo v teorii našly mezi souhláskami, „s nimiž je spojuje schopnost stát

⁸⁷ Přehled české výslovnosti, s. 514.

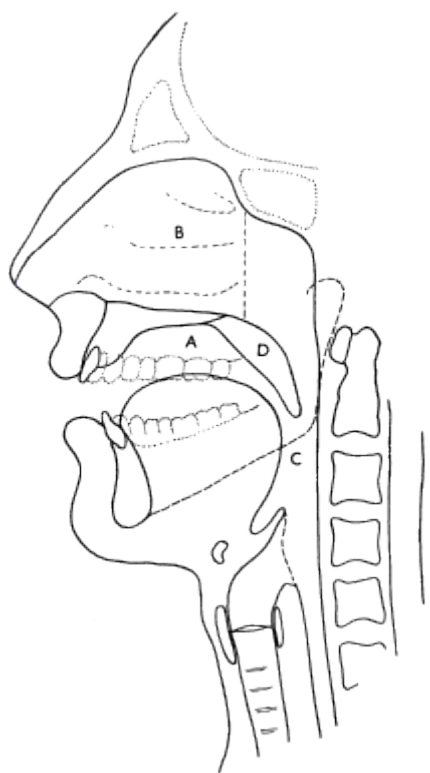
⁸⁸ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch06s03.html#d0e7926>>.

mimo jádro slabiky“.⁸⁹ Vedle likvid (plynných hlásek) řadíme k sonorám také nazály (nosní souhlásky). V češtině máme sedm sonorních hlásek – pět nazál [m], [μ], [n], [ň], [ŋ] a dvě likvidy [l], [r], graficky jsou zaznamenávány pěti literami.

5.1.2.2.1 Nazály

(V pracovních listech se nazálám věnují cvičení 1.2.13). Kromě dutiny ústní je u části hlásek využíván také další rezonanční prostor – dutina nosní. Velum (měkké patro), které uzavírá vstup do nosní dutiny při polykání, je při tvorbě nazál spuštěno a průchod do nosní dutiny je uvolněn. Hlásky, které tímto způsobem vznikají, nazýváme nosní (nazály). V češtině jsou to hlásky [m], [μ], [n], [ň] a [ŋ].⁹⁰ Nazály jsou hlásky jedinečné, znělé, nevytváří znělostní páry.

Schéma rezonančních dutin (dle Krčmové)⁹¹:

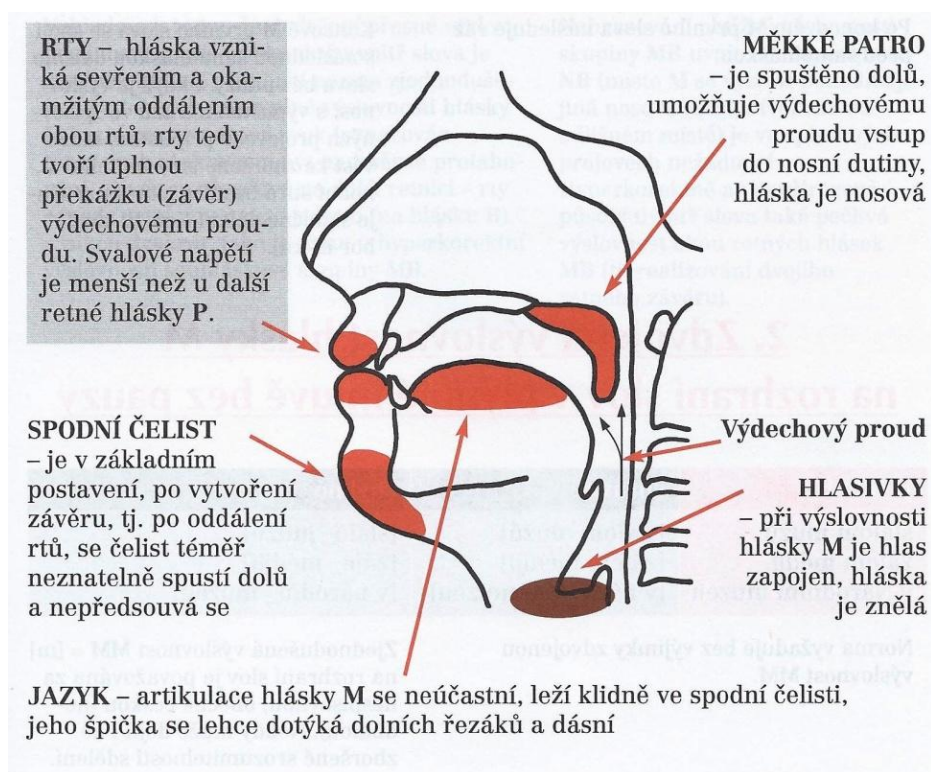
- A. dutina ústní - orální
- B. dutina nosní - nazální
- C. dutina hrdelní - laringální
- D. velum, měkké patro

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s01.html#d0e3473>>.

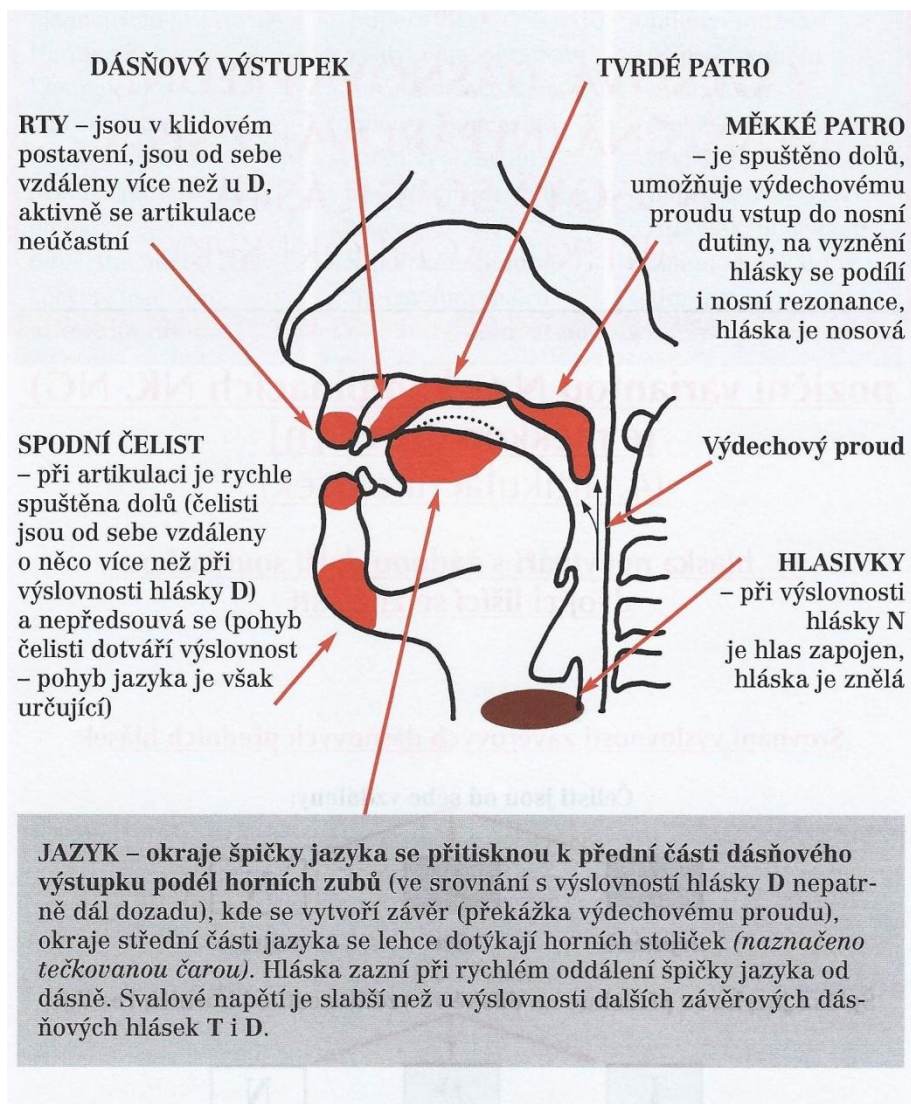
⁹¹ Tamtéž.

Obouretná (bilabiální) souhláska [m] se řadí mezi okluzivy (viz 5.1.2.1 a), stejně jako hlásky [b] a [p] se tvoří závěrem mezi rty. Grafické schéma tvorby souhlásky *m* uvádím níže. Poziční variantou tohoto konsonantu souhláska [ɱ], která je retozubná (labiodentální), tvoří se závěrem (okluzí) mezi horními řezáky a spodním rtem. Nazála *m* může ojedinele (podobně jako likvidy) tvořit i jádro slabiky, např. v názvech číslovek [osm̩], [sedm̩]. Ortoepická (a především pohodlnější a zřetelnější) je i výslovnost s vkladnou samohláskou [sedum, osum].

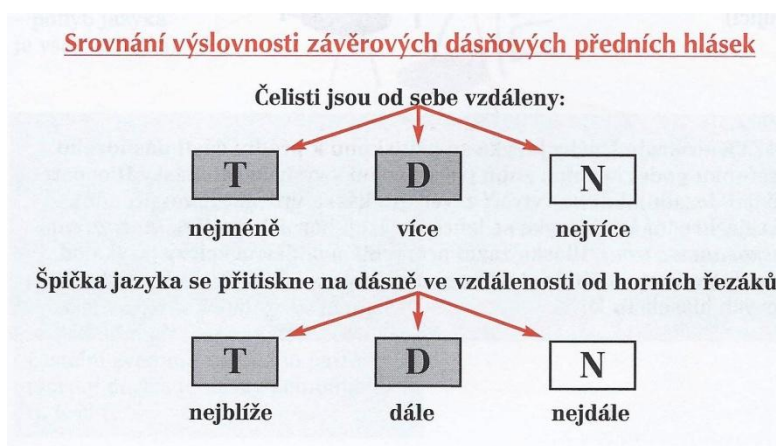

Další nazální souhláskou je dásňová (alveolární) souhláska [n], která se způsobem tvoření rovněž řadí mezi závěrové souhlásky (okluzivy, viz 5.1.2.1 a). Tvoří se v přední části patra jako souhlásky [t] a [d]. Zde opět uvádím grafické schéma tvorby této souhlásky:

⁹² Přehled české výslovnosti, s. 593.

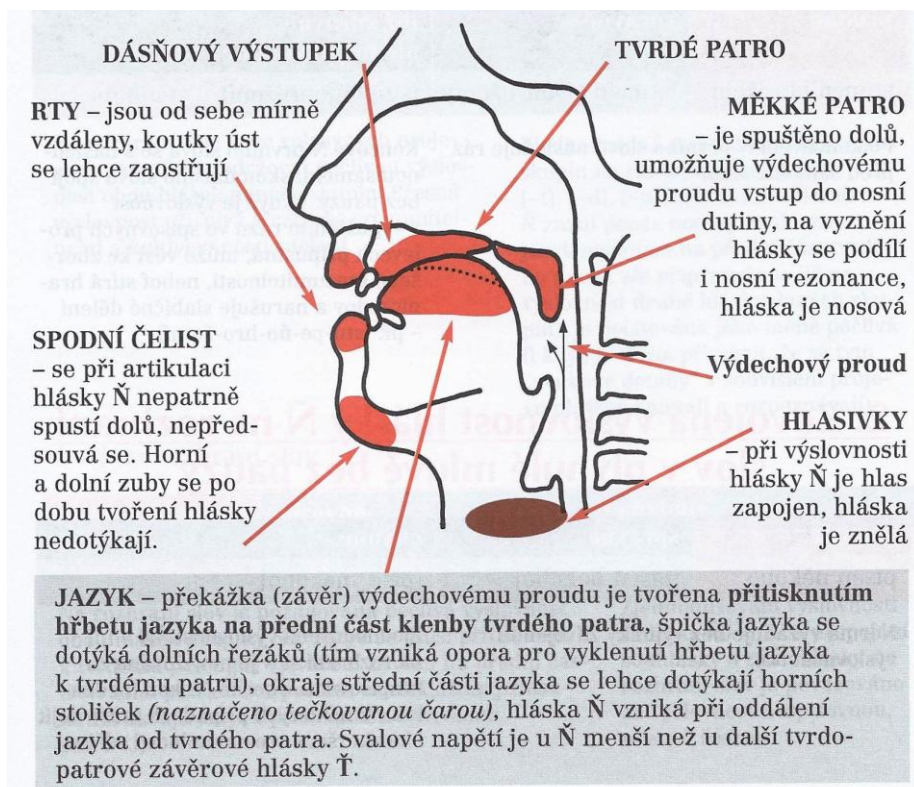

93

O něco dále, na tvrdém patře, se artikuluje středopatrová (palatální) souhláska [ň], která se tak místem artikulace shoduje s konsonanty [ť] a [d]. Také ji řadíme mezi okluzivní souhlásky (viz 5.1.2.1 a). Grafické schéma tvorby souhlásky ň:

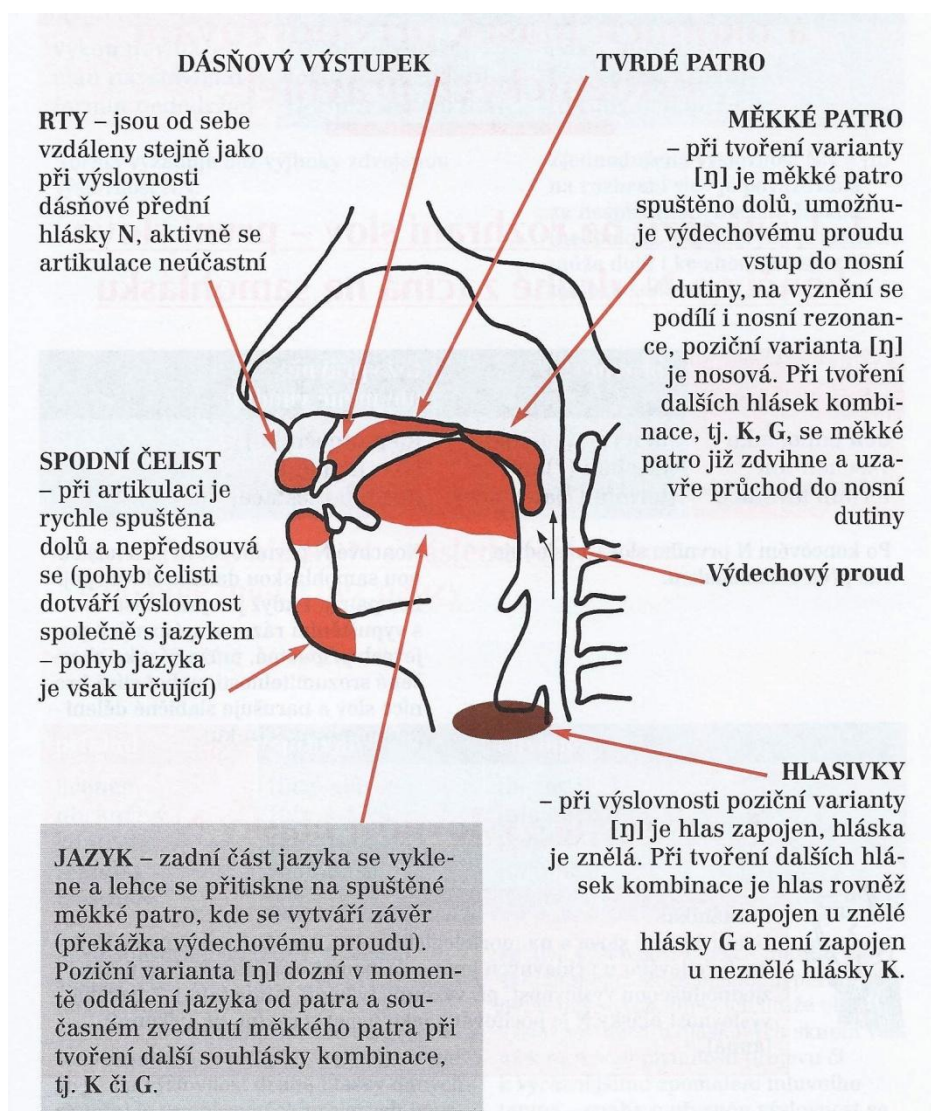
⁹³ Přehled české výslovnosti, s. 612.

94

Poslední v řadě nazálních konsonantů je zadopatrový (velární) souhláskový foném [ŋ], který je poziční variantou konsonantu *n* před *k* a *g*. Stejně jako obě posledně jmenované hlásky řadíme [ŋ] k velárním okluzivám (viz 5.1.2.1 a). Zde uvádím grafické schéma tvoření velárního [ŋ]:

⁹⁴ Přehled české výslovnosti, s. 643.

95

5.1.2.2.2 Likvidy

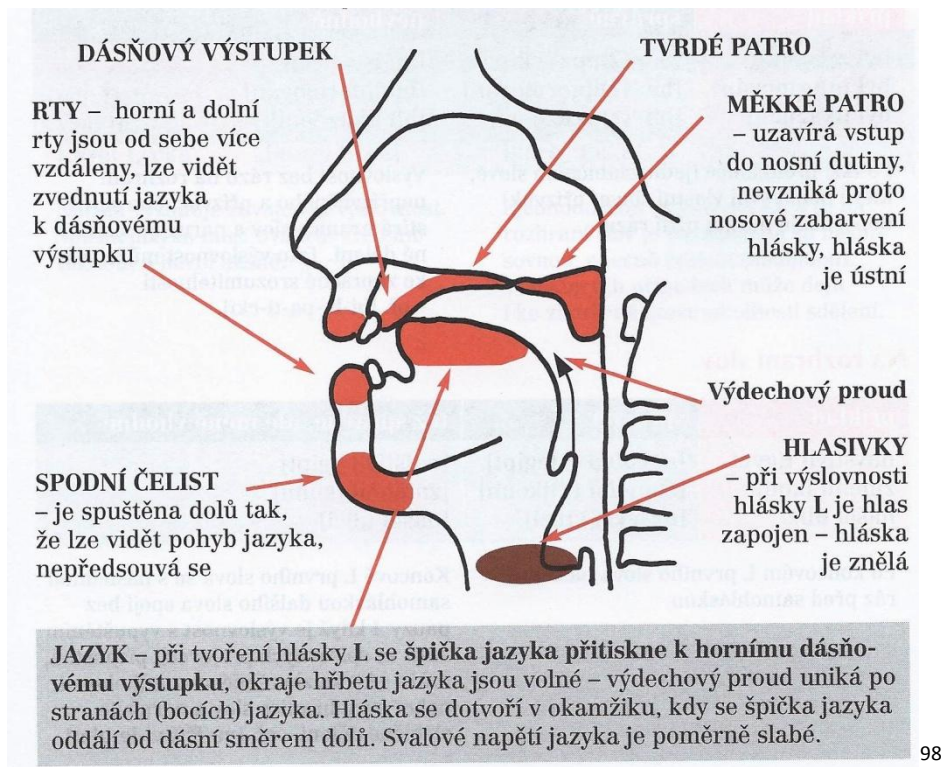
(Paralelně k této kapitole jsou v pracovních listech obsažená cvičení pod číslem 1.2.14.) Skupinu hlásek, které nazýváme likvidy (plynné hlásky), tvoří laterální hláska [l] a vibranta [r]. Tyto hlásky „mají poměrně velký prostor v ústech, který umožňuje rezonanci, jsou obvykle pouze znělé, jsou schopny být jádrem slabiky [ojediněle i nazála m] a nepodílejí se na asimilaci znělosti“.⁹⁶

Způsobem tvoření řadíme dásňovou (alveolární) souhlásku [l] ke speciálnímu typu konstriktiv (úžinových souhlásek, viz 5.1.2.1 b), je to konstriktiva laterální (boková).

⁹⁵ Přehled české výslovnosti, s. 613.

⁹⁶ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html#d0e5246>>.

Charakteristické pro ni je, že „má úžinu položenou napříč osou jazyka.“⁹⁷ Souhláska [l] je jedinečná, znělá, nevytváří znělostní pár. Grafické schéma tvorby souhlásky / vypadá následovně:

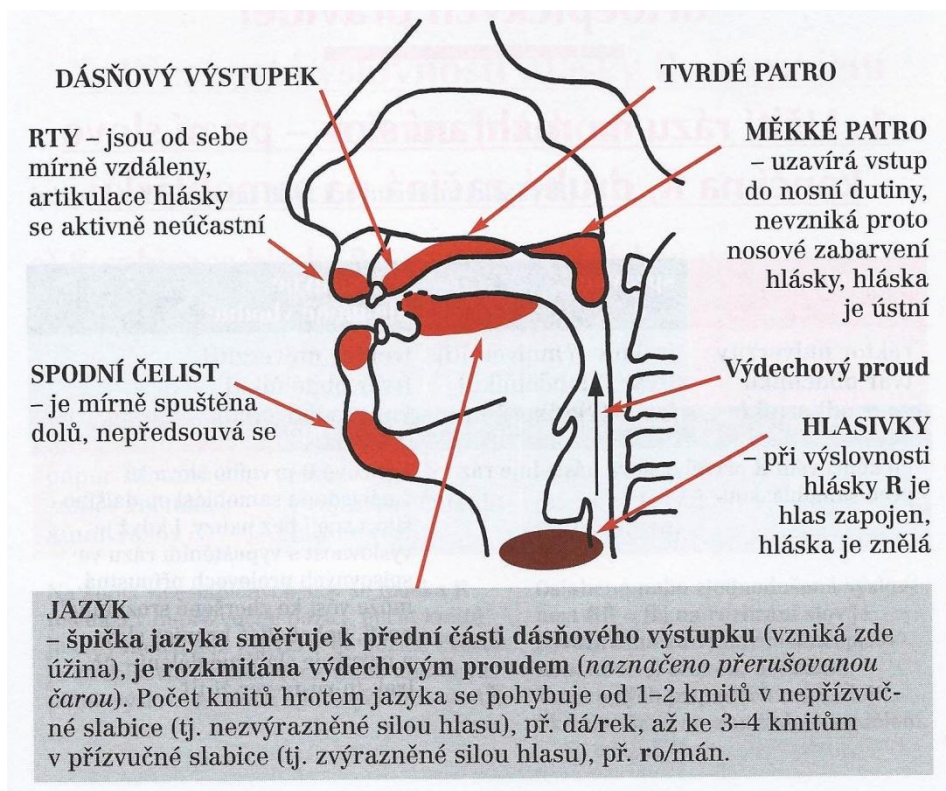
98

Druhou z likvidních souhlásek je hláska [r]. Rovněž tuto hlásku řadíme k dásňovým (alveolárním) souhláskám, způsobem tvoření je opět speciální konstriktivou (úžinovou souhláskou, viz 5.1.2.1 b), kterou nazýváme vibranta (souhláska kmitavá). Vibranta „má úžinu, která se v průběhu hlásky zvětšuje a zmenšuje. To se opakuje několikrát – ale ne příliš často, pro české [r] se uvádí 2–3 kmity.“⁹⁹ Úžina českého spisovného [r] je umístěna v oblasti alveol. (Vibrantou je i české [ř], neřadíme ho však mezi sonory). Také hláska r je jedinečná, znělá, nemá neznělý protějšek, netvoří tedy znělostní pár. Grafické schéma tvorby hlásky r vypadá následovně:

⁹⁷ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html#d0e5246>>..

⁹⁸ *Přehled české výslovnosti*, s. 579.

⁹⁹ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html#d0e5246>>.

100

Srovnání výslovnosti dásňových předních kmitavých hlásek

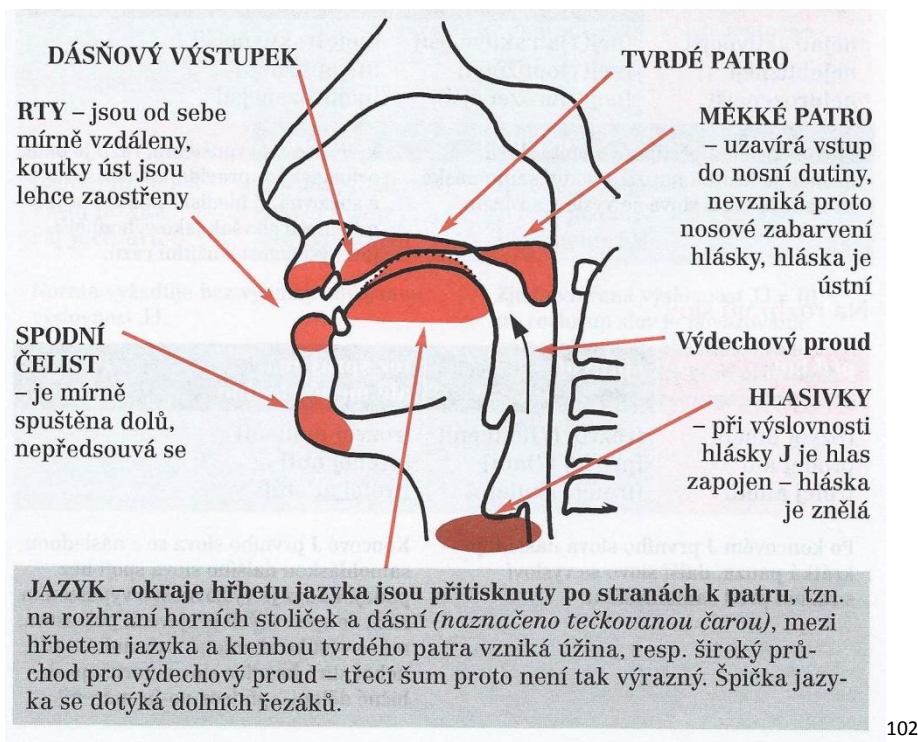
	R	Ř
Rty:	nezaokrouhleny	mírně zaokrouhleny
Spodní čelist:	nepředsunutá, spuštěná mírně dolů	mírně předsunutá, čelisti přiblíženy
Špička jazyka:	při kmitání napjatá	při kmitání napjatější
Výdechový proud:	slabší (než u Ř)	silnější (než u R)
Kmity jazykem:	pomalejší, méně četné (než u Ř)	rychlejší a početnější (než u R)

5.1.2.3 Zvláštní skupina konsonantů

(Souběžně k této kapitole náleží v pracovních listech cvičení zahrnutá pod 1.2.15.) Do poslední skupiny konsonantů, kterou nazývám ve shodě s Krčmovou „zvláštní“, řadíme českou souhlásku *j* [j]. Tato hláska patří mezi aproximanty (klouzavé hlásky, glidy). Ty „tvoří z artikulačního hlediska zvláštní skupinu hlásek. Jejich tvoření je totiž málo výrazné, dá se říci, že nejsou charakterizovatelné pouze posunem hmoty jazyka (jako vokály), ale mluvní orgány se u nich blíží k jisté pozici, aniž by jí dosáhly, vytvořily strikturu (jako u konsonantů), je tu

¹⁰⁰ Přehled české výslovnosti, s. 681.

přítomen spíše záměr artikulace než její pevný průběh.“¹⁰¹ Souhláska *j* se kvůli lepší výslovnosti artikuluje i tam, kde není zaznamenána v písmu (vkládá se mezi dva vokály). Také tato souhláska patří k jedinečným, nepárovým znělým konsonantům. Průběh jejího tvoření zachycuje následující grafické schéma:

V češtině se setkáme s dalšími konsonanty, které se ale nevyskytují v domácích slovech. Zaznamenáváme je grafémy *x*, *q* a *w*. Jejich výslovnost je rovněž ovlivňována hláskovým okolím. Grafém *x* [iks] se realizuje ve dvou variantách, znělé [gz] a neznělé [ks]; grafém *q* [kve:] bývá realizován většinou jako [kv], v cizích (nezdomácnělých) slovech se setkáme i s výslovností [k] – např. *Quebec* [kebek]; grafém *w* se obvykle realizuje jako [v], např. *Waldemar*, *whisky*, jeho výslovnost však může být ovlivněna i výchozím jazykem, jako ve slovech *know-how*, *show*, *Windows* nebo *newyorské*.

5.1.2.4 Ráz

¹⁰¹ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 18. 01. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s04.html#d0e5246>>.

¹⁰² *Přehled české výslovnosti*, s. 551.

Tvrdému hlasovému počátku je v teoretické části věnována kapitola 4.2.2.1. Zmínka o vhodnosti jeho užití se objevuje rovněž v kapitole 4.2.1.3 o dvou vokálech uprostřed slova, čemuž je věnováno cvičení 1.1.13 v pracovních listech. Na závazné užívání rázu po neslabičných předložkách před vokálem jsou zaměřena některá cvičení v pracovních listech (konkrétně: předložka *v* – cv. 1.1.15.1 e, předložka *k* – cv. 1.1.14.2 e, předložka *s* – cv. 1.1.14.3 e a předložka *z* – cv. 1.1.14.4 e).

Ráz způsobuje asimilaci znělosti, proto příklady na jeho užití v proudu řeči zahrnu do cvičení na asimilaci. Výskyt rázu na začátku výpovědi a ve výpovědi po pauze bude vhodné procvičit na souvislém textu (v pracovních listech cvičení 1.2.17), výskyt rázu ve slově nebo na hranici slov mezi dvěma vokály je procvičován ve výše zmíněných cvičeních, několik poznámek k jeho užívání ještě doplním níže. Mezi konsonantem a vokálem se ráz může vyskytovat na hranici slov nebo na hranici předpony a kořenu slova. Zde už jeho užití ale není obligatorní.

Pomineme-li i bezděčné užívání rázu vždy po sebekratším přerušení hlasu, je podle Hály¹⁰³ jeho užívání fakultativní. Vedle sebe se vyskytují (i u jednoho mluvčího) podoby s rázem i bez něj ([pravo?u:hli:] i [pravou:hli:], [za ?ušima] i [zaušima]). Méně časté je užívání rázu například při méně pečlivé výslovnosti v běžném hovoru. Oproti pečlivé výslovnosti [bil ?ospali:] tedy v běžném hovoru vyslovíme [bil|~ospali:] bez rázu, avšak se zachováním slabičného předělu. Závisí to i na tempu řeči a důrazu. Mluvčí při volném tempu řeči užívají rázu častěji, stejně tak při důrazu je vlivem zesílené činnosti hlasivek ráz obvyklý. To souvisí i se snahou o srozumitelnost projevu. Naopak mluvčí s rychlým tempem řeči nebo méně energickou mluvou užívají rázu méně.

Jak již bylo řečeno, užívání rázu je často fakultativní, nyní se zaměříme podrobněji na ty příklady, kdy jeho vynecháním dochází k neortoepické výslovnosti. Mezi konsonantem a vokálem na hranici slov, kdy je vokál v přízvučné slabice, je ortoepická výslovnost s rázem i bez něj, je-li zachován slabičný předěl, tedy [bil ?ospali:] i [bil|~ospali:], [nezlop ?otce] i [nezlop|~otce]. Ve druhém z příkladů je ukázáno, že dochází k asimilaci znělosti, jako by byl ráz užit. Byla-li by vyslovena znělá hláska ve spojitě výslovnosti, taková výslovnost by byla

¹⁰³ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 35.

neortoepická, stejně jako posunutí slabičného předělu (*[bi|lospali:], *[nezlo|potce], *[nezlo|boce]).

Stejně pravidlo se týká i případů mezi dvěma vokály, je-li druhý z nich v přízvučné slabice, tedy na rozhraní dvou slov. Ortoepická je výslovnost s rázem [cela: ?evropa] i bez něj [cela: ~evropa] ve spojitě výslovnosti.

Ve slově nebo na rozhraní předložky a slova, kdy se vokál vyskytuje v nepřízvučné slabice, je základní výslovnost bez rázu ([pu:|~arx], [pjet|~advacet]), tedy spojitá, ale s uchováním slabičného předělu. Užití rázu je možné, zejména chceme-li vytknout obě části spřežky.

Ve spojení s předložkou je opět možná dvojí výslovnost. S rázem, chceme-li odlišit předložku od slova [nat ?okem] vedle spojitě výslovnosti [nad~okem], kde se snažíme pokud možno uchovat slabičný předěl, ač jen slabý [nad|~okem]. „Výslovnost bez rázu a s posunutím slabičného předělu“¹⁰⁴ ([na|tokem]) je neortoepická.

Stejná je situace v případě předpony. Ortoepická je výslovnost s rázem a asimilací [pot|?oboji:], nebo bez rázu a asimilace, pokud možno alespoň s náznakem slabičného předělu [podoboji:], [pod|~oboji:]. Neortoepická by byla výslovnost bez rázu a s posunutím slabičného předělu *[po|toboji:]. V případě superlativní předpony *nej* je vhodné kvůli porozumění ráz vkládat. Výslovnost bez rázu není chybná, vyžaduje ale zřetelnější vyznačení slabičného předělu ([nej?udatnější:]/[nej?udatnější:] oproti [nej|udatnější:]/[nej|udatnější:]).

Setkají-li se dva vokály ve složených slovech, možná je opět výslovnost s rázem (při pečlivé výslovnosti a položení vedlejšího přízvuku na druhou část složeniny) i bez něj (v běžné výslovnosti bez vedlejšího přízvuku), a to i v případě dvou stejných vokálů [černo~oki:]. Ve spojení s předložkou nebo předponou je obvyklá výslovnost bez rázu, ale se zřetelným naznačením slabičného předělu [na|oko], [do|ameriki], [za|okrouhlit], [do|učit]. Zejména u posledního příkladu je důležité dodržet „slabičný předěl, aby nedocházelo k diftongické výslovnosti.“¹⁰⁵ Také při setkání dvou stejných vokálů je možná dvojí výslovnost, přednost ale dáváme výslovnosti s rázem [po?objed'e], [na?aŋgliji], [po?otevři:t], [ne?egzistuje], při výslovnosti bez rázu je opět nutné dodržet slabičný předěl.

¹⁰⁴ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 38.

¹⁰⁵ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 39.

„Ráz se nikdy nevyslovuje v slovech, ve kterých se složenosti s předponou už necítí“¹⁰⁶
(*poduška, rozum* aj.) a ve slovech přejatých (*reakce, chaos*).

5.1.2.5 Asimilace znělosti a neutralizace znělosti

V teoretické části je o asimilaci a neutralizaci znělosti pojednáno v kapitole 3.2.2.2. V pracovních listech se asimilace objevuje v kapitole 1.1.14 ve spojení jmen s předložkami *v, k, s, z*. Cvičení na asimilaci a neutralizaci znělosti jsem v pracovních listech zahrnula pod kapitolu 1.2.18.

Pro zvládnutí znělostní asimilace a neutralizace znělosti je nezbytná znalost a schopnost rozlišit znělé a neznělé hlásky a znát páry, které tvoří. Vhodné je studentům ukázat tabulku, kterou uvádím níže, v níž jsou znělé a neznělé hlásky pod sebou vypsány tak, že ve sloupci pod sebou jsou uvedeny znělostní páry. Pro rozeznání znělých a neznělých hlásek může pomoci cvičení, při kterém si položíme dlaň na temeno hlavy a vyslovujeme jednotlivé hlásky. U znělých hlásek cítíme dlaní rezonanci, u neznělých hlásek na dlaní necítíme nic.

párové	znělé	b, d, d', g, v, z, ž, h, (z), (ž), ř
	neznělé	p, t, t', k, f, s, š, ch, c, č, (ř)
nepárové (jedinečné)		m, n, ň, l, j, r

Ke ztrátě znělosti párových znělých souhlásek dochází vždy na konci slova před pauzou, před rázem a před následující neznělou nebo jedinečnou souhláskou. Výjimkou mezi znělými hláskami je konsonant *v*, který se sice připodobňuje k následující neznělé souhlásce (*borůvka* [boru:fka], *splav syčí* [splaf siči:]), sám však asimilaci nezpůsobuje, podobně jako jedinečné hlásky (*kvůli* [kvu:li], *svátek* [sva:tek]).

Jak bylo řečeno výše, k asimilaci znělosti na švu slov v proudu řeči dochází také před jedinečnými hláskami [hat leze]. Oblastní variantou je znělá výslovnost typu [had leze]. Ve spojení předložky a jména začínajícího na jedinečnou souhlásku a *v* ke ztrátě znělosti nedochází: [pod mořem], [nad lesem], [před vodou].

V sedmém pádě má předložka *s* před jedinečnými hláskami a *v* dvojí možnou výslovnost – [s] i [z]. Neznělá výslovnost se uchovává ve spojení se zájmeny *s vámi, s námi*,

¹⁰⁶ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 39.

s ní. Této problematice se věnuje již cvičení na předložky 1.1.14.3.d v pracovních listech. Také spojení předložky *k* a jedinečných hlásek je již zařazeno ve cvičení 1.1.14.2.d.

Zajímavostí je také hlásková skupina *sh* a její dvojí (česká a moravská) spisovná výslovnost [sx] a [zh]. Výjimkou jsou spřežky *shora*, *shůry*, sloveso *shluknout se* a podstatné jméno *shluk*, ve kterých je jediná spisovná výslovnost [zh]. Této souhláskové skupině je v pracovních listech věnováno cvičení 1.2.18.2.b.

Asimilace znělosti postihuje vždy celou skupinu, je-li asimilace regresivní (nejčastěji), připodobní se skupina poslední souhlásce (*selhání brzd se vyšetřuje* [selha:ňi: bɾstse višetřuje]).

Vedle znělostní asimilace je vhodné zmínit také asimilaci artikulační. Jak název napovídá, dochází k ní v případech, kdy se vedle sebe v proudu řeči vyskytnou dvě souhlásky s různým místem artikulace. Důvodem vzniku artikulační asimilace je podobně jako v případě znělostní asimilace zjednodušení výslovnosti. Artikulační asimilaci můžeme rozdělit do tří skupin: a) spojení souhlásek *t*, *d* se sykavkami *s*, *z*, *š*, *ž*, b) spojení souhlásek *t*, *d* s polosykavkami *c*, *č*, c) skupiny sykavek a polosykavek.

První skupina (*t*, *d* + *s*, *z*, *š*, *ž*) má dvojí možnou výslovnost, splývavou (*c*, *z*, *č*, *ž*), nebo zachování obou hlásek ve skupině (*ts*, *dz*, *tš*, *dž*). Zachovávají se zejména z důvodů větší zřetelnosti na hranici dvou slov nebo na hranici základu slova a předpony/přípony. Konkrétně ke každé skupině:

- skupinu *ts*, *ds* vyslovíme splývavě [c] ve slovech *dětský*, *městský* (při pečlivé výslovnosti možné [ts]), ale jediné [ts] vyslovíme na rozhraní dvou slov *hrát si*, *pod skálou* a u předpon *podsaditý*, *podstata*;
- skupinu *tš*, *dš* u přípony v komparativech vyslovíme splývavě [č], např. *větší*, *hladší* (při zvlášť pečlivé výslovnosti možné [tš]). Stejná pravidla platí i pro skupinu *-stš-*, kde je při splývavé výslovnosti správná pouze podoba *-sč-* (neortoepické je *-šč-*), např. *čistší* [čisti: i] i [čišči: i], *tlustší* [tlusti: i] i [tlusči: i], nikoli *[čišči: i], *[tlušči: i].¹⁰⁷ Na rozhraní slov nebo základu slova a předpony vyslovíme vždy [tš], např. *před školkou*, *podšívka*;
- u skupiny *dz*, (*tz*) převažuje nesplývavá výslovnost, např. *podzemní*, *svět zážitků*;
- rovněž skupina *dž* (*tž*) se vyslovuje převážně nesplývavě: *Bydžov*, *od ženy*.

¹⁰⁷ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 56.

Druhou skupinou je spojení souhlásek *t, d* s polosykvami *c, č*. V tomto spojení vždy uchováme nesplývavou výslovnost: *otci, krátce; hladce, svědci; matčin, svědčit; předčasný, pod cenou*. Pouze slova *dcera* a *srdce* vyslovujeme [cera], [sr̩ce].

Třetí skupinou podléhající artikulační asimilaci je spojení sykavky/ polosykvky s polosykvkou/sykvkou. Pravidelná je zde nesplývavá výslovnost s provedením znělostní asimilace, tedy:

- sykavka + sykavka: *zš* [snasši:], *sš* [přes šedesa:t], *zž* [zženštili:], *sž* [zži:ravi:], *šš* [dobři:šski:], *žš* [praški:], *žž* [ʔaž zi:tra], *šž* [na:š za:vot]/[na:ž~za:vot]¹⁰⁸;
- sykavka + polosykvka: *sč* [sči:tat], *zč* [bes či:sla], *šč* [va:š čas], *žč* [ʔuš čeka:m], *sc* [la:sce], *zc* [rosceští:], *šč* [skoušce], *žc* [vi:hru:šce];
- polosykvka + sykavka: *cs* [vjec sama], *cz* [konec spra:f], *čs* [hra:čski:], *cš* [konec ša:li], *čš* [proč šepa:š]. Ve skupinách *c, č + z, ž* je možná spojitá výslovnost s asimilací *c, č* na [ʒ], [ž] i pečlivá nespojitá výslovnost se zachováním [c], [č], tedy *cz* [konec za:bavi] i [konež~za:bavi], *čz* [ʔač zu:stali] i [ʔaž~zu:stali], *cž* [vjec žalobi] i [vjež~žalobi], *čž* [řeč ženi] i [řež~ženi];
- polosykvka + polosykvka: *čc* [babičce], *cč* [lecčemu]

Obtížnější situace nastává ve spojení tří souhlásek (*sšť, zšť, ššť, žšť, řšť*). Setkáme se s nimi u přídavných jmen mužského rodu životného na –ský v 1. pádu množného čísla. V těchto případech dochází ve výslovnosti k určitému zjednodušení, „vyslovuje se pak ve *francouzští* [-šť-] místo [-sšť-], v *dobříšští* [-šť-] místo [-ššť-], v *pražští, pařížští* [-šť-] místo [-ššť-].“¹⁰⁹ Skupinu *řšť* lze zjednodušit na [-řť-], např. *jaroměřští*. V uvedených skupinách je z důvodů lepší zřetelnosti možné vyslovovat nesplývavě (v pracovních listech uvádím pouze zjednodušenou výslovnost).

5.1.2.6 Zjednodušení konsonantických skupin

Některým konsonantickým skupinám a jejich zjednodušení jsem se věnovala už v předchozím oddíle v souvislosti s artikulační asimilací. Také výslovnosti číslovek *sedm, osm* a jejich odvozenin je v pracovních listech věnováno cvičení 1.2.14.2. Zde se budu věnovat

¹⁰⁸ Spojení typu *zs, žš* viz dále v kapitole 4.1.2.7 Zdvojené konsonanty.

¹⁰⁹ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 58.

výslovnosti spojení znělých nepárových hlásek s jinými souhláskami a spojení měkkých (palatálních) souhlásek s tvrdými.

Je-li taková skupina na začátku slova, vždy se uchovává ve „slovesech jako: *jdu, jméno, jmění, lžíce* apod.“¹¹⁰ Zjednodušení konsonantické skupiny na začátku slova by bylo neortoepické. Jiná je ovšem situace u tvarů slovesa *být*. Jsou-li součástí složeného slovesného tvaru nebo součástí jmenného přísudku se sponou, mohou se spisovně vyslovit bez *j*, tedy „*byl(a)* [sem] m. [jsem], *byl(a)* [si] m. [jsi], *byli* [sme] m. [jsme], *byli* [ste] m. [jste], *přišel* [si] m. [jsi], *přišli* [sme] m. [jsme], *řekla* [sem] m. [jsem], *když* [sem] *to slyšel* m. [jsem],“¹¹¹ stejně tak *já* [sem] *spokojená* i *já* [jsem] *spokojená*.

Setkáme se ale i s příklady, kde je *j* nutné vždy vyslovit: v záporných tvarech (*nejsem, nejste* atd.), při důrazu na tvar slovesa *být* (*Důvody pro to jsou.*), na začátku věty (*Jsou už připraveni?*)

Vedle *j* se v souhláskových skupinách objevuje také slabikotvorné *l*. Spisovná výslovnost vyžaduje jeho zřetelnou realizaci, tudíž jediná spisovná výslovnost slov jako *mlha, řemeslník, jablko, nesl* je [m]ħa], [řemesl]ħi:k], [jab]ħko], [nes]ħ]. Vypuštění této souhlásky je neortoepické.

V souhláskových skupinách tvořených z *n, ň* a *t, d, ě, d'* je dvojí spisovná výslovnost. Skupinu hlásek můžeme vyslovit tak, jak je napsaná, nebo první hlásku připodobníme k druhé, měkké tím, že ji změkčíme. Skupinu *tň* tedy můžeme vyslovit např. ve slově *vlastní* [vlast]ħi:] i [vlast]ħi:], skupinu *dň* např. ve slově *vodník* [vod]ħi:k] i [vod]ħi:k], skupinu *nt'* např. ve slově *puntík* [punt]ħi:k] i [pu]ħti:k] a skupinu *nd'* např. ve slově *anděl* [ʔand]ħel] i [ʔa]ħd'ħel]. Na rozhraní slov nebo předložky a slova však ke změkčení uvedených skupin nedochází.

Ke zjednodušení dochází i při spojení konsonantické skupiny *vz* před retnicemi. Tam, kde nehrozí záměna s předponami *s* nebo *z*, je možné v běžném stylu vyslovit např. *vzpomínka* [fspomi:ħka] i [spomi:ħka], *vzbudit* [vzbu]ħit] i [zbu]ħit].¹¹²

O složitějších souhláskových skupinách platí, že ortoepická výslovnost žádá zřetelné uchování všech souhlásek, např. *švestka, starostlivý, prázdniny, šestnáct, zvláštní, deštník*,

¹¹⁰ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 59.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Podle *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 63.

koroptve, čtvrtletí, tenhle, tloušťka, projížďka apod. Vysouvání nebo záměna hlásek bývá neortoepická.

5.1.2.7 Zdvojené konsonanty

Dalším případem skupiny konsonantů je skupina hlásek stejných, a to psaných stejně (nn) i odlišně (žš). Setkáme se s výslovností nezdvojenou i zdvojenou.

Výslovnost zpravidla nezdvojenou uplatníme uvnitř slova neodvozeného, nebo tam, kde už se jeho sklad nepociťuje (*Anna, panna*). Jestliže se sklad slova už nepociťuje, vyslovíme jednoduše i na švu základu slova a předpony/přípony, např. *leccos*, slova s příponami *-ký (měkký), -ný (činný, povinný), -ský (slezský), -ští (pražští, dobříšští), -(č)in (babiččin, hrdliččin)*.

„Podle stylu výslovnosti a podle potřeby zdůraznit gramatickou funkci slov, lze vyslovovat dvojím způsobem, buď nezdvojeně, anebo zdvojeně“¹¹³ komparativy přídavných jmen typu *nižší, vyšší, jednodušší* a slova s předponami *roz-* a *bez-*, např. *rozzlobit, rozsypat, bezzemek, bezzubý*. Základní výslovnost je v obou případech zdvojená, „zdvojení je však jen mírně naznačeno, (...) (v) výslovnosti běžné, rychlejší dochází obvykle ke splynutí obou souhlásek v jedinou“.¹¹⁴

Výslovnost zpravidla zdvojená je nutná na rozhraní dvou slov (*pár rukou, povoz sjel*); při spojení předložky a jména (*před domem, bez zubů*); na švu složených slov typu *půlletý, dvojjazyčný, čtvrttónový, čtverrohý*; u sloves na *-mit* v imperativu 1. os. pl. (*uvědomme, oznamme*); na švu předpony *nej-* a slova na *j-* (*nejjistější, nejjasnější*), aby nedošlo k záměně se záporným komparativem (*nejistější, nejasnější*). Podobné je to i v případě předpon *před-, od-, pod-, nad-*, kde se zpravidla uchovává plná výslovnost, aby se odlišily od předpon *pře-, o-, po-, na-* (*předtucha, oddaný, podtrhnout, naddobový*); u podstatných jmen na *-cek, -cka* v těch pádech, kde se předchází *k* mění v *c* (*pecce, píce, racci*), a také u přídavných jmen vzoru jarní odvozených od substantiv na *-ček, -čka* (*cvrččí, kukaččí, křeččí*).

Problematické zdvojených konsonantů se v pracovních listech věnují cvičení 1.2.20.

5.2 Slovní přízvuk

¹¹³ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 46.

¹¹⁴ Tamtéž.

V této části se budu zabývat přízvukem slovním a taktovým. O větěném přízvuku mimo jiné pojednává následující kapitola 5.3.

5.2.1 Přízvuk hlavní

„Přízvukem rozumíme obvykle zvukové zvýraznění určité slabiky vzhledem k jiným slabikám“¹¹⁵ v rámci „fonetického slova“¹¹⁶, tedy úseku řeči odpovídajícím slovu v běžném slova smyslu, nebo slovu s jeho enklitiky a proklitiky. Takovému přízvukovému celku říkáme takt (viz dále). „Přízvuk je budován na komplexu prozodických vlastností řeči, tj. je realizován současně jak pomocí změn dynamiky, tak výšky hlasu“.¹¹⁷ Český přízvuk má dynamický/silový charakter (na rozdíl od tónového/melodického přízvuku např. v srbské, chorvatštině nebo slovinštině) a je stálý – na první slabice slova (iniciální akcent). Slovní přízvuk označujeme v textu horní svislou čárkou (') umístěnou před přízvukovou slabikou.

Ve víceslabičných slovech je přízvuk vždy na první slabice (' *vedu*, ' *vedeme*, ' *nevedeme*, ' *nepovedeme*) . Jeho funkcí je signalizovat začátek slova. „(K)ždé slovo má svůj vlastní silový slovní přízvuk.“¹¹⁸

Stejná pravidla o přízvukování první slabiky se vztahují i na vyšší jednotky souvislé řeči, tzv. přízvukové takty, které v jeden celek sdružují dvě i více slov, např. ' *dnes se mi to* | (' *nehodí*), nebo ' *chtěl jsem jim je* | (' *představit*).

Zvláštním případem jsou slova jednoslabičná, kde „chybí protiklad hlasové síly a slabosti.“¹¹⁹ Jejich přízvuk bývá méně výrazný, proto se obvykle připínají k předcházejícím slovům, se kterými vytvoří přízvukový takt (' *Marta šla* | ' *domů*. ' *Mladý pár* | ' *zvítězil*.). Takové postavení se nazývá příklonné. Vedle něj se setkáme také s (méně častým) postavením předklonným, jestliže se jednoslabičná slova přichýlí ke slovu následujícímu, např. *a* ' *šel*, *sad* ' *kvetl*. Toto přichylování se týká především tzv. bezpřízvukových slov *mi*, *ti*, *si*, *tě*, *se*, *ho*, *mu*, *-li*, *bych*, *bys*, *by* (' *řekli mi* |, ' *pošli ho* |, ' *zeptej se jí* |); do jisté míry k nim

¹¹⁵ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 65.

¹¹⁶ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 15. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch07s02.html>>.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 65.

¹¹⁹ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 66.

řadíme i přítomné tvary slovesa být, jsou-li v platnosti pomocného slovesa (' *Zavolal jsem* | ' *babičce*. ' *Kde jsme* | ' *nakupovali*?). Takový přízvuk, který je na první slabice taktu, nazýváme přízvukem *taktovým*. Umístění přízvuku v taktu se může také posouvat, a sice vlivem důrazu, který je „důležitým činitelem členění vět na takty“.¹²⁰ Tak například větu *To je on* při různém užití důrazu členíme buď " *To je on!* |, nebo *To* | " *je on!* |, nebo ' *To je* | " *on!*¹²¹

„Zvláštní případ představuje přízvukování těchto jednoslabičných předložek: *bez, do, ke, ku, na, nad, o, ob, od, po, pod, pro, před, přes, při, se, u, ve, ze, za*. Tyto předložky mají přízvuk taktový, jsou-li spojeny bezprostředně se slovy, jejichž pád řídí, např. ' *do školy* |, ' *u lesa* |, ' *na louce* |, ' *ve starém* | ' *domě*.“¹²² V některých případech může docházet k nepřízvučnosti jednoslabičných předložek, např. následuje-li po předložce nesklonný výraz (*na* | ' *velmi* | ' *důležitou* | ' *věc, po* | ' *nekonečně* | ' *dlouhé* | ' *době*), nebo následuje-li tak s velkým počtem slabik (' *je to* | ' *památka na* | ' *nezapomenutelnou* | ' *událost, na* | ' *nedalekou* | ' *chalupu*).¹²³

5.2.2 Přízvuk vedlejší

Přízvuk vedlejší se objevuje vedle hlavního přízvuku zejména u slov delších než trojslabičných při volnějším tempu řeči. Vedlejší přízvuk není závazný, pouze fakultativní. Setkáme se s ním výrazněji při přednesu poezie nebo u citově zabarvené mluvy. Označujeme ho dolní svislou čárkou (,).

Vedlejší přízvuk je poměrně slabý z hlediska síly, může však přispět ke zřetelnosti mluvy. Svou přítomností zabraňuje oslabování nebo zanikání koncových slabik slova. Běžně se s ním setkáme ve složených slovech, například ' *modro,oký*, ' *tmavo,modrý*, ' *černo,bílý*, ' *česko-,německý*. „Při významové rovnocennosti obou složek může mít druhá část také hlavní přízvuk: ' *černo'bílý*, ' *slovník* ' *italsko-*' *francouzský* atd.“¹²⁴

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 67.

¹²³ Další příčiny viz *Výslovnosti spisovné češtiny I*, s. 68.

¹²⁴ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 70.

5.3 Větné zvukové prostředky

Větnými zvukovými prostředky rozumíme především tónové a silové uspořádání věty (tedy větnou melodiku a dynamiku), ale také „členění řeči pauzami a vhodné využití mluvního tempa.“¹²⁵

5.3.1 Větný přízvuk

Větný přízvuk „je způsobem zvukového vyčlenění jádra výpovědi, ev. jádra výpovědního úseku, souvisí tedy těsně s tzv. aktuálním členěním výpovědi.“¹²⁶ Zvuková charakteristika výrazu, který nese větný přízvuk, by měla být založena na „zvýraznění artikulačně-akustických vlastností přízvučné slabiky“¹²⁷ daného výrazu (tón, síla, tempo). Zvýraznění větného přízvuku se projeví při emocionální výpovědi, v klidné řeči bývá nevýrazný.

Neutrální pozice větného přízvuku ve výpovědi nebo výpovědním úseku je na jeho konci. Při subjektivním pořádku slov se však přesouvá a stává se zřetelným.

5.3.2 Důraz

Důrazem mluvčí podle subjektivního postoje zvýrazňuje jakoukoli část výpovědi. „Kromě síly a melodie se na něm podílí i zvýraznění artikulace, někdy i zpomalení tempa řeči. Důraz je důležitý pro interpretaci výpovědi posluchačem.“¹²⁸ V pracovních listech je důrazu věnováno cvičení 3.1.

5.3.3 Větná intonace (kadence; melodická modulace)

„Větná intonace je způsob melodického a současně silového průběhu výpovědního celku.“¹²⁹ Podstatné je pro ni jádro výpovědi nebo výpovědního úseku – jeho přízvučná slabika (tzv. intonační centrum). Ve srovnání s touto slabikou dochází k intonačnímu průběhu. Hlavní funkcí větné intonace je signalizování ukončenosti – neukončenosti výpovědních úseků a výpovědí. Umožňuje ale také realizaci expresivní funkce jazyka (projev citového stavu mluvčího).

¹²⁵ *Výslovnost spisovné češtiny I*, s. 71.

¹²⁶ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 25. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch07s02.html>>.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

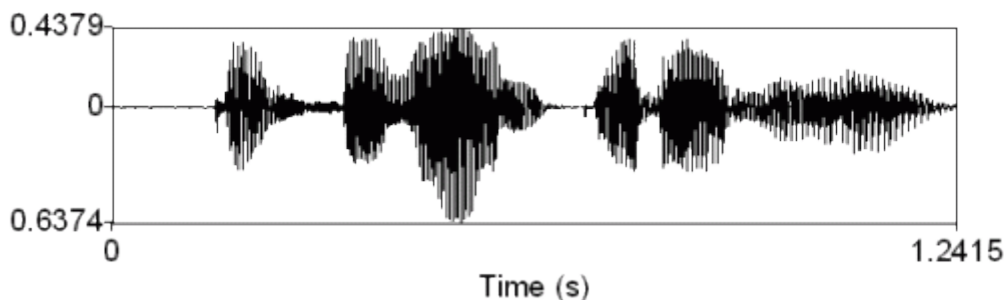
Jak již bylo řečeno, intonační schéma výpovědi/výpovědního úseku vychází od jeho intonačního centra (místo nesoucí větný přízvuk nebo důraz). „Signalizace tohoto centra je v rámci promluvy prvkem významotvorným (odliší réma) a textotvorným (identifikace rématu naznačuje souvislosti v rámci sdělení), což je významné hlavně v jazycích s volnějším slovosledem.“¹³⁰ Větné intonaci je věnováno cvičení 3.2 v pracovních listech.

Nyní konkrétně k základním typům větné intonace.

5.3.3.1 Signalizace hranice výpovědi

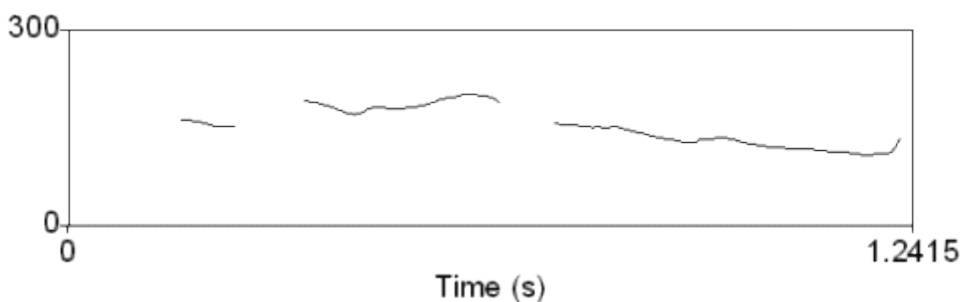
a) Klesavá intonace (sestupná melodie řeči; kadence) se uplatňuje v neutrálních oznamovacích větách; má celkově klesavý průběh od intonačního centra. Příznakové je zesílení a zvýšení intonačního centra, což se uplatňuje při „vytýkání, v doplňovacích otázkách a otázkách vylučovacích“,¹³¹ nebo jako prostředek funkce expresivní v příkazových a zákazových větách. Ve větě s klesavou intonací je poslední jednoslabičné slovo nebo poslední slabika víceslabičného slova pronesena níže, na nižší úrovni.

Grafické znázornění klesavé intonace ukazuje obrázek – oznamovací věta „*To se vám podařilo.*“

¹³⁰ Tamtéž.

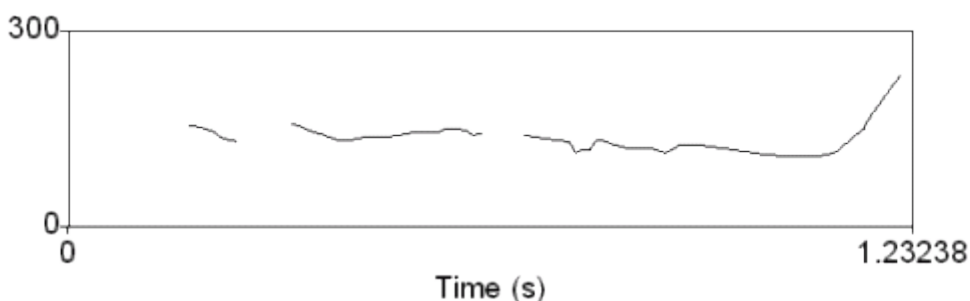
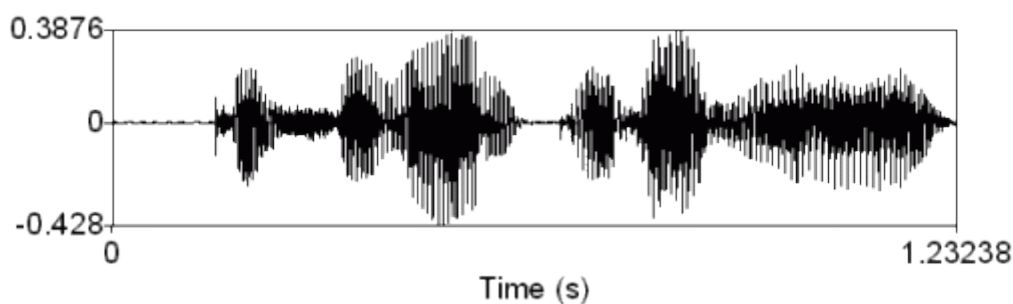
¹³¹ Tamtéž.

132

b) Stoupavá intonace (vzestupná melodie řeči; antikadence) se uplatňuje v otázkách zjišťovacích. „Je charakterizována vzestupem hlasu po intonačním centru, ev. přímo v něm; na konci může dojít k mírnému poklesu.“ Na základě této charakteristiky rozeznáváme dva typy/dvě intonace zjišťovacích otázek – stoupavou (hlas plynule stoupá od intonačního centra až do konce výpovědi) a stoupavě klesavou. Ve větě se stoupavou intonací je poslední slovo proneseno na vyšší úrovni, má vyšší tón než slova předcházející.

Grafické znázornění stoupavé intonace ukazuje obrázek – tázací věta „*To se vám podařilo?*“

133

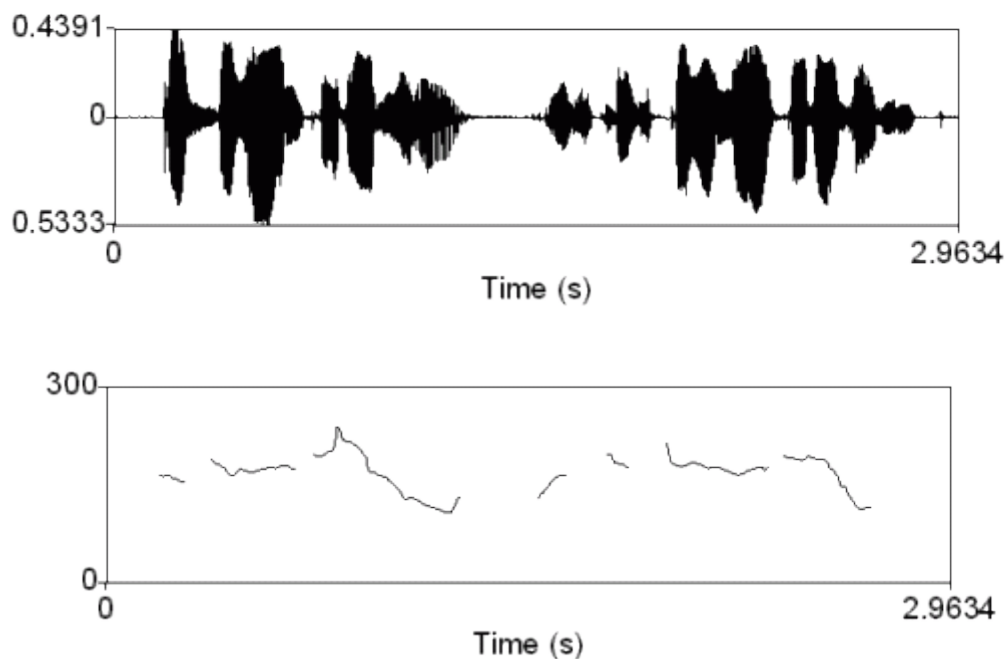
¹³² Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 26. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch07s02.html>>.

¹³³ Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 26. 03. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch07s02.html>>.

5.3.3.2 Signalizace hranice nekoncových výpovědních úseků

Polokadence (nekoncová kadence) se uplatňuje v nekoncových úsecích výpovědi. Charakteristický pro ni je pokles hlasu před intonačním centrem.

Grafické znázornění polokadence viz obrázek – souvětí „*To se vám podařilo, jistě z toho máte radost.*“

134

U mluvčího na úrovni A1 není znalost polokadence považována za nutnou, u nadanějších studentů se však její zvládnutí předpokládá (viz *Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1*, s. 43).

5.4 Specifické jazykové problémy při učení

Tato kapitola je zaměřená na specifické jazykové problémy při učení se ČJ související s konkrétními národy, národními jazyky. Zaměřím se jednotlivě na mluvčí z různých jazykových oblastí a na jevy, které jim na základě rozdílů mezi výchozím jazykem a češtinou budou činit největší obtíže. Výstupem této kapitoly budou opět cvičení v pracovních listech zaměřená na uvedené problematické jevy. Informace o problematických jevech pro mluvčí z jednotlivých jazykových oblastí jsem čerpala ze dvou

¹³⁴ Tamtéž.

zdrojů, z referenčního popisu úrovně A1 pro češtinu *Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1*¹³⁵ (s. 44–65) a ze skripty Kateřiny Vodičkové *Čeština jako cizí jazyk*¹³⁶ (s. 25–30).

5.4.1 Angličtina vs. čeština

Mluvčí s angličtinou jako výchozím jazykem je třeba upozornit na vyšší míru spjatosti českého grafického a zvukového plánu. Rozdílný oproti angličtině je i způsob přízvukování slov – tedy pevný přízvuk na první slabice, splývání neslabičných předložek se jménem a přebírání slovního přízvuku jednoslabičnými předložkami, které se jménem tvoří přízvukový takt. Také enklitika a proklitika, která nemají vlastní přízvuk, tvoří přízvukový takt s přízvukovým slovem (slovní přízvuk zde viz kapitola 5.2, cvičení 2.1 a 2.2 v pracovních listech).

V češtině se vokály v žádné pozici slova neredukují ani nekrátí, i v nepřízvukných slabikách mohou být (a bývají) dlouhé vokály (na rozdíl od angličtiny); na kontrast krátkých a dlouhých vokálů je v pracovních listech zaměřeno cvičení 1.1.7.2. Dvojitý grafický zápis vokálů *ú/ů, i/y, í/ý* odpovídá vždy jednomu fonému [u:, i, i:].

U znělých párových konsonantů na konci slova v češtině dochází ke ztrátě (neutralizaci) znělosti, kterou spolu s asimilací znělosti angličtina nezná. Cvičení zaměřená na neutralizaci znělosti a asimilaci znělosti a artikulační jsou v pracovních listech označena 1.2.18 a 1.2.19.

Rozdíly ve výslovnosti se týkají také jednotlivých konsonantů a konsonantic-kých skupin. Na rozdíl od angličtiny jsou české ražené konsonanty *p, t, k* na začátku slova vyslovovány bez přídechu (cvičení 1.2.1, 1.2.3, 1.2.10). Angličtina nezná hlásky [ť, ď, ň, ř, ž, c, x], jejich nácvik může mluvčím činit potíže (cvičení 1.2.9, 1.2.13, 1.2.8, 1.2.7, 1.2.4, 1.2.11). Konsonanty *t, d, n* ve skupině s vokály *i, í, ě* se ve výslovnosti měkčí, také výslovnost skupin *bě, pě, vě, fě, mě* může být problematická (cvičení 1.1.9, 1.1.10).

5.4.2 Němčina vs. čeština

¹³⁵ *Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Olomouc 2005.

¹³⁶ Vodičková, Kateřina: *Čeština jako cizí jazyk*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2012.

Mluvní s němčinou jako výchozím jazykem budou znát grafický záznam vokálu *e*, který má čeština s němčinou společný. České hlásky [e] ale odpovídá spíše německé [ä]. Oproti němčině není české *e* (ani jiné vokály) na konci slov ani po přízvučné slabice redukováno na [ə], v nepřízvučné slabice mohou být v češtině i dlouhé vokály (na výslovnost vokálu [e] jsou v pracovních listech zaměřena cvičení 1.1.2 a 1.1.6). Také ve výslovnosti vokálu *o* jsou rozdíly mezi oběma jazyky, české [o] je oproti němčině otevřené (v pracovních listech cvičení 1.1.4 a 1.1.7). České *u* odpovídá německému ve slovech *Bulle, Buhle*, němčina má však ještě otevřené *u*, které čeština nezná (na vokál [u] je zaměřeno cvičení 1.1.5 a 1.1.7). Studentům s němčinou jako výchozím jazykem bude zpočátku činit potíže i čtení/výslovnost českých diftongů, které si na rozdíl od němčiny uchovávají původní kvalitu hlásek (v pracovních listech sada cvičení 1.1.8).

Užití rázu v němčině je také odlišné od češtiny. Užívá se zejména na začátku slova nebo slabiky, v češtině bývá výslovnost častěji spojitá, ráz užívá zejména při spojení dvou (stejných) vokálů (na procvičení užívání rázu jsou v pracovních listech zaměřena cvičení 1.2.17).

Němčina zná konsonant *h*, jeho výslovnost na počátku slova je oproti češtině méně znělá (v pracovních listech cvičení 1.2.12), studentům budou dělat potíže zejména souhláskové skupiny *s h* (*šplhat, trhat*). V němčině existují dvě varianty konsonantu *ch* – přední měkká a zadní tvrdá. Měkké *ch* v češtině nemáme, tudíž studentům dělá potíže především spojení *i, e + ch* (*píh, nehty*) nebo *ch* na počátku slova (této problematice jsou věnována cvičení 1.2.11 a 1.2.11.1 v pracovních listech). Německé *l* je napjatější než české (*liegen, Licht*), bude jej nutno procvičit, stejně tak české *r*, které nemusí být pro německé mluvčí zcela neznámé (v pracovních listech cvičení 1.2.14.1, 1.2.14.1.1, 1.2.14.2.2, případně 1.2.14.2). Na jihu Německa je jazykové [r] užívané, němčina má ale více rozšířené čípkové [R]. České [ř] němčina vůbec nezná (cvičení 1.2.8, případně 1.2.8.1). Konsonanty *p, t, d, k* jsou v němčině aspirované, především před vokálem (cvičení 1.2.1, 1.2.3, 1.2.10). Německé *b* je méně zvučné než české (cvičení 1.2.1), *ž* v němčině není, studenti mají tendenci ho vyslovovat jako [š] (cvičení zahrnutá pod číslem 1.2.7 jsou zaměřena na obě hlásky). Také německé *z* je méně znělé (cvičení 1.2.5). Konsonanty

z a v vyslovují němečtí mluvčí (na počátku slova) jako [c] a [f] (v pracovních listech cvičení 1.2.5.2, 1.2.2.2), podobné potíže budou mít se skupinou konsonantů *sh/sch*, které se v němčině vyslovují [š] (cvičení 1.2.18.2.4 v pracovních listech). Němčina nezná ani hlásky [ď, ť, ň], mluvčí mají tendenci je vyslovovat tvrdě, někdy ve skupině s [j] ([sonja, di:tje]). Na procvičení těchto hlásek jsou v pracovních listech zaměřena cvičení 1.2.9 a 1.2.13. Výslovnost shluků konsonantů dělá mluvčím také potíže (němčina má jen *spr-*, *str-*, *spl-*). Na konsonantické skupiny jsou zaměřena cvičení 1.2.14.2.1, 1.2.14.2.2, případně 1.2.14.2.3 v pracovních listech.

V němčině je častější progresivní asimilace znělosti, například ve slově *kde* mají mluvčí tendenci užívat opačnou spodobu než čeština *[kte] (s německým aspirovaným *k*). Neutralizace znělosti není pro německé mluvčí cizí, neutralizace při spojitě výslovnosti jim však může činit potíže (v pracovních listech je na tuto problematiku zaměřeno cvičení 1.2.18.3).

Přízvukování slov je také odlišné, v němčině leží přízvuk na slovním kmeni, němečtí mluvčí často vyslovují v češtině předpony i předložky jako nepřízvučné (cvičení 2.1 a 2.2 v pracovních listech). Melodie německé věty je plastičtější než v češtině (cvičení 3.1, 3.2 a 3.3 v pracovních listech).

5.4.3 Francouzština vs. čeština

Pro francouzské mluvčí nebude činit inventář českých fonémů zásadní potíže, ta bude spočívat v rozdílech v dodržování znělosti souhlásek na konci slova (cvičení 1.2.18.1 v pracovních listech), ve spojování úseků promluvy do větších celků a v supra-segmentálních jevech (cvičení 3.1, 3.2, 3.3).

Na rozdíl od francouzštiny v češtině nemáme nosové vokály, mluvčí z této jazykové oblasti budou tedy muset dbát na zřetelnou výslovnost *n* [ŋ] v pozici před *k* (*banka, mamka, venku*). V pracovních listech je na tuto problematiku zaměřena část cvičení 1.2.13. České *r* (alveolární) se v některých regionálních variantách francouzštiny také vyskytuje, ve spisovné francouzštině však *r* bývá dorzální (cvičení 1.2.14.1, 1.2.14.1.2). Souhláskové fonémy [ť] a [ď] se ve francouzštině vyskytují pouze jako poziční varianty *t*, *d* v kombinaci s následujícím [i] nebo [j] (*tiens, dieu*). V pracovních listech jsou jim věnována cvičení 1.2.9 a 1.2.9.1. Francouzština nezná slabikotvorné konsonanty *r*, *l*, mluvčí nebudou slova *metr*, *litr* apod. číst

dvojslabičně (cvičení 1.2.14.2, 1.2.14.2.2, 1.2.14.2.3). Francouzština nezná polozávěrové konsonanty [c] a [č], objevují se zde pouze jako poziční varianty [ts] *tsar*, [tš] *match* (cvičení 1.2.4 a 1.2.6). Nezná ani laryngálu *h* (pouze v grafickém záznamu), třebaže se v některých regionálních variantách francouzštiny vyskytuje (cvičení 1.2.12). Velární konsonant [x] a vibranta [ř] se však nevyskytují ani v písmu (cvičení 1.2.11, 1.2.11.1 a 1.2.8, 1.2.8.1). Některé z konsonantů, které francouzské písmo nezachycuje totožně s českým, budou studenti znát, např. [g] *qâteau*, [ň] *digne*, [ž] *jeudi*, [š] *cheval*. Nebudou však znát neutralizaci znělosti na konci slova (cvičení 1.2.18.1), francouzština rozlišuje znělost konsonantů (t-d, p-b, s-z, š-ž, k-g)

a uplatňuje ji i na konci slova. České konsonanty jsou méně napjaté než francouzské, například u českých nazál *m*, *n* se to projevuje méně pevným závěrem (cvičení 1.2.13).

České vokály jsou středně otevřené, francouzština rozeznává otevřené, zavřené i labializované vokály. Délka vokálů ve francouzštině nemá funkční charakter, naopak v češtině je třeba důsledně dodržovat délky vokálů (cvičení 1.1.1 až 1.1.7 včetně). Je třeba je upozornit na výslovnost grafému *e* (*zpěv*, *oběd*), na spřežku *ch*, jejíž výslovnost není [š] a na dvojí zápis *ú/ů* [u:].

Francouzské mluvčí je třeba upozornit na větší sepětí českého grafického záznamu s výslovností, český pravopis více uplatňuje fonetický přístup (oproti francouzskému etymologizujícímu pravopisu), a to také u diftongů (všechna cvičení 1.1.8), které budou mít tendenci nevyslovovat plně (*auto*, *louka*, *neuron*).

Dalším výraznějším problémem bude pro francouzské mluvčí český přízvuk, který je pevný a stojí na první slabice slova/přívukového taktu (na rozdíl od francouzského, který stojí na poslední slabice rytmické skupiny), enklitika a proklitika nenesou přízvuk ani ve francouzštině (v pracovních listech cvičení 2.1 a 2.2, ale i texty 1.1.10.3.2, 1.2.17.1).

5.4.4 Španělština vs. čeština

Pro španělské mluvčí bude obtížné rozlišovat zejména poslechově krátké a dlouhé vokály (španělština zná pouze krátké). Krátké vokály ve španělštině jsou podobné českým, pouze v přízvučných slabikách mají tendenci k zavřenosti. Bude tedy nutné se studenty nacvičit

výslovnost dlouhých vokálů a zaměřit se také na dodržování délky v nepřízvučných slabikách (v pracovních listech cvičení 1.1.1 a 1.1.7.3 včetně).

Španělština nezná konsonantické hlásky [ř], [h], [z], [ž] (cvičení 1.2.8, 1.2.12, 1.2.5, 1.2.7), se studenty bude nutný i nácvik hlásek [ť], [d'], [b], [d], [v], [c], [š] (cvičení 1.2.9, 1.2.1, 1.2.3, 1.2.2, 1.2.4, 1.2.7) a skupin hlásek *b, p, v, f, m + ě; d, t, n + i, í, ě* (cvičení zahrnutá pod 1.1.10.2, 1.1.10.3 a 1.1.9, 1.1.10.1).

Také španělské mluvčí bude třeba informovat o vztahu zvukového a grafického plánu češtiny, o výslovnosti grafémů *x* a *w* v přejatých slovech a seznámit je s pravidly psaní a výslovnosti *i/y, e/ě*. Neznámá pro ně bude znělostní asimilace a neutralizace znělostního protikladu (všechna cvičení v části 1.2.18), potíže budou mít s českým přízvukem. Na rozdíl od češtiny je slovní přízvuk ve španělštině na předposlední slabice. Zpočátku jej možná budou zaměňovat s délkou vokálů. S přízvukem souvisí i nepřízvučná slova (enklitika a proklitika) a předložkové vazby (cvičení 2.1 a 2.2).

5.4.5 Portugalština vs. čeština

Stejně jako španělští mluvčí i studenti z portugalské jazykové oblasti budou mít potíže s poslechovým rozlišováním krátkých a dlouhých vokálů. Také budou mít tendence redukovat vokály (*a, e, o*) v nepřízvučných slabikách. Portugalština nezná dvojhlásky s výjimkou *ou*, která má ale zavřenou výslovnost (v pracovních listech cvičení 1.1.1 a 1.1.8.7 včetně).

Portugalština nezná konsonantické hlásky [ř], [h], [x] (cvičení 1.2.8, 1.2.12, 1.2.11), nutný bude nácvik hlásek [ť], [d'], [c], [č] (cvičení 1.2.9, 1.2.4) a čtení *x, w* v přejatých slovech. Pro portugalské mluvčí bude neznámá asimilace znělosti a neutralizace znělosti (cvičení zahrnutá pod 1.2.18), bude třeba je informovat o vztahu grafického a zvukového plánu češtiny a způsobu psaní a výslovnosti *i/y, e/ě*.

Stejně jako ve španělštině i portugalština má přízvuk na předposlední slabice, studenti mohou mít tendence český iniciální přízvuk zaměňovat s délkou vokálů (cvičení 2.1 a 2.2).

5.4.6 Ruština vs. čeština

Ruským mluvčím bude potíže činit česká délka vokálů, která má fonologickou platnost (v pracovních listech cvičení 1.1.1 až 1.1.7.3 včetně), a pevný slovní přízvuk (cvičení 2.1 a 2.2). Budou mít tendenci podle ruštiny některé samohlásky redukovat/krátit (na konci slova) a jiné dlužit (uprostřed slova), vokál *o* mimo slovní přízvuk budou číst podle ruštiny [a] (cvičení 1.1.4 a 1.1.4.1). Také vokál *e* na počátku slova budou mít tendenci číst [je] (cvičení 1.1.2 a 1.1.2.1). Diftongy *au*, *ou* ruština zná, vyslovuje je ale dvojslabičně; diftong *eu* nezná (sada cvičení 1.1.8). Ruští mluvčí budou do češtiny pravděpodobně přenášet dvojí výslovnost *i/y*, *í/ý* (cvičení 1.1.3, 1.1.6).

Ruština nezná hlásky [h] a [ř] (cvičení 1.2.12 a 1.2.8), ruské konsonanty *ž*, *š* se vyslovují tvrdě, v češtině bude nutné je procvičit (cvičení 1.2.7). Nutný nácvik bude u skupin *d*, *t*, *n* + *e*, které se v ruštině měkkí (cvičení 1.1.2.2). Výslovnost retnic v pozici před *ě* a výslovnost skupin *t*, *d*, *n* + *i*, *í*, *ě* budou ruští mluvčí pravděpodobně znát, je však třeba dbát na neměnící se kvalitu vokálů (1.1.9, 1.1.10.1, 1.1.10.2, 1.1.10.3).

5.4.7 Polština vs. čeština

Pro polské mluvčí, kteří neznají dlouhé vokály, bude obtížné je vnímat i produkovat (v pracovních listech cvičení 1.1.1 až 1.1.7.3 včetně), tyto potíže se budou projevovat i v písemném projevu. Pozor je třeba si dávat na grafém *ó*, který má v polštině jinou výslovnost (cvičení 1.1.4.1). Dále budou tito mluvčí do češtiny přenášet dvojí výslovnost *i/y*, *í/ý* (cvičení 1.1.3, 1.1.6), v češtině se však jedná pouze o grafický rozdíl (motivovaný historicky a morfologicky). Dále české *í/í* změkčuje pouze předcházející konsonanty *d*, *t*, *n* (s výjimkou cizích slov, kde je výslovnost tvrdá), v polštině ale změkčuje všechny předcházející konsonanty (cvičení 1.1.3, 1.1.3.1). U výslovnosti diftongu *ou* je pouze nutné si dát pozor, aby nedocházelo k nazalizaci (cvičení 1.1.8.1). Je třeba upozornit studenty, že ve skupinách *bě*, *pě*, *vě* mají konsonanty v češtině tvrdou výslovnost (cvičení 1.1.10.2), oproti tomu ve skupinách *dě*, *tě*, *ně* vyslovujeme měkký konsonant + *e* (cvičení 1.1.10.1). Pozornost si zaslouží i výslovnost skupin *mě*, *mně* (cvičení 1.1.10.3).

Velmi obtížné bude pro polské mluvčí zvládnutí výslovnosti konsonantu *h* (cvičení 1.1.12). Polština nerozlišuje fonologický protiklad [h] a [x], v češtině je ale nutné je rozlišovat kvůli sémantickým rozdílům ve dvojicích *snaha* – *snaha*, *chlad* – *hlad*, *chodit* – *hodit* apod (cvičení 1.1.12.1). Nedostatky ve výslovnosti se budou projevovat i v písmu. Polští

mluvčí vůbec neznají české ř (cvičení 1.2.8, 1.2.8.1), podobná je mu hláska odpovídající polské spřežce rz. České hlásky [č], [ž], [š] jsou foneticky měkčí než polské cz, ż, sz, ale tvrdší než ć, ź, ś (cvičení 1.2.6, 1.2.7, 1.2.7.1, 1.2.7.2). Hlásky [t] a [d] vyslovují Poláci tvrději než Češi, pomoci jim může podobná artikulace jako ŋ, které znají (cvičení 1.2.9). Tito mluvčí nebudou znát ani slabikotvorné [ɾ] a [l̥], budou mít tendenci je vyslovovat s průvodním vokálem (cvičení zahrnutá pod 1.2.14.2). V souhláskových skupinách kv, sv se v češtině zachovává znělá výslovnost [v], v polštině se však uplatňuje progresivní asimilace a studenti vysloví [kf, sf] (cvičení 1.2.2.3). Pozor je třeba dávat také při výslovnosti zdvojených konsonantů, některé z nich se v češtině vyslovují pouze jako jedna hláska *panna, denní, měkký* [pana], [deňi:], [mňeki:], jiné se vyslovují zdvojeně *nejjistější, oddaný, rozzlobený* [nejjistější:], [ʔoddani:], [rozzlobeni:] (cvičení 1.2.20, 1.2.20.1).

Také český přízvuk je od polského odlišný. V polštině leží slovní přízvuk na předposlední slabice slova, v češtině na slabice první. Nutné je upozornit studenty také na vlastnosti jednoslabičných předložek, které slovní přízvuk přebírají (cvičení 2.1, 2.2).

5.4.8 Vietnamština vs. čeština

Vietnamština nezná konsonantické hlásky [c] a [l], ty dělají mluvčím potíže zejména v pozici před konsonantem a na konci slabiky (v pracovních listech cvičení 1.2.4, 1.2.4.1 a 1.2.14.1, 1.2.14.1.1, 1.2.14.1.2, 1.2.14.2). Obtížná výslovnost na konci slabiky se týká dále konsonantických hlásek [p], [t], [tʰ] a [k] (cvičení 1.2.1, 1.2.3, 1.2.9, 1.2.10 a 1.2.10.2). Problematické je pro tyto mluvčí sluchové rozlišení hlásek [c] a [s], [tʰ] a [č], [j] a [z], [p] a [b] (cvičení 1.2.4, 1.2.5, 1.2.5.3, 1.2.5.4; 1.2.6, 1.2.9, 1.2.9.2; 1.2.5, 1.2.15, 1.2.15.1; 1.2.1, 1.2.1.1, 1.2.1.2), potíže možná nastanou i s rozlišováním hlásek [s] a [š], [š] a [ž], [x] a skupinou [tr] (cvičení 1.2.5, 1.2.7, 1.2.7.1, 1.2.7.2, 1.2.11, 1.2.11.2). Z vietnamštiny neznají shluky konsonantů, i zde se dají předpokládat potíže a potřeba nácviku (cvičení 1.2.14.2.1, 1.2.14.2.2, případně 1.2.14.2.3).

Vietnamština nerozlišuje délku vokálů, v češtině s ní mluvčí budou pravděpodobně mít potíže (v pracovních listech oddíly 2 a 3), stejně tak s českou melodií a přízvukem víceslabičných slov (cvičení 2.1, 2.2).

5.4.9 Čínština vs. čeština

Čínským mluvčím bude potíže činit opozice znělých a neznělých hlásek (cvičení 1.2.1 až 1.2.12.1) a vokalická délka, kterou čínština nerozlišuje (v pracovních listech cvičení 1.1.1 až 1.1.7.3). Neznámou je pro mluvčí hláska [h] a s tím související problém rozlišení [h] a [x] (cvičení 1.2.11, 1.2.12, 1.2.12.1). V čínštině existují souhlásky *p, t, k* s přídechem i bez přídechu, neměly by tedy studentům činit větší potíže. To samé je možné říci i o českém *ř*, v čínštině se vyskytuje hláska jemu podobná (cvičení 1.2.8). Větší potíže se dají očekávat u výslovnosti shluků konsonantů a zavřených slabik, které se v čínštině nevyskytují (cvičení 1.2.14.2.1, 1.2.14.2.2, případně 1.2.14.2.3, 1.2.14.1.1, 1.2.14.1.2, 1.2.14.2 a 1.2.10.2). Studenti tedy budou mít tendence vyslovovat slabiky otevřeně. Další problémy bude těmto mluvčím činit česká melodie a přízvuk víceslabičných slov (v pracovních listech oddíly 2 a 3).

5.4.10 Korejšťina vs. čeština

Také korejšťina nerozlišuje vokalickou délku (v pracovních listech cvičení 1.1.1 až 1.1.7.3) a potíže bude korejským mluvčím činit i opozice znělých a neznělých hlásek (cvičení 1.2.1 až 1.2.12.1). Obtížné bude i rozlišování konsonantických hlásek [r] a [l], které v korejšťině existují pouze jako poziční varianty (cvičení 1.2.14.1.2, 1.2.14.1.3), dále rozlišování [ž] a [ř] (cvičení 1.2.8.1), [f] a [v] (cvičení 1.2.2.1). Korejšťina nezná hlásky [c], [v], [f], [z], [j], [ž], [š], [ř], [dʲ], [tʲ] a [ň] a nezná ani shluky konsonantů. Návčiku těchto jevů je tedy třeba věnovat větší pozornost (sady cvičení 1.2.4, 1.2.2, 1.2.5, 1.2.15, 1.2.7, 1.2.8, 1.2.9, 1.2.13; 1.2.14.2.1, 1.2.14.2.2, případně 1.2.14.2.3).

5.4.11 Japonšťina vs. čeština

Japonští mluvčí rozlišují vokalickou délku, v japonšťině mohou být vokály *u, i* devokalizovány, mluvčí budou tyto tendence možná uplatňovat i v češtině (v pracovních listech cvičení 1.1.3, 1.1.5, 1.1.6, 1.1.7). Potíže u japonských mluvčích nastávají při rozlišování konsonantů [r] a [l], kde neslyší žádný rozdíl (cvičení 1.2.14.1.2, 1.2.14.1.3), špatně rozlišují i konsonanty [v] a [b] (cvičení 1.2.1.3). Ze svého jazyka neznají hlásky [dʲ], [tʲ], [ř], [ž] a [l] a neznají ani konsonantické shluky, které jim budou činit potíže (cvičení 1.2.9, 1.2.8, 1.2.7, 1.2.14.1, 1.2.14.2; 1.2.14.2.1, 1.2.14.2.2, případně 1.2.14.2.3).

5.4.12 Arabšťina vs. čeština

Pro arabské mluvčí je obtížné rozlišit znělost u dvojice hlásek [p] a [b] (v pracovních listech cvičení 1.2.1.1, 1.2.1.2). S některými konsonanty jsou jen poziční potíže, zejména u neznělých hlásek v pozici na konci slova.

Ve spisovné arabštině se vyskytují vokály [a], [o], [i], studentům proto zpočátku působí problémy rozlišit v češtině vokály [e] a [i], [o] a [u] (cvičení 1.1.6, 1.1.6.1, 1.1.7, 1.1.7.1, 1.1.7.2, 1.1.7.3). Také mohou mít tendenci vokály vůbec nevyslovovat nebo je redukovat (cvičení 1.1.1 až 1.1.7.3). Česká diakritika činí arabským mluvčím značné problémy, bývá jimi zaměňována s nadřádkovými znaménky, které v arabštině modifikují jednotlivé grafémy. Z toho vyplývá problém vztahu psané a mluvené podoby jazyka, který se v češtině značně liší od arabských zvyklostí.

6. Závěr

Diplomová práce se zabývala ortofonickou a ortoepickou stránkou jazyka a jejich prezentací začátečníkům ve výuce češtiny jako cizího jazyka. Analyzovala jsem tři z nejpoužívanějších učebnic pro studenty na úrovni A1 z hlediska prezentace zvukové podoby jazyka studentům. Na učebnicích jsem hodnotila nejen kvalitu a kvantitu uvedených informací o české fonetice, fonologii, ortofonii a ortoepii, ale také způsob, jakým byla látka procvičována v zařazených cvičeních. Druhou částí analýzy bylo srovnání učiva prezentovaného učebnicemi s požadavky referenčního popisu češtiny *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. Tentokrát jsem se zaměřila na kvalitu a kvantitu informací uvedených v každé z učebnic ve srovnání s požadavky vymezenými pro začátečníky Rámcem. Obě analýzy ukázaly, že kvalita prezentace zkoumané problematiky je v analyzovaných učebnicích nesrovnatelná. Jako nejkvalitnější se v tomto ohledu ukázala učebnice Jitky Cvejnové *Česky, prosím I*.

V další části práce jsem se zaměřila na požadavky Rámce na zvládnutí zvukové stránky jazyka mluvčími na úrovni A1 a na základě těchto požadavků jsem v další části rozvinula návrh vlastní koncepce pro budování ortofonické a ortoepické kompetence, jehož součástí je sada cvičení na jednotlivé jevy v pracovních listech. Cvičení jsou několikerého druhu: některá slouží jako názorná ukázka, na níž si studenti mohou daný jev „ohmatat“. Tato cvičení jsou vždy doplněna fonetickým přepisem. Další jsou drilová cvičení, ve kterých studenti aktivně procvičují novou látku. Následují souhrnná cvičení, ve kterých už studenti procvičují více jevů najednou. Součástí cvičení zaměřených na výslovnost hlásek (samostatných, v proudu řeči) je vždy fonetický přepis, všechna cvičení jsou doprovázena také audio nahrávkou. Při nácvičku výslovnosti považuji fonetický přepis, především pak audio nahrávku za nezbytné.

7. Pracovní listy: PL1–PL63

8. Anotace

Příjmení a jméno autora:

Opálková, Martina

Název katedry a fakulty:

Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název diplomové práce:

Budování orto fonické a ortoepické kompetence ve výuce češtiny jako cizího jazyka

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Počet znaků:

136 884

Počet příloh:

5

Počet titulů použité literatury:

17

Klíčová slova:

Čeština jako cizí jazyk, ortoepie, ortofonie, Společný evropský referenční rámec pro jazyky (SERR), učebnice ČJC

Krátká charakteristika:

Práce si klade za cíl analyzovat nejpoužívanější učebnice češtiny pro cizince a zhodnotit, jakým způsobem je v nich prezentována zvuková podoba češtiny. Analýza je zaměřena na způsob a hloubku prezentace české abecedy, hláskových skupin, slovního a větného přízvuku, změn hlásek v proudu řeči a množství a kvalitu poslechových cvičení. Učebnice jsou dále konfrontovány s požadavky *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky*, zvláště s referenční úrovní A1 vypracovanou pro češtinu – *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*.

Vlastním výstupem práce je sada cvičení v pracovních listech, které korespondují s praktickou částí práce, která je zaměřená na konkretizaci požadavků Rámce a doplněna o podrobnější vysvětlení konkrétních jevů na základě *Fonetiky a fonologie českého jazyka* (Krčmová) a *Výslovnosti spisovné češtiny I* (Hála).

9. Resumé (Summary)

This thesis is concerned with the presentation of orthophony and orthoepy in Czech for foreign students at the level A1 according to the Common European Framework of Reference for Languages. The practical outcome of the theoretical research is a set of worksheets that focus on the individual sounds, sound groups, word stress and other phenomena which speakers of different linguistic origin find difficult.

In the theoretical part, I analyzed the most commonly used textbooks of Czech for elementary students in order to find out how thoroughly phonetics and phonology is presented and practiced. In the textbooks *Communicative Czech (Elementary Czech)* by Ivana Bednářová and Magdalena Pintarová, *Česky prosím I* by Jitka Cvejnová and *New Czech Step by Step* by Lída Holá I compared how the Czech alphabet is presented and whether the following issues are being focused on: pronunciation of individual sounds, sound groups, word and sentence stress and phonological changes. Furthermore, I was interested in the quantity and quality of listening exercises. In addition, I compared the textbooks with the requirements of the Common European Framework of Reference for Languages, especially with the level A1 that was especially designed for Czech – so called *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. I investigated how the subject matter included in the textbooks and workbooks is relevant to the CEFRL in terms of extent and quality of presented information.

Both analyses showed that it is the textbook by Jitka Cvejnová, *Česky, prosím I* which best corresponds to the given requirements. This textbook presents the phonetic and phonological rules of Czech in a systematic way throughout the whole process of teaching. Moreover, a number of exercises as well as the individual sounds are accompanied by audio records.

In the practical part, I provided more thorough information about the phonetics and phonology of Czech which is included in *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. For this purpose I used two fundamental sources: Marie Krčmová's *Fonetika a fonologie českého jazyka* and Bohuslav Hála's *Výslovnost spisovné češtiny I*. Krčmová's textbook provided me with the ground information about the features of sounds, word stress and sentence melody. The phonological rules for joining sounds and words were covered in Hála's book. The preceding pieces of information were structured in chapters parallel to those included in *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. Based on these two sources I created sets of exercises organized in

worksheets with a vast number of individual examples. The exercises are organized in three larger sections: 1 Sounds, subchapters, 1.1 Vowels, 1.2. Consonants, 2 Word stress, 3 Sentence sound patters. In addition, these worksheets include exercises designed for speakers of various linguistic origins with special focus on phenomena that are difficult for these speakers. The background information for such phenomena was provided by Kateřina Vodičková's textbook *Čeština jako cizí jazyk* as well as by the Framework for Reference A1 *Čeština jako cizí jazyk*. All exercises include a phonetic transcription and an audio recording. At the end of each worksheet the results for each exercise are provided.

10. Seznam použité literatury

Bednářová, Ivana – Pintarová, Magdalena: *Communicative Czech (Elementary Czech)*. Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, Praha 1995.

Cvejnová, Jitka: *Česky, prosím I*. Karolinum, Praha 2008.

Holá, Lída: *New Czech Step by Step*. Akropolis, Praha 2008.

Bečka, Josef Václav – Těšitelová, Marie: *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1961.

Český národní korpus - SYN2005. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Čeština jako cizí jazyk, úroveň A1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Olomouc 2005.

Dokulil, Miloš et al.: *Mluvnice češtiny (1)*. Academia, Praha 1986.

Hála, Bohuslav: *Výslovnost spisovné češtiny I*. Academia, Praha 1967.

Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s03.html>>.

Krčmová, Marie: *Fonetika a fonologie českého jazyka*. Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1984.

Lotko, Edvard: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc 2005.

Pokorná, Jaroslava – Vránová, Milena: *Přehled české výslovnosti. Logopedická a ortoepická cvičení pro dospělé*. Portál, Praha 2007.

Pořízka, Petr. 2008–2011. Fonetika, fonologie, ortoepie [online]. Dostupné z WWW: <<http://fon.webnode.cz>>.

Andrášová, Hana: Metodické zásady nácviku české výslovnosti pro výuku cizinců. In: Štindlová, Barbora – Čemusová, Jana (eds.): *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2006–2007*. Akropolis, Praha 2010, s. 79–94.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. Council for Cultural Co-operation, Education Committee, Modern Languages Division. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2002.

Vodičková, Kateřina: *Čeština jako cizí jazyk*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2012.

Zeman, Jiří: *Základy české ortoepie*. Gaudeamus, Hradec Králové 2008.

11. Přílohy

Příloha 1: Speciální symboly fonetické transkripce

ŋ = velární („zadní“) *n*; hláska vyskytující se ve skupinách *n+k*, *n+g*

příklad: vanka × [vaŋka]; tango × [taŋgo]

μ = labiodentální (retozubné) *m*; hláska vyskytující se ve skupinách *m+f*, *m+v*

příklad: nymfa × [niμfa]; tramvaj × [traμvaj]

ṛ̌ = neznělé *ř*; hláska vznikající asimilací (spodobou) znělosti, tj. je-li *ř* před pauzou nebo sousedí s neznělým konsonantem

příklad: křik × [kṛ̌ik]; keř × [keṛ̌] :: ale srov. keřík × [keřík]

ʔ = ráz; hlasivková neznělá závěrová hláska; předchází v pečlivé výslovnosti samohlásku na počátku slova, resp. slabiky

příklad: do okna × [doʔokna]; s uchem × [sʔuxem]

x = neznělé *ch*; výslovnost *ch* před neznělým konsonantem, na počátku slova, před sonorou či před pauzou

příklad: Chuchle × [xuxle]

γ = znělé *ch*; hláska vznikající asimilací (spodobou) znělosti; výslovnost *ch* před znělým párovým konsonantem

příklad: abych byl × [abiγ bil]

ʒ = znělé *c*; hláska vznikající asimilací (spodobou) znělosti k následující znělé souhlásce nebo při spojitě výslovnosti

příklad: leckdo × [lezgdo]

ʒ̣ = znělé *č*; hláska běžnější v cizích slovech, ve slovech domácích vzniká asimilací (spodobou) znělosti k následující znělé souhlásce nebo při spojitě výslovnosti

příklad: džez, jazz × [ẓ̌es]; léčba × [léẓ̌ba]

ɥ = zvuk tvořící druhou, nevokalickou součást diftongu (dvojhlasíky)

příklad: louka × [lɥuka]

ə = redukovaný vokál

příklad: německé bitte [bitə]

ɫ̥ = slabikotvorné *l*; konsonant suplující funkci vokálu tvořit jádro slabiky, v případě, že slabika vokál neobsahuje

příklad: hlt × [hɫ̥t]; nesl × [nesɫ̥]

r̥ = slabikotvorné *r*; konsonant suplující funkci vokálu tvořit jádro slabiky, v případě, že slabika vokál neobsahuje

příklad: krk × [kr̥k]; vrba × [vr̥ba]

m̥ = slabikotvorné *m*; konsonant suplující funkci vokálu tvořit jádro slabiky, v případě, že slabika vokál neobsahuje

příklad: osm × [osm̥]

' = slovní přízvuk; přízvukem rozumíme zvukové zvýraznění určité slabiky vzhledem k jiným slabikám; v českých slovech (víceslabičných) je přízvuk vždy na první slabice, funkcí tohoto přízvuku je signalizovat začátek slova

příklad: po nekonečně dlouhé době [po 'nekonečně 'dloʊhe: 'dobje]

: = fonologická délka vokálů

| = slabičný předěl

~ = spojitá výslovnost

Příloha 2: Odlišnosti od principu 1:1, tj písmeno za hlásku (a naopak)¹³⁷

písmeno	hlásky	příklad
ě	e	děti × [d'eti]
ě	je	oběd × [objet]
ě	ňe	město × [m'nesto]
ů	ú	dům × [dúm]
ú	ú	úkol × [úkol]
γ/ý	i/í	byt/být × [bit/bít]
i/í	i/í	bit/bít × [bit/bít]
ch	x	chuchle × [xuxle]
ch	γ	abych byl × [abiy bil]
x	ks	excitace × [ekscitace]
x	gz	exil × [egzil]
n	n	vana × [vana]
n	η	vanka × [vaŋka]
m	m	moc × [moc]
m	μ	nymfa × [niμfa]
c	c	lecitin × [lecitin]
c	ʒ	leckdo × [leʒgdo]
č	č	léčit × [léčit]
č	ž	léčba × [léžba]
ř	ř	řepa × [řepa]
ř	ṛ̌	křik × [kṛ̌ik]
---	?	do okna × [do?okna]

¹³⁷ Pořízka, Petr: Fonetika, fonologie, ortoepie. [online, cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://fon.webnode.cz/vyukove-materialy/>>.

Příloha 3: Česká abeceda

	fonetický zápis	název hlásky	další možnosti názvu		
A,a	[a]	á	a	krátké a	á [a:] dlouhé a/a s čárkou
B,b	[b]	bé			
C,c	[c]	cé			
Č,č	[č]	če		c s háčkem	
D,d	[d]	dé			
Ď,ď	[dʲ]	dě		d s háčkem	
E,e	[e]	é	e	krátké e	é [e:] dlouhé e/e s čárkou
F,f	[f]	ef			
G,g	[g]	gé			
H,h	[h]	há			
CH,ch	[x]	chá			
I,i	[i]	í	i	krátké i	í [i:] dlouhé i/i s čárkou
J,j	[j]	jé			
K,k	[k]	ká			
L,l	[l]	el			
M,m	[m]	em			
N,n	[n]	en			
Ň,ň	[ɲ]	eň		n s háčkem	
O,o	[o]	ó	o	krátké o	ó [o:] dlouhé o/o s čárkou
P,p	[p]	pé			
Q,q	[kv]	kvé			
R,r	[r]	er			
Ř,ř	[ř]	eř		r s háčkem	
S,s	[s]	es			
Š,š	[ʃ]	eš		s s háčkem	
T,t	[t]	té			
Ť,ť	[tʲ]	té		t s háčkem	
U,u	[u]	ú	u	krátké u	ú [u:] dlouhé u/u s čárkou ů [u:] dlouhé ů/u s kroužkem
V,v	[v]	vé			
W,w	[v]	dvojité vé			
X,x	[ks]	iks			
Y,y	[i]	ypsilon			
Z,z	[z]	zet			
Ž,ž	[ʒ]	žet		z s háčkem	
Ě,ě	[e]	e s háčkem			

Příloha 4: Společné referenční úrovně: globálně pojatá stupnice¹³⁸

¹³⁸ Společný evropský referenční rámec pro jazyky, s. 24.

Zkušený uživatel	C2	Snadno rozumí téměř všemu, co si vyslechne nebo přečte. Dokáže shrnout informace z různých mluvených a psaných zdrojů a přitom dokáže přednést polemiku a vysvětlení v logicky uspořádané podobě. Dokáže se spontánně, velmi lynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové odstíny dokonce i ve složitějších situacích.
	C1	Rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů a rozpozná implicitní významy textů. Umí se plynule a pohotově vyjadřovat bez zjevného hledání výrazů. Umí jazyka užívat pružně a efektivně pro společenské, akademické a profesní účely. Umí vytvořit srozumitelné, dobře uspořádané, podrobné texty na složitá témata, čímž prokazuje ovládnutí kompozičních útvarů, spojujících výrazů a prostředků koheze.
Samostatný uživatel	B2	Dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat včetně odborně zaměřených diskusí ve svém oboru. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kteréhokoliv účastníka interakce. Umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností.
	B1	Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace (input) týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí se poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.
Uživatel základů jazyka	A2	Rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho/jí bezprostředě týkají (např. základní informace o něm/ní a jeho/její rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání). Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho/jejích nejnaléhavějších potřeb.
	A1	Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.

Příloha 5: Přehledná tabulka českých souhlásek a jejich názvů (podle Hály)¹³⁹

Podle znění		Podle místa		Obouretné (bilabiální)		Retozubné (labiodentální)		Dásňové (předopatrová, alveolární)		Předopatrové (palatální, středopatrová)		Zadopatrové (velární)		Hrtanové (hlasivkové, glotální)	
		N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z
ražené	ústní	p	b			t	d	ť	d'	k	g				
	nosní		m		(μ)		n		ň		(ŋ)				
třené, úžinové, konstruktivy				f v		sykavé		j		ch (ɣ)		h			
						s z	š ž								
polotřené (polosykavé), semiokluziva						c (ɟ)									
samohláskovitě, laterální (boková) konstruktiva								l							
hrčivé (kmitavé), vibranta								r							
								(ř) ř							

N = neznělé, Z = znělé

¹³⁹ Bohuslav Hála: *Výslovnost spisovné češtiny I*. Academia, Praha 1967, s. 27, doplněno podle Krčmová, Marie. 2007. Fonetika [online, cit. 10. 12. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch05s03.html>>.

7. Pracovní listy: PL1–PL63

1. Hlásky

1.1 Vokály

1.1.1 a/á

advokát	Dana	daná	val	vál	akce	árie	psát	znát	banán
[?advoka:t]	[dana]	[dana:]	[val]	[va:l]	[?akce]	[?a:rije]	[psa:t]	[zna:t]	[bana:n]
Amerika	áčko	samá	sama	dál	dal	zajmu	zájmů	píchá	pýcha
[?amerika]	[?a:čko]	[sama:]	[sama]	[da:l]	[dal]	[zajmu]	[za:jmu:]	[pi:xa:]	[pi:xa]
armáda	láva	líba	Líba	milá	Míla	rány	raný	kál	kal
[?arma:da]	[la:va]	[li:ba:]	[li:ba]	[mila:]	[mi:la]	[ra:ni]	[rani:]	[ka:l]	[kal]
raná	rána								
[rana:]	[ra:na]								

1.1.2 e/é

ekosystém	svému	emoce	éra	Era	mile	milé	léčit	lék	jiné
[?ekosiste:m]	[sve:mu]	[?emoce]	[?e:ra]	[?era]	[mile]	[mile:]	[le:čit]	[le:k]	[jiné:]
ekonomický	efekt	emise	fen	fén	mému	lépe	samé	velké	éter
[?ekonomicki:]	[?efekt]	[?emise]	[fen]	[fe:n]	[me:mu]	[le:pe]	[same:]	[velke:]	[?e:ter]
kterého	mléko	žádné							
[které:ho]	[mle:ko]	[ža:dne:]							

1.1.2.1 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [e].

Evropský, existovat, energie, ekonomický, elektrický, euro, Eva, energetický, ekonomika, elektrárna, expozice, Eliška, ekologický, efekt, elektřina, expert, etapa, efektivní, emise, emoce, existující, experiment, elegantní, ekonom, estetický, etika, evidence, etický, Emil, extraliga, elita, Evžen, export, exotika, Egypt, externí, etnický, efektivnost, epidemie, exploze, epizoda, Evropa, exemplář, exil, editor, Emanuel, evangelium, emigrace, epocha.

1.1.2.2 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte skupiny de, te, ne [de], [te], [ne].

Jeden, nakonec, nemá, bude, jste, dnes, letech, hned, nebude, skutečně, nemůže, největší, deset, neměl, teprve, pane, otec, konec, nebo, nejlepší, skutečný, nemohl, týden, vedení, budeme, ředitel, nelze, nevím, můžete, anebo, není, máte, vede, nebyl, přijde, lidem, který, nemají, odpoledne, nechal, nejen, nemocnice, všude, neustále, začne, stejně, obyvatel, nemusí, nejvíce, kde, prezident, moderní, tedy, nejmenší, tento, televize, budete, deset, nebezpečí, pátek, zde, hotel.

1.1.3 i/y/i/ý

5

ilegální	ikona	inu	byt	být	bít	dojit	dojít	dokonalí	dokonalí
[?ilega:l̩ni:]	[?ikona]	[?inu]	[bit]	[bi:t]	[bi:t]	[dojit]	[doji:t]	[dokonali]	[dokonali:]
infekce	zmizí	idol	byli	býlí	bílí	Írán	krizi	anglicky	anglický
[?infekce]	[zmizi:]	[?idol]	[bili]	[bi:li:]	[bi:li:]	[?i:ra:n]	[krizi]	[?aŋlicki]	[?aŋlicki:]
iránský	ulice	ibis	Tyl	týl	síto	sytý	zvyky	prakticky	praktický
[?i:ra:nski:]	[?ulice]	[?ibis]	[til]	[ti:l]	[si:to]	[siti:]	[zviki]	[prakticki]	[prakticki:]
smysly	plyne	vína	vina	prosit	prosít	básník	básnit	vyplývat	vyplivat
[smisli]	[pline]	[vi:na]	[vina]	[prosit]	[prosi:t]	[ba:sňi:k]	[ba:sňit]	[vipli:vət]	[viplivat]
nabytý	nabitý	učitel							
[nabiti:]	[nabiti:]	[?učitel]							

1.1.3.1 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte. Kvalita souhlásek r, ř, c, j, b, f, l, m, p, s, v, z před i/í se nemění.

6

Myslivec, vzpomínat, jiný, mi, ulovit, špendlík, dědovi, dvacítká, Amerika, veliký, krajina, mezi, další, velmi, více, mít, lidé, chvíle, sice, jestli, práci, kvůli, firma, zemi, období, noci, velice, cítit, mycí, pocit, skupina, policie, místo, ulici, krize, konci, pomocí, roli, mluvčí, podařil, věci, prohlásil, říci, informací, moci.

1.1.4 o/ó

7

potom	oba	óda	tonu	tónu	podrobnost	obálka	obava	obor
[potom]	[?oba]	[?o:da]	[tonu]	[to:nu]	[podrobnost]	[?oba:lka]	[?obava]	[?obor]
nervózní	nos	jód	kolo	molo	podporovat	zóna	sezóna	nota
[nervo:žni:]	[nos]	[jo:t]	[kolo]	[molo]	[potporovat]	[zo:na]	[sezo:na]	[nota]
nemoc	fór	gól	nebo	haló	koleno	ostrov	jezero	kódy
[nemoc]	[fo:r]	[go:l]	[nebo]	[halo:]	[koleno]	[?ostrof]	[jezero]	[ko:di]

1.1.4.1 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [o].

8

Kolo, molo, motocykl, kolonáda, móda, motokros, borovice, ochočený, polobotky, pochopil, skoro, postoj, společnost, hodnota, osoba, protože, dokonce, možnost, rozhodnout, podoba, pokoj, polovina, období, prostor, pomoc, obchod, podobat se, podpora, hovor, svoboda, pochodovat, provoz, rozvoj, doktor, položit, ostrov, dovolit, kontrola, odborník, domov.

1.1.4.1 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [o:].

9

Tón, óda, nervózní, jód, zóna, kódy, haló, fór, gól, sezóna, milión, módní, pódium, diagnóza, stadión, vagón, fólie, próza, lóže, skóre, fórum, seriózní, pól, šampión, salón, sója, ambiciózní, kamión, kvóta, sólový, eurozóna, kuriózní, pórek, dóm, pavilón, sólista, staromódní, póry, balón, jóga, Grónsko, citrónový, bonbón, monotónní, póza, sezónní.

1.1.5 u/ú/ů

10

uloví	ukázat	uložit	úkonů	účast	dul	důl	dolu	dolů	domů
[?ulovi:]	[?uka:zat]	[?uložit]	[?u:konu:]	[?u:čast]	[dul]	[du:l]	[dolu]	[dolu:]	[domu:]
ulice	útvary	uživit	útesů	úkolů	kul	kůl	muže	může	domu
[?ulice]	[?u:tvaru:]	[?uživit]	[?u:tesu:]	[?u:kolu:]	[kul]	[ku:l]	[muže]	[mu:že]	[domu]
uznat	učitel	úrazů	údajů	úloha	můj	sůl	účtů	úcel	listů
[?uznat]	[?učitel]	[?u:razu:]	[?u:daju:]	[?u:loha]	[mu:j]	[su:l]	[?u:čtu:]	[?u:čel]	[listu:]
vůbec	zajícům	druhů	nůž	půda					
[vu:bec]	[zaji:cu:m]	[druhu:]	[nu:š]	[pu:da]					

1.1.6 e/é/i/y/i/ý

11

Eva	Iva	led	lid	rez	rys	země	zimě	bílé	bílí
[?eva]	[?iva]	[let]	[lit]	[res]	[ris]	[zemňe]	[zimňe]	[bi:le:]	[bi:li:]
ves	vis	šel	šil	sen	syn	meze	mezi	léku	lýku
[ves]	[vis]	[šel]	[šil]	[sen]	[sin]	[meze]	[mezi]	[le:ku]	[li:ku]
les	lis	nes	Nice	seč	syč	mele	mile	lítá	létá
[les]	[lis]	[nes]	[nis]	[seč]	[síč]	[mele]	[mile]	[li:ta:]	[le:ta:]
bez	bys	mez	mys	teč	tyč	líto	léto	plen	plyn
[bes]	[bis]	[mes]	[mis]	[teč]	[tič]	[li:to]	[le:to]	[plen]	[plin]
žel	žil	ges	gis	čilí	čilé	šéfy	šífy	sytý	setý
[žel]	[žil]	[ges]	[gis]	[čili:]	[čile:]	[še:fi]	[ši:fi]	[siti:]	[seti:]
pel	pil	pyl	Čech	čich	pleš	plyš			
[pel]	[pil]	[pil]	[čex]	[čix]	[pleš]	[pliš]			

1.1.6.1 Pozorně poslouchejte, doplňte vhodný vokál (e/é/i/y/i/ý).

12

S_st_m, j_d_n_, obj_v_t, r_publ_ka, sl_š_t, j_ho, v_lk_, posl_dn_, kt_r_, c_l_, př_j_t, j_stl_, někt_r_, důl_ž_t_, am_r_ck_, stol_t_, s_c_, r_chl_, v_sl_d_k, spol_čnost, vědět, z_mě, mus_t, člověk, t_hd_, p_n_z_, v_sok_, _x_stovat, j_dnotl_v_, prostř_d_, m_sl_t, ž_na, pr_z_d_nt, t_d_n, ř_z_n_, mat_r_ál, ř_š_n_, pol_c_, m_z_národn_, j_dnán_, v_l_c_, v_d_n_, m_šl_nka, m_n_st_rstvo, _nformac_, př_n_st, skut_čnost, mod_rn_, t_chn_ck_, t_l_v_z_, př_l_ž_tost, stav_bn_, obl_č_j.

1.1.7 o/ó/u/ů

13

rody	rudy	sody	sudy	kos	kus	ódy	údy
[?rodi]	[rudi]	[sodi]	[sudi]	[kos]	[kus]	[?o:di]	[?u:di]
moka	muka	koše	kuše	dóm	dům	doby	duby
[moka]	[muka]	[koše]	[kuše]	[do:m]	[du:m]	[dobi]	[dubi]
Zola	zula	omyl	umyl	doj	duj	pól	půl
[zola]	[zula]	[?omil]	[?umil]	[doj]	[duj]	[po:l]	[pu:l]
zobu	zubu	laso	lasu	tok	tuk	oboje	obuje

[zobu] [zubu] [laso] [lasu] [tok] [tuk] [ʔoboje] [ʔobuje]

1.1.7.1 Pozorně poslouchejte, doplňte vhodný vokál (o/ó/u/ú/ů).

14

pravd, k_r_na, zp_s_b, tr_ch_, p_k_sit, zn_v_, d_v_d, sk_tečn_st, sp_l_, d_s_d, _r_veň,
p_třeb_je, p_s_bit, p_k_d, zk_šen_st, p_st_p, r_zh_dn_tí, v_d_, b_d_va, _k_l_, _b_je, r_z_mí,
p_v_dní, p_dnik, jedn_d_chý, p_mal_, d_lar_, _t_k, p_st_pný, _tázk_, _dál_st, pr_gram_,
sp_l_práce, p_k_s, _m_žní, min_l_st, _p_stit, _věd_mit si, _s_d, k_m_nikace.

1.1.7.2 Poslouchejte nahrávku. U každého slova rozhodněte, zda bude vokál/samohláska krátká, nebo dlouhá. Nad dlouhý vokál doplňte čárku.

15

Maminka, banan, peníze, palačinka, uloha, advokat, Amerika, armada, emoce, mleko, svemu, kterého, byt, bit, anglicky, prakticky, dojit, Tyl, tyl, sito, syty, vina, vino, obava, obalka, nervozni, nemoc, učitel, učel, ryba, chyta, leti, myje, pije, vola, pujči, dluži, utes, kolo, modni, topeni, kytká, strom, snih, sluničko, prši, škola, televize, kniha, knížka, pomeranč, boruvka, stul, papir.

1.1.7.3 Souhrnné cvičení: doplňte vhodný vokál/samohlásku.

16

Učitel, ml_ko, arm_da, p_da, Č_ch, s_ma, k_lo, l_čit, lép_, ostr_v, b_t, akc_, _nglický, ul_ce,
pros_t, bíl_, _bálka, n_moc, _loha, l_d, ban_n, s_n, l_to, _myl, _ba, n_bo, _merika, ps_t,
s_tý, d_m, l_s, prakt_cký, sm_sly, nab_tý, k_s, _kázat, n_ž.

1.1.8 diftongy ou/au/eu

1.1.8.1 diftong ou

17

ouha	ouško	ouvej	koukat	padnout	soud	uniknou	tisknou
[ʔouħa]	[ʔouško]	[ʔouvej]	[koukat]	[padnout]	[sou̯t]	[ʔuňiknou]	[ťisknou]
dlouho	doufat	louka	klobouk	proudit	kout	plynou	spadnou
[dlouħo]	[doufat]	[louka]	[klobouk]	[prouďit]	[kou̯t]	[plinou]	[spadnou]
koupit	pouze	moudrý	kroužek	toužit	proud	sednou	sáhnou
[kou̯pit]	[pouze]	[mou̯dri:]	[kroužek]	[toužit]	[prou̯t]	[sednou]	[sa:hnoū]

1.1.8.2 [ou̯]/[ou]

18

pouto	poučit	doufat	doučit	dotknout se	budoucí	hnout	používat
[pou̯to]	[poʔučit] [po ~učit]	[doufat]	[doʔučit] [do ~učit]	[dotknoutse]	[budou̯ci:]	[hnoū̯t]	[poʔuži:vat] [po ~uži:vat]
bloudit	bouda	použit	poučný	dosáhnout	dopadnout	pouklízet	poukázat
[blou̯ďit]	[bou̯da]	[poʔuži:t] [po ~uži:t]	[poʔučni:] [po ~učni:]	[dosa:hnoū̯t]	[dopadnoū̯t]	[poʔukli:zet] [po ~ukli:zet]	[poʔuka:zat] [po ~uka:zat]
hloupý	jednou	doučit	pousmát	budoucnost	hloubka	poumývat	poučený
[hloū̯pi:]	[jednoū̯]	[doʔučit] [do ~učit]	[poʔusma:t] [po ~usma:t]	[budou̯cnost]	[hloū̯pka]	[poʔumi:vat] [po ~umi:vat]	[poʔučeni:] [po ~učeni:]

1.1.8.3 diftong au

19

auto	audience	audio	Audi	Bauer	hydraulika	pauza	dinosaurus
[?aʊto]	[?aʊdijence]	[?aʊdijo]	[?aʊdi]	[baʊer]	[hidraʊlika]	[paʊza]	[dinosaurʊs]
autor	Austrálie	skaut	aula	kauza	Emauzy	autobus	restaurace
[?aʊtor]	[?aʊstra:lije]	[skaʊt]	[?aʊla]	[kaʊza]	[?emaʊzi]	[?aʊtobʊs]	[restaʊrace]

1.1.8.4 [aʊ]/[au]

20

automat	zaujal	nauka	brontosaurus	Claudia	astronaut	klaun	kauzální
[?aʊtomat]	[zaʊjal]	[naʊka]	[brontosaurʊs]	[klaʊdija]	[?astronaʊt]	[klaʊn]	[kaʊza:l̥ni:]
	[za ~ujal]	[na ~uka]					
raubiři	aplauz	zaučit	ponaučení	kolaudace	náušnice	raut	Bauhaus
[raʊbi:ři]	[?aplaʊs]	[zaʊčit]	[ponaʊčeňi:]	[kolaʊdace]	[na:ʊšnice]	[raʊt]	[baʊhaʊs]
		[za ~učit]	[pona ~učeňi:]		[na: ~ušnice]		
naučený	naučit	Klaus	mausoleum	zaučování	zaujmout	kaučuk	Mauretánii
[naʊčeňi:]	[naʊčit]	[klaʊs]	[maʊzole ~um]	[zaʊčova:ňi:]	[zaʊjmout]	[kaʊčuk]	[maʊreta:niji]
[na ~učeni:]	[na ~učit]			[za ~učova:ňi:]	[za ~ujmout]		

1.1.8.5 diftong eu

21

europolitika	eufemismus	euro-zóna	neurologie	eukalyptus	europoslankyně
[?eʊropolitika]	[?eʊfemizmus]	[?eʊrozo:na]	[neʊrologije]	[?eʊkaliptʊs]	[?eʊroposlan̥kiňe]

1.1.8.6 [eʊ]/[eu]

22

eurotrh	neuvídí	neumíme	Euro	neustojí	Eustachova
[?eʊrotɾx]	[neʊvidi:]	[neʊumi:me]	[?eʊro]	[neʊustoji:]	[?eʊstaxova]
	[ne ~uvidi:]	[ne ~umi:me]		[ne ~ustoji:]	
muzeum	eutanazie	neurocyty	neuškodí	eufonie	neuvěřitelný
[muze ~um]	[?eʊtana:zije]	[neʊrociti]	[neʊuškoďi:]	[?eʊfonije]	[neʊvjeřitelni:]
			[ne ~uškoďi:]		[ne ~uvjeřitelni:]
zneužit	neuspokojivý	neurastenie	Eurasie	neubývá	neukončený
[zneʊži:t]	[neʊuspokojivi:]	[neʊrastenije]	[?eʊra:zije]	[neʊubi:va:]	[neʊukončeni:]
[zne ~uži:t]	[ne ~uspokojivi:]			[ne ~ubi:va:]	[ne ~ukončeni:]
neutrati	neurčený	neutajený	neubrání	neubližit	neustále
[neʊtrati:]	[neʊurčeni:]	[neʊutajeni:]	[neʊubra:ňi:]	[neʊubli:žit]	[neʊusta:le]
[ne ~utrati:]	[ne ~určeni:]	[ne ~utajeni:]	[ne ~ubra:ňi:]	[ne ~ubli:žit]	[ne ~usta:le]

1.1.8.7 Souhrnné cvičení: doplňte vhodný diftong/dvojhlásku.

23

Spadnout, __ro, Kl__s, s__d, dl__ho, astron__t, __kalyptus, k__pit, pr__d, kl__n, k__t, __to, __strálie, bud__cí, n__rologie, __dio, __fonie, p__za, plyn__, rest__race, brontos__rus, d__fat, apl__s, __tomat, __rasie, jedn__, __tor, pr__dit.

1.1.9 slabiky di/ti/ni

1.1.9.1 di/dí [d'i]/[d'i:]

24

budit se	divit se	budík	nasadí	poradit	hladina	chodit
[budi:tse]	[d'ivitse]	[budi:k]	[nasadi:]	[poradi:t]	[hlađina]	[xodi:t]
divadlo	jediný	podiv	chodí	jezdit	hodina	rodina
[d'ivadlo]	[jed'ini:]	[pođif]	[xodi:]	[jezd'it]	[hođina]	[rođina]
dívat se	rodiče	díky	dítě	podívat se	prostředí	hodit
[d'i:vatse]	[rođiče]	[d'i:ki]	[d'i:tě]	[pođi:vatse]	[prostředi:]	[hođit]

1.1.9.2 [d'i]/[di]

25

radit	distribuce	nahodit	diference	dílna	nahradit	audio	displej
[rad'it]	[distribuce]	[nahodi:t]	[diference]	[d'i:lna]	[nahradi:t]	[auđijo]	[displej]
vadit	Chrudimka	tradice	dinosaurus	Dillí	hrdina	diktát	mládí
[vad'it]	[xruđimka]	[tradice]	[dinosauru:s]	[dili:]	[hrđina]	[dikta:t]	[mla:đi:]
divný	diamant	dilema	medicína	dívka	digitální	disk	média
[d'ivni:]	[dijamant]	[dilema]	[medici:na]	[d'i:fka]	[digita:lňi:]	[disk]	[me:đija]

1.1.9.3 ti/tí [t'i]/[t'i:]

26

pocítit	ticho	století	svítit	utíkat	náměstí	cítit
[poci:t'it]	[t'ixo]	[stolet'i:]	[svi:t'it]	[?uťi:kat]	[na:mňest'i:]	[ci:t'it]
tatínek	tisíc	napětí	pustit	pojetí	neštěstí	platit
[tati:nek]	[t'isi:c]	[napjeti:]	[pusti:t]	[pojeti:]	[nešťest'i:]	[plati:t]

1.1.9.4 [t'i]/[ti]

27

zatím	pocitivě	titul	tichý	produktivita	stín	protiklad	tíše
[zati:m]	[poc'ivje]	[titul]	[t'ixi:]	[produktivita]	[st'i:n]	[prot'iklat]	[t'íše]
aktivní	politika	tisk	ventil	demokratický	tip	politický	listí
[aktivňi:]	[politika]	[t'isk]	[ventil]	[demokraticki:]	[tip]	[politicki:]	[list'i:]

1.1.9.5 ni/ní [ňi]/[ni]

28

kniha pracovní nic školní rybník nížina činitel stanice okresní noční

[kniha]	[pracovni:k]	[nič]	[školni:]	[ribni:k]	[ni:žina]	[čiňitel]	[staňice]	[?okresni:]	[nočni:]
nizký	konkrétní	nit	roční	vznikat	hranice	základní	životní	vodní	letní
[ni:ski:]	[konkre:tňi:]	[ňit]	[ročni:]	[vzňikat]	[hraňice]	[za:kladňi:]	[životňi:]	[vodňi:]	[letňi:]
	[konkre:tňi:]					[za:kladňi:]	[živoťňi:]	[vodňi:]	[leťňi:]
učení	povolání	sníh	unikat	paní	silnice	sklonit	krevní	mnich	nyní
[?učeňi:]	[povola:ňi:]	[sňi:x]	[?uňikat]	[paňi:]	[silňice]	[skloňit]	[krevňi:]	[mňix]	[niňi:]

1.1.9.6 [ňi]/[ni]

29

podnik	obchodní	Nil	Nikola	místní	ministr	národní	chronický	lesní
[podňik]	[?opxodňi:]	[nil]	[nikola]	[mi:stňi:]	[ministř]	[na:rodňi:]	[xronicki:]	[lesňi:]
[podňik]	[?opxodňi:]			[mi:stňi:]		[na:rodňi:]		
kulturní	organizace	jarní	peníze	chránit	organický	technika	objektivní	Nina
[kulturni:]	[?organizace]	[jarňi:]	[peňi:ze]	[xra:ňit]	[?organicki:]	[texnika]	[?objektivňi:]	[ňina]
Veronika	zahraniční	hlavní	kronika	munice	minimální	psaní	Dominika	polní
[veronika]	[zahraňičňi:]	[hlavňi:]	[kronika]	[munice]	[minima:lňi:]	[psaňi:]	[dominika]	[polňi:]
knížka	technický	loni	panika	osobní	mechanika	Mnichov	pohraniční	nikoli
[kňi:ška]	[texnicki:]	[loňi]	[panika]	[?osobňi:]	[mechanika]	[mňixof]	[pohraňičňi:]	[ňikoli]

1.1.9.7 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou hláskovou skupinu (di/ti/ni) a do závorky doplňte její výslovnost ([d'i]/[di];[t'i]/[ti];[ňi]/[ni]).

30

Kronika [ni], divadlo [d'i], pla__t __, bu__k __, krev__ __, pe__ze __, stole__ __, ho__na __, au__o __, lis__ __, základ__ __, __ktát __, __cho __, náměs__ __, ak__v __; __, za__m __, __vka __, __še __, sví__t __, k__ha __, __síc __, škol__ __, život__ __, __tě __, pracov__k __, hra__ce __, __tul __, pa__ __, sil__ce __, tech__ký __, let__ __, tra__ce __, __kola __, osob__ __, chro__cký __, orga__zace __, objek__v __; __, __na __, ta__nek __, noč__ __, Vero__ka __, zahra__č __; __, ro__na __, mi__mál __; __, poli__ka __, obchod__ __, __gitál __; __, národ__ __, pa__ka __, demokra__cký __.

1.1.10 měkkící ě

1.1.10.1 slabiky dě/tě/ně

1.1.10.1.1 dě

31

anděl	dělat	pondělí	děvče	vidět	rozdělit	naděje	neděle
[?and'el]	[d'elat]	[pond'eli:]	[d'efče]	[vi'det]	[roz'delit]	[na'deje]	[ne'dele]
[?aňd'el]		[poňd'eli:]					
hledět	pozdě	děkovat	dějiny	sedět	povědět	vědět	raději
[h'led'et]	[poz'de]	[d'ekovat]	[d'ejini]	[sed'et]	[povjed'et]	[vjed'et]	[rad'eji]
dědictví	dětský	dělit se	uvádět	udělat	nenávidět	dění	odjíždět
[d'edictvi:]	[d'ecki:]	[d'elitse]	[?uva:d'et]	[?ud'elat]	[nena:vi'det]	[d'eňi:]	[?odji:žd'et]
dělník	později	provádět	oddělí	zloděj	odpovědět	dětství	dovědět se

[d'elni:k] [poz'deji] [prova:d'et] [ʔodd'eli:] [zlo'dej] [ʔot'povjed'et] [d'ectvi:] [dovjed'etse]

1.1.10.1.2 tě

32

těžko	častěji	okamžitě	letět	čistě	stěna	tělesný	opouštět
[t'ěžko]	[čast'eji]	[ʔokamži'te]	[le'tet]	[čist'e]	[st'ena]	[t'elesni:]	[ʔopouš'tet]
těšit se	opuštěný	jeviště	hřiště	jistě	určitě	návštěva	vítězství
[t'ěšit'se]	[ʔopuš'teni:]	[jeviš'te]	[hřiš'te]	[jist'e]	[ʔurči'te]	[na:fš'teva]	[vi:t'estvi:]
štekát	těhotná	potěšit	zátěž	kotě	těsto	tělocvik	netěší
[š'tekát]	[t'ehotna:]	[po'tešit]	[za:t'ěš]	[ko'te]	[t'esto]	[t'elocvik]	[ne'teši:]
vítězit	těleso	prostě	těsný	tělo	řetěz	tělový	ještě
[vi:t'ezit]	[t'eleso]	[prost'e]	[t'esni:]	[t'elo]	[ře'tes]	[t'elovi:]	[ješ'te]

1.1.10.1.3 ně

33

několik	silnější	nesmírně	podnět	hodně	něco	špatně	klidně
[několik]	[silnější:]	[nesmi:rně]	[podnět]	[hodně]	[něco]	[špatně]	[klidně]
			[podnět]	[hodně]		[špatně]	[klidně]
některý	poněkud	skutečně	pěkně	stejně	vůně	vážně	vnější
[některi:]	[poňekut]	[skutečně]	[pjekně]	[stejně]	[vu:ňe]	[va:žně]	[vnější:]
nějaký	krásnější	poměrně	hlavně	hnědý	něha	Němec	nějak
[nějaki:]	[kra:snější:]	[poměrně]	[hlavně]	[hñedi:]	[ňeha]	[němec]	[nějak]
někam	německý	obyčejně	jasně	rovněž	hněv	obecně	marně
[někam]	[německi:]	[ʔobičejně]	[jasně]	[rovněš]	[hñef]	[ʔobecně]	[marně]

1.1.10.1.4 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou hláskovou skupinu (dě/tě/ně).

34

Vi __t, čas __ji, __tský, hřiš __, poz __, po __šit, __kovat, __locvik, __který, se __t, ne __le, __kam, u __lat, návš __va, sil __jší, ví __zství, __mec, odpově __t, špat __, pěkn __, pros __, pon __lí, __šit se, vě __t, stej __, h __dý, __lesný, klid __, an __l, vů __, le __t, skuteč __.

1.1.10.1.5 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou hláskovou skupinu (di/dí/dě/ti/tí/tě/ni/ní/ně).

35

Z domku hlídače vyběhlo malé dítě a hnalo se, k bráně. – Měli celkem čtyři děti a všechny dostaly dobré vzdělání. V tom tichu slyším najednou __kat náš starý budík. – Zničehonic přestala mluvit a začala očima __kat po místnosti. Nemohu chválit celé __lo pro pár zdařených veršů. – Najednou vystřelilo __lo a kapitán vztekle zakřičel. Co kdyby se __kdo z nich vrátil dřív? – Asi se už __kdo nikdy nedoví, jak to bylo. Klobouk mu vrhal přes obličej s __n. – Nový dům měl dvě ze čtyř s __n skleněné. Po dvou hodinách hluku se dav začal __šit. – Znovu jsem se začala __šit na Vánoce. Rozlomila čokoládu na dva stejné __ly a nabídla hostu. – V koloniální době se __ly mnohem podivnější věci. Ohlédl jsem se – a prut pros __ zmizel. – Naši předkové byli pros __ lidé, řemeslníci a rybáři. Tentokrát vypadal čis __, upraveně a úhledně. – Chůva je v kuchyni, loupe brambory a čis __ zeleninu. První dva dny se ráno vstává hod __ brzy, kolem půl páté. – Byli tak hod __, že mě svezli cestou zpět.

1.1.10.2 slabiky bě/pě/vě

1.1.10.2.1 bě

36

běhat	vyrábět	obětovat	chybět	oběd	příběh	běžet	běžný
[bjeɦat]	[vira:bjɛt]	[ʔobjɛtovat]	[xibjɛt]	[ʔobjɛt]	[přɪ:bjɛx]	[bježɛt]	[bježni:]
doběhne	průběh	bělásek	výběh	tobě	palubě	výběr	oběhla
[dobjeɦne]	[pru:bjɛx]	[bjɛla:sek]	[vi:bjɛx]	[tobjɛ]	[palubjɛ]	[vi:bjɛr]	[ʔobjɛɦla]
běloch	stavbě	běžecký	běžky	oběh	záběr	bělít	bělají
[bjɛlox]	[stavbjɛ]	[bježɛcki:]	[bješki]	[ʔobjɛx]	[za:bjɛr]	[bjɛlit]	[bjɛlaji:]
pochybě	běsnit	Bělorusko	bělat	oběti	době	rybě	bělídlo
[poxibjɛ]	[bjɛsňit]	[bjɛlorusko]	[bjɛlat]	[ʔobjɛti]	[dobjɛ]	[ribjɛ]	[bjɛlidlo]

1.1.10.2.2 pě

37

pěkný	úspěch	dospělý	pěst	pětikoruna	pěvecký	napětí	zpětný
[pjɛkni:]	[ʔu:spjɛx]	[dospjɛli:]	[pjɛst]	[pjɛtikoruna]	[pjɛvecki:]	[napjɛti:]	[spjɛtni:]
nápěv	zápěstí	pěnkava	opět	velkolepě	úspěšný	koupě	opětovat
[na:pjɛf]	[za:pjɛsti:]	[pjɛŋkava]	[ʔopjɛt]	[velkolepjɛ]	[ʔu:spjɛšni:]	[koupjɛ]	[ʔopjɛtovat]
sepětí	zpěvák	spěchat	pěna	prospěšný	Evropě	pěsti	popěvek
[sepjɛti:]	[spjɛva:k]	[spjɛxat]	[pjɛna]	[prospjɛšni:]	[ʔɛvropjɛ]	[pjɛsti]	[popjɛvek]
doupě	pětina	pěstovat	slepě	trpělivý	pěšina	pět	poupě
[doupjɛ]	[pjɛtiŋa]	[pjɛstovat]	[slɛpjɛ]	[trpjɛlivi:]	[pjɛšina]	[pjɛt]	[poupjɛ]

1.1.10.2.3 vě

38

věrný	vysvětlit	květen	větev	věčnost	věnovat	věta	květ
[vjɛrni:]	[visvjɛtlit]	[kvjɛten]	[vjɛtɛf]	[vjɛčnost]	[vjɛnovat]	[vjɛta]	[kvjɛt]
světlo	vyprávět	vědomí	člověk	pečlivě	uvědomit si	věž	svět
[svjɛtlo]	[vipra:vjɛt]	[vjɛdomi:]	[človjek]	[pečlivjɛ]	[ʔuvjɛdomitsi]	[vjɛš]	[svjɛt]
vědec	svědomí	nevěsta	závěr	důvěra	odpovědný	věc	nově
[vjɛdec]	[svjɛdomi:]	[nevjɛsta]	[za:vjɛr]	[du:vjɛra]	[ʔotpvjɛdɛni:]	[vjɛc]	[novjɛ]
právě	odpověď	většina	pověst	světový	stavět	věk	větší
[pra:vjɛ]	[ʔotpvjɛt]	[vjɛtšina]	[pvjɛst]	[svjɛtovi:]	[stavjɛt]	[vjɛk]	[vjɛtši:]

1.1.10.3 slabika mě

39

město	poměr	odměna	země	rozumět	městský	záměr	zaměstnat
[mňɛsto]	[pomňɛr]	[ʔodmňɛna]	[zɛmňɛ]	[rozumňɛt]	[mňɛstski:] [mňɛscki:]	[za:mňɛr]	[zamňɛstnat]
směr	změnit	úsměv	umělý	umělecký	zřejmě	odměrka	měření
[smňɛr]	[zmňɛnit]	[ʔu:smňɛf]	[ʔumňɛli:]	[ʔumňɛlecki:]	[zřɛjmňɛ]	[ʔodmňɛrka]	[mňɛrɛni:]
měsíc	směna	zaměnit	rozměr	průměrný	změřit	umění	porozumět

[mňesi:c]	[smňena]	[zamňeňit]	[rozmňer]	[pru:mňerni:]	[zmňeřit]	[?umňeňi:]	[porozumňet]
umět	paměť	neměli	směs	osamělý	setmělý	průměr	výměna
[?umňet]	[pamňeť]	[nemňeli]	[smňes]	[?osamňeli:]	[setmňeli:]	[pru:mňer]	[vi:mňena]

1.1.10.3.1 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou hláskovou skupinu (bě/pě/vě/mě).

40

Z__vák, pří__h, __ta, o__ti, __sto, __t, s__r, __lorusko, po__st, __síc, tr__livý, zá__r, u__ní, odpo__d', __stovat, __žky, od__na, __c, s__chat, ne__sta, ze__, s__t, vý__r, o__tovat, __stský, člo__k, zá__stí, sta__t, ús__v, __dec, __tikoruna, s__tlo, o__d, k__ten, roz__r, ús__ch, vys__tlit, prů__rný, __hat, __rný, __kný, vý__na.

1.1.10.3.2 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou hláskovou skupinu (dě/tě/ně/bě/pě/vě/mě).

41

Necítil jsem se oprávněn odpo__dět na tuto kritickou poznámku. Když už __který ze sumců zabere, máte před sebou velikou divočinu. Daniel zpívá jako an__l a hraje na šest nástrojů. Nechci na vás s__chat, ale v __t mám mít generála. Byl unavený a __šil se domů na kávu a na cigaretu. Hodiny plynuly, přinesli jim o__d, potom svačinu. Žádný detektiv nezačne mít ús__ch, dokud ho nepohání z__davost. Následovala zdvořilá vý__na slov na rozloučenou. Na pódium se trousila další kapela a z__vák ohlásil skladbu. Otec Jirky byl vynikající __dec známý po celém s__tě. Byl už sníh a __kně mrzlo. Všichni tam sportují, takže jsem chodil na __žky a v lé__plaval ve fjordech. Do ne__le zbývalo jen pět dní. Musím le__t, než mi zavřou krám. Za __mito budovami se rozkládal __stský park s lačkovým plotem a okrasnými stromy. Byla už úplná tma, jenom __síc osvětloval cestu. Myslím, že je klid__ můžeš pustit dovnitř. Po jídle jsem zůstal ješ__ chvíli se__t u stolu.

1.1.11 skupiny vokálů ia/ie/ii/io/iu

1.1.11.1 ia

42

materiál	specialista	diamant	miliarda	Diana	Kristián	studia	maniak
[materija:l]	[specijalista]	[dijamant]	[milijarda]	[dijana]	[kristija:n]	[studija]	[manijak]
aliance	miniaturní	sociální	viadukt	pódia	speciální	rádia	psychiatr
[?alijance]	[minijaturňi:]	[socija:lňi:]	[vijadukt]	[po:dija]	[specija:lňi:]	[ra:dija]	[psixijatř]
kritéria	asociace	fialový	briliant	dialog	varianta	génia	klaviatura
[krite:rija]	[?asocijace]	[fijalovi:]	[brilijant]	[dijalok]	[varijanta]	[ge:nija]	[klavijatura]

1.1.11.2 ie

43

energie	biologie	fantazie	galerie	linie	studie	teorie
[?energije]	[bijologije]	[fantazije]	[galerije]	[linije]	[studije]	[teorije]
Anglie	demokracie	filozofie	geometrie	režie	policie	euforie
[?aŋglije]	[demokracije]	[filozofije]	[geometrije]	[režije]	[policeje]	[?eufo:rije]
poezie	orientace	historie	Indonésie	Itálie	pacient	ekologie
[poezije]	[?orijentace]	[historije]	[?indone:zije]	[?ita:lije]	[pacijent]	[?ekologije]

1.1.11.3 ii

44

historii	Anglii	technologii	Améliin	Austrálii	Itálii	Cecíliina
[?ahstoriji]	[?aŋgliji]	[texnologiji]	[?ame:lijin]	[?aʊstra:liji]	[?ita:liji]	[ceci:lijina]
amnézii	policii	fotografii	Antonii	Anastázii	akcii	Juliině
[?amne:ziji]	[policiji]	[fotografiji]	[?antoniji]	[?anasta:ziji]	[?akciji]	[julijiŋe]
malárii	alergii	chemikálii	tragédii	akademii	Arábii	kaméliím
[mala:riji]	[?alergiji]	[xemika:liji]	[trage:diji]	[?akademiji]	[?ara:biiji]	[kame:lijím]

1.1.11.4 io

45

biologický	rádio	žampion	Eliot	pionýr	špionáž	fyzilogický
[bijologicki:]	[ra:dijo]	[žampijon]	[?elijot]	[pionir:r]	[špiona:š]	[fizjologicki:]
profesionál	idiot	vizionář	Union	milion	periodický	expresionista
[profesijona:l]	[?idijot]	[vizijona:ř]	[?unijon]	[miljo:n]	[perijodicki:]	[?ekspresijonista]
kabriolet	Tokio	géniové	Orion	legionář	ionizační	emocionální
[kabrijolet]	[tokijo]	[ge:nijove:]	[?orijon]	[legijona:ř]	[jonizačni:]	[?emocijona:lňi:]

1.1.11.5 iu

46

studium	kolokvium	impérium	stádium	médium	prezidium	kalcium
[studijum]	[kolokvijum]	[?impe:rijum]	[sta:dijum]	[me:dijum]	[prezi:dijum]	[kalcijum]
pódium	gymnázium	solárium	Ovidius	akvárium	mysterium	stipendium
[po:dijum]	[gimna:zijum]	[sola:rijum]	[?ovi:dijus]	[?akva:rijum]	[miste:rijum]	[stipendijum]
Julius	sanatorium	terárium	triumf	teritorium	evangelium	privilegium
[julijus]	[sanatorijum]	[tera:rijum]	[trijumf]	[teritorijum]	[?evanĝelijum]	[privilegijum]

1.1.11.6 souhrnné cvičení: doplňte vhodnou skupinu vokálů (ia/iá/ie/ii/ií/io/iu).

47

Spec__lista, energ__, Amél__n, rád__, d__log, kamél__m, f__lový, pac__nt, polic__,
or__ntace, Austrál__, asoc__ce, polic__, Itál__, rež__, alerg__, filozof__, stud__m, soc__lní,
gymnáz__m, emoc__nální, solár__m, min__turní, Angl__, stád__m, Or__n, histor__, teor__,
akvár__m, fotograf__, tr__mf, Tok__, fantaz__, Ovid__s, mil__n, d__mant, akadem__,
b__log__, profes__ná, evangel__m.

1.1.11.7 skupiny vokálů ia/ie/ii/io/iu na morfeatických švech

48

antialergenní	antiutopický	polyuretanový	protievropský	antiiluzorní	antioxidanty
[?anti?alergeňi:]	[?anti?utopicki:]	[poli?uretanovi:]	[proti?evropski:]	[?anti?iluzorňi:]	[?anti?oksidanti]
[?anti ~alergeňi:]	[?anti ~utopicki:]	[poli ~uretanovi:]	[proti ~evropski:]	[?anti ~iluzorňi:]	[?anti ~oksidanti]

1.1.12 skupiny vokálů ai/ay/oi/ui

1.1.12.1 ai/ay

49

naivní	Jamaika	mozaika	laik	algebraická	judaista	dadaismus	laický	Haiti
[najivní:]	[jamajka]	[mozajka]	[lajk]	[ʔalgebrajicka:]	[judajista]	[dadajizmus]	[lajcki:]	[hajti]
detail	Héfaistos	archaická	Kain	Buenos Aires	medaile	Hynaisův	kokain	Kainar
[detajl]	[he:fajstos]	[ʔarxajicka:]	[kajn]	[buenos ʔajres]	[medajle]	[hinajsu:f]	[kokajn]	[kajnar]

1.1.12.2 oi

50

Alois	asteroidy	Detroit	egoista	antibiotika	steroidy	kánoi	Illinois
[ʔalojs]	[ʔasterojidi]	[ditrojɕ]	[ʔegojista]	[ʔantibijotika]	[sterojidi]	[ka:noj]	[ʔilinoj]
stoický	paranoidní	alkaloid	Aloisie	mongoloidní	heroický	Hanoi	androidní
[stojicki:]	[paranojidňi:] [paranojidňi:]	[ʔalkalojt]	[ʔalozjije]	[monɣolojidňi:] [monɣolojidňi:]	[herojicki:]	[hanoj]	[ʔandroidňi:] [ʔandroidňi:]

1.1.12.3 ui

51

zruinovat	jezuité	druid	promiskuita	ruinuje	kontinuita
[zrujnovat]	[jezujite:]	[drujt]	[promiskujita]	[rujnuje]	[kontinujita]
hinduista	intuice	ruina	altruismus	tabuizovat	fluidum
[hindujista]	[ʔintujice]	[rujna]	[ʔaltrujizmus]	[tabujizovat]	[fludum]

1.1.13 skupiny vokálů aa/ee/ii/oo/uu

52

dvaadvacet	zaangažovat	naaranžovat	dvaapadesát	na akváriu	za autem
[dvaʔadvacet]	[zaʔaŋgažovat]	[naʔaranžovat]	[dvaʔapadesa:t]	[naʔakva:riju]	[zaʔaʊtem]
[dva ~advacet]	[za ~aŋgažovat]	[na ~aranžovat]	[dva ~apadesa:t]	[na ~akva:riju]	[za ~aʊtem]
nevidovaný	neekonomický	neexistuje	reedukace	neestetický	reedice
[neʔevidovani:]	[neʔekonomicki:]	[neʔegzistuje]	[reʔedukace]	[neʔesteticki:]	[reʔedice]
[ne ~evidovani:]	[ne ~ekonomicki:]	[ne ~egzistuje]	[re ~edukace]	[ne ~esteticki:]	[re ~edice]
protiizraelský	protiimigrační	antiiluzivní	protiindický	naproti ibišku	kvůli lloňe
[protiʔizraelski:]	[protiʔimigračňi:]	[ʔantiʔiluzivňi:]	[protiʔindicki:]	[naproti ʔibišku]	[kvu:li ʔiloňe]
[proti ~izraelski:]	[proti ~imigračňi:]	[ʔanti ~iluzivňi:]	[proti ~indicki:]	[naproti ~ibišku]	[kvu:li ~iloňe]
poloostrov	doopravdy	samoobsluha	velkoobchod	pro Ondřeje	do okna
[poloʔostrof]	[doʔopravdi]	[samoʔopsluha]	[velkoʔopxot]	[proʔondřeje]	[doʔokna]
[polo ~ostrof]	[do ~opravdi]	[samo ~opsluha]	[velko ~opxot]	[pro ~ondřeje]	[do ~okna]
znovuvedení	u ubytovny	spoluutvářet	inu uvidím	jdu ulicí	u ucha
[znovuʔuvedeňi:]	[ʔuʔubytovni]	[spoluʔu:čast]	[ʔinu ʔuvidi:m]	[jdu ʔulici:]	[ʔuʔuxa]
[znovu ~uvedeňi:]	[ʔu ~ubytovni]	[spolu ~u:čast]	[ʔinu ~uvidi:m]	[jdu ~ulici:]	[ʔu ~uxa]

1.1.14 Vokalizace prepozic

1.1.14.1 předložka v/ve

a) v + neznělá

53

v Praze	v cíli	v Čechách	v koutě	v sudu	v soutěži	v soli	v šití
[fpra:ze]	[fci:li]	[fčexa:x]	[fkou̯tɛ]	[fsudu]	[fsou̯tɛʒi]	[fsoli]	[fšiti:]
v Chebu	v knize	v Chorvatsku	v suchu	v šachu	v Těšíně	v šoku	v talíři
[fxebu]	[fkňize]	[fxorvacku]	[fsuxu]	[fšaxu]	[fťeši:ňe]	[fšoku]	[ftali:ři]

b) v + znělá

54

v zelí	v balónu	v dálce	v bundě	v gumácích	v radě	v dole	v závěji
[vzeli:]	[vbalo:nu]	[vda:lce]	[vbundě] [vbuňdɛ]	[vguma:ci:x]	[vradě]	[vdole]	[vza:vjeji]
v žitě	v žaludku	v domě	v hodině	v heřmánku	v řetízku	v boku	v žebrech
[vžite]	[vžalutku]	[vdomňe]	[vhodíňe]	[vheřma:ŋku]	[vřeti:sku]	[vboku]	[vžebrex]

c) v + skupina konsonantů s r, l, ř

55

v chládku	v prostoru	v plotě	v břiše	v plenkách	v bráně	v Krkonoších
[fxla:tku]	[fprostoru]	[fplotě]	[vbřiše]	[fplenka:x]	[vbra:ňe]	[fkřkonoši:x]
v Blansku	v hromadě	v Brně	v plynu	v třešních	v přírodě	v Troubkách
[vblansku]	[vhromadě]	[vbřňe]	[fplinu]	[ftřešňi:x]	[fpři:rodě]	[ftroupka:x]

c) v + jedinečná

56

v Jihlavě	v jámě	v Mostě	v Lotyšsku	v malbě	v Liberci	v ráji
[vjihlavje]	[vja:mňe]	[vmostě]	[vlotišsku]	[vmalbje]	[vliberci]	[vra:ji]
v Jablonci	v lese	v noze	v Náchodě	v módě	v Lánech	v ledu
[vjablonci]	[vlese]	[vnoze]	[vna:xodě]	[vmo:dě]	[vla:nex]	[vledu]

e) v + vokál

57

v Opavě	v opravně	v autě	v elektríně	v Indii	v oku	v oříšku
[f?opavje]	[f?opravně]	[f?au̯tɛ]	[f?elektřine]	[f?indiji]	[f?oku]	[f?oři:šku]
v obuvi	v akváriu	v Evropě	v ilustracích	v ulici	v uchu	v utajení
[f?obuvi]	[f?akva:riju]	[f?evropje]	[f?ilustraci:x]	[f?ulici]	[f?uxu]	[f?utajeňi:]

f) ve + f

58

ve frontě	ve fraku	ve fiatu	ve filmu	ve firmě	ve fotoaparátu	ve formuli
------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------------	-------------------

[vefrontě]	[vefraku]	[vefijatu]	[vefilmu]	[vefirmně]	[vefoto?apara:tu]	[veformuli]
[vefroňte]					[vefoto ~apara:tu]	
ve funkci	ve formě	ve finále	ve fyzice	ve fotbale	ve financích	ve fiolkách
[vefuŋkci]	[veformně]	[vefina:le]	[vefizice]	[vefodbale]	[vefinanci:x]	[vefijalka:x]

g) ve + v

59

ve Vyškově	ve věži	ve všem	ve vládě	ve vedení	ve volbách	ve vztahu
[veviškove]	[vevježi]	[vefšem]	[vevla:dě]	[vevedeňi:]	[vevolba:x]	[vefstahu]
ve vlastním	ve voze	ve vodě	ve věcech	ve vlasech	ve významu	ve vzduchu
[vevlastňi:m]	[vevoze]	[vevođe]	[vevejece]	[vevlase]	[vevi:znamu]	[vevzduxu]
[vevlastňi:m]						

h) ve + skupina konsonantů

60

ve srázu	ve kterém	ve jmelí	ve společnosti	ve sklenici	ve stromě	ve chvíli
[vesra:zu]	[vekere:m]	[vejmeli:]	[vespolečností]	[veskleňici]	[vestromně]	[vexvi:li]
ve svém	ve tmě	ve střeše	ve vzpomínkách	ve středu	ve čtvercích	ve zdroji
[vesve:m]	[vetmně]	[vestřeše]	[vefspomi:ŋka:x]	[vestředu]	[večtverci:x]	[vezdroji]

1.1.14.1.1 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou předložku v/ve, poté nahlas přečtěte, správně vyslovujte.

61

__ Praze, __ autě, __ voze, __ jahodách, __ cíli, __ ledu, __ vládě, __ vzduchu, __ dálce, __ Opavě, __ Indii, __ kině, __ koutě, __ suchu, __ středu, __ zelí, __ chvíli, __ zdi, __ závěji, __ všem, __ akváriu, __ domě, __ filmu, __ obchodě, __ společnosti, __ chládku, __ skříni, __ plotě, __ Brně, __ přírodě, __ Vyškově, __ Jihlavě, __ fotbale, __ vlaku, __ Liberci, __ polévce, __ lese, __ jogurtu, __ oku, __ módě, __ pračce, __ Evropě, __ frontě, __ umyvadle, __ firmě, __ finále, __ krabici, __ vlasech.

1.1.14.2 předložka k/ke

a) k + neznělá

62

k polštáři	k posteli	k papíru	k tílku	k fotografii	k šachům	k šišce	k cíli
[kpolšta:ři]	[kposteli]	[kpapi:ru]	[ktí:lku]	[kfotografiji]	[kšaxu:m]	[kšišce]	[kci:li]
k tátovi	k talíři	k tiskárně	k fénu	k soupravě	k čočce	k chatě	k chodbě
[kta:tovi]	[ktali:ři]	[ktíška:rně]	[kfe:nu]	[ksoupravje]	[kčoče]	[kxaře]	[kxodbje]

b) k + znělá

63

k Bratislavě	k dýni	k zoo	k dílu	k zubaři	k hranicím	k budově	k boku
[gbratíslavje]	[gdi:ňi]	[gzoo]	[gdí:lu]	[gzubaři]	[ghraňici:m]	[gbudovje]	[gboku]
k Hodonínu	k domu	k dětem	k boudě	k želvě	k žebříku	k hudbě	k díře

[ghodoňi:nu]	[gdomu]	[gd'etem]	[gbou'de]	[gželvje]	[gžebři:ku]	[ghudbje]	[gd'i:ře]
k bratrovi	k vodě	k večeři	k výročí	k vedení	k diplomu	k barvám	k horám
[gbratrovi]	[kvodě]	[kvečeři]	[kvi:roči:]	[kvedeňi:]	[gdiploму]	[gbarva:m]	[ghora:m]

c) k + skupina konsonantů s r, l, ř

64

k sloupu	k platu	k vlnám	k první	k prosinci	k prskavce	k bráně	k drátům
[ksloupu]	[kplatu]	[kvlna:m]	[kprvni:]	[kprosinci]	[kprskafce]	[gbra:ňe]	[gdra:tu:m]
k vlaku	k bleše	k vratům	k hrdliče	k vrcholu	k srdci	k přání	k břichu
[kvlaku]	[gbleše]	[kvratu:m]	[ghrdliče]	[kvrxolu]	[ksrdci]	[kpřa:ňi:]	[gbřixu]

d) k + jedinečná

65

k mostu	k míru	k nám	k ráji	k novinkám	k jasanu	k Náchodu
[kmostu]	[kmi:ru]	[kna:m]	[kra:ji]	[knovinka:m]	[kjasanu]	[kna:xodu]
k Martě	k Nině	k jihu	k lomu	k Liberci	k jabloni	k Rakovníku
[kmarťe]	[kňiše]	[kjihu]	[klomu]	[kliberci]	[kjabloňi]	[krakovňi:ku]

e) k + vokál

66

k autu	k Americ	k Evropě	k Elišce	k ovci	k aktovce	k advokátovi	k Opavě
[k?autu]	[k?americe]	[k?evropje]	[k?elišce]	[k?ofci]	[k?aktofce]	[k?advoka:tovi]	[k?opavje]
k oknu	k elektrice	k ibišku	k Ireně	k uchu	k uzeninám	k inženýrovi	k andulce
[k?oknu]	[k?elektrice]	[k?ibišku]	[k?ireňe]	[k?uxu]	[k?uzeňina:m]	[k?inženi:rovi]	[k?andulce]

f) ke + k

67

ke kleci	ke každému	ke kurzu	ke kultuře	ke klidu	ke kosmetice	ke keřům
[keklecí]	[kekažde:mu]	[kekurzu]	[kekultuře]	[keklidu]	[kekosmetice]	[kekeřu:m]
ke konci	ke korunám	ke kraji	ke kytaře	ke krku	ke kilometrům	ke koním
[kekonci]	[kekoruna:m]	[kekraji]	[kekitaře]	[kekrku]	[kekilometru:m]	[kekoňi:m]

g) ke + g

68

ke gymnázium	ke gastronomii	ke garáži	ke golfu	ke geniovi	ke gauči	ke gólu
[kegimna:ziju]	[kegastronomiji]	[kegara:ži]	[kegolfu]	[kege:nijovi]	[kegauči]	[kego:lu]
ke generaci	ke gumákům	ke gorile	ke gotice	ke gilotině	ke Gottovi	ke gestu
[kegeneraci]	[keguma:ku:m]	[kegorile]	[kegotice]	[kegilotiňe]	[kegotovi]	[kegestu]

h) ke + skupina konsonantů

69

ke skladu	ke zkratce	ke smlouvě	ke vztahu	ke správě	ke svahu	ke svačině	ke čtenáři
[keskladu]	[keskratce]	[kesmlou_vje]	[kefstahu]	[kespra:vje]	[kesvahu]	[kesvačiňe]	[kečtena:ři]

ke střeše	ke straně	ke zdraví	ke zdroji	ke vzdělání	ke stolu	ke sněhu	ke zprávám
[kestřeše]	[kestraňe]	[kezdravi:]	[kezdroidi]	[kevzděla:ňi:]	[kestolu]	[kesňehu]	[kespra:va:m]

1.1.14.2.1 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou předložku k/ke, poté nahlas přečtete, správně vyslovujete.

70

__ tátovi, __ radnici, __ domu, __ stromu, __ kraji, __ bráně, __ oknu, __ zdraví, __ dětem, __ zrcadlu, __ vlaku, __ posteli, __ svačině, __ garáži, __ uchu, __ stolu, __ správě, __ bratrovi, __ papíru, __ kultuře, __ cíli, __ lavičce, __ mostu, __ vodě, __ chatě, __ kastrolu, __ zoo, __ gotice, __ advokátovi, __ boku, __ večeři, __ platu, __ vlnám, __ první, __ nám, __ jihu, __ lomu, __ Gottovi, __ Rakousku, __ Opavě, __ kleci, __ konci, __ městu, __ krku, __ golfu, __ skladu, __ smlouvě, __ barvám, __ cvičení, __ srdci, __ výloze, __ klavíru, __ propisce.

1.1.14.3 předložka s/se

a) s + neznělá

71

s polem	s papírem	s talířem	s tiskem	s kávou	s chodbou	s fialkou	s šéfem
[spolem]	[spapi:rem]	[stali:řem]	[stiskem]	[ska:vou]	[sxodbou]	[sfijalkou]	[šše:fem]
s šálou	s termoskou	s tichým	s firmou	s kolem	s činností	s copem	s časem
[šša:lou]	[stermoskou]	[stíxi:m]	[sfirmou]	[skolem]	[ščinosti:]	[scopem]	[ščasem]

b) s + znělá

72

s býkem	s bramborami	s dary	s dítětem	s gorilami	s horami
[zbi:kem]	[zbramborami]	[zdari]	[zdí:řetem]	[zgorilami]	[zhorami]
s barvou	s dokumenty	s dílem	s hráškem	s dědou	s Danem
[zbarvou]	[zdokumenti]	[zdí:lem]	[zhra:škem]	[zdědou]	[zdanem]
s houbami	s grilováním	s vámi	s vozem	s vázáním	s výrobou
[zhoubami]	[zgrilova:ňi:m]	[sva:mi]	[svozem]	[sva:za:ňi:m]	[svi:robou]
			[zvozem]	[zva:za:ňi:m]	[zvi:robou]

c) s + skupina konsonantů s r, l, ř

73

s pláčem	s pravdou	s přezkou	s hlasem	s břízou	s plněním	s plody	s trávou
[spla:čem]	[spravdou]	[spřeskou]	[zhlasem]	[zbři:zou]	[sp]ňeňi:m]	[splody]	[stra:vou]
s křikem	s Kladnem	s bleskem	s plesem	s hrdostí	s hříbětem	s prací	s vrškem
[skřikem]	[skladnem]	[zbleskem]	[splesem]	[zhřdosti:]	[zhři:bjetem]	[spraci:]	[svřškem]

d) s + jedinečná

74

s námi	s masem	s módou	s novinami	s nikým	s radostí	s jahodami
[sna:mi]	[smasem]	[smo:dou]	[snovinami]	[sňiki:m]	[sradosti:]	[sjahodami]
	[zmasem]		[znovinami]	[zňiki:m]	[zradosti:]	[zjahodami]

		[zmo:doꝰ]				
s ním	s nadáním	s jarem	s létem	s láskou	s rumem	s jemností
[sni:m]	[snada:ni:m]	[sjarem]	[sle:tem]	[sla:skou]	[srumem]	[sjemnosti:]
	[znada:ni:m]	[zjarem]	[zle:tem]	[zla:skou]	[zrumem]	[zjemnosti:]

e) s + vokál

75

s Afrikou	s Etiopií	s etiketou	s informací	s obavou	s ulicí	s Aničkou
[sʔafrikou]	[sʔetijopiji:]	[sʔetiketou]	[sʔinformaci:]	[sʔobavou]	[sʔulici:]	[sʔaňičkou]
s aktovkou	s ovocem	s izolepou	s omezením	s úklidem	s učením	s Ondrou
[sʔaktovkou]	[sʔovocem]	[sʔizolepou]	[sʔomezeňi:m]	[sʔu:klidem]	[sʔučeňi:m]	[sʔondrou]

f) se + s

76

se svým	se sportem	se svobodou	se soutěží	se stravou	se saunou	se suchem	se sedmičkou
[sesvi:m]	[sesportem]	[sesvobodou]	[sesouťeži:]	[sestravou]	[sesaunou]	[sesuxem]	[sesedmičkou]
se solí	se starším	se stavením	se situací	se sněhem	se sirkou	se slupkou	se symbolem
[sesoli:]	[sestarši:m]	[sestaveňi:m]	[sesituaci:]	[sesňehem]	[sesirkou]	[seslupkou]	[sesimbolem]

g) se + z

77

se zkouškou	se zády	se zimou	se Zubrem	se zlomeninou	se zbraní
[seskouškou]	[seza:dy]	[sezimou]	[sezubrem]	[sezlomeňinou]	[sezbraňi:]
se zpěvem	se zemí	se zobákem	se zákazem	se zdáním	se ztrátou
[sespjevem]	[sezemi:]	[sezoba:kem]	[seza:kazem]	[sezda:ňi:m]	[sestra:toꝰ]

h) se + skupina konsonantů

78

se psem	se vzpomínkou	se čtvercem	se vzhledem	se čtvrtkem	se vznikem
[sepsem]	[sefspomi:ŋkou]	[sečtvercem]	[sevzhledem]	[sečtvrtkem]	[sevníkem]
se mnou	se vzdáleností	se škrobem	se zvláštním	se vzájemným	se čtvrtinou
[semnou]	[sevzda:lenosti:]	[seškrobem]	[sezvla:šťňi:m]	[sevza:jemni:m]	[sečtvrtinou]
			[sezvla:šťňi:m]		

1.1.14.3.1 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou předložku s/se, poté nahlas přečtěte, správně vyslovujte.

79

__ zákazem, __ papírem, __ barvou, __ suchem, __ horami, __ kávou, __ soutěží, __ hráškem,
 __ zemí, __ vámi, __ pláčem, __ křikem, __ zuby, __ dary, __ kolem, __ situací, __ plesem,
 __ zlomeninou, __ hrdostí, __ prací, __ zády, __ námi, __ Danem, __ zkouškou, __ vznikem,
 __ novinami, __ talířem, __ radostí, __ vzpomínkou, __ informací, __ psem, __ dítětem,
 __ obavou, __ zákazem, __ ovocem, __ školou, __ pravdou, __ omezením, __ sportem,
 __ časem, __ plody, __ sirkou, __ čtvrtkem, __ módou, __ ním, __ mnou, __ výrobou, __ mobi-

lem, __ láskou, __ stolem, __ bagetou, __ nůžkami, __ slánkou, __ kávou, __ známým, __ obuví,
__ zrcadlem, __ prací, __ telefonem.

1.1.14.4 předložka z/ze

a) z + neznělá

80

z patra	z pověsti	z trumpety	z tísně	z kola	z funkce	z cibule	z chůze	z Čech
[spatra]	[spovjesti]	[strumpeti]	[sti:sne]	[skola]	[sfunkce]	[scibule]	[sxu:ze]	[sčex]
z Telče	z tukaní	z kuchyně	z farmy	z chaty	z šunky	z cedule	z části	z šatů
[stelče]	[stuka:ni:]	[skuxiňe]	[sfarmi]	[sxati]	[sšun̩ki]	[scedule]	[sča:sti]	[sšatu:]

b) z + znělá

81

z blízkosti	z barev	z dokumentu	z domu	z dějin	z vozu	z vesnice	z řady
[zbli:skosti]	[zbaref]	[zdokumentu]	[zdomu]	[zdějin]	[zvozu]	[zvesnice]	[zřadi]
z hodiny	z hudby	z gramatiky	z dílny	z gauče	z vajec	z řemesla	z vany
[zhod̩ini]	[zhudbi]	[zgramatiki]	[zd̩i:lni]	[zgauče]	[zvajec]	[zřemesla]	[zvani]

c) z + skupina konsonantů s r, l, ř

82

z drátů	z člověka	z kruhů	z krmení	z hrdla	z mrazu	z kříže	z přírody
[zdra:tu:]	[sčlovjeka]	[skruhu:]	[skr̩meňi:]	[zhr̩dla]	[zmrazu]	[skř̩i:že]	[spř̩i:rodi]
z druhů	z třetiny	z hladu	z Vltavy	z vleku	z třísky	z dluhů	z hrášku
[zdruhu:]	[stř̩eťini]	[zhladu]	[zv̩l̩tavi]	[zvleku]	[stř̩i:ski]	[zdluhu:]	[zhra:šku]

d) z + jedinečná

83

z jahod	z jeskyně	z ledu	z rukou	z laboratoře	z masa	z mýdla	z radosti
[zjahot]	[zjeskiňe]	[zledu]	[zrukou]	[zlaboratoře]	[zmasa]	[zmi:dla]	[zradosti]
z Ruska	z Náchoda	z Labe	z ničeho	z nedbalosti	z Mostu	z růží	z někoho
[zruska]	[zna:xoda]	[zlabe]	[zn̩ičeho]	[znedbalosti]	[zmostu]	[zru:ži:]	[zňekoho]

e) z + vokál

84

z autobusu	z iluze	z alobalu	z Opavy	z oka	z učení	z etikety	z ořechů
[sʔaʊtobusu]	[sʔiluze]	[sʔalobalu]	[sʔopavi]	[sʔoka]	[sʔučeňi:]	[sʔetiketi]	[sʔořexu:]
z akademie	z Irska	z Evropy	z Itálie	z ulice	z úklidu	z internetu	z aktovky
[sʔakademije]	[sʔirska]	[sʔevropi]	[sʔita:lije]	[sʔulice]	[sʔu:klidu]	[sʔinternetu]	[sʔaktofki]

f) ze + s

85

ze soukromí	ze státu	ze světla	ze schodů	ze spaní	ze severu	ze soutěže
[zesoukromi:]	[zesta:tu]	[zesvjetla]	[zesxodu:]	[zespai:ni:]	[zeseveru]	[zesoutěže]
ze společnosti	ze Svitav	ze svého	ze studia	ze sezení	ze skupiny	ze stojanu
[zespolečnosti]	[zesvitaf]	[zesve:ho]	[zestudija]	[zesezeňi:]	[zeskupini]	[zestojanu]

g) ze + z

86

ze zítřka	ze známosti	ze zboží	ze způsobů	ze zákona	ze zpěvu	ze ztráty
[zezi:třka]	[zezna:mosti]	[zežboži:]	[zespu:sobu:]	[zeza:kona]	[zespjevu]	[zestra:ti]
ze závějí	ze zeleniny	ze zájmu	ze základů	ze zkušenosti	ze značky	ze zámku
[zeza:vjeji:]	[zezeleňini]	[zeza:jmu]	[zeza:kladu:]	[zeskušenosti]	[zeznački]	[zeza:mku]

h) ze + ž

87

ze železa	ze židle	ze života	ze žádostí	ze žuly	ze žlutého	ze žita
[zežezeza]	[zežidle]	[zeživota]	[zežádosti:]	[zežuli]	[zežlute:ho]	[zežita]
ze žihadla	ze žárovky	ze žertu	ze žehličky	ze žily	ze žaludku	ze žraloka
[zežihadla]	[zeža:rofki]	[zežertu]	[zežehlički]	[zeži:li]	[zežalutku]	[zežraloka]

i) ze + skupina konsonantů

88

ze čtenářů	ze vzpomínek	ze vzteku	ze školy	ze švestek	ze Švýcarska
[zečtena:řu:]	[zefspomi:nek]	[zefsteku]	[zeškoli]	[zešvestek]	[zešvi:carska]
ze pstruhů	ze vzdálenosti	ze čtení	ze štěstí	ze školení	ze špatného
[zepstruhu:]	[zevzda:lenosti]	[zečteňi:]	[zešťestí:]	[zeškoleňi:]	[zešpatne:ho]
ze vztahů	ze vzduchu	ze džbánu	ze stropu	ze skvrn	ze stran
[zefstahu:]	[zevzduxu]	[zežba:nu]	[zestropu]	[zeskvřn]	[zestran]

1.1.14.4.1 Souhrnné cvičení: doplňte vhodnou předložku z/ze, poté nahlas přečtete, správně vyslovujte.

89

__ Čech, __ soukromí, __ železa, __ blízkosti, __ spaní, __ autobusu, __ žertu, __ jahod, __ oka, __ člověka, __ společnosti, __ kola, __ ulice, __ známosti, __ čtenářů, __ ledu, __ štěstí, __ internetu, __ zákona, __ zeleniny, __ dokumentu, __ masa, __ Evropy, __ mrazu, __ schodů, __ cibule, __ krmení, __ zpěvu, __ nedbalosti, __ domu, __ vzduchu, __ přírody, __ vzdálenosti, __ kuchyně, __ stropu, __ hladu, __ seriálu, __ vozu, __ řady, __ farmy, __ školy, __ hudby, __ části, __ dílny, __ vzteku, __ vajec, __ dluhů, __ radosti, __ severu, __ Ruska, __ růží, __ Opavy, __ zkušenosti, __ lásky, __ práce, __ hodiny, __ zoo, __ prášků, __ před síně, __ skříně, __ televize.

1.2 Konsonanty

1.2.1 p, b

[p]

90

padat	plakat	papír	pata	pokoj	naproti	pátek	nastoupit	pár
[padat]	[plakat]	[papi:r]	[pata]	[pokoj]	[napro:ti]	[pa:tek]	[nastou:pit]	[pa:r]
nástup	západ	strop	pád	kopec	počítat	pánev	kupovat	chlup
[na:stup]	[za:pat]	[strop]	[pa:t]	[kopec]	[poči:tat]	[pa:nef]	[kupovat]	[xlup]
kopat	přístup	chlap	vtip	palác	patnáct	pátrat	nápadný	pára
[kopat]	[při:stup]	[xlap]	[ftip]	[pala:c]	[patna:ct]	[pa:trat]	[na:padni:]	[pa:ra]
postup	kapitán	plán	park	pan	schopný	pálit	padesát	plyn
[postup]	[kapita:n]	[pla:n]	[park]	[pan]	[sxopni:]	[pa:lit]	[padesa:t]	[plin]

[b]

91

babička	blesk	problém	brát se	budova	bát se	bydlet	bolet	brána	bod
[babička]	[blesk]	[proble:m]	[bra:tse]	[budova]	[ba:tse]	[bidlet]	[bolet]	[bra:na]	[bot]
hubený	bílý	bojovat	zlobit se	stavba	hlubina	sebrat	barva	bota	oba
[hubeni:]	[bi:li:]	[bojovat]	[zlobitse]	[stavba]	[hlubina]	[sebrat]	[barva]	[bota]	[?oba]
buben	slabý	výstavba	bavit se	vybrat	barevný	bohatý	bitva	brada	bok
[buben]	[slabi:]	[vi:stavba]	[bavitse]	[vibrat]	[barevni:]	[bohati:]	[bitva]	[brada]	[bok]

1.2.1.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (p/b).

92

adesát, vti, zlo_it se, stro_, vy_rat, ka_itán, _alác, _arevný, _itva, _rána, ná_adný, hu_ený, ko_ec, _lesk, se_rat, _olet, _lyn, _udova, _řistu_, _a_ička, _ostu_, _lán, _ro_lém, _ílý, chla_, _rada, _átek, _u_en, zlo_it se, _atnáct.

1.2.1.2 Pozorně poslouchejte nahrávku. U každé dvojice podtrhněte slovo, které slyšíte.

93

Rozvíjet – rozbíjet, vedle – bedle, vody – body, vát – bát, volí – bolí, vrána – brána, vod – bod, víly – bílý, vrat – brát, vývoj – výboj, vor – bor, soví – sobí, vosa – bosa, výt – být, vozy – bozi, věž – běž.

1.2.1.3 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (b/v).

94

Sta_a, _ar_a, _a_it se, _y_rat, _it_a, _ů_ec, o_je_it, _ol_a, _ý_alý, _ýro_a, o_y_atelé, _udo_a, sta_e_ní, _ýsta_a, o_ro_ský, s_o_oda, _ýro_ek, za_ý_at se, potře_o_at, t_or_a, o_je_o_at, o_a_a, _ýro_a, z_a_it, _az_a, fot_alo_ý, _ole_ní, _are_ný, o__init, _ojo_at, s_at_a, _y_a_ení, o_razo_ka, _yto_ý, hř_ito_, _ohatst_í, _ý_orný.

1.2.1.4 Zkuste přečíst a z paměti se naučit český jazykolam.

Měla babka v kapse vrabce, vrabec babce v kapse píp. Zmáčkla babka vrabce v kapse, vrabec babce v kapse chcíp.

Před potokem pět kop konopí, za potokem pět kop konopí.

1.2.2 f, v

[f]

95

graf	funkce	informace	fáze	fakt	sfouknout	euforie	Francie
[graf]	[fuŋkce]	[?informace]	[fa:ze]	[fakt]	[sfouknout]	[?euforije]	[francije]
film	triumf	konference	golf	fena	manifest	profesor	nafta
[film]	[trijuɸf]	[konference]	[golf]	[fena]	[manifest]	[profesor]	[nafta]

[v]

96

mívat	význam	vymyslet	vlak	veselý	volat	výkon	vyhrát
[mi:vat]	[vi:znam]	[vimislet]	[vlak]	[veseli:]	[volat]	[vi:kon]	[vihra:t]
večer	kvalita	vlastnost	svůj	bývalý	pivo	vzor	výuka
[večer]	[kvalita]	[vlastnost]	[svu:j]	[bi:vali:]	[pivo]	[vzor]	[vi:uka]
zvýšit	vyslovit	rozvíjet	vlas	dovést	náves	návrat	vejít
[zvi:šit]	[vislovit]	[rozvi:jet]	[vlas]	[dove:st]	[na:ves]	[na:vrat]	[veji:t]
veliký	záviset	vypadat	váha	vajíčko	vedle	voda	vždy
[veliki:]	[za:viset]	[vipadat]	[va:ha]	[vaji:čko]	[vedle]	[voda]	[vždi]

1.2.2.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (f/v).

97

_ýznam, eu_orie, _ejít, _oda, _edle, _ena, _ypadat, _lak, gol_, _ilm, s_ůj, _ečer, k_alita, _zor, na_ta, pi_o, ná_es, _ždy, trium_, _las, _lak, pro_esor, _unkce, _eselý, _ýkon, _áze, _áha, _yslo_it, in_ormace, _yhrát, _en, _en, s_ouknout, s_olat.

1.2.2.2 Čtete nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [v].

98

Verze, vor, velký, vědět, verbální, vidět, věc, voda, velmi, verš, vysoký, vorvaň, vlastní, veranda, vůbec, vláda, vrátit, vést, vzít, válka, většina, večer, výsledek, vypadat, vždy, veřejný, vůz, vývoj, volba, veršovaný, vedle, vliv, vlastně, výroba, vydat, výkon, vyjít, vytvořit, velice, věk, vedení, vlas, vzniknout, věnovat, význam, víno, významný, věřit, vzduch, vhodný, voják, vnitřní, většinou, volný, vysvětlit, vedoucí, výše, vojenský, výrobek, využít, vybrat, vycházet, vracet, výstava, veřejnost, vždycky, vrstva, vytvářet, výraz, vyhrát, ven, vítr, vlastnost, vysoko, výzkum, volat, vlak.

1.2.2.3 Čtete nahlas, pečlivě vyslovujte souhláskové skupiny kv, sv [kv], [sv].

99

Svůj, svět, kvůli, světlo, svatý, vysvětlit, přesvědčit, svoboda, kvalita, květen, skvělý, překvapit, svaz, kvalitní, svědek, svobodný, světový, květ, svátek, překvapení, svěřit, Moskva, svědčit, svatba, vysvětlení, svítit, květina, svědomí, sval, světlý, skvrna, svah, likvidace, frekvence, svědectví, svíčka, světelný, skvělý, překvapivý, svírat, osvobodit, kvalifikace, svést, likvidace, svěží, květináč, svléknout, kvést, svázat, svařovat, svolat, kvalitní.

1.2.3 t, d

[t]

100

tábor	matka	hotový	táta	tendence	teplý	kritika	most	tráva
[ta:bor]	[matka]	[hotovi:]	[ta:ta]	[tendence]	[tepli:]	[kritika]	[most]	[tra:va]
nastat	tanec	památka	teta	samostatný	tma	teprve	tušit	zlatý
[nastat]	[tanec]	[pama:tká]	[teta]	[samostatni:]	[tma]	[teprve]	[tušit]	[zlati:]
hotel	život	továrna	tady	nedostatek	dost	krátký	tajný	teplo
[hotel]	[život]	[tova:rna]	[tadi]	[nedostatek]	[dost]	[kra:tki:]	[tajni:]	[teplo]
týden	tmavý	táhnout	test	setkat se	stát	takový	šest	mít se
[ti:den]	[tmavi:]	[ta:hnoʊt]	[test]	[setkatse]	[sta:t]	[takovi:]	[šest]	[mi:tse]

[d]

101

dopis	hlídat	kudy	následovat	dárce	doktor	dobrá	dovolit	skládat
[dopis]	[hli:dat]	[kudi]	[na:sledovat]	[da:rce]	[doktor]	[dobra:]	[dovolit]	[skla:dat]
důkaz	dávat	doba	doprava	dálka	sedlák	delší	nádoba	dobytek
[du:kas]	[da:vát]	[doba]	[doprava]	[da:lka]	[sedla:k]	[delši:]	[na:doba]	[dobitek]
mládež	hodný	duše	zahlédnout	podat	daleko	druh	dokázat	pokladna
[mla:deš]	[hodni:]	[duše]	[zahle:dnoʊt]	[podat]	[daleko]	[druh]	[doka:zat]	[pokladna]
deset	dvacet	doma	podepsat	druhý	nadaný	dnes	dohoda	podávat
[deset]	[dvacet]	[doma]	[podepsat]	[druhi:]	[nadani:]	[dnes]	[dohoda]	[poda:vát]

1.2.3.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (t/d).

102

_akový, _oho_a, s_á_, _es_, _nes, _ruhý, _oma, _mavý, _ý_en, _ese_, _eplo, pokla_na,
okáza, _ruh, krá_ký, _os_, po_a_, _aleko, _a_y, _uše, živo_, ho_ný, ho_el, _oby_ek,
ná_obá, _álka, _anec, _e_a, _oba, _ma, _opis, mos_, _ok_or, _obrá, _á_a, _ráva.

1.2.4 c, [ʒ]

[c]

103

celý	cesta	cizinec	noc	domácí	věc	cvik	cena	cizina	cvičit
[celi:]	[cesta]	[cizinec]	[noc]	[doma:ci:]	[vjec]	[cvik]	[cena]	[cizina]	[cvičit]
otec	zvonec	celkový	cíl	vedoucí	cit	práce	tisíc	konec	pocit
[?otec]	[zvonec]	[celkovi:]	[ci:l]	[vedouci:]	[cit]	[pra:ce]	[tisi:c]	[konec]	[pocit]
zajíc	celek	vracet	moc	celkem	víc	cizí	moci	cirkus	velice
[zaji:c]	[celek]	[vracet]	[moc]	[celkem]	[vi:c]	[cizi:]	[moci]	[cirkus]	[velice]

[ʒ]

104

podzim	nadzvedne	podzemí	odznak	nadzvukový
[pozim]	*[nazvedne]	*[pozemi:]	*[?oznak]	*[nazvukovi:]
[podzim]	[nadzvedne]	[podzemi:]	[?odznak]	[nadzvukovi:]

*u slov, u kterých je zřejmý šev složeniny nebo předpony a slovního základu, dáváme přednost nespojitě výslovnosti

1.2.4.1 Čtete nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [c].

105

Nakonec, moc, vůbec, nic, tisíc, vždycky, navíc, říct, otec, v budoucnu, Olomouc, věc, pomoc, konec, nemocnice, politický, měsíc, prakticky, Václav, americká, Německo, nejvíc, budoucnost, nicméně, obecně, všechno, onemocnění, patnáct, ekonomický, technické, dvanáct, chlapec, vlastnictví, historický, zdravotnictví, obec, automaticky, umělecká, čtrnáct, cvičení, herec, domácnost, noc, jedenáct, investic, bez hranic, do ulic, fyzický, Liberec, plíc, poslanec, anglicky, letecká, typicky.

1.2.5 s, z

[s]

106

stát se	muset	kus	strom	nést	sednout si	zástup	starat se	čas	slovo
[sta:tse]	[muset]	[kus]	[strom]	[ne:st]	[sednou̯tsi]	[za:stup]	[staratse]	[čas]	[slovo]
sladký	slunce	syn	strop	strýc	společnost	schovat	smát se	sám	maso
[slatki:]	[slunce]	[sin]	[strop]	[stri:c]	[společnost]	[sxovat]	[sma:tse]	[sa:m]	[maso]
klesat	systém	pes	start	stát	seznámit se	situace	maska	sob	dopis
[klesat]	[siste:m]	[pes]	[start]	[sta:t]	[sezna:mitse]	[situace]	[maska]	[sop]	[dopis]
nosit	hustý	dnes	stroj	dost	nesmírný	sobota	dosud	los	losos
[nosit]	[husti:]	[dnes]	[stroj]	[dost]	[nesmi:rni:]	[sobota]	[dosut]	[los]	[losos]

[z]

107

zítra	zahrada	zub	záda	mizet	zastavit	hrozit se	základ	zdravý
[zi:tra]	[zahrada]	[zup]	[za:da]	[mizet]	[zastavit]	[hrozitse]	[za:klat]	[zdрави:]
zima	zajímat	zvyk	nelze	závod	zvedat	zdat se	zvonek	vyrazit
[zima]	[zaji:mat]	[zvik]	[nelze]	[za:vot]	[zvedat]	[zda:tse]	[zvonek]	[virazit]
krize	navzájem	znát	znovu	zvolna	nazvat	nalézat	pozdrav	zelený
[krize]	[navza:jem]	[zna:t]	[znovu]	[zvolna]	[nazvat]	[nale:zat]	[pozdraf]	[zeleni:]
zdroj	zbytečný	zrak	nouze	zákon	narazit	začátek	zamezí	zůstat
[zdroj]	[zbitečni:]	[zrak]	[nouze]	[za:kon]	[narazit]	[zača:tek]	[zamezi:]	[zu:stat]

1.2.5.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (s/z).

108

Mu_et, _trom, _ů_tat, _ačátek, lo_o_, _ákon, _droj, _nát, do_t, _troj, na_vat, _obota, po_drav, dopi_, ma_ka, _tát, _elený, _vonek, _tart, _nát, pe_, _vyk, _ima, _ávod, _mát_e, _yn, _ub, _lunce, ma_o, mi_et, _dravý, _lovo.

1.2.5.2 Čtete nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [z].

109

Zejména, Zeman, země, začal, zřejmě, znamená, zároveň, zeptal, zařízení, zákon, základní, zatímco, zájem, zhruba, zvláštní, září, zrovna, začátek, zboží, změna, získat, zahraničí, zdraví, zdání, zvláštní, zůstal, znovu, získal, zdálo se, zájem, zvýšení, zeptat se, začít, zůstat, zástupce, zemřít, zítra, zápas, značný, zdroje, zuby, západní, závěr, zjistil, zastavil, zaměstnání, začne, zase, zdravotní, zbytek, zvedl, základ, zní, zranění, známý, získala, zajistí, zatím, zámek, známe, zajímavé, zřejmě, zajištění.

1.2.5.3 Pozorně poslouchejte nahrávku. U každé dvojice podtrhněte slovo, které slyšíte.

🎧 110

Ctít – stít; moct – most; noc – nos; cín – syn; pec – pes; cop – sob; celí – seli; cena – sena; cíl – sil; práce – prase; cirka – sirka; cela – sela.

1.2.5.4 Pozorně poslouchejte nahrávku. Doplňte vynechané hlásky [c]/[s].

🎧 111

Mu_et, _elý, mí_to, _trana, ně_o, do_tat, prá_e, _e_ta, mě_to, _tarý, vě_, pře_, po_lední, čá_t, kone_, mo_, vůbe_, dne_, vla_tní, ti_í_, _lovo, _y_tém, _ena, zů_tat, dokon_e, obla_t, _kupina, mě_í_, _píše, pře_e, _tejně, nakone_, vy_oký, hla_, do_t, uli_e, _mrt, politi_ký, pra_ovat, _nažit_e, _tátní, de_et, _o_iální, poli_ie, _oud, po_it, _my_l, _ilný, pro_e_, pra_ovní, lá_ka, _polu, my_let.

1.2.5.5 Zkuste přečíst a z paměti se naučit český jazykolam.

Sčeš si vlasy s čela.

1.2.6 č, [č]

[č]

🎧 112

čaj	člen	matčin	číslo	část	skutečný	článek	počkat	časem	péče
[čaj]	[člen]	[matčin]	[či:slo]	[ča:st]	[skutečni:]	[čla:nek]	[počkat]	[časem]	[pe:če]
čas	čest	časopis	volič	Čech	čerstvý	stačit	napříč	náruč	koláč
[čas]	[čest]	[časopis]	[volič]	[čex]	[čerstvi:]	[stačit]	[napři:č]	[na:ruč]	[kola:č]
čin	čert	skončit	skočit	čistý	červený	slečna	český	četný	počet
[čin]	[čert]	[skončit]	[skočit]	[čisti:]	[červení:]	[slečna]	[česki:]	[četni:]	[počet]
meč	čelo	čepice	vodič	pláč	časový	černý	částka	Čechy	čekat
[meč]	[čelo]	[čepice]	[vodič]	[pla:č]	[časovi:]	[černi:]	[ča:stka]	[čexi]	[čekat]

[ž]

🎧 113

džbán	džus	Kambodža	džem	džíp	džungle	lodžie	léčba
[žba:n]	[žus]	[kamboža]	[žem]	[ži:p]	[žunɡle]	[ložije]	[le:žba]

1.2.7 š, ž

[š]

🎧 114

šaty	spíš	šest	školský	váš	špička	mešita	snášet	kaše
[šati]	[spi:š]	[šest]	[školski:]	[va:š]	[špička]	[mešita]	[sna:šet]	[kaše]
myš	koš	rušit	strašný	náš	špatný	široký	šeptat	naše
[miš]	[koš]	[rušit]	[strašni:]	[na:š]	[špatni:]	[široki:]	[šeptat]	[naše]

vidíš	skrýš	pošta	veškerý	další	šašek	starší	šátek	škola
[vidi:š]	[skri:š]	[pošta]	[veškeri:]	[dalši:]	[šašek]	[starši:]	[ša:tek]	[škola]

[ž]

🔊 115

žádat	železný	žít	paže	možná	žíla	neživý	žlutý
[ža:dat]	[železni:]	[ži:t]	[paže]	[možna:]	[ži:la]	[neživi:]	[žluti:]
mužný	manželka	žák	vážný	žádný	žena	sloužit	žert
[mužni:]	[manželka]	[ža:k]	[va:žni:]	[ža:dni:]	[žena]	[sloužit]	[žert]
život	záležet	živý	složit	snažit se	vážit	žádost	židle
[život]	[za:ležet]	[živi:]	[složit]	[snažitse]	[va:žit]	[ža:dost]	[židle]

1.2.7.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (š/ž). Celé znovu přečtete nahlas.

🔊 116

_idle, po_ta, vá_it, _ivý, _kola, _ivot, _a_ek, _eptat, _ena, ná_, _ert, ko_, my_, _aty, _ák,
man_elka, ka_e, _lutý, vá_, mo_ná, _est, spí_, dal_í, pa_e, _ádat, _pička, slou_it, ru_it,
stra_ný, _ádný, mu_ný.

1.2.7.2 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (s/š).

🔊 117

Mu_et, _pí_e, _ly_et, _e_t, dal_í, v_echen, do_tat, _vět, zku_eno_t, _trana, _kola, _tejně,
ov_em, o_tatní, _toletí, předev_ím, ú_pě_ně, _tra_ný, _ejít_e, _kol_tví, krá_ný, _paněl_ký,
ča_tý, na_tě_tí, _ede_át, _ídlí_tě, v_ak, _výcar_ký, u_ly_et, _ílen_tví, je_tě, _lavný, _u_ený,
_e_it, po_pí_it, _tře_ní, pře_ný, _o_ka, _u_enka, _krý_, či_tý, _tra_it, _ve_tka, _ám,
nav_tívit.

1.2.7.3 Zkuste přečíst jazykolamy. Vyberte si jeden a ten se naučte zpaměti.

Ve spíži špíz spí.

Naše Saša šustí slušivými šustivými šaty.

Na cvičišti čtyři svišti piští.

Osuš si šosy.

Pan Šustil sušil šusták v sušárně.

Pět švestek, šest švestek. (víckrát za sebou)

1.2.8 ř, [ř]

[ř]

🔊 118

dřevo	řvát	břicho	říkat	moře	dobře	kouřit	ořech	pořádek	sevřít
[dřevo]	[řva:t]	[břixo]	[ři:kat]	[moře]	[dobře]	[kouřit]	[?ořex]	[pořa:dek]	[sevři:t]
hřiva	řeka	obří	mířit	kořen	Paříž	bouře	vařit	dařit se	žebřík
[hři:va]	[řeka]	[?obři:]	[mi:řit]	[kořen]	[paři:š]	[bouře]	[vařit]	[dařitse]	[žebři:k]
řecký	břeh	řezat	dřina	řada	úřad	římský	čtyři	zdvořilý	řešení
[řeckí:]	[břex]	[řezat]	[dřina]	[řada]	[?u:řat]	[ři:mški:]	[čtiři]	[zdvořili:]	[řešeni:]
řešit	dřív	řídit	říjen	mříž	řezník	dveře	řádně	úředník	řeřicha

[řešit]	[dři:f]	[ři:dít]	[ři:jen]	[mři:š]	[řezňi:k]	[dveře]	[řa:dňe]	[?u:ředňi:k]	[řeřixa]
měřit	hřích	září	zvíře	věřit	nahoře	březen	vyřídít	otevřený	ředitel
[mňeřit]	[hři:x]	[za:ři:]	[zvi:ře]	[vjeřit]	[nahoře]	[březen]	[viři:dít]	[?otevřeni:]	[ředítel]

[ř]

119

císař	čtenář	prání	keř	přejít	hospodář	opatřit	příští	střílet	přece
[ci:sař]	[čtena:ř]	[přa:ňi:]	[keř]	[přeji:t]	[hospoda:ř]	[?opatřit]	[při:ští:]	[stři:let]	[přece]
třídní	napřed	křeslo	tři	přesný	opřít se	přední	příklad	střední	křik
[tři:dňi:]	[napřet]	[křeslo]	[tři]	[přesni:]	[?opři:tse]	[předňi:]	[při:klat]	[středňi:]	[křik]
[tři:dňi:]						[předňi:]		[středňi:]	
křídlo	přestat	zvěř	přes	křehký	předmět	vnitřní	třída	střecha	tvář
[kři:dlo]	[přestat]	[zvjeř]	[přes]	[křexki:]	[předmňet]	[vňitřňi:]	[tři:da]	[střexa]	[tva:ř]
malíř	příboj	třást	hůř	přijet	nepřítel	křičet	uvnitř	téměř	kříž
[mali:ř]	[při:boj]	[třa:st]	[hu:ř]	[přijet]	[nepři:tel]	[křičet]	[?uvňitř]	[te:mňeř]	[kři:š]
střed	patřit	příliš	před	mořský	příbuzný	případ	příběh	šetřit	přijít
[střet]	[patřit]	[při:liš]	[přet]	[mořski:]	[při:buzni:]	[při:pat]	[při:bjex]	[šetřit]	[přiji:t]

1.2.8.1 Pozorně poslouchejte, doplňte hlásky [ž]/[ř].

120

P_íle_itost, p_esto_e, Pa_í_, p_ibli_ný, p_e_ít, pob_e_í, p_evá_ně, k_í_, p_eká_ka, t_eba_e, pa_í_ský, p_elo_it, k_i_ovatka, m_í_, p_ibli_ovat se, p_ijí_dět, p_ihlí_et, p_ilo_it, p_ita_livý, _eb_íček, p_e_ití, pob_e_ní, ly_a_ský, p_eva_ovat, k_í_ový, mana_er, k_i_ník, _eb_ík, náb_e_í, nep_etr_itý, ly_a_, p_epá_ka, p_ita_livost, Kromě_í_, p_edlo_ený, p_iblí_it, p_ehlí_et, p_idr_el, p_ejí_dět, st_e_il, _alá_, p_edbě_ně, p_evá_et.

1.2.8.2 Zkuste přečíst jazykolamy. Vyberte si jeden a ten se naučte zpaměti.

Kmotře Petře, nepřepepřete mi toho vepře, jak mi, kmotře Petře, toho vepře přepepříte, tak si toho přepepřeného vepře sám sníte.

Vytři ty tři trychtýře.

Přišel za mnou jeden Řek, a ten mi řek, abych mu řek, kolik je v Řecku řeckých řek. A já mu řek, že nejsem Řek, abych mu řek, kolik je v Řecku řeckých řek.

Tři sta třicet tři stříbrných stříkaček stříkalo přes tři sta třicet tři stříbrných střech.

1.2.9 ř,ď

[ř]

121

chuť	plášť	stať	zátěž	zachytit	těžký	štěně	paměť	těšit se	oběť
[xuť]	[pla:šť]	[stať]	[za:řeš]	[zaxitit]	[řeški:]	[ščeňe]	[pamňet]	[řešitse]	[?objeť]
tělo	chtěl	dítě	soutěž	navštívit	vrátit	letět	tiskárna	štěstí	zjistit
[tělo]	[xťel]	[dī:te]	[souřeš]	[nafští:vit]	[vra:tít]	[leťet]	[tiska:rna]	[štěstí:]	[zjistít]
laťka	taťka	děšť	potěší	šťastný	hnutí	chtít	návštěva	stěna	obtěž

[laťka] [taťka] [de:šť] [poťeši:] [šťastni:] [hnuťi:] [xťi:t] [na:fšťeva] [stěna] [ʔopti:š]

[dʲ] 🎧 122

dábel	Maďarsko	jedinec	dírka	div	děti	nachodit	podíl	lodě	obdiv
[dʲa:bel]	[maďarsko]	[jedinec]	[dʲi:rka]	[dʲif]	[dʲe:ti]	[naxodit]	[podʲi:l]	[lođe]	[ʔobdʲif]
rozdíl	Drážďany	hledisko	sedět	zdi	dílo	posadit	rdít se	dělat	oděvy
[rozdʲi:l]	[dra:ždʲani]	[hledisko]	[sedet]	[zdi]	[dʲi:lo]	[posadit]	[rdʲi:tse]	[dʲelat]	[ʔodʲevi]
divoký	divadelní	podivný	anděl	díl	díra	odsoudit	děda	vidět	neděle
[dʲivoki:]	[dʲivadelnʲi:]	[podivni:]	[ʔandʲel]	[dʲi:l]	[dʲi:ra]	[ʔotsoudʲit]	[dʲeda]	[videt]	[nedʲele]
			[ʔandʲel]						

1.2.9.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (ť/t/dʲ/d).

🎧 123

Ne_ěle, s_ěna, návš_ěva, _ěda, _íra, an_ěl, š_astný, _ivadelní, le_ět, vrá_it, _elat, posa_it, sou_ěž, z_i, _í_ě, roz_íl, lo_ě, _ělo, po_íl, _ěšit, _ílo, _iv, _ěžký, je_inec, pláš_, Ma_arsko, chu_, o_ěvy, ta_ka, zjis_it, hle_isko, _ivoký.

1.2.9.2 Pozorně poslouchejte nahrávku. Doplňte vynechané hlásky [ť]/[č].

🎧 124

Půj_ený, chy_il, přes_ěhoval, _ím, _ím, pro_, dě_i, _innost, _ělo, vrá_í, ješ_ě, o_i, oblas_i, v_era, nebo_, _ě, ch_ěl, _ást, za_al, pro_, svě_ě, mís_ě, ve_er, skute_ně, spole_nost, stole_í, dí_ě, v_etně, _eský, za_ala, tře_í, mluv_í, o_ichat, náměš_í, sou_asný, pla_í, _as, pro_i, _lověk, _isíc, po_í se, po_et, š_ěs_í, _íso, rodi_e, za_ali, ví_ěžství.

1.2.10 k, g

[k]

🎧 125

kabát	králík	vykládat	krok	neklid	skupina	konat se	káva	klidný	kolik
[kaba:t]	[kra:li:k]	[vikla:dat]	[krok]	[neklit]	[skupina]	[konatse]	[ka:va]	[klidni:]	[kolik]
klika	lístek	hluboký	krev	kámen	špendlík	nakonec	skok	jinak	kraj
[klika]	[li:stek]	[hluboki:]	[kref]	[ka:men]	[špendli:k]	[nakonec]	[skok]	[jinak]	[kraj]
kráva	krásný	kamarád	kruh	vysoký	kancelář	dostatek	karta	každý	kost
[kra:va]	[kra:sni:]	[kamara:t]	[krux]	[visoki:]	[kancela:ř]	[dostatek]	[karta]	[každʲi:]	[kost]
nárok	kostel	vyskočit	kůže	člověk	kalhoty	královna	kapsa	košile	končit
[na:rok]	[kostel]	[viskočit]	[ku:že]	[človjek]	[kalhoti]	[kra:lovna]	[kapsa]	[košile]	[končit]

[g]

🎧 126

generace	gram	logický	generál	program	garáž	orgán	guma
[generace]	[gram]	[logicki:]	[genera:l]	[program]	[gara:š]	[ʔorga:n]	[guma]
reagovat	grep	geolog	cigareta	inteligence	gumák	grál	gorila
[reagovat]	[grep]	[geolok]	[cigareta]	[ʔinteligence]	[guma:k]	[gra:l]	[gorila]

1.2.10.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno (k/g).

127

_ošile, _apsa, _alhoty, _enerace, člově_, vys_ očit, _ram, _rál, _rál, _rálí_, _ostel, _ruh, _eolog, _rep, _ost, _arta, vyso_ ý, _orila, _amarád, _umá_, _ráva, _li_a, jina_, _raj, _uma, _ámen, _rev, líste_, pro_ ram, _áva, inteli_ ence, _ro_, _abát.

1.2.10.2 Souhrnné cvičení: čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte hlásky [p], [t], [ť], [k].

128

Člověk, tak, svět, deset, jak, několik, mít, život, však, část, dělat, pak, let, rok, stát, dost, neboť, pět, procent, vidět, minut, naopak, pocit, počet, říct, jít, udělat, šest, nějak, kolik, získat, nijak, přístup, vždyť, prezident, postup, potkat, kousek, podmíněk, růst, zvlášť, pátek, krok, třicet, podívat, několikrát, výsledek, oblast, typ, hledat, František, natolik, tenkrát, projekt, devět, chodit, být, jazyk, zbytek, jinak, myslet, čtvrtek.

1.2.11

ch

129

duch	chápat	prach	chystat se	chudý	pochopit	Čech	chalupa	chlad
[dux]	[xa:pat]	[prax]	[xistatse]	[xudi:]	[poxopit]	[čex]	[xalupa]	[xlat]
chlap	epocha	chvíle	vycházet	chudák	chemický	suchý	choroba	ruh
[xlap]	[?epoxa]	[xvi:le]	[vixa:zet]	[xuda:k]	[xemicki:]	[suxi:]	[xoroba]	[rux]
smích	nechat	chyba	poslouchat	chytit	zachovat	pach	chladný	chleba
[smi:x]	[nexat]	[xiba]	[poslouxat]	[xiťit]	[zaxovat]	[pax]	[xladni:]	[xleba]
schod	chlapec	mnich	chovat se	chvilka	charakter	dech	Chrudim	mech
[sxot]	[xlapec]	[mňix]	[xovatse]	[xvilka]	[xarakter]	[dex]	[xrud'im]	[mex]

[ɣ]

130

ruh domu	povrch dálnice	smích dětí	prospěch žáka	smích ženy	pach benzínu
[ruy ~domu]	[povrɣ ~da:lňice]	[smi:ɣ ~dětí:]	[prospjey ~ža:ka]	[smi:ɣ ~ženi]	[paɣ ~benzi:nu]

1.2.11.1 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [x].

131

Michael, břeh, chvíle, ticho, dech, jih, nechci, chvíli, postřeh, státech, chuť, Čechách, knih, přichází, chvilka, městech, nechal, stříh, částech, chceme, postih, zaslechl, Michal, nocleh, výslech, tichý, chlapec, dostih, dnech, místech, chování, střecha, steh, věcech, chrám, švih, přechod, chleba, zdvih, technika, chtěl, Zábřeh, oblastech, chodit, koblih, chovat se, lidech, zážeh, Čech, nechytá, technické, okresech, Oldřich, chci, jejich, všechno, zádech, šlechtic, břicho, letech, našich, schodech, třech, Richard, technologie.

1.2.11.2 Pozorně poslouchajte, doplňte vynechaná místa (ch/tr).

132

o u, s_ a_, s_ ana, or_ es_, s_ ánka, _y_ ý, _adiční, psy_ ia_, s_ opný, os_ ov, _estný, _a_ č, s_ ategický, s_ om, me_, te_ nika, _a_ ný, kilome_, _víle, z_ á_ alý, _estný, psy_ ia_ ie, cen_ ální, s_ a_ ovat se, ob_ od, z_ acený, _u_ lit, or_ es_ ální, ne_ al, a_ aktivní, _udý, me_, pa_ o, _valý, _asa, ple_, po_ aviny, _tít, s_ op.

1.2.12 h

133

hajný	mohutný	hluk	noha	heslo	horký	hospoda	hladký	hájovna	hlava
[hajni:]	[mohutni:]	[hluk]	[noha]	[heslo]	[horki:]	[hospoda]	[hlatki:]	[ha:jovna]	[hlava]
hora	náhodný	hlína	hlas	náhle	horší	historický	herec	mnohem	holub
[hora]	[na:hodni:]	[hli:na]	[hlas]	[na:hle]	[horši:]	[historicki:]	[herec]	[mnohem]	[holup]
ihned	hlásit se	hlad	nahý	vhodný	hořet	hýbat se	tenhle	herečka	náhlý
[?ihnet]	[hla:sitse]	[hlat]	[nahi:]	[vhodni:]	[hořet]	[hi:batse]	[tenhle]	[herečka]	[na:hli:]
házet	Hradčany	hrad	host	hrabě	hovor	natáhnout	mnohý	nahoru	hnízdo
[ha:zet]	[hratčani]	[hrat]	[host]	[hrabje]	[hovor]	[nata:hnoʊt]	[mnohi:]	[nahoru]	[hñi:zdo]

1.2.12.1 Čtete nahlas, pečlivě vyslovujte hlásky [h] a [x].

134

Dech, dehet, chleba, hledat, chlad, hlad, pochopit, pohoupat, prachu, prahu, ducha, duha, vycházet, vyházet, hladný, chladný, zachovat, zasahovat, dýha, dýchá, chodí, hodí, vhod, vchod, ohořel, ochořel, hýbat, chyba, nacházet, naházet, snaha, snacha, hranit, chránit, chutě, hutě, čichat, číhat, nechodí, nehodí, míchá, míhá se, střechu, střehu, hory, chorý, chrám, hrám, přechodit, přehodit, pohodu, pochodu.

1.2.13 m, [μ], n, [ŋ], ň

[m]

135

most	mír	málo	minulost	podzim	mladý	komora	zájem	myslet	dům
[most]	[mi:r]	[ma:lo]	[minulost]	[pozim]	[mladi:]	[komora]	[za:jem]	[mislet]	[du:m]
mráz	můj	mrak	Morava	zmatek	mluvit	milovat	kamna	mávat	rum
[mra:s]	[mu:j]	[mrak]	[morava]	[zmatek]	[mluvit]	[milovat]	[kamna]	[ma:vat]	[rum]
kmen	myš	mísa	místnost	komise	místo	námaha	majitel	manžel	mez
[kmen]	[miš]	[mi:sa]	[mi:stnost]	[komise]	[mi:sto]	[na:maha]	[majitel]	[manžel]	[mes]
rozum	muž	mimo	hromada	námitka	mozek	metoda	honem	minuta	máj
[rozum]	[muš]	[mimo]	[hromada]	[na:mitka]	[mozek]	[metoda]	[honem]	[minuta]	[ma:j]

[μ]

136

triumf	nymfa	tramvaj	Šumvald	komfort	trumf	amfora	pamflet	amfiteátr	symfonie
[trijumf]	[niμfa]	[traμvaj]	[šumvalt]	[koμfort]	[truμf]	[aμfora]	[paμflet]	[?aμfitea:tr̩]	[siμfonije]

[n]

137

název	mileneč	scéna	nebe	nemocný	následek	náhoda	noviny	možný
[na:zef]	[mileneč]	[sce:na]	[nebe]	[nemocni:]	[na:sledek]	[na:hoda]	[novini]	[možni:]
nápad	nenávisť	náklad	najít	kontinent	neznámý	nálada	normální	nazývat
[na:pat]	[nena:vist]	[na:klat]	[naji:t]	[kontinent]	[nezna:mi:]	[na:lada]	[norma:lñi:]	[nazi:vat]
nahlas	hodnota	národ	názor	znamenat	napsaný	nehoda	půjčený	nádraží

[nahlas]	[hodnota]	[na:rot]	[na:zor]	[znamenat]	[nepsani:]	[nehoda]	[pu:jčeni:]	[na:draži:]
rovina	kontrola	minulý	volný	naslouchat	naznačit	nástroj	nutnost	naopak
[rovina]	[kontrola]	[minuli:]	[volni:]	[naslouχat]	[naznačit]	[na:stroj]	[nutnost]	[na ~opak]
								[na?opak]

[ŋ]

138

banka	maminka	stánky	tenký	hodinka	tanky	kořínky	branka
[baŋka]	[mamiŋka]	[sta:ŋki]	[teŋki:]	[hod'ŋka]	[taŋki]	[koři:ŋki]	[braŋka]
zrnko	vzpomínky	sklenka	funkce	upomínka	spánky	hodinky	zmínka
[zɹŋko]	[fspomi:ŋki]	[skleŋka]	[fuŋkce]	[?upomi:ŋka]	[spa:ŋki]	[hod'ŋki]	[zmi:ŋka]
fenka	konkrétní	sponka	venku	podmínky	slunko	inkoust	účinky
[feŋka]	[koŋkre:tŋi:]	[sponka]	[veŋku]	[podmi:ŋki]	[sluŋko]	[?iŋkoust]	[?u:čŋki]
	[koŋkre:tŋi:]						

[ň]

139

buňka	mírně	nitro	dlaň	stupeň	síň	doplňovat	kuchyň	úroveň
[buňka]	[mi:rŋe]	[ňitro]	[dlaň]	[stupeň]	[si:ň]	[dop]ňovat]	[kuxiň]	[?u:roveň]
lázeň	pevně	ostatní	oheň	nicméně	kůň	rozdělení	zároveň	zbraň
[la:zeň]	[pevŋe]	[?ostatŋi:]	[?oheň]	[ňicme:ŋe]	[ku:ň]	[rozďeleŋi:]	[za:roveň]	[zbraň]
		[?ostatŋi:]						
píseň	slibně	měnit	skříň	myšlení	míň	pravidelně	nížinný	hnízdo
[pi:seň]	[slibŋe]	[mŋeŋit]	[skřŋi:ň]	[mišleŋi:]	[mi:ň]	[pravidelŋe]	[ňi:žini:]	[hŋi:zdo]
rčení	horník	němý	nízký	zachránit	znít	literární	vesnice	moderní
[rčeŋi:]	[horŋi:k]	[ŋemi:]	[ňi:ski:]	[zaxra:ňit]	[zňi:t]	[litera:rŋi:]	[vesŋice]	[moderŋi:]

1.2.13.1 Pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno/nosovku (m/n/ň).

140

__adše __ý, te __ký, __i __uta, __ebe, sy __fo __ie, __ástroj, __oder __í, __ízký, __i __ulý,
hodi __ky, hro __ada, pravidel __ě, tru __f, __yšle __í, rovi __a, __ě __it, pev __ě, __ádraží, __yš,
dla __, __árod, __ísto, __or __ál __í, __ír __ě, ba __ka, __álada, kuchy __, bra __ka, __luvit,
__ajít, tra __vaj, __adše __í, skle __ka, ohe __, __ápad, __orava, ko __krét __í, píse __, __ovi __y,
__yslet, spo __ka, ko __ora, __áhoda, ve __ku, hor __ík, podzi __, __ázev, __i __ulost,
__e __oc __ý, ves __ice, __ost, __ávat, __a __žel, __ozek.

1.2.13.2 Souhrnné cvičení: čtete nahlas, pečlivě vyslovujte.

141

Lední medvěd

Lední medvěd, označovaný také jako polární medvěd, žije v Grónsku, na severním pobřeží Severní Ameriky a Asie. Na všech těchto územích je chráněn. Lední medvědi žijí většinou samotářsky. Po většinu dne hledají potravu, za kterou jsou schopni putovat i několik desítek kilometrů denně. Jsou velmi obratní, silní a mrštní. Dovedou přeskočit až čtyřmetrové díry v ledu. Jdou to také velmi zdatní plavci, nejlepší ze všech medvědů a umí se i potápět.

Medvědi se živí převážně lovem, jejich nejčastější kořistí bývají tuleni. Během letních měsíců žerou dokonce i různé bobule a někdy uloví i suchozemské savce. Lední medvědi patří mezi největší šelmy, proto na souši nemají svého přirozeného nepřitele. Ve vodě jim ale hrozí nebezpečí od mrožů a kosatek dravých.¹⁴⁰

1.2.14.1 l, r

[l]

 142

Labe	list	lámat	lepší	holý	létat	lehnout	lákat	listopad	lépe
[labe]	[list]	[la:mat]	[lepši:]	[holi:]	[le:tat]	[lehnout]	[la:kat]	[listopat]	[le:pe]
lidé	lov	málem	malý	klášť	leden	kultura	líbat	maličkost	líbit
[lide:]	[lof]	[ma:lem]	[mali:]	[kla:st]	[leden]	[kultura]	[li:bat]	[maličkost]	[li:bit]
loket	hůl	lehký	látka	láska	násilí	polovina	lavice	literatura	kluk
[loket]	[hu:l]	[lexki:]	[la:tka]	[la:ska]	[na:sili:]	[polovina]	[lavice]	[literatura]	[kluk]
léto	les	lampa	milý	stále	lidský	miláček	lékař	Olomouc	levý
[le:to]	[les]	[lampa]	[mili:]	[sta:le]	[licki:]	[mila:ček]	[le:kař]	[?olomouɕ]	[levi:]

[r]

 143

ráno	rok	radost	rychle	hra	rozumný	rostlina	firma	román	drahý
[ra:no]	[rok]	[radost]	[rixle]	[hra]	[rozumni:]	[rostlina]	[firma]	[roma:n]	[drahi:]
ruka	roh	marný	norma	rád	americký	rameno	rozbít	Evropa	různý
[ruka]	[rox]	[marni:]	[norma]	[ra:t]	[?americki:]	[rameno]	[rozbi:t]	[?evropa]	[ru:zni:]
vzor	rod	fronta	rytmus	ráj	Rakousko	mramor	rovný	růžový	forma
[vzor]	[rot]	[fronta]	[ritmus]	[ra:j]	[rakoʊsko]	[mramor]	[rovni:]	[ru:žovi:]	[forma]
náraz	ret	hrozný	adresa	vor	republika	evropský	rukáv	Francie	mírný
[na:ras]	[ret]	[hrozni:]	[?adresa]	[vor]	[republika]	[?evropski:]	[ruka:f]	[francije]	[mi:rni:]

1.2.14.1.1 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte hlásku [l].

 144

Polka, zeptal, byl, další, velmi, mohl, dál, velké, chtěl, úplně, dostal, musel, přišel, dalších, začal, viděl, zeptal, neměl, stal, velký, sociální, rozdíl, války, nemohl, ředitel, nelze, velkou, měl, dodal, prohlásil, vrátil, Pavel, stál, filmu, napsal, vzal, říkal, celkem, nechal, smysl, Karel, rozhodl, zůstal, získal, plné, dalším, podíl, válčil, kultura, cítil, stůl, nechtěl, odešel, zemřel, manželství, čekal, kulturní, řekl, skončil, delší, lze, mluvil, zjistil, speciální, půl, pravidelný, volby, velkého, silnice, hrál, chvilku, zvedl, plný, lžice, pravil, sůl.

1.2.14.1.2 Pozorně poslouchajte. Podtrhněte slovo, které jste slyšeli.

 145

¹⁴⁰ Podle Wikipedia.cz [online, cit. 3. 2. 2013]. Dostupné z WWW: <
http://cs.wikipedia.org/wiki/Ledn%C3%AD_medv%C4%9Bd> Upraveno.

Ráno – lano, firma – film, drahá – dlaha, ruku – luku, rod’ – loď, mor – mol, rez – lez, ret – let, vory – voli, rys – lis, hory – holý, síra – síla, krást – klást, rez – les, rampa – lampa, míra – milá, radí – ladí, rosí – losí, bar – bal, dur – dul, ráje – laje, kry – kly, kur – kul, rok – lok, pruh – pluh, rámu – lámu, per – pel, pravý – plaví, sir – sil, výr – víl, var – vál, rýže – lyže, žár – žal.

1.2.14.1.3 Pozorně poslouchejte, doplňte hlásky [l]/[r].

🎧 146

_ost_ina, _ite_atu_a, po_oost_ov, ki_omet_, z_a_ý, k_á_ík, p_ob_ém, _ych_e, _epub_ika, v_átit, _o_e, mate_iá_, _ozdí_, mi_ia_da, do_a_, p_oh_ásit, h_át, k_á_, Ka_e_, ku_tu_a, pok_ačovat, zt_ati_, _ych_ost, d_že_, p_ůmys_, t_va_a, ob_áti_i, p_avid_o, spo_up_áce, gene_á_, přip_avi_, p_oše_, Mi_os_av, e_ekt_á_na, _ea_ita, v_cho_, _ek_ama, cent_á_a, p_avide_ně, pozo_ova_i, něko_ik_át, z_cad_o, st_ávi_i, ve_et_h, k_ášte_, _e_ativní.

1.2.14.1.4 Zkuste přečíst a z paměti se naučit český jazykolam.

Lolita dělá jelita. Jelita, ta jsou elita. Elita mezi jelyty, to jsou ta jelita Lolity!

Pan Kaplan v plavkách v kapli plakal.

Jelen letěl jetelem.

1.2.14.1.5 Zkuste přečíst a z paměti se naučit český jazykolam.

Roli lorda Rolfa hrál Vladimír Leraus.

Já rád játra, ty rád játra!

Na klavír hrála Klára Králová.

Dolar, libra, rubl. (vícekrát za sebou)

1.2.14.2 l, r, m

[l]

🎧 147

plný	mlčet	naplnit	splnit	nesmysl	úplný	mlha	slza	mlčení	vlk
[pɫni:]	[mɫčɛt]	[napɫňit]	[spɫňit]	[nesmisɫ]	[ʔu:pɫni:]	[mɫha]	[sɫza]	[mɫčeňi:]	[vɫk]
vlna	smysl	Vltava	plně	zmlknout	mysl	mlčky	plnit	úplně	hlít
[vɫna]	[smisɫ]	[vɫtava]	[pɫňe]	[zmlknoʊt]	[misɫ]	[mɫčki]	[pɫňit]	[ʔu:pɫňe]	[hɫt]

[r]

🎧 148

bratr	čtrnáct	prst	Krkonoše	vítr	nejprve	trn	litr	trpět	srdce
[bratr̩]	[čtr̩na:ct]	[pr̩st]	[kr̩konoše]	[vi:tr̩]	[nejpr̩ve]	[tr̩n]	[litr̩]	[tr̩pjet]	[sr̩ce]
hrdý	mrznout	srst	milosrdný	prsa	stříbrný	krk	hrst	tvrdit	hrdlo
[hr̩di:]	[mr̩znoʊt]	[sr̩st]	[milosr̩dni:]	[pr̩sa]	[st̩ř̩i:br̩ni:]	[kr̩k]	[hr̩st]	[tvr̩dit]	[hr̩dlo]
Brno	krkavec	vrch	krkolomný	srna	zamrzlý	drn	skrz	trnka	hrnec
[br̩no]	[kr̩kavec]	[vr̩x]	[kr̩kolomni:]	[sr̩na]	[zamr̩zli:]	[dr̩n]	[skr̩s]	[tr̩ŋka]	[hr̩nec]
první	strhnout	smrt	nepatrný	smrk	opatrně	trs	tvrz	trhat	vrstva
[pr̩v̩ni:]	[str̩hnoʊt]	[smr̩t]	[nepatr̩ni:]	[smr̩k]	[ʔopat̩r̩ňe]	[tr̩s]	[tvr̩s]	[tr̩hat]	[vr̩stva]
čtvrtý	paprsek	brzy	drhnout	metr	poprvé	trh	vrtět	strmý	udržet

[čtvrti:]	[paprsek]	[brzi]	[drhnout]	[metr]	[poprve:]	[trɔx]	[vr̩tɛt]	[strmi:]	[?udr̩zet]
mrtvý	krmení	čtvrť	držet se	mistr	vydržet	srp	drtit	povrch	prsten
[m̩tvi:]	[kr̩meɲi:]	[čtv̩rt]	[dr̩zetse]	[mistr]	[vid̩r̩zet]	[sr̩p]	[dr̩t̩t̩]	[pov̩rx]	[pr̩sten]

[m̩]

149

osmnáct	osm	osmdesát	osmkrát	sedm	sedmdesát	sedmkrát	sedmnáct
[?os̩m̩na:ct]	[?os̩m̩]	[?os̩m̩desa:t]	[?os̩m̩kra:t]	[sed̩m̩]	[sed̩m̩desa:t]	[sed̩m̩kra:t]	[sed̩m̩na:ct]
[?osumna:ct]	[?osum]	[?osumdesa:t]	[?osumkra:t]	[sedum]	[sedumdesa:t]	[sedumkra:t]	[sedumna:ct]

1.2.14.2.1 Čtete nahlas, pečlivě vyslovujte souhláskové skupiny.

150

Množství, tvrdí, scvrkl se, první, smrti, srdce, vítězství, vzhledem, prsty, nejprve, ministerstva, poprvé, manželství, srpna, mistrovství, prvky, čtvrtek, konstrukce, dětství, povrchu, hospodářství, potvrdil, městské, společenství, schválení, vzpěračský, vzpomínat, rozvrzaný, postranní, bezpředmětný, strana, smrk, Brno, mlha, nesmysl, mlčel, úplný, Vltava, strhnout, prstýnek, paprsek, rostlina.

1.2.14.2.2 Pokuste se přečíst nahlas věty ze samých souhlásek. Pečlivě vyslovujte.141

151

Chrt pln skvrn vtrh skrz trs chrp v čtvrtí Krč.

Plch zdrhl skrz drn, prv zhltl hrst zrn.

Chrt pln skvrn zhltl hrst zrn.

Smrž pln skvrn zvlhl z mlh.

Strč prst skrz krk.

Chrt pln skvrn prchl z brd.

1.2.14.2.3 Zkuste přečíst a z paměti se naučit český jazykolam.

Strč prst skrz krk.

Drbu vrbu. (vícekrát za sebou)

1.2.15.2.4 Čtete nahlas rýmovačku z českých příjmení.142

152

Starý Zajíc Vyskočil

Tvrď Bobek Vytlačil

Sedlák Hloušek Skácel Bouček

Klouček Vnouček Sekal Souček

Hlad Dostal Chlapeček,

Moc Fňukal Syneček,

¹⁴¹ Čerpáno z Literárního doupěte [online, cit. 04. 04. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://ld.johannesville.net/cesky-jazyk>>.

¹⁴² Čerpáno z Literárního doupěte [online, cit. 04. 04. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://ld.johannesville.net/cesky-jazyk>>.

Malý Řízek Snídal,
Máslo, Rohlík Přidal.

Hlava, Nos, Brada,
Hrudník, Bok, Záda,
Noha, Pata, Chlup,
Nedorost Moc Hňup.

Klobása, Brambora, Topinka,
Slanina, Sádlo, Pečínka,
Kobliha, Buchta, Mazanec,
Koláček, Dort, Lívanec.

Pěkný Zelený Trávníček,
Sekal, Hrabal Staříček,
Zlámal Hrablo Brousek,
Pyšný Hrdý Fousek.

1.2.14.2.5 Souhrnné cvičení: čtete nahlas a pečlivě vyslovujete.

 153

Pražský hrad

Pražský hrad je nejvýznamnější český hrad. Původně byl raně středověkým hradištěm. Hrad stojí na skalnatém ostrohu nad řekou Vltavou v centru Prahy. Od devátého století býval sídlem českých knížat, později králů a od roku 1918 je sídlem prezidenta republiky. Dvakrát v dějinách se stal hlavní rezidencí císaře Svaté říše římské.

Postupnými přístavbami a úpravami vznikl z původního hradiště jeden z největších hradních komplexů na světě. Je považován za symbol města a české státnosti. Podle Guinnessovy knihy rekordů se jedná o největší starobylý hrad na světě.

Součástí hradu je Katedrála svatého Víta, tradiční místo korunovací i posledního odpočinku českých králů. Vedle mnohých českých panovníků (včetně čtyř císařů), pražských biskupů a arcibiskupů, duchovních, šlechticů i jiných lidí spjatých s pražským dvorem jsou v katedrále pochováni i někteří světcí – velká část českých zemských patronů (sv. Václav, Vít, Vojtěch, Zikmund nebo Jan Nepomucký). V katedrále jsou uloženy také české korunovační klenoty.¹⁴³

1.2.15 j

 154

jazyk	jelen	spojení	jet	jezdec	jméno	majetek	jmenovat	jiný	jižní
[jazik]	[jelen]	[spojení:]	[jet]	[jezdec]	[jme:no]	[majetek]	[jmenovat]	[jini:]	[jižni:]
jídlo	stejný	krajina	jít	pojedu	jmelí	jmeniny	najednou	jistý	jádro
[ji:dlo]	[stejni:]	[krajina]	[ji:t]	[pojedu]	[jmeli:]	[jmeňini]	[najednou]	[jisti:]	[ja:dro]
voják	pojetí	majitel	boj	jistota	jmění	jednota	projevit se	jízda	hraje
[voja:k]	[pojeťi:]	[majitel]	[boj]	[jistota]	[jmňeňi:]	[jednota]	[projevitse]	[ji:zda]	[hraje]
míjet	zájem	bojuje	jak	spojuje	jasný	pracuje	jednotlivý	vývoj	pokož

¹⁴³ Podle Wikipedia.cz [online, cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pra%C5%B5sk%C3%BD_hrad> Upraveno.

1.2.15.1 Pozorně poslouchejte nahrávku. Doplňte vynechané hlásky [j]/[z].

🎧 155

a yk, _a_ ímat, _eleny, _elený, _et, _et, _e_ dec, _ména, _měna, _í_ da, hra_e, hrá_e,
nav_á_ em, mi_et, mí_et, _á_ em, kri_e, kry_e, _dro_, _ako, _ákon, _ře_ mý, le_ení, _í_ da,
no mo, _abi_ák, _mí_e, _aži_e, _de_ ší, po_ dě_i, _e_ ména, _á_ em, ro_ vo_, uka_u_e,
__istil, _a_ ímavý, _de_ ší, _dro_, _e_ dí, _e_ ero, _vyšu_e, _ústáva_ í, _lodě_, uka_u_e, _na_ í,
v_á_ emný.

1.2.16 Souhrnná cvičení: pozorně poslouchejte, doplňte správné písmeno.

a) p, b, m

🎧 156

__es, __ez, __ez, __otto, __ot, __od, __ila, __ilá, __ila, __lech, __lech, __ech, od__or,
od__or, __ráz, __rát, __rát, o__ět, o__ěd, o__írat, o__írat, o__ílat, __al, __al, __ára, __ára,
__asy, __asy, __asy, __er, __el, __er, __od, __od, __op, __odat, __odat, __otat, __ojí, __ojí,
__ojí, __olí, __olí, __olí, o__ilí, o__ilí, __ít, __ít, __ít, __ád, s__át, __át, o__ojí, o__ojí.

b) t, d, n

__e_, __es, __e_, __voje, z__oje, __voje, __r_, __r_, __ál, __ám, __ál, poh__ojí, p__e,
__ok, __ok, __ok, pla__ý, plo__y, plo__y, __omů, __o__u, __o__u, __u__a, __u__a, __e,
__e, __ý__e, __uhý, __uhy, __ohy, __ým, __ým, __ý__.

c) c, s, z

__em, __em, __ep, __ad, __ar, __ad, __ma__at, __ma__at, __andát, __vátat, __volat,
__volat, __leva, __elá, __leva, __latě, __latě, __líbit, __ítit, __líbit, __nad, __nát, __ukr,
__ub, __up, __ob, __ob, __op, __nít, __lít, __nít, __měnit, __ement, __měnit.

d) č, š, ž

__í__e, __íře, __íně, __ál, __áp, __al, __el, __el, __el, __ila, __íla, __ilá, o__i, o__ít, o__ít,
pa__e, pe__e, __e__e, __ito, __ito, na__, ná__, nů__e, no__e, me__e, pou__it, pou__ít.

e) l, r, ř

D__áha, d__aha, v__ak, v__ak, k__ky, k__ky, v__ní, v__ní, __ámu, __ámu, vyp__avit,
vyp__avit, __ys, __is, __o__e, __udý, __edy, __ady, __ána, __ana, __y__ika, __áda, __ada,
__ada, p__avit, p__avit, p__e__ít, p__avý, p__avý, p__át, p__at, p__át, __emen, p__amen,
p__amen, ší__í, ší__í, ši__ý, ví__a, ví__a, v__at, v__át, vo__y, vo__y, vá__ka, vá__ka,
__há__ka, bo__í, bo__y, bo__í, d__áha, d__aha, ví__, ví__, ví__í, sta__ý, stá__ý, sta__í,
dé__e, de__e, d__e, d__e, dce__i, ce__a, dce__a, spo__u, spo__e, spo__u, sp__aví, sp__aví,
sí__a, __íza, sí__a, b__ána, b__ána, si__ný, si__ný, sko__o, ko__o, s__oh, __oh, k__á__,
h__á__, h__ubší, h__ubší.

f) [ť], [ď], [ň] (nezapomínejte na správný zápis skupin dě/tě/ně; di/ti/ni)

__ělo, __ělo, z__ělo, cí__it, cí__it, či__it, bu__ka, tů__ka, la__ka, la__ka, sí__, sí__,
s__ěle__í, v__ěle__í, s__ížit, z__ížit, __ěmý, z__ěný, š__ě__ě, š__ěs__í, z__ít, z__ít, s__ít,

zá__ěž, zá__ět, zá__ěr, __ěsit, __ěsit, __í__ě, dý__ě, le__ět, hle__ět, vo__ět, po__ěsit,
po__ěsit, nu__í, nu__í, fu__í, z__ěná, s__ěna, cho__it, ho__it, po__it.

g) k, g, ch

__rál, __rál, __apat, __ápat, pra__, pra__, __udý, __udy, __rep, __rep, __rp, or__án, or__án,
__rog, __ro__, __ra__, __uma, __una, po__opit, po__ropit, __lad, s__lad, __lap, __lap,
__vílí, __vílí, vy__ládat, vy__ládat, s__o__, s__od, __ol, __ól, __arta, __arta, __ůže, __ůže,
__ram, __rám, __rám, __aráž, __uráž, or__án, or__án, vy__ázet, vy__ázet, su__ý, su__y,
ru__y, ru__y, smí__, smy__, pa__, pa__, __ladný, __ladný, __ovat, __ovat.

h) h, ch

__od, __od, od__ázet, od__ázet, o__romený, o__romený, po__ybovat, po__ybovat, du__a,
du__a, po__ázet, po__ázet, po__yby, po__yby, v__od, v__od, na__ázet, na__ázet, vr__y,
vr__y, pra__u, pra__u, pro__ázet, pro__ázet, sna__a, sna__a, vy__ázet, vy__ázet, vý__ody,
vý__ody, na__odí, na__odí.

1.2.17 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte s rázem/bez rázu tam, kde je to vhodné nebo nutné.
Dodržujte slabičný předěl. Cvičení si zkontrolujte s nahrávkou.

 157

a) Vzorný občan, ruský uprchlík, rychlá úvaha, obrovská oblast, překvapivý útok, dobyté území, zasloužený odpočinek, slunečné odpoledne, půvabný obrázek, dobrý úmysl, daleký obzor, zavřené okno, účinná obrana, odvaha odejít, skleněné akvárium, nové auto, moderní autopark, levná elektřina, milý úsměv, virová infekce, modrý ubrus, černé uhlí, sloní ucho, těžký úkol.

b) Konec období, náš obchod, zveřejnil objev, fotil oblohu, vyjmenovával obce, přišel osmkrát, musel odejít, nechtěl obejmout, vyznačil oblast, okraj obrazu, sám odnese, svůj odpor, ven oknem, prozkoumat okolí, stůj okamžik, typ auta, nákup oblečení, vzestup ekonomiky, soused Antonín, má rád útesy, Francouz odjel, výraz obličeje, odpověz Elišce.

c) Pod oknem, před autem, pod obrazem, od oleje, bez omylů, před opakováním, bez ochoty, před odmítnutím, nad uchem, bez úsměvu, před ústy, od učitele, pod ubrusem, od Ilony, bez auta, před obchodem.

d) Nejoblíbenější, nejobvyklejší, nejoddanější, nejefektivnější, bezohledný, bezúčelný, bezobratlovci, bezúhonný, nadokenní, nadužívání, předúnorový, odučit, předurčený, bezobsažný.

e) Černooký, modrooký, velkoobchod, maloobchod, poloautomat, mikroorganismus, cykloobchod, autoopravna.

f) Neúspěšný, neobyčejný, neobvyklý, poodhalit, pookrát, neočekávaný, pousmát se, využít, vyučit, vyostřit, vyexpedovat, vyobrazit, vyoperovat, vyorat, používat, doučit, naučit, poučit, poopravit, naaranžovat.

g) Na okně, do Ameriky, pro Elišku, do ucha, za autem, pro občany, do ohrady, do otvoru, za obchodem, do ulice, na obloze, za ibiškem, do Evropy, za odvahu, do útvaru, na úseku, na odpověď, za odpuštění, na ochranu, do oka, na osobu.

1.2.17.1 Pozorně poslouchajte, vyznačte, kde všude je užitý ráz. Poté text přečtěte nahlas, zřetelně vyslovujte a nezapomínejte na užití rázu.

🔊 158

Olomouc

Olomouc je statutární a univerzitní město v České republice, centrum Olomouckého kraje, metropole Hané a historická metropole celé Moravy. Ve městě žije asi 100 tisíc obyvatel, jedná se o šesté největší město České republiky podle počtu obyvatel.

Olomouc byla ve středověku centrem Moravy, do třicetileté války druhé největší město po Praze. Dnes je sídlem arcibiskupství i centrem pravoslavné církve na Moravě. V oblasti soudní moci je významnou institucí Vrchní soud v Olomouci a význam Olomouce jako centra vzdělanosti podtrhuje Univerzita Palackého, nejstarší na Moravě a druhá nejstarší v Česku, Vědecká knihovna nebo Slovanské gymnázium, nejstarší nepřetržitě fungující střední škola na Moravě, kde se vyučovalo česky (od roku 1867).

Olomouc je známá svými historickými památkami, zdejší městská památková rezervace je druhá nejvýznamnější v Česku hned po té pražské. Olomouc byla v minulosti významným obranným centrem, sídlem silné vojenské posádky, v polovině 18. století bylo město přebudované na mocnou pevnost. V následujících letech bylo vybudováno mnoho kasáren, cvičišť, skladišť a dalších objektů, které využívala armáda i po zrušení pevnosti v roce 1884, po dobu československé republiky (kdy vzniklo též významné letiště v Neředíně), i po druhé světové válce. Od roku 1968 byla v Olomouci i velice početná (okupační) posádka Sovětské armády. V současnosti v Olomouci sídlí Velitelství společných sil armády České republiky, velitelství pozemních vojsk, město je tedy stále hlavním centrem obrany státu.

Pro svou atmosféru je Olomouc vyhledávaným střediskem mezinárodních konferencí a festivalů. Více než čtyřicetiletou tradici má Academia film Olomouc (AFO), mezinárodní festival dokumentárních filmů a videoprogramů. Dále pak Flora Olomouc, mezinárodní výstava zaměřená na zahradnictví a pěstování rostlin s každoroční návštěvností okolo 80 000 návštěvníků. Oblíbený je také Podzimní festival duchovní hudby či Mezinárodní varhanní festival. Své fanoušky si již našly také mladší akce – květnový Beerfest i srpnový Flamenco festival.¹⁴⁴

1.2.18.1 Neutralizace znělosti

🔊 159

a)

nádob na ovoce	krab leze	hrob	šroub	chléb	rub	nezlob!
[na:dop na?ovoce]	[krap leze]	[hrop]	[šrou̯p]	[xle:p]	[rup]	[nezlop]
[na:dob~na ~ovoce]	[krab~leze]					
způsob evidence	dub opadal	ozdob	jeřáb	hřib	zub	potřeb
[spu:sop ?evidence]	[dup ?opadal]	[?ozdop]	[jeřa:p]	[hřip]	[zup]	[potřep]

¹⁴⁴ Podle Wikipedia.cz [online, cit. 8. 2. 2013]. Dostupné z WWW: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/Olomouc> > Upraveno.

[spu:sop ~evidence]	[dup ~opadal]						
pohyb trupem	chorob mozku	kloub	holub	chyb	sob	skladeb	
[pohip trupem]	[xorop mosku] [xorob~mosku]	[kloʊp]	[holup]	[xip]	[sop]	[skladep]	
slib kamarádovi	záhyb rukávu	ohyb	potřeb	osob	klub	velryb	
[slip kamara:dovi]	[za:hip ruka:vu] [za:hib~ruka:vu]	[?ohip]	[potřep]	[?osop]	[klup]	[velrip]	

b)

chov andulek	lov opic	pohov	kov	úsměv	objev	obdiv	ústav
[xof ?andulek]	[lof ?opic]	[pohof]	[kof]	[?u:smňef]	[?objef]	[?obďif]	[?u:staf]
[xof ~andulek]	[lof ~opic]						
ostrov pokladů	stav nouze	název	vliv	postav!	motiv	hněv	přiliv
[?ostrof pokladu:]	[staf nouze] [stav~nouze]	[na:zef]	[vlif]	[postaf]	[motif]	[hňef]	[přilif]
domov lemurů	zpěv kosa	Václav	dřív	mrkev	oděv	rukáv	zpráv
[domof lemuru:]	[spjef kosa]	[va:claf]	[dři:f]	[mrkef]	[?oděf]	[ruka:f]	[spra:f]
[domov~lemuru:]							
krev se sráží	láhev mléka	projev	odliv	nejdřív	větev	církev	hřbitov
[kref se sra:ži:]	[la:hef mle:ka] [la:hev~mle:ka]	[projef]	[?odlif]	[nejdři:f]	[vjetef]	[ci:rkef]	[hřbitof]

c)

plod ovoce	snad uteče	původ	nad	podklad	David	soud
[plot ?ovoce]	[snat ?uteče]	[pu:vot]	[nat]	[potklat]	[davit]	[sou̯t]
[plot ~ovoce]	[snat ~uteče]					
bod pro ni	dokud nedojí	východ	pod	naposled	výklad	ohled
[bot pro ňi]	[dokut nedoji:] [dokud~nedoji:]	[vi:xot]	[pot]	[naposlet]	[vi:klat]	[?ohlet]
odhad ceny	důvod krize	pohled	sad	průvod	nápad	hned
[?odhat cení]	[du:vot krize]	[pohlet]	[sat]	[pru:vot]	[na:pat]	[hnet]
odkud letí	osud malíře	případ	klid	odchod	odpad	schod
[?otkut leťi:]	[?osut mali:ře]	[při:pat]	[klit]	[?otxot]	[?otpat]	[sxot]
[?otkud ~leťi:]	[?osud~mali:ře]					

d)

vůz odjel	vývoz uhlí	obraz	lez!	vzkaz	peněž	rozkaz	hmyz
[vu:s ?odjel]	[vi:vos ?uhli:]	[?obras]	[les]	[fskas]	[peňes]	[roskas]	[hmis]
[vu:s ~odjel]	[vi:vos ~uhli:]						
výraz tváře	hráz praskla	náraz	vez!	vítěz	provaz	dovoz	kněz
[vi:ras tva:ře]	[hra:s praskla]	[na:ras]	[ves]	[vi:ťes]	[provas]	[dovos]	[kňes]
důkaz lásky	zákaz kouření	dotaz	mez	mráz	průkaz	řetěz	pulz
[du:kas la:ski]	[za:kas kouřeňi:]	[dotas]	[mes]	[mra:s]	[pru:kas]	[řetēs]	[puls]
[du:kaz~la:ski]							

kurz líčení	úraz nohy	nález	bez	skrz	provoz	vynález	jazz
[kurs li:čeňi:]	[ʔu:ras nohi]	[na:les]	[bes]	[skɾs]	[provos]	[vina:les]	[žes]
[kurz~li:čeňi:]	[ʔu:raz~nohi]						

e)

krádež auta	když otevře	Paříž	běž!	stáž	garáž	mládež	obtíž
[krádeš ʔaɯta]	[gdiš ʔotevře]	[paříš]	[bješ]	[sta:š]	[gara:š]	[mla:deš]	[ʔoptí:š]
[krádeš ~aɯta]	[gdiš ~otevře]						
soutěž krásy	masáž krku	zátěž	lež	mříž	kaluž	Kroměříž	koláž
[souťeš kra:si]	[masa:š kɾku]	[za:ťeš]	[leš]	[mři:š]	[kaluš]	[kroměři:š]	[kola:š]
poblíž parku	muž mává	nádrž	nůž	pláž	stráž	papež	pasáž
[pobli:š parku]	[muš ma:va:] [muž~ma:va:]	[na:dɾš]	[nu:š]	[pla:š]	[stra:š]	[papeš]	[pasa:š]
loupež roku	ukaž mi to	nejblíž	věž	kříž	totéž	vydrž!	totiž
[loupeš roku]	[ʔukaš mi to]	[nejbli:š]	[vješ]	[kři:š]	[tote:š]	[vidɾš]	[toťiš]
[loupež~roku]	[ʔukaž~mi to]						

f)

pohled' na ně	příd' lodi	lod'	odpověď	hrud'	jed'	čeled'
[pohleť na ně]	[při:t lod'i]	[lot']	[ʔotpovjet]	[hruť]	[jet']	[čelet']
[pohled~na ně]	[při:d~lod'i]					
teď odejde	chod' ulicí	ved'	nechod'	pojď	šed'	zповěď
[teť ʔodejde]	[xoť ʔulici:]	[vet']	[nexoť]	[pojť]	[šet']	[spovjet']
[teť ~odejde]	[xoť ~ulici:]					
soustřed' se	posad' se	buď	doted'	zád'	sed'	nebud'
[soustřeť se]	[posat' se]	[buť]	[doteť]	[za:t']	[seť]	[nebuť]
porad' mi	hod' míč	zeď	výpověď	vhod'	měď	vzбуд' se
[porat' mi]	[hoť mi:č]	[zeť]	[vi:povjet']	[vhoť]	[mňeť]	[vzbuť se]
[porad'~mi]	[hod'~mi:č]					

g)

katalog oblečení	sociolog uvádí	smog	politolog	Peking	zoolog
[kalatok ʔoblečeňi:]	[socijolak ʔuva:d'i:]	[smok]	[politolak]	[pekiŋk]	[zoolok]
[katalok ~oblečeňi:]	[socijolak ~uva:d'i:]				
chirurg operuje	marketing firmy	grog	psycholog	doping	dramaturg
[xirurg ʔoperuje]	[marketiŋk firmi]	[grok]	[psixolak]	[dopiŋk]	[dramaturk]
[xirurg ~operuje]					
geolog měří	teolog přednáší	drog	pedagog	biolog	Samsung
[geolok mňeři:]	[teolok pɾedna:ši:]	[drok]	[pedagok]	[bijolok]	[samsuŋk]
[geolog~mňeři:]					
archeolog líčí	monolog nekončí	dialog	sexuolog	leasing	meteorolog
[ʔarxeolok li:či:]	[monolok nekonči:]	[dijalok]	[seksuolok]	[li:ziŋk]	[meteorolok]
[ʔarxeolog~li:či:]	[monolog~nekonči:]				

h)

návrh opozice	batoh ukradli	práh	trh	vrah	sloh	tvaroh	veletrh
[na:vřx ?opozice]	[batox ?ukradli]	[pra:x]	[tr̩x]	[vrax]	[slox]	[tvarox]	[veletřx]
[na:vřx ~opozice]	[batox ~ukradli]						
střih šatů	druh květin	knih	jih	břeh	steh	rozvrh	průběh
[střix šatu:]	[druv kvjetin]	[knix]	[jix]	[břex]	[stex]	[rozvřx]	[pru:bjex]
okruh přátel	vztah na dálku	sníh	roh	pruh	oběh	příběh	rozsah
[?okruv přa:tel]	[fstax na da:lku] [fstax~na da:lku]	[sňi:x]	[rox]	[pruv]	[?objex]	[při:bjex]	[rossax]
obsah novely	pstruh mořský	dluh	běh	svah	pluh	zásah	sestřih
[?opsax noveli]	[pstruv mořski]	[dluv]	[bjex]	[svav]	[pluv]	[za:sax]	[sestřix]
[?opsax~noveli]	[pstruv~mořski]						

1.2.18.1.1 Čtete nahlas. Rozhodněte, zda na konci slova dochází k neutralizaci znělosti. Pokud ano, do závorky [] vepište hlásku, kterou skutečně vyslovíte (př. *kos* [-], *mez* [s]).

🌀 160

Věž [], smích [], návrh [], zákaz [], spíš [], nádob [], přístup [], zajíc [], příběh [], dramaturg [], vůz [], tušit [], paměť [], krab [], běh [], hmyz [], pohled [], lístek [], obraz [], Čech [], otec [], kus [], posad' se [], katalog [], volič [], Paříž [], chléb [], provoz [], konec [], dub [], graf [], hřib [], důvod [], batoh [], dopis [], most [], sníh [], krok [], dialog [], test [], lež [], východ [], mráz [], dnes [], druh [], čas [], pes [], noc [], zub [], břeh [], mříž [], poklad [], vzkaz [], koš [], pláž [], pohyb [], strop [], golf [], život [], okruh [], teď [], dost [], slib [], postup [], zeď [], klub [], koláč [], lov [], myš [], kov [], odpověď [], původ [], úsměv [], soutěž [], prach [], objev [], vrah [], důkaz [], nástup [], člověk [], ostrov [], rozvrh [], vítěz [], krádež [], náraz [], název [], duch [], kurz [], pláč [], příliv [], garáž [], příď [], králík [], zpěv [], loupež [], chirurg [], déšť [], stát [], muž [], mrkev [], politolog [], tvaroh [], plášť [], Kroměříž [], chlap [], rukáv [], bod [], nápad [], hrud' [], projev [], chuť [], větev [], odpad [].

1.2.18.1.2 S pomocí předchozího cvičení určete, které hlásky vždy na konci slova ztrácejí znělost.

___, ___, ___, ___, ___, ___, ___, ___. Tyto hlásky nazýváme _____.

1.2.18.2 Asimilace znělosti v rámci slova

🌀 161

a) asimilace regresivní

vztah	rozsah	obsah	způsob	zpívat	ztloustnout	ztišit	obtočený	hladší
[fstax]	[rossax]	[?opsax]	[spu:sop]	[spi:vat]	[stloustnout]	[stišit]	[?optočení:]	[hlatši:]
buřt	tužka	hrobka	bradka	odchod	zchudnout	vchod	zkombinovat	zkreslit
[buřt]	[tuška]	[hropka]	[bratka]	[?otxot]	[sxudnout]	[fxot]	[skombinovat]	[skreslit]
rozkaz	zpátky	bezpečný	otázka	blízko	procházka	způsob	vzpomínka	zpráva
[roskas]	[spa:tki]	[bespečni:]	[?ota:ska]	[bli:sko]	[proxa:ska]	[spu:sop]	[fspomi:nka]	[spra:va]
sdílet	kdo	k řece	sbírat	ekzém	takzvaný	takže	shluknout se	sdílet

[zdí:let]	[gdo]	[g~řece]	[zbi:rat]	[?egze:m]	[tagzvani:]	[tagže]	[zhluknout se]	[zdí:let]
kde	shora	sblížení	rentgen	sbírka	odjakživa	sbor	avantgardní	prosba
[gde]	[zhora]	[zbli:žeňi:]	[rendgen]	[zbi:rka]	[?odjagživa]	[zbor]	[?avandgardňi:]	[prozba]
							[?avandgardňi:]	
kdyby	když	sbohem	někdo	léčba	posbírat	nikde	kdekoli	kdoví
[gdibi]	[gdiš]	[zbohem]	[ňegdo]	[le:žba]	[pozbi:rat]	[ňigde]	[gdekoli]	[gdovi:]

b) asimilace progresivní

na shledanou	neshody	shořet	shovívavý	tři	natřený	příchod	kříž
[na~sxledanou]	[nesxodi]	[sxořet]	[sxovi:vavi:]	[tři]	[natřeni:]	[při:xot]	[kři:š]
[na~zhledanou]	[nezhodi]	[zhořet]	[zhovi:vavi:]				
shánět	shodit	shrnout	shodli se	shon	třináct	potřeba	křik
[sxa:ňet]	[sxodit]	[sxrnout]	[sxodli se]	[sxon]	[třina:ct]	[potřeba]	[křik]
[zha:ňet]	[zhodit]	[zhrnout]	[zhodli se]	[zhon]			

c) hláska v

svátek	svítit	chvála	květina	podvod	odvaha	tvář	zvolit
[sva:tek]	[svi:tít]	[xva:la]	[kvjetina]	[podvot]	[?odvaha]	[tva:ř]	[zvolit]
žvýkat	zvat	zvážit	kvalita	hvězda	rozvoz	dva	tvůj
[žvi:kat]	[zva:t]	[zva:žit]	[kvalita]	[hvjezda]	[rozvos]	[dva]	[tvu:j]

ALE

vchod	v květnu	vsadit	lanovka	vstávat	vtom	stovka	pohovka
[fxot]	[f~kvjetnu]	[fsadit]	[lanofka]	[fstava:vat]	[ftom]	[stofka]	[pohofka]
lávka	vtáhnout	vstup	obrovský	vteřina	vtip	dívka	moravský
[la:fka]	[fta:hnoút]	[fstup]	[?obrofski:]	[fteřina]	[fřip]	[d'i:fka]	[morafski:]

1.2.18.2.1 Čtěte nahlas. Dávejte pozor na správnou výslovnost a asimilaci hlásek. Podtrhněte písmeno/hlásku, která asimilaci způsobila. Do závorky vepište, zda je po asimilaci celá skupina neznělá (N), nebo znělá (Z). Zkontrolujte s nahrávkou.

🔊 162

Vztah (), květina (), sdílet (), rozsah (), shrbený (), způsob (), vsadit (), ztišit (), hladší (), shora (), vstávat (), odcházet (), shluknout se (), tužka (), shodit (), bradka (), vchod (), zkreslit (), rozkaz (), podvod (), blízko (), vzchopit se (), způsob (), shromáždit (), vzpomínka (), kdo (), vzpěračský (), léčba (), včera (), neshody (), shořet (), natřený (), příchod (), shánět (), složka (), potřeba (), shoda (), svátek (), shrnout (), sbohem (), kde (), zvolit (), stovka (), sbírka (), vteřina (), dívka (), všude (), množství (), modlitba (), shledat (), královský (), takhle (), vtip (), pražský (), lehce (), rozšířit (), vzpomínat (), roztok (), občanský (), vzpamatovat se ().

1.2.18.2.2 Zkuste ve slovech z předchozího cvičení šipkami naznačit, zda se jedná o asimilaci progresivní (→), či regresivní (←) a vyznačit všechny hlásky (písmena), kterých se asimilace týká.

1.2.18.2.3 Na základě předchozího cvičení určete, který typ asimilace v češtině převažuje: progresivní (→), nebo regresivní (←). Vypište souhláskové skupiny, ve kterých se objevuje méně častý typ asimilace.

1.2.18.2.4 Čtěte nahlas, pečlivě vyslovujte souhláskové skupiny sh, sch [sx]. Zkontrolujte s nahrávkou.

🎧 163

Schopnost, shromáždění, schody, schůzka, schválení, schůze, schránka, shodovat, schopný, poschodí, schválit, schéma, schůzovat, scházet, schodiště, schopnosti, schválně, neschopnost, shodnout se, schovat, shrnout, shledaná, naschvál, shoda, shánět, scházet, schvalování, schopná.

1.2.18.3 Asimilace znělosti na rozhraní slov (při spojitě výslovnosti)

🎧 164

a) regresivní

chod domů [xod~domu:]	pohyb dolů [pohib~dolu:]	projev dobroty [projev~dobroti]	osud vede [?osud~vede]	roh domu [roy~domu]
hned zavolá [hned~zavola:]	ploutev ryby [ploutev~ribi]	zoolog děkuje [zoolog~děkuje]	břeh řeky [břey~řeki]	když došla [gdiž~došla]
téměř bural [te:mněř~boural]	kurz dějepisu [kurz~dějepisu]	příkaz velitele [při:kaz~velitele]	než bude [než~bude]	tvář hvězdy [tva:ř~hvjezdí]
nijak zvlášť [ňijag~zvla:šť]	čas začít [čaz~zači:t]	divokých hus [dívoki:γ~hus]	typ domu [tib~domu]	kus země [kuz~zemně]
pak dáme [pag~da:me]	nepít vodu [nepi:d~vodu]	ročních dob [ročni:γ~dop]	stát daleko [sta:d~daleko]	plus devět [pluz~devjet]

hřib pravák [hřip~prava:k]	způsob přepravy [spu:sop~přepravi]	lov kachen [loř~kaxen]	klid pomáhá [klit~poma:ha:]	vztah kolegů [fstax~kolegu:]	sraz třídy [sras~tři:di]
snad přijde [snat~přijde]	pedagog přednese [pedagok~přednese]	láhev koňaku [la:heř~koňaku]	katalog prádla [katalok~pra:dla]	výraz podivu [vi:ras~podívu]	čtyř kusů [čtiř~kusu:]
druh kurzu [druř~kurzu]	poblíž stromu [pobli:ř~stromu]	totéž provedl [tote:ř~provedl]	mráz polevil [mra:s~polevil]	keř kvete [keř~kvete]	zvěř pošla [zvjeř~pošla]
přežít sucho [přeži:t~suxo]	povyk paviánů [povik~pavija:nu:]	dostat kolo [dostat~kolo]	člověk studuje [človjek~studuje]	občas prší [?opčas~při:ši:]	vtip století [ftip~století:]
včas koupí [fčas~koupi:]	v dobách smutku [v~doba:x~smutku]	občas přijde [?opčas~přijde]	mladých přibýlo [mladi:x~přibilo]	dodnes stojí [dodnes~stoji:]	pec topí [pec~topi:]

b) jedinečné hlásky

kup mouku [kup~mouku]	bod mrazu [bot~mrazu] [bod~mrazu]	lov mušlí [loř~mušli:] [lov~mušli:]	hned nadává [hnet~nada:va:] [hned~nada:va:]	když jede [gdiř~jede] [gdiž~jede]	moc mluví [moc~mluvi:]
hůř nebude [hu:ř~nebude] [hu:ř~nebude]	hned ráno [hnet~ra:no] [hned~ra:no]	kuř jinde [kuř~jinde] [kuř~jinde]	důkaz nevin [du:kas~nevini] [du:kaz~nevini]	rád loží [ra:t~lozi:] [ra:d~lozi:]	konec letu [konec~letu]
mést listí	dost lidí	zbytek roku	kup loupáčky	dnes jezdí	hráč rulety

[me:st~listí:] [dost~lidí:] [zbitek~roku] [kup~loupa:čki] [dnes~jezdí:] [hra:č~ruleti]

c) souhláska [v]

kov rezonuje	páv nelétá	lov laní	objev roku	div mizí	dav lidí
[kof~rezonuje]	[pa:f~nele:ta:]	[lof~laňi:]	[?objef~roku]	[d'if~mizi:]	[daf~'lidí:]
[kov~rezonuje]	[pa:v~nele:ta:]	[lov~laňi:]	[?objev~roku]	[d'iv~mizi:]	[dav~lidí:]
lev roztrhá	řev roste	domov Jany	ohříváč vody	jejich volba	tvář vojáka
[lef~rostřha:]	[řef~roste]	[domof~jani]	[?ohři:vač~vodi]	[jejix~volba]	[tva:ř~voja:ka]
[lev~rostřha:]	[řev~roste]	[domov~jani]			
konec večere	provoz vlaků	pít vodu	slib věrnosti	kus větve	moc velká
[konec~večeře]	[provos~vlaku:]	[pi:t~vodu]	[slip~vjerností]	[kus~vjetve]	[moc~velka:]
	[provoz~vlaku:]		[slib~vjerností]		

c) předložky

před bukem	bez domu	přes den	od dílny	nad garáží	pod hradem	od zámku
[před~bukem]	[bez~domu]	[přez~den]	[?od~dí:lni]	[nad~gara:ži:]	[pod~hradem]	[?od~za:mku]
před želvou	od řádu	přes řeku	od boku	bez hudby	bez řepy	pod židlí
[před~želvou]	[?od~řa:du]	[přez~řeku]	[?od~boku]	[bez~hudbi]	[bez~řepi]	[pod~židli:]
od pohádky	pod fíkem	nad kolo	před chatou	před tátou	pod tílkem	před sokem
[?ot~poha:tki]	[pot~fi:kem]	[nat~kolo]	[přet~xatou]	[přet~ta:tou]	[pot~tí:lkem]	[přet~sokem]
od Šárky	bez peněz	pod čepicí	přes čáru	před cílem	bez citu	přes stůl
[?ot~ša:rki]	[bes~peňes]	[pot~čepici:]	[přes~ča:ru]	[přet~ci:lem]	[bes~citu]	[přes~stu:l]
přes vodu	pod vázou	od vás	bez lásky	přes léto	od jablek	pod lustr
[přez~vodu]	[pod~va:zou]	[?od~va:s]	[bez~la:ski]	[přez~le:to]	[?od~jablek]	[pod~lustr]
pod mostem	před námi	od nich	před letem	pod růže	před jarem	bez jehly
[pod~mostem]	[před~na:mi]	[?od~ňix]	[před~letem]	[pod~ru:že]	[před~jarem]	[bez~jehli]
		[?od~ňix]				

1.2.18.3.1 Čtete nahlas, vyslovujte spojitě. Do patřičného sloupce zaznamenejte, zda je na švu slov výslovnost obou souhlásek znělá (Z), neznělá (N), nebo kombinovaná (K), tj. první neznělá, druhá znělá.

165

	Z	N	K		Z	N	K		Z	N	K
pohyb dolů				roh domu				kurz dějepisu			
bez domu				moc mluvíš				před cílem			
pod mostem				bez peněz				ohříváč vody			
bod mrazu				objev roku				dav lidí			
dnes prší				ploutev ryby				pod tílkem			
projev důvěry				břeh řeky				dnes jedeme			
hned ráno				konec letu				rozkaz velitele			
přes řeku				od vás				konec večera			
jejich volba				kup mouku				čas začít			
přes vodu				pod čepicí				typ dodávky			

provoz vlaků
nepít vodu
pod židlí
bez hudby
stát daleko
před letem
lov laní
bez lásky
od jablek
hřib pravák
pod hradem

lov kachen
dostat kolo
vztah kamarádů
od dílny
nad garáží
pod fíkem
sraz třídy
pít vodu
láhev koňaku
katalog prádla
dost lidí

druh kurzu
kov rezonuje
mráz polevil
povyk paviánů
přes den
vtip století
lov mušlí
před chatou
od Šárky
tvář vojáka
před námi

1.2.19 Asimilace artikulační

a) *t, d + s, z, š, ž*

🌀 166

a1)

městský	dětský	lordstvo	bohatství	prezidentský	Skotsko	egyptský
[m̥ɛscki:]	[d̥ɛcki:]	[lorctvo]	[bohactvi:]	[prezidencki:]	[skocko]	[ʔegipcki:]
lidský	britské	kanadské	chorvatský	studentstvo	sudetský	švédský
[licki:]	[bricke:]	[kanacke:]	[xorvacki:]	[studentvo]	[sudecki:]	[šve:cki:]
nad sebou	hrát si	podсадitý	podsunout	nad sudem	pod sluncem	nad sedadlem
[nat~sebou]	[hra:t~si]	[potsaditi:]	[potsunout]	[nat~sudem]	[pot~sluncem]	[nat~sedadlem]
od stolu	podstavec	pod skálou	před sebou	pod smrkem	nad sklem	pod schody
[ʔot~stolu]	[potstavec]	[pot~ska:lou]	[přet~sebou]	[pot~smrkem]	[nat~sklem]	[pot~sxodi]

a2)

větší	většina	britští	zvětšil	kratší	prudší	chudší
[vječí]	[vječina]	[bričti:]	[zvječil]	[krači:]	[pruči:]	[xuči:]
hladší	bohatší	dětští	radši	mladší	švédští	tvrdší
[hlači:]	[bohači:]	[děčti:]	[rači]	[mlači:]	[šve:čti:]	[tvrči:]
čistší	městští	tlustší	hustší	prostší	pustší	sprostší
[čisči:]	[m̥ɛsčti:]	[tlusči:]	[husči:]	[prosci:]	[pusči:]	[sprosci:]
před školou	podšívka	nadšený	odškodnit	předškolní	podšálek	od šatny
[přet~školou]	[potši:fka]	[natšeni:]	[ʔotškodnit]	[přetškolni:]	[potša:lek]	[ʔot~šatni]
			[ʔotškodnit]			

a3)

podzemní	nadzemský	nadzvedl	pod záminkou	bod zlomu
[podzemni:]	[nadzemski:]	[nadzvedl̩]	[pod~za:miŋkou]	[bod~zlomu]
				[bot zlomu]
předzvěst	nadzvukový	odzbrojit	před zárukou	odznak
[předzvjest]	[nadzvukovi:]	[ʔodzbrojit]	[před~za:rukou]	[ʔodznak]
Bydžov	nadživotní	od ženy	pod židlí	nad žebry
[bidžof]	[nadživotni:]	[ʔod~ženi]	[pod~židli:]	[nad~žebri]
	[nadživoťni:]			

b) t, d + c, č

🌀 167

b1)

otci	krátce	pod cenou	matce	letci	porotce	vůdce	poradce
[?otci]	[kra:tce]	[pot~cenou]	[matce]	[letci]	[porotce]	[vu:tce]	[poratce]
svědci	hladce	o svátcích	látce	plátci	prudce	vědci	soudce
[svjetci]	[hlatce]	[?o~sva:tci:x]	[la:tce]	[pla:tci]	[prutce]	[vjetci]	[sou_tce]

ALE

dcera srdce

[cera] [sr̩ce]

b2)

matčin	předčasný	zatčen	průvodčí	pod čarou	před časem
[matčin]	[přetčasni:]	[zatčen]	[pru:votči:]	[pot~ča:rou]	[přet~časem]
svědčit	rozhodčí	vůdčí	předčil	nad čelem	odčinit
[svjetčit]	[rozhotči:]	[vu:tči:]	[přetčil]	[nat~čelem]	[?otčiňit]

c) skupiny sykavek a polosykavek

🌀 168

c1) sykavka + sykavka:

snazší	rozšířit	nejzasší	zšeřelý	rozšlehaný	rozšířený	bez šály
[snasši:]	[rosši:řit]	[nejzasši:]	[sšeřeli:]	[rosšlehani:]	[rosši:řeni:]	[bes~ša:li]
abys šel	přes šest	pros šéfa	kus šípku	dopis Šárce	přes školu	kapes šatů
[?abis šel]	[přes šest]	[pros še:fa]	[kus ši:pku]	[dopis ša:rce]	[přes školu]	[kapes šatu:]
zženštilý	zželelo se	rozžvýkat	rozžatý	rozžhavený	rozžehlit	bez života
[zženštili:]	[zželelo~se]	[rozžvi:kat]	[rozžati:]	[rozžhaveni:]	[rozžehlit]	[bez~života]
sžíravý	sžít se	kus života	přes židli	dopis ženě	vás žádám	čas žít
[zži:ravi:]	[zži:t~se]	[kus života]	[přez~židli]	[dopis žeňe]	[va:s ža:da:m]	[čas ži:t]
		[kuz~života]		[dopiz~žeňe]	[va:z~ža:da:m]	[čaz~ži:t]
dobříšský	říšský	valašský	češství	krkonošský	Lotyšsko	koš sazenic
[dobři:šski:]	[ři:šski:]	[valašski:]	[češtvi:]	[křkonošski:]	[lotišsko]	[koš sazeňic]
pražský	množství	mužstvo	pařížský	dobrodružství	družstvo	než skončí
[praški:]	[množstvi:]	[mužstvo]	[paři:šski:]	[dobrodružstvi:]	[družstvo]	[než skonči:]
děláš zeli	chceš zábavu	náš závod	staviš zeď	náš zákazník	máš zájem	můžeš začít
[d'ela:š zeli:]	[xceš za:bavu]	[na:š za:vot]	[stavi:š zeť]	[na:š za:kazňi:k]	[ma:š za:jem]	[mu:žeš zači:t]
[d'ela:ž~zeli:]	[xcež~za:bavu]	[na:ž~za:vot]	[stavi:ž~zeť]	[na:ž~za:kazňi:k]	[ma:ž~za:jem]	[mu:žež~zači:t]
až zítra	když zvoní	než zemře	už zde	jehož znala	když začal	nůž zakrojí
[?až~zi:tra]	[gdiž~zvoňi:]	[než~zemře]	[?už~zde]	[jehož~znala]	[gdiž~začal]	[nu:š zabodne]
						[nu:ž~zabodne]

c2) sykavka + polosykavka

sčítat	písčité	přesčas	vrásčítý	sčesaný	tresčí	pes číhá
[sči:tat]	[pi:sčíte:]	[přesčas]	[vra:sčiti:]	[sčesani:]	[tresči:]	[pes či:ha:]
bez čísla	zčásti	rozčlít	zčernal	zčista	hezčí	bez čaje
[bes~či:sla]	[sča:sťi]	[rosči:lit]	[sčernal]	[sčista]	[hesči:]	[bes~čaje]

váš čas	liščí	náš člun	Libuščin	boršč	spíš čistí	máš číst
[va:š čas]	[lišči:]	[na:š člun]	[libuščin]	[boršč]	[spi:š čistí:]	[ma:š či:st]
už čeká	ježčí	Anežčin	služčina	až čtyři	už čelíme	těž česnek
[?uš čeka:]	[ješči:]	[?aneščin]	[sluščina]	[?aš čtiři]	[?uš čeli:me]	[te:š česnek]
lásce	scéna	misce	scénář	desce	disciplína	fascinace
[la:sce]	[sce:na]	[misce]	[sce:na:ř]	[desce]	[discipli:na]	[fascinace]
zcela	úzce	rozcestí	blízci	otázce	bezcenný	schůzce
[scela]	[?u:sce]	[roscestí:]	[bli:sci:]	[?ota:sce]	[besceni:]	[sxu:sce]
výšce	tašce	zkoušce	trošce	Elišce	papoušci	fanoušci
[vi:šce]	[tašce]	[skoušce]	[trošce]	[?elišce]	[papoušci]	[fanoušci]
běžci	těžce	knížce	pražce	strážce	výhrůžce	porážce
[bješci]	[těšce]	[kni:šce]	[prašce]	[stra:šce]	[vi:hru:šce]	[pora:šce]

c3) polosykvavka + sykvavka

věc sama	moc soli	nic slavného	konec snu	víc síly	moc studí
[vjec sama]	[moc soli]	[ňic slavne:ho]	[konec snu]	[vi:c si:li]	[moc studí:]
věc známá	víc země	konec zábavy	nic zvláštního	konec září	lovec zvěře
[vjec zna:ma:]	[vi:c země]	[konec za:bavi]	[ňic zvla:štni:ho]	[konec za:ři:]	[lovec zvjeře]
[vjez~zna:ma:]	[vi:z~země]	[konez~za:bavi]	[ňiz~zvla:štni:ho]	[konez~za:ři:]	[lovez~zvjeře]
konec šály	moc široký	nic špatně	měsíc školy	víc šípů	moc štěstí
[konec ša:li]	[moc široki:]	[ňic špatně]	[mñesi:c školi]	[vi:c ši:pu:]	[moc štěstí:]
věc žaloby	moc živý	vůbec žádný	strýc žil	víc židlí	tisíc žen
[vjec žalobi]	[moc živi:]	[vu:bec ža:dni:]	[stri:c žil]	[vi:c židli:]	[ťisi:c žen]
[vjez~žalobi]	[moz~živi:]	[vu:bez~ža:dni:]	[stri:z~žil]	[vi:z~židli:]	[ťisi:z~žen]
hráčský	řidičský	hasičský	voličský	proč sedí	tyč stojí
[hra:čski:]	[řidči:ski:]	[hasičski:]	[voličski:]	[proč sedí:]	[tič stojí:]
ač zůstali	meč zářil	pryč z domu	rodič Zdeny	proč zatopil	míč Žofie
[?ač zu:stali]	[meč za:řil]	[prič z~domu]	[rodíč zdeni]	[proč zatopil]	[mi:č žofije]
[?až~zu:stali]	[mež~za:řil]	[priž~z~domu]	[rodíž~zdeni]	[prož~zatopil]	[miž~žofije]
proč šeptáš	oč šlo	náruč šípku	řidič škody	proč šel	napříč školou
[proč šepa:š]	[?oč šlo]	[na:ruč ši:pku:]	[řidíč škodi]	[proč šel]	[napři:č školou]
řeč ženy	proč žáci	řeč žalobce	klíč žaláře	proč žít	náruč žita
[řeč ženi]	[proč ža:ci]	[řeč žalopce]	[kli:č žala:ře]	[proč ži:t]	[na:ruč žita]
[řež~ženi]	[prož~ža:ci]	[řež~žalopce]	[kli:ž~žala:ře]	[prož~ži:t]	[na:ruž~žita]

c4) polosykvavka + polosykvavka

babičce	lavičce	špičce	uličce	zatačce	značce	pobočce	horečce
[babičce]	[lavičce]	[špičce]	[?uličce]	[zata:čce]	[značce]	[pobočce]	[horečce]
lecčemu	Lucčin	racčí	moc často	víc času	tisíc čar	konec června	hrnec čaje
[lecčemu]	[lucčin]	[racči:]	[moc často]	[vi:c času]	[ťisi:c čar]	[konec června]	[hrnec čaje]

c5) (sšť, zšť, ššť, žšť, čšť, řšť)

francouzští	slezští	kavkazští	emauzští	maltézští	lotyšští	bítešští
--------------------	----------------	------------------	-----------------	------------------	-----------------	-----------------

[francouští:]	[sleští:]	[kafkaští:]	[?emaušti:]	[malte:ští:]	[lotišti:]	[bi:teští:]
krkonošští	dobříšští	valašští	černošští	bělošští	aljašští	curyšští
[křkonošti:]	[dobři:ští:]	[valašti:]	[černošti:]	[bjelošti:]	[?aljašti:]	[curišti:]
kroměřížští	pražští	pařížští	zábřežští	papežští	božští	mužští
[kroměři:ští:]	[prašti:]	[paři:ští:]	[za:břešti:]	[papešti:]	[bošti:]	[mušti:]
meziříčští	třebíčští	hasičští	vzpěračští	hráčští	telečští	haličští
[meziři:čti:]	[třebi:čti:]	[hasičti:]	[fspjeračti:]	[hra:čti:]	[telečti:]	[haličti:]
jaroměřští	císařští	sibiřští	samotářští	lékařští	mořští	malířští
[jaroměři:]	[ci:saři:]	[sibiři:]	[samota:ři:]	[le:kaři:]	[moři:]	[mali:ři:]

1.2.19.1 Čtete nahlas. Vyberte, která závorka odpovídá (běžné) spisovné výslovnosti.

Zkontrolujte s nahrávkou.

🔊 169

a)

Děťští [-č-]/[-tš-], podsaditý [-c-]/[-ts-], odškodnit [-č-]/[-tš-], pod sluncem [-c-]/[-ts-], švédský [-c-]/[-ts-], nad sebou [-c-]/[-ts-], městský [-c-]/[-ts-], před školou [-č-]/[-tš-], hladší [-č-]/[-tš-], dětský [-c-]/[-ts-], chudší [-č-]/[-tš-], pod schody [-c-]/[-ts-], bohatství [-c-]/[-ts-], čistší [-č-]/[-tš-], Skotsko [-c-]/[-ts-], lidský [-c-]/[-ts-], před sebou [-c-]/[-ts-], kratší [-č-]/[-tš-], od šatny [-č-]/[-tš-], nadšený [-č-]/[-tš-], radši [-č-]/[-tš-], kanadské [-c-]/[-ts-], britští [-č-]/[-tš-], studentstvo [-c-]/[-ts-], podstavec [-c-]/[-ts-], hustší [-č-]/[-tš-], hrát si [-c-]/[-ts-], podšívka [-č-]/[-tš-], prostší [-č-]/[-tš-], od stolu [-c-]/[-ts-], větší [-č-]/[-tš-], podšálek [-č-]/[-tš-].

b)

Svědčit [-tč-]/[-č-], dcera [-tc-]/[-c-], prudce [-tc-]/[-c-], rozhodčí [-tč-]/[-č-], otci [-tc-]/[-c-], odčinit [-tč-]/[-č-], krátce [-tc-]/[-c-], nad čelem [-tč-]/[-č-], před cílem [-tc-]/[-c-], porotce [-tc-]/[-c-], pod čarou [-tč-]/[-č-], pod cenou [-tc-]/[-c-], matce [-tc-]/[-c-], zatčen [-tč-]/[-č-], před časem [-tč-]/[-č-], svědci [-tc-]/[-c-], od cukru [-tc-]/[-c-], látce [-tc-]/[-c-], průvodčí [-tč-]/[-č-], srdce [-tc-]/[-c-], hladce [-tc-]/[-c-], předčasný [-tč-]/[-č-], matčin [-tč-]/[-č-], soudce [-tc-]/[-c-], letci [-tc-]/[-c-].

1.2.19.2 Čtete nahlas. Do hranatých závorek vepište výslovnost dvojice sykavek/polosykavek. Nezapomínejte na znělostní asimilaci. Zkontrolujte s nahrávkou.

🔊 170

a)

Říšský [], bez čísla [], desce [], rozšířit [], než zemře [], nejzazší [], když začal [], zženštilý [], přes židli [], hezčí [], lásce [], kus života [], tašce [], sčesaný [], zšeřelý [], knížce [], máš číst [], rozšlehaný [], scéna [], náš závod [], bez šály [], máš zájem [], přes šest [], běžci [], Libuščin [], kus šípku [], Anežčin [], zcela [], Elišce [], rozžehlit [], též česnek [], družstvo [], přesčas [], rozžvýkat [], strážce [], váš čas [], papoušci [], rozcestí [], sčítat [], množství [], otázce [], až zítra [], češství [], rozčílit [], ježčí [], pařížský [], čas žít [], Lotyšsko [].

b)

Uliče [], hráčský [], hrnec čaje [], věc sama [], lovec zvěře [], věc žaloby [], řeč ženy [], řidičský [], moc soli [], proč sedí [], víc síly [], konec zábavy [], moc širo-

ký [], proč šeptáš [], pryč z domu [], Lucčin [], měsíc školy [], náruč žita [], moc štěstí [], vůbec žádný [], konec června [], babičce [], meč zářil [], náruč šípku [], proč zatopil [], napříč školou [], tisíc žen [], klíč žaláře [], zatačce [], moc často [].

1.2.19.3 Čtete nahlas. Do hranatých závorek vepište zjednodušenou výslovnost souhláskové skupiny. Zkontrolujte s nahrávkou.

171

Císařští [], francouzští [], pražští [], malířští [], valašští [], pařížští [], maltézští [], mořští [], haličští [], krkonošští [], meziříčští [], samotářští [], mužští [], bělošští [], kroměřížští [], hasičští [], lékařští [].

1.2.20 Zdvojené konsonanty

172

a) Výslovnost nezdvojená

činnost	denně	nevinný	ranní	rodinný
[činnost]	[deňe]	[nevinni:]	[raňi:]	[rod'ini:]
měkký	Mekka	měkkost	měkkýš	doměkka
[mňeki:]	[mekka]	[mňekost]	[mňeki:š]	[domňeka]
vítězství	rozzlobí	francouzský	rozsekat	rozsypat
[vi:těstvi:]	[rozlobi:]	[francoʊski:]	[rosekat]	[rosipat]
	[rozlobi:]		[rossekat]	[rossipat]
pražští	bližší	jednodušší	mužští	dražší
[prašti:]	[bliši:]	[jednoduši:]	[mušti:]	[draši:]
	[blišši:]	[jednodušši:]		[drašši:]

b) Výslovnost zdvojená

jen naše	malíř řeky	nejjednodušší	nejjemnější	nejjasnější	nejjižnější	nejjistější
[jen naše]	[mali:ř~řeki]	[nejjednoduši:]	[nejjemnější:]	[nejjasnější:]	[nejjižnější:]	[nejjistější:]
		[nejjednodušši:]				
jak který	když život	předdůchodový	poddůstojník	poddaní	oddechl	oddálit
[jak kteri:]	[gdiž~život]	[předdu:xodovi:]	[poddu:stojňi:k]	[poddaňi:]	[?oddech]	[?odda:lit]
bez soli	dal láhev	holubiččí	kukaččí	samiččí	hrdliččí	cvrččí
[bes soli]	[dal la:hɛf]	[holubičči:]	[kukačči:]	[samičči:]	[hr̩dličči:]	[cvr̩čči:]
muž šílí	osm muší	pomůcce	novicce	placce	facce	Lucce
[muš ši:li:]	[?osm̩ muši:]	[pomu:cce]	[novicce]	[placce]	[facce]	[lucce]

1.2.20.1 Rozhodněte, zda bude výslovnost dvojice konsonantů jednoduchá (1), nebo zdvojená (2). Zkontrolujte s nahrávkou.

173

Dvojjazyčné (), vůz zelí (), nejjednodušší (), (), pár racků (), dějinný (), rozsoudit (), bezstarostný (), poddajný (), sušší (), rozsáhlý (), poddruh (), pícce (), nad dásní (), lasiččí (), povinnost (), vzal lístky (), nejjemnější (), kukaččí (), bezzubý (), rozstříknout (), měkkýš (), denní (), vyšší (), klíccce (), těžší (), křeččí (), poddat (), vítězství (), souhrnný (), rozsvítit (), měkký (), nejjistější (), tišší (), rozsah (), muž žádal (), racci (), nižší (), ka-

menný (), rozzuří (), oddaný (), povinný (), doměkka (), užší (), rozsudek (), pod domem (),
plašší (), rozzářil ().

2. Slovní přízvuk

2.1 Vyznačte ve spojeních slovní (taktový) přízvuk. Zkontrolujte s nahrávkou.

 174

Na louce, pod střechou, nedaleko rybníka, prošel kolem nás, je mi ho líto, nepřál mi to, chtěl jsem se mu omluvit, rád bych ho poznal, představili nás, koláč zavoněl, přišli jsme na návštěvu, za nedalekým jezerem, pod velmi starou vrbou, na památku, Petr šel nakoupit, chodíme tam pro radost, nenadávejte mi, uzdravil se, byl to dlouhý rok, náročná práce.

2.2 Vyznačte v textu slovní/taktový přízvuk. Zkontrolujte s nahrávkou.

 175

Česká kuchyně

Česká kuchyně není příliš zdravá a je náročná na trávení. Je výrazně ovlivněna polohou Česka, v průsečíku západních a východních vlivů. Půldruhého století ovlivňovala a byla ovlivňována kuchyní Slovenska, které je Česku kulturně i jazykově blízké. Mnohem déle ale trvalo vzájemné působení s německou (zejména pak bavorskou) a rakouskou kuchyní, od kterých různé pokrmy přijímala (vídeňský řízek, vepřo-knedlo-zelo, bramboračka, štrúdl), ale také tyto kuchyně naopak inspirovala (povidla, koláče, svíčková).

Obecně česká jídla odpovídají středoevropským chutím, mají ale své originality – kromě už uvedených např. smažený sýr, knedlíky, utopenci, olomoucké syrečky, vánoční kapr, hořické trubičky, šklubánky, pivní sýr atd.

Východní vlivy (slovenské, maďarské, polské či ruské) v české kuchyni zastupují např. boršč, trdelník, živánská pečeně, guláš anebo tlačěnka. Ryby jsou v českém jídelníčku málo časté, naopak mimořádné ve srovnání s evropskými zeměmi je použití jedlých hub a mletého máku. Tvary některých druhů pečiva (např. rohlíků) jsou také v Evropě (s výjimkou Slovenska) neobvyklé, i když samotné těsto na rohlíky je běžné.

Z českých nápojů vyniká pivo. Jeho vaření tu má staletou tradici a patří mezi nejznámější a nejkvalitnější na světě. První známý pivovar tu existoval už v roce 1118 a Česká republika má nejvyšší spotřebu piva na hlavu na světě. Vysoce alkoholická slivovice, pálená hlavně na východní Moravě, je běžně známa i v jiných státech východní a jihovýchodní Evropy, zato bylinné likéry *Fernet Stock* a *Becherovka* jsou českými specialitami. Víno se vyrábí především na jižní Moravě, která má k pěstování révy podstatně lepší podmínky než jiné části republiky (byly tu i vyšlechtěny domácí odrůdy, např. *Cabernet Moravia*, *Pálava* nebo *Muškat moravský*). Kofeinová limonáda *Kofola* je další českou specialitou.¹⁴⁵

3. Větné zvukové prostředky

3.1 Poslouchejte nahrávku. U každé dvojice vět vyberte, zda byla vyslovena s důrazem, nebo bez důrazu. Zdůrazněné slovo podtrhněte. Každou dvojici vět poté přečtěte, nezapomeňte zdůraznit podtržený výraz.

 176

¹⁴⁵ Podle Wikipedia.cz [online, cit. 21. 3. 2013]. Dostupné z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_republika#Kuchyn.C4.9B> Upraveno.

a) Dnes nikam nepůjdeš.	Dnes nikam nepůjdeš.
b) Bez tréninku to rozhodně nedokážeš.	Bez tréninku to rozhodně nedokážeš.
c) Jestli si nejsi jistý, raději mu zavolej.	Jestli si nejsi jistý, raději mu zavolej.
d) Nic podobného jsem nikdy neprožil.	Nic podobného jsem nikdy neprožil.
e) Kdepak, tohle na mě nezkoušej.	Kdepak, tohle na mě nezkoušej.
f) S takovými známkami tě na školu nevezmou.	S takovými známkami tě na školu nevezmou.
g) Bez mapy daleko nedojdete.	Bez mapy daleko nedojdete.
h) Ve svém stavu bys neměl pít.	Ve svém stavu bys neměl pít.
i) On si s tím rozhodně hlavu neláme.	On si s tím rozhodně hlavu neláme.
j) O takových věcech by s tebou nikdy nemluvila.	O takových věcech by s tebou nikdy nemluvila.
k) Nemysli si, že tohle je dobře odvedená práce.	Nemysli si, že tohle je dobře odvedená práce.
l) To vůbec nedává smysl.	To vůbec nedává smysl.
m) Autobusem se tam určitě nedostaneš včas.	Autobusem se tam určitě nedostaneš včas.

3.2 Poslouchejte nahrávku. Podle intonace určete, zda se jedná o klesavou intonaci, stoupavou intonaci, nebo polokadenci a doplňte interpunkční znaménka . / ? / , (klesavá . / stoupavá ? / polokadence ,). Vhodně přiřadte neukončenou výpověď k její druhé části. Nahrávku si poté poslechněte znovu a každou větu zopakujte.

🎧 177

a) Máme dnes dost času
Máme dnes dost času
Máme dnes dost času	protože jsme skončili dřív.
b) Má pravdu
Má pravdu
Má pravdu	protože už si přečetl odpověď.
c) Jdete pozdě
Jdete pozdě
Jdete pozdě	protože vlak už odjel.
d) Mám jedničku
Mám jedničku
Mám jedničku	protože jsem se učila.
e) Od domu je vidět až na pole
Od domu je vidět až na pole
Od domu je vidět až na pole	kde pracují rodiče.
f) Po břehu se v noci chodit nedá
Po břehu se v noci chodit nedá
Po břehu se v noci chodit nedá	protože můžeš snadno uklouznout.

- g) Četl moje dopisy
Četl moje dopisy
Četl moje dopisy
které jsem ti psal.
- h) Rozhodli se koupit si nové auto
Rozhodli se koupit si nové auto
Rozhodli se koupit si nové auto
protože to staré už dojezdilo.
- i) Půjdeme navštívit babičku
Půjdeme navštívit babičku
Půjdeme navštívit babičku
protože jsme u ní dlouho nebyli.
- j) Můžeš na mě počkat
Můžeš na mě počkat
Můžeš na mě počkat
než mi skončí přednáška.
- k) Máme psát perem
Máme psát perem
Máme psát perem
aby to bylo lépe čitelné.
- l) Táta včera ráno odjel
Táta včera ráno odjel
Táta včera ráno odjel
aby se účastnil firemního školení.
- m) Včera večer jste mi telefonoval
Včera večer jste mi telefonoval
Včera večer jste mi telefonoval
ale bohužel už jste mě nezastihl.
- n) Můžeme si zatopit
Můžeme si zatopit
Můžeme si zatopit
když nasekáme trochu dřeva.

3.3 Poslouchejte nahrávku. U jednotlivých otázek určete, zda se jedná o intonaci stoupavou (↗), nebo intonaci stoupavě klesavou (↘). Poté věty s patřičnou intonací přečtete nahlas.

🎧 178

a) Máš hlad?	j) Nevíš, kdy bude zápis do školy?
b) Chceš se mnou jet nakoupit?	k) Kdo ti volal tak pozdě?
c) Nevíš, kde jsem nechal brýle?	l) Nepotřebuješ s tím pomoci?
d) Jaké má dnes být počasí?	m) Který z těchto notebooků ne lepší?
e) Kolikrát se mě na to ještě zeptáš?	n) Koupíš mi na zítra jízdenku na vlak?
f) Uvařila máma nějakou večeři?	o) Co dnes dávají v kině?
g) V kolik hodin se vrátíš?	p) Byla sis vyzvednout kabát v čistírně?
h) Půjčíš mi svůj deštník?	r) Jaký dojem jsi měl z toho pohovoru?
i) Kam chcete jet letos na letní dovolenou?	s) Zavezl bys mě na nádraží?

3.4 Podle předchozího cvičení se pokuste určit, jaký je rozdíl mezi otázkami s intonací stoupavou a otázkami s intonací stoupavě klesavou.

Řešení cvičení

1.1.6.1

Systém, jediný, objevit, republika, slyšet, jeho, velký, poslední, který, celý, přijít, jestli, některý, důležitý, americký, století, sice, rychle, výsledek, společnost, vědět, země, muset, člověk, tehdy, peníze, vysoký, existovat, jednotlivý, prostředí, myslet, žena, prezident, týden, řízení, materiál, řešení, policie, mezinárodní, jednání, velice, vedení, myšlenka, ministerstvo, informace, přinést, skutečnost, moderní, technický, televize, příležitost, stavební, obličej.

1.1.7.1

Opravdu, koruna, způsob, trochu, pokusit, znovu, důvod, skutečnost, spolu, dosud, úroveň, potřebuje, působit, pokud, zkušenost, postup, rozhodnutí, vodu, budova, úkol, obuje, rozumí, původní, podnik, jednoduchý, pomalu, dolaru, útok, postupný, otázku, událost, programu, spolupráce, pokus, umožní, minulost, opustit, uvědomit si, osud, komunikace.

1.1.7.2

Maminka, banán, peníze, palačinka, úloha, advokát, Amerika, armáda, emoce, mléko, svému, kterého, byt, bít, anglicky, anglický, praktický, prakticky, dojit, dojít, Tyl, tyl, síto, sytý, vina, víno, obava, obálka, nervózní, nemoc, učitel, účel, ryba, chytá, letí, myje, pije, volá, půjčí, dluží, útes, kolo, módní, topení, kytky, strom, sníh, sluníčko, prší, škola, televize, kniha, knížka, pomeranč, borůvka, stůl, papír.

1.1.7.3

Učitel, mléko, armáda, půda, Čech/čich, sama/suma, kolo/kilo, léčit/líčit, lépe, ostrov, byt/být/bít, akce, anglický, ulice, prosit/prosít, bílý/bílí/bílá/bílé, obálka, nemoc, úloha, lid/led, banán, sen/syn, léto/líto, omyl/umyl, oba, nebo, Amerika, psát, sytý, dům/dóm, les/lis, praktický, smysly, nabitý/nabytý, kus/kos, ukázat, nuž.

1.1.8.7

Spadnout, Euro, Klaus, soud, dlouho, astronaut, eukalyptus, koupit, proud, klaun, kout, auto, Austrálie, budoucí, neurologie, audio, eufonie, pauza, plynou, restaurace, brontosaurus, doufat, aplaus, automat, Eurasie, jednou, autor, proudit.

1.1.9.7

Kronika [ni], divadlo [dí], platit [tí], budík [dí:], krevní [ňi:], peníze [ňi:], století [tí:], hodina [dí], audio [di], listí [tí:], základní [ňi:], diktát [di], ticho [tí], náměstí [tí:], aktivní [ti]; [ňi:], zatím [tí:], dívka [dí:], tiše [tí], svítit [tí], kniha [ňi], tisíc [tí], školní [ňi:], životní [ňi:], dítě/nitě [dí:]/[ňi], pracovník [ňi:], hranice [ňi], titul [ti], paní [ňi:], silnice [ňi], technický [ni], letní [ňi:], tradice [di], Nikola [ni], osobní [ňi:], chronický [ni], organizace [ni], objektivní [ti]; [ňi:], Nina [ňi], tatínek [tí:], noční [ňi:], Veronika [ni], zahraniční [ňi]; [ňi:], rodina [dí], minimální [ni]; [ňi:], politika [ti], obchodní [ňi:], digitální [di]; [ňi:], národní [ňi:], panika [ni], demokratický [ti].

1.1.10.1.4

Vidět, častěji/časněji, dětský, hřiště, pozdě, potěšit, děkovat, tělocvik, některý, sedět, neděle, někam, udělat, návštěva, silnější, vítězství, Němec, odpovědět, špatně, pěkně, prostě, pondělí, těšit se, vědět, stejně, hnědý, tělesný, klidně, anděl, vůně, letět, skutečně.

1.1.10.1.5 Dítě – děti, tikat – tēkat, dílo – dělo, někdo – nikdo, stín – stěn, tišit – těšit, díly – děly, prostě – prostí, čistě – čistí, hodně – hodní.

1.1.10.3.1

Zpěvák, příběh, věta, oběti, město, pět/vět, směr/sběr, Bělorusko, pověst, měsíc, trpělivý, záběr/záměr/závěr, umění, odpověď, pěstovat, běžky, odměna, věc, spěchat, nevěsta, země, svět/smět/spět, výběr/výměr/vývěr, opětovat/obětovat, městský, člověk, zápěstí, stavět, úsměv, vědec, pětikoruna, světlo, oběd, květen, rozměr, úspěch, vysvětlit, průměrný, běhat, věrný, pěkný, výměna.

1.1.10.3.2

Necítil jsem se oprávněn odpovědět na tuto kritickou poznámku. Když už některý ze sumců zabere, máte před sebou velikou divočinu. Daniel zpívá jako anděl a hraje na šest nástrojů. Nechci na vás spěchat, ale v pět mám mít generála. Byl unavený a těšil se domů na kávu a na cigaretu. Hodiny plynuly, přinesli jim oběd, potom svačinu. Žádný detektiv nezačne mít úspěch, dokud ho nepohání zvědavost. Následovala zdvořilá výměna slov na rozloučenou. Na pódium se trousila další kapela a zpěvák ohlásil skladbu. Otec Jirky byl vynikající vědec známý po celém světě. Byl už sníh a pěkně mrzlo. Všichni tam sportují, takže jsem chodil na běžky a v létě plaval ve fjordech. Do neděle zbývalo jen pět dní. Musím letět, než mi zavrou krám. Za těmito budovami se rozkládal městský park s laťkovým plotem a okrasnými stromy. Byla už úplná tma, jenom měsíc osvětloval cestu. Myslím, že je klidně můžeš pustit dovnitř. Po jídle jsem zůstal ještě chvíli sedět u stolu.

1.1.11.6

Specialista, energie/energii/energií, Améliin, rádio/rádia/rádií/rádiu, dialog, kaméliím, fialový, pacient, policii/policií/policie, orientace, Austrálii/Austrálií/Austrálie, asociace, policie/policii/policií, Itálii/Itálií/Itálie, režie/režii/režii, alergii/alergií/alergie, filozofie/filozofii/filozofií, studium, sociální, gymnázium, emocionální, solárium, miniaturní, Anglie/Anglii/Anglií, stádium, Orion, historii/historií/historie, teorie/teorii/teorií, akvárium, fotografii/fotografií/fotografie, triumf, Tokio/Tokia/Tokiu, fantazie/fantazii/fantazií, Ovidius, milion, diamant, akademii/akademii/akademie, biologie/biologii/biologií, profesionál, evangelium.

1.1.14.1.1

V Praze, v autě, ve voze, v jahodách, v cíli, v ledu, ve vládě, ve vzduchu, v dálce, v Opavě, v Indii, v kině, v koutě, v suchu, ve středu, v zelí, ve chvíli, ve zdi, v závěji, ve všem, v akváriu, v domě, ve filmu, v obchodě, ve společnosti, v chládku, ve skříni, v plotě, v Brně, v přírodě, ve Vyškově, v Jihlavě, ve fotbale, ve vlaku, v Liberci, v polévce, v lese, v jogurtu, v oku, v módě, v pračce, v Evropě, ve frontě, v umyvadle, ve firmě, ve finále, v krabici, ve vlasech.

1.1.14.2.1

K tátovi, k radnici, k domu, ke stromu, ke kraji, k bráně, k oknu, ke zdraví, k dětem, k zrcadlu, k vlaku, k posteli, ke svačině, ke garáži, k uchu, ke stolu, ke správě, k bratrovi, k papíru, ke kultuře, k cíli, k lavičce, k mostu, k vodě, k chatě, ke kastrolu, k zoo, ke gotice, k advokátovi,

k boku, k večeři, k platu, k vlnám, k první, k nám, k jihu, k lomu, ke Gottovi, k Rakousku, k Opavě, ke kleci, ke konci, k městu, ke krku, ke golfu, ke skladu, ke smlouvě, k barvám, ke cvičení, k srdci, k výloze, ke klavíru, k propisce.

1.1.14.3.1

Se zákazem, s papírem, s barvou, se suchem, s horami, s kávou, se soutěží, s hráškem, se zemí, s vámi, s pláčem, s křikem, se zuby, s dary, s kolem, se situací, s plesem, se zlomeninou, s hrdostí, s prací, se zády, s námi, s Danem, se zkouškou, se vznikem, s novinami, s talířem, s radostí, se vzpomínkou, s informací, se psem, s dítětem, s obavou, se zákazem, s ovocem, se školou, s pravdou, s omezením, se sportem, s časem, s plody, se sirkou, se čtvrtkem, s módou, s ním, se mnou, s výrobou, s mobilem, s láskou, se stolem, s bagetou, s nůžkami, se slánkou, s kávou, se známým, s obuví, se zrcadlem, s prací, s telefonem.

1.1.14.4.1

Z Čech, ze soukromí, ze železa, z blízkosti, ze spaní, z autobusu, ze žertu, z jahod, z oka, z člověka, ze společnosti, z kola, z ulice, ze známosti, ze čtenářů, z ledu, ze štěstí, z internetu, ze zákona, ze zeleniny, z dokumentu, z masa, z Evropy, z mrazu, ze schodů, z cibule, z krmení, ze zpěvu, z nedbalosti, z domu, ze vzduchu, z přírody, ze vzdálenosti, z kuchyně, ze stropu, z hladu, ze seriálu, z vozu, z řady, z farmy, ze školy, z hudby, z části, z dílny, ze vzteku, z vajec, z dluhů, z radosti, ze severu, z Ruska, z růží, z Opavy, ze zkušenosti, z lásky, z práce, z hodiny, ze zoo, z prášků, z předsíně, ze skříně, z televize.

1.2.1.1

Padesát, vtip, zlobit se, strop, vybrat, kapitán, palác, barevný, bitva, brána, nápadný, hubený, kopec, blesk, sebrat, bolet, plyn, budova, přístup, babička, postup, plán, problém, bílý, chlap, brada, pátek, buben, zlobit se, patnáct.

1.2.1.2

Rozbíjet, vedle, vody, bát, bolí, brána, vod, bílý, vrat, vývoj, vor, sobí, vosa, výt, vozy, běž.

1.2.1.3

Stavba, barva, bavit se, vybrat, bitva, vůbec, objevit, volba, bývalý, výroba, obyvatelé, budova, stavební, výstavba, obrovský, svoboda, výrobek, zabývat se, potřebovat, tvorba, objevovat, obava, výroba, zbavit, vazba, fotbalový, volební, barevný, obvinít, bojovat, svatba, vybavení, obrazovka, bytový, hřbitov, bohatství, výborný.

1.2.2.1

Význam, euforie, vejít, voda, vedle, fena, vypadat, vlak, golf, film, svůj, večer, kvalita, vzor, nafta, pivo, náves, vždy, triumf, vlas, vlak, profesor, funkce, veselý, výkon, fáze, váha, vyslovit, informace, vyhrát, ven, fen, sfouknout, svolat.

1.2.3.1

Takový, dohoda, stát, test, dnes, druhý, doma, tmavý, týden, deset, teplo, pokladna, dokázat, druh, krátký, dost, podat, daleko, tady, duše, život, hodný, hotel, dobytek, nádoba, dálka, tanec, teta, doba, tma, dopis, most, doktor, dobrá, táta, tráva.

1.2.5.1

Muset, strom, zůstat, začátek, losos, zákon, zdroj, znát, dost, stroj, nazvat, sobota, pozdrav, dopis, maska, stát, zelený, zvonek, start, znát, pes, zvyk, zima, závod, smát se, syn, zub, slunce, maso, mizet, zdravý, slovo.

1.2.5.3

Ctít – stít; moc – most; noc – nos; cín – syn; pec – pes; cop – sob; celí – seli; cena – sena; cíl – sil; práce – prase; círka – sirka; cela – sela.

1.2.5.4

Muset, celý, místo, strana, něco, dostat, práce, cesta, město, starý, věc, přes, poslední, část, konec, moc, vůbec, dnes, vlastní, tisíc, slovo, systém, cena, zůstat, dokonce, oblast, skupina, měsíc, spíše, přece, stejně, nakonec, vysoký, hlas, dost, ulice, smrt, politický, pracovat, snažit se, státní, deset, sociální, policie, soud, pocit, smysl, silný, proces, pracovní, láska, spolu, myslet.

1.2.7.1

Židle, pošta, vážit, živý, škola, život, šašek, šeptat, žena, náš, žert, koš, myš, šaty, žák, manželka, kaše, žlutý, váš, možná, šest, spíš, další, paže, žádat, špička, sloužit, rušit, strašný, žádný, mužný.

1.2.7.2

Muset, spíše, slyšet, šest, další, všechen, dostat, svět, zkušenost, strana, škola, stejně, ovšem, ostatní, století, především, úspěšně, strašný, sejít se, školství, krásný, španělský, častý, naštěstí, šedesát, sídliště, však, švýcarský, uslyšet, šílenství, ještě, slavný, sušený, sešit, pospíšit, střešní, přesný, soška, sušenka, skryš, čistý, strašit, švestka, sám, navštívit.

1.2.8.1

Příležitost, přestože, Paříž, přibližný, přežít, pobřeží, převážně, kříž, překážka, třebaže, pařížský, přeložit, křižovatka, mříž, přibližovat se, přijíždět, přihlížet, přiložit, přitažlivý, žebříček, přežití, pobřežní, lyžařský, převažovat, křížový, manažer, křížník, žebřík, nábřeží, nepřetržitý, lyžař, přepážka, přitažlivost, Kroměříž, předložený, přiblížit, přehlížet, přidržel, přejíždět, střežil, žalář, předběžně, převážet.

1.2.9.1

Neděle, stěna, návštěva, děda, díra, anděl, šťastný, divadelní, letět, vrátit, dělat, posadit, soutěž, zdi, dítě, rozdíl, loď, tělo, podíl, těšit, dílo, div, těžký, jedinec, plášť, Maďarsko, chuť, oděvy, taťka, zjistit, hledisko, divoký.

1.2.9.2

Půjčený, chytil, přestěhoval, tím, čím, proč, děti, činnost, tělo, vrátí, ještě, oči, oblasti, včera, neboť, tě, chtěl, část, začal, proč, světě, místě, večer, skutečně, společnost, století, dítě, včetně, český, začala, třetí, mluvčí, očichat, náměstí, současný, platí, čas, proti, člověk, tisíc, potí se, počet, štěstí, číslo, rodiče, začali, vítězství.

1.2.10.1

Košile, kapsa, kalhoty, generace, člověk, vyskočit, gram, grál, král, králík, kostel, kruh, geolog, grep, kost, karta, vysoký, gorila, kamarád, gumák, kráva, klika, jinak, kraj, guma, kámen, krev, lístek, program, káva, inteligence, krok, kabát.

1.2.11.2

Trochu, strach, strana, orchestr, stránka, chytrý, tradiční, psychiatr, schopný, ostrov, trestný, chatrč, strategický, strom, metr, technika, chatrný, kilometr, chvíle, zchátralý, trestný, psychiatrie, centrální, strachovat se, obchod, ztracený, truchlit, orchestrální, nechal, atraktivní, chudý, mech, patro, trvalý, trasa, plech, potraviny, chtít, strop.

1.2.13.1

Nadšený, tenký, minuta, nebe, symfonie, nástroj, moderní, nízký, minulý, hodinky, hromada, pravidelně, trumf, myšlení, rovina, měnit, pevně, nádraží, myš, dlaň, národ, místo, normální, mírně, banka, nálada, kuchyň, branka, mluvit, najít, tramvaj, nadšení, sklenka, oheň, nápad, Morava, konkrétní, píseň, noviny, myslet, sponka, komora, náhoda, venku, horník, podzim, název, minulost, nemocný, vesnice, most, mávat, manžel, mozek.

1.2.14.1.2

Ráno, firma, drahá, luku, loď, mor, lez, let, vory, lis, hory, síra, klášť, les, lampa, milá, radí, rosí, bar, dur, laje, kly, kur, rok, pluh, lámu, per, pravý, sil, víl, var, rýže, žár.

1.2.14.1.3

Rostlina, literatura, poloostrov, kilometr, zralý, králík, problém, rychle, republika, vrátit, role, materiál, rozdíl, miliarda, dolar, prohlásit, hrát, král, Karel, kultura, pokračovat, ztratil, rychlost, držel, průmysl, trvala, obrátili, pravidlo, spolupráce, generál, připravil, prošel, Miroslav, elektrárna, realita, vrchol, reklama, centrála, pravidelně, pozorovali, několikrát, zrcadlo, strávili, veletrh, klášť, relativní.

1.2.15.1

Jazyk, zajímat, jeleny, zelený, jet, zet, jezdec, jména, změna, jízda, hraje, hráze, navzájem, mizet, míjet, zájem, krize, kryje, zdroj, jako, zákon, zřejmý, lezení, jízda, Znojmo, zabiják, zmije, zažije, zdejší, později, zejména, zájem, rozvoj, ukazuje, zjistil, zajímavý, zdejší, zdroj, jezdí, jezero, zvyšuje, zůstávají, zloděj, ukazuje, znají, vzájemný.

1.2.16

a) Pes, bez, mez, motto, pot, bod, pila, milá, bila, blech, plech, mech, odbor, odpor, mráz, brát, práť, opět, oběd, obírat, opírat, omílat, pal, bal, pára, Bára, pasy, masy, basy, per, mel, ber, pod, bod, mop, podat, bodat, motat, pojí, bojí, mojí, bolí, polí, molí, obilí, opilí, pít, bít, mít, pád, smát, bát, obojí, opojí.

b) Ten, nes, den, tvoje, znoje, dvoje, drn, trn, tál, nám, dál, pohnojí, pne, tok, dok, nok, planý, ploty, plody, domů, tonu, notu, tuna, duna, tne, dne, týden, tuhý, duhy, nohy, dým, tým, nýt.

c) Sem, zem, cep, sad, car, zad, smazat, zmazat, candát, cválat, svolat, zvolat, zleva, celá, sleva, zlatě, slatě, zlíbit, cítit, slíbit, snad, znát, cukr, zub, sup, sob, zob, cop, znít, clít, snít, změnit, cement, směnit.

d) Číše, šíře, žíně, šál, čáp, žal, šel, žel, cel, šila, žila, čilá, oči, ožít, ošít, paže, peče, češe, šito, žito, nač, náš, nůše, nože, meče, poučit, použít.

e) Dráha, dlaha, vrak, vlak, klky, krky, vrní, vlní, lámu, rámu, vypravit, vyplavit, rys, lis, role, rudý, ledy, řady, rána, lana, lyrika, ráda, lada, řada, pravit, plavit, přelít, plavý, pravý, přát, plat, prát, řemen, pramen, plamen, šíří, šílí, širý, víra, víla, vrat, vlát, vory, voly, válka, várka, lhářka, boří, bory, bolí, dráha, dlaha, víl, vír, víří, starý, stálý, staří, déle, dere, dle, dře, dceři, cela, dcera, spolu, spoře, sporu, správi, splaví, síla, říza, síra, brána, blána, silný, sirný, skoro, kolo, sloh, roh, král, hřál, hlubší, hrubší.

f) Tělo, dělo, znělo, cítit, cídit, činit, buňka, tuňka, lačka, laňka, síň, síť, sdělení, vtělení, snížit, ztížit, němý, zděný, štěně, štěstí, znít, zdít, stít, zátěž, zánět, záděr, těšit, děsit, dítě, dýně, letět, hledět, vonět, potěšit, poděsit, nutí, nudí, funí, zděná, stěna, chodit, honit, potit.

g) Král, grál, kapat, chápat, prach, prak, chudý, kudy, krep, grep, chrp, orgán, orkán, grog, krok, krach, guma, kuna, pochopit, pokropit, chlad, sklad, chlap, klap, chvílí, kvílí, vykládat, vychládat, skok, schod, kol, gól, charta, karta, kůže, chůze, gram, krám, chrám, garáž, kuráž, orgán, orkán, vycházet, vykázat, suchý, suky, ruky, ruchy, smích, smyk, pak, pach, chladný, kladný, kovat, chovat.

h) Hod, chod, odcházet, odházet, ohromený, ochromený, pohybovat, pochybovat, ducha, duha, pocházet, poházet, pohyby, pochyby, vhod, vchod, nacházet, naházet, vrhy, vrchy, prahu, prachu, procházet, proházet, snaha, snacha, vycházet, vyházet, východy, výhody, nahodí, nachodí.

1.2.17 Kde je možná dvojí výslovnost, uvádím oba způsoby. První je vždy výslovnost, které dáváme přednost.

a) [vzorni: ?opčan]/[vzorni:~opčan]; [ruski: ?upɔxli:k]/[ruski:~upɔxli:k]; [rixla: ?u:vaha]/[rixla:~u:vaha]; [?obrofska: ?oblast]/[?obrofska:~oblast]; [překvapivi: ?u:tok]/[překvapivi:~u:tok]; [dobite: ?u:zemi:]/[dobite:~u:zemi:]; [zasloužení: ?otpočinek]/[zasloužení:~otpočinek]; [slunečne: ?otpoledne]/[slunečne:~otpoledne]; [pu:vabni: ?obra:zek]/[pu:vabny:~obra:zek]; [dobri: ?u:mis:]/[dobri:~u:mis:]; [daleki: ?obzor]/[daleki:~obzor]; [zavřene: ?okno]/[zavřene:~okno]; [?u:čina: ?obrana]/[?u:čina:~obrana]; [?odvaha ?odeji:t]/[?odvaha~odeji:t]; [skleňene: ?akva:ri:jum]/[skleňene:~akva:rijum]; [nove: ?auto]/[nove:~auto]; [moderňi: ?aŭtopark]/[moderňi:~aŭtopark]; [levna: ?elektřina]/[levna:~elektřina]; [mili: ?u:smňef]/[mili:~u:smňef]; [virova: ?infekce]/[virova:~infekce]; [modri: ?ubrus]/[modri:~ubrus]; [černe: ?uhli:]/[černe:~uhli:]; [sloňi: ?uxo]/[sloňi:~uxo]; [řeški: ?u:kol]/[řeški:~u:kol]

b) [konec ?obdobi:]/[konec|~obdobi:]; [na:š ?opxot]/[na:š|~opxot]; [zveřejnil ?objef]/[zveřejnil|~objef]; [fočil ?oblohu]/[fočil|~oblohu]; [vijmenova:val ?opce]/[vijmenova:val|~opce]; [přišel ?osmkra:t]/[přišel|~osmkra:t]; [musel ?odeji:t]/[musel|~odeji:t]; [nextel ?obejmoŭt]/[nextel|~obejmoŭt]; [viznačil ?oblast]/[viznačil|~oblast]; [?okraj ?obrazu]/[?okraj|~obrazu]; [sa:m ?odnese]/[sa:m|~odnese]; [svu:j ?otpor]/[svu:j|~otpor]; [ven ?oknem]/[ven|~oknem]; [proskoŭmat ?okoli:]/[proskoŭmat|~okoli:]; [stu:j ?okamžik]/[stu:j|~okamžik]; [tip ?aŭta]/[tip|~

a_uta]; [na:kup ?oblečeňi:]/[na:kup|~oblečeňi:]; [vzestup ?ekonomiki]/[vzestup|~ekonomiki]; [souset ?antoňi:n]/[souset|~antoňi:n]; [ma: ra:t ?u:tesi]/[ma: ra:t|~u:tesi]; [franco_us ?odjel]/[franco_us|~odjel]; [vi:ras ?obličeje]/[vi:ras|~obličeje]; [?otpovjes ?elišce]/[?otpovjes|~elišce]

c) [pot ?oknem]/[pod|~oknem]; [přet ?a_utem]/[před|~a_utem]; [pot ?obrazem]/[pod|~obrazem]; [?ot ?oleje]/[?od|~oleje]; [bes ?omilu:]/[bez|~omilu:]; [přet ?opakova.ňi:m]/[před|~opakova.ňi:m]; [bes ?oxoti]/[bez|~oxoti]; [přet ?odmi:tnuťi:m]/[před|~odmi:tnuťi:m]; [nat ?uxem]/[nad|~uxem]; [bes ?u:smňevu]/[bez|~u:smňevu]; [přet ?u:sti]/[před|~u:sti]; [?ot ?učitele]/[?od|~učitele]; [pot ?ubrušem]/[pod|~ubrušem]; [?ot ?iloni]/[?od|~iloni]; [bes ?a_uta]/[bez|~a_uta]; [přet ?opxodem]/[před|~opxodem]

d) [nej?obli:beňejší:]/[nej|~obli:beňejší:]; [nej?obviklejší:]/[nej|~obviklejší:]; [nej?oddaňejší:]/[nej|~oddaňejší:]; [nej?efektivňejší:]/[nej|~efektivňejší:]; [bes?ohledni:]/[bez|~ohledni:]; [bes?u:čelni:]/[bez|~u:čelni:]; [bes?obratlofci]/[bez|~obratlofci]; [bes?u:honi:]/[bez|~u:honi:]; [nat?okeňi:]/[nad|~okeňi:]; [nat?uži:va.ňi:]/[nad|~uži:va.ňi:]; [přet?u:norovi:]/[před|~u:norovi:]; [?ot?učit]/[?od|~učit]; [přet?určeni:]/[před|~udrčeni:]; [bes?opsažni:]/[bez|~opsažni:];

e) [černo?oki:]/[černo|~oki:]; [modro?oki:]/[modro|~oki:]; [velko?opxot]/[velko|~opxot]; [malo?opxot]/[malo|~opxot]; [polo?a_utomat]/[polo|~a_utomat]; [mikro?organizmus]/[mikro|~organizmus]; [ciklo?opxot]/[ciklo|~opxot]; [?a_uto?opravna]/[?a_uto|~opravna]

f) [ne|~u:spješni:]/[ne?u:spješni:]; [ne|~običejni:]/[ne?običejni:]; [ne|~obvikli:]/[ne?obvikli:]; [po?odhalit]/[po|~odhalit]; [po?okřa:t]/[po|~okřa:t]; [ne|~očeka:vani:]/[ne?očeka:vani:]; [po|~usma:t se]/[po?usma:t se]; [vi|~uži:t]/[vi?uži:t]; [vi|~učit]/[vi?učit]; [vi|~ostřit]/[vi?ostřit]; [vi|~ekspedovat]/[vi?ekspedovat]; [vi|~obrazit]/[vi?obrazit]; [vi|~operovat]/[vi?operovat]; [vi|~orat]/[vi?orat]; [po|~uži:vat]/[po?uži:vat]; [do|~učit]/[do?učit]; [na|~učit]/[na?učit]; [po|~učit]/[po?učit]; [po?opravit]/[po|~opravit]; [na?aranžovat]/[na|~aranžovat];

g) [na|~okňe]/[na?okňe]; [do|~ameriki]/[do?ameriki]; [pro|~elišku]/[pro?elišku]; [do|~uxa]/[do?uxa]; [za?a_utem]/[za|~a_utem]; [pro?opčani]/[pro|~opčani]; [do?ohradi]/[do|~ohradi]; [do?otvoru]/[do|~otvoru]; [za|~opxodem]/[za?opxodem]; [do|~ulice]/[do?ulice]; [na|~obloze]/[na?obloze]; [za|~ibiškem]/[za?ibiškem]; [do|~evropi]/[do?evropi]; [za|~odvahu]/[za?odvahu]; [do|~u:tvaru]/[do?u:tvaru]; [na|~u:seku]/[na?u:seku]; [na|~otpovjet]/[na?otpovjet]; [za|~otpuščeňi:]/[za?otpuščeňi:]; [na|~oxranu]/[na?oxranu]; [do?oka]/[do|~oka]; [na|~osobu]/[na?osobu];

1.2.17.1

?Olomouc

Olomouc je statutární a univerzitní město v České republice, centrum Olomouckého kraje, metropole Hané a historická metropole celé Moravy. Ve městě žije asi 100 tisíc obyvatel, jedná se o šesté největší město České republiky podle počtu obyvatel.

Olomouc byla ve středověku centrem Moravy, do třicetileté války druhé největší město po Praze. Dnes je sídlem arcibiskupství i centrem pravoslavné církve na Moravě. V oblasti soudní moci je významnou institucí Vrchní soud v Olomouci a význam Olomouce jako centra vzdělanosti podtrhuje Univerzita Palackého, nejstarší na Moravě a druhá nejstarší v Česku, Vědecká knihovna nebo Slovanské gymnázium, nejstarší nepřetržitě fungující střední škola na Moravě, kde se vyučovalo česky (od roku 1867).

Olomouc je známá svými historickými památkami, zdejší městská památková rezervace je druhá nejvýznamnější v Česku hned po té pražské. Olomouc byla v minulosti významným obranným centrem, sídlem silné vojenské posádky, v polovině 18. století bylo město přebudované na mocnou pevnost. V následujících letech bylo vybudováno mnoho kasáren, cvičišť, skladišť a dalších objektů, které využívala armáda i po zrušení pevnosti v roce 1884, po dobu československé republiky (kdy vzniklo též významné letiště v Neředíně), i po druhé světové válce. Od roku 1968 byla v Olomouci i velice početná (okupační) posádka Sovětské armády. V současnosti v Olomouci sídlí Velitelství společných sil armády České republiky, velitelství pozemních vojsk, město je tedy stále hlavním centrem obrany státu.

Pro svou atmosféru je Olomouc vyhledávaným střediskem mezinárodních konferencí a festivalů. Více než čtyřicetiletou tradici má Academia film Olomouc (AFO), mezinárodní festival dokumentárních filmů a videoprogramů. Dále pak Flora Olomouc, mezinárodní výstava zaměřená na zahradnictví a pěstování rostlin s každoroční návštěvností okolo 80 000 návštěvníků. Oblíbený je také Podzimní festival duchovní hudby či Mezinárodní varhanní festival. Svě fanoušky si již našly také mladší akce – květnový Beerfest i srpnový Flamenco festival.

1.2.18.1.1

Věž [š], smích [-], návrh [ch], zákaz [s], spíš [-], nádob [p], přístup [-], zajíc [-], příběh [ch], dramaturg [k], vůz [s], tušit [-], paměť [-], krab [p], běh [ch], hmyz [s], pohled [t], lístek [-], obraz [s], Čech [-], otec [-], kus [-], posad' se [ť], katalog [k], volič [-], Paříž [š], chléb [p], provoz [s], konec [-], dub [p], graf [-], hřib [p], důvod [t], batoh [ch], dopis [-], most [-], sníh [ch], krok [-], dialog [k], test [-], lež [š], východ [t], mráz [s], dnes [-], druh [ch], čas [-], pes [-], noc [-], zub [p], břeh [ch], mříž [š], poklad [t], vzkaz [s], koš [-], pláž [š], pohyb [p], strop [-], golf [-], život [-], okruh [ch], teď [ť], dost [-], slib [p], postup [-], zeď [ť], klub [p], koláč [-], lov [f], myš [-], kov [f], odpověď [ť], původ [t], úsměv [f], soutěž [š], prach [-], objev [f], vrah [ch], důkaz [s], nástup [-], člověk [-], ostrov [f], rozvrh [ch], vítěz [s], krádež [š], náraz [s], název [f], duch [-], kurz [s], pláč [-], příliv [f], garáž [š], příd' [ť], králík [-], zpěv [f], loupež [š], chirurg [k], déšť [-], stát [-], muž [š], mrkev [f], politolog [k], tvaroh [ch], plášť [-], Kroměříž [š], chlap [-], rukáv [f], bod [t], nápad [t], hrud' [ť], projev [f], chuť [-], větev [f], odpad [t].

1.2.18.1.2

b, v, d, ď, g, h, z, ž, ř. Tyto hlásky nazýváme *znělé*.

1.2.18.2.1

Vztah (N), květina (-), sdílet (Z), rozsah (N), shrbený (N)/shrbený (Z), způsob (N), vsadit (N), ztížit (N), hladší (N), shora (Z), vstávat (N), odcházet (N), shluknout se (Z), tužka (N), shodit (N)/shodit (Z), bradka (N), vchod (N), zkreslit (N), rozkaz (N), podvod (-), blízko (N), vzchopit se (N), způsob (N), shromážit (N)/shromážit (Z), vzpomínka (N), kdo (Z), vzpěračský (N), léčba (Z), včera (N), neshody (N)/neshody (Z), shořet (N)/shořet (Z), natřený (N), příchod (N), shánět (N)/shánět (Z), složka (N), potřeba (N), shoda (N)/shoda (Z), svátek (-), shrnout (N)/shrnout (Z), shohem (Z), kde (Z), zvolit (-), stovka (N), sbírka (Z), vteřina (N), dívka (N), všude (N), množství (N), modlitba (Z), shledat (N)/shledat (Z), královský (N), takhle (Z), vtip (N), pražský (N), lehce (N), rozšířit (N), vzpomínat (N), roztook (N), občanský (N), vzpamatovat se (N).

1.2.18.2.2

Vztah (←), květina (-), sdílet (←), rozsah (←), shrbený (→)/shrbený (←), způsob (←), vsadit (←), ztížit (←), hladší (←), shora (←), vstávat (←), odcházet (←), shluknout se (←), tužka (←), shodit (→)/shodit (←), bradka (←), vchod (←), zkreslit (←), rozkaz (←), podvod (-), blízko (←), vzchopit se (←), způsob (←), shromážit (→)/shromážit (←), vzpomínka (←), kdo (←), léčba (←), včera (←), neshody (→)/neshody (←), shořet (→)/shořet (←), natřený (→), příchod (→), shánět (→)/shánět (←), složka (←), potřeba (→), shoda (→)/shoda (←), svátek (-), shrnout (→)/shrnout (←), shohem (←), kde (←), zvolit (-), stovka (←), sbírka (←), vteřina (←), dívka (←), všude (←), množství (←), modlitba (←), shledat (→)/shledat (←), královský (←), takhle (←), vtip (←), pražský (←), lehce (←), rozšířit (←), vzpomínat (←), roztook (←), občanský (←), vzpamatovat se (←).

1.2.18.2.3

regresivní (←); sh, př, tř

1.2.18.3.1

	Z	N	K		Z	N	K		Z	N	K
pohyb dolů	Z			od vás	Z			stát daleko	Z		
bez domu	Z			kup mouku			K	před letem	Z		
pod mostem	Z			pod čepicí		N		lov laní	Z		K
bod mrazu	Z		K	kurz dějepisu	Z			bez lásky	Z		
dnes p <u>ř</u> í		N		před cílem		N		od jablek	Z		
projev důvěry	Z			ohřívač vody			K	hřib pravák		N	
hned ráno	Z		K	dav lidí	Z		K	pod hradem	Z		
p <u>ř</u> es řeku	Z			pod tílkem		N		lov kachen		N	
jejich volba			K	dnes jedeme			K	dostat kolo		N	
p <u>ř</u> es vodu	Z			rozkaz velitele	Z		K	vztah kamarádů		N	
roh domu	Z			konec večera			K	od dílny	Z		
moc mluvíš			K	čas začít	Z			nad garáží	Z		
bez peněz		N		typ dodávky	Z			pod fíkem		N	
objev roku	Z		K	provoz vlaků	Z		K	sraz třídy		N	
ploutev ryby	Z		K	nepít vodu			K	pít vodu			K
b <u>ř</u> eh řeky	Z			pod židlí	Z			láhev koňaku		N	
konec letu			K	bez hudby	Z			catalog prádla		N	

dost lidí		K	povyk paviánů	N	před chatou	N	
druh kurzu	N		přes den	Z	od Šárky	N	
kov rezonuje	Z	K	vtip století	N	tvář vojáka	Z	K
mráz polevil	N		lov mušlí	Z	před námi	Z	

1.2.19.1

a) Děťští [-č-], podsaditý [-ts-], odškodnit [-tš-], pod sluncem [-ts-], švédský [-c-], nad sebou [-ts-], městský [-c-], před školou [-tš-], hladší [-č-], dětský [-c-], chudší [-č-], pod schody [-ts-], bohatství [-c-], čistší [-č-], Skotsko [-c-], lidský [-c-], před sebou [-ts-], kratší [-č-], od šatny [-tš-], nadšený [-tš-], radši [-č-], kanadské [-c-], britští [-č-], studentstvo [-c-], podstavec [-ts-], hustší [-č-], hrát si [-ts-], podšívka [-tš-], prostší [-č-], od stolu [-ts-], větší [-č-], podšálek [-tš-].

b) Svědčit [-tč-], dcera [-c-], prudce [-tc-], rozhodčí [-tč-], otci [-tc-], odčinit [-tč-], krátce [-tc-], nad čelem [-tč-], před cílem [-tc-], porotce [-tc-], pod čárou [-tč-], pod cenou [-tc-], matce [-tc-], zatčen [-tč-], před časem [-tč-], svědci [-tc-], od cukru [-tc-], látce [-tc-], průvodčí [-tč-], srdce [-c-], hladce [-tc-], předčasný [-tč-], matčin [-tč-], soudce [-tc-], letci [-tc-].

1.2.19.2

a) Říšský [šs], bez čísla [sč], desce [sc], rozšířit [sš], než zemře [žž], nejzazší [sš], když začal [žž], zženštilý [zž], přes židli [zž], hezčí [sč], lásce [sc], kus života [sz]/[zž], tašce [šc], sčesaný [sč], zšeřelý [sš], knížce [šc], máš číst [šč], rozšlehaný [sš], scéna [sc], náš závod [šz]/[žž], bez šály [sš], máš zájem [šz]/[žž], přes šest [sš], běžci [šc], Libuščin [šč], kus šípku [sš], Anežčin [šč], zcela [sc], Elišce [šc], rozžehlit [zž], též česnek [šč], družstvo [šs], přesčas [sč], rozžvýkat [zž], strážce [sc], váš čas [šc], papoušci [šc], rozcestí [sc], sčítat [sč], množství [šs], otázce [sc], až zítra [žž], češství [šs], rozčílit [sč], ježčí [šč], pařížský [šs], čas žít [sz]/[zž], Lotyšsko [šs].

b) Uliče [čc], hráčský [čs], hrnec čaje [cč], věc sama [cs], lovec zvěře [cz]/[zž], věc žaloby [cz]/[zž], řeč ženy [čž]/[žž], řidičský [čs], moc soli [cs], proč sedí [čs], víc síly [cs], konec zábavy [sz]/[zž], moc široký [cš], proč šeptáš [čš], pryč z domu [čz]/[žž], Lucčin [cč], měsíc školy [cš], náruč žita [čž]/[žž], moc štěstí [cš], vůbec žádný [cz]/[zž], konec června [cč], babičce [čc], meč zářil [cz]/[žž], náruč šípku [čš], proč zatopil [cz]/[žž], napříč školou [čš], tisíc žen [cz]/[žž], klíč žaláře [čž]/[žž], zatačce [čc], moc často [cč].

1.2.19.3

Císařští [řť], francouzští [šť], pražští [šť], malířští [řť], valašští [šť], pařížští [šť], maltézští [šť], mořští [řť], haličští [čť], krkonošští [šť], meziříčští [čť], samotářští [řť], mužští [šť], bělošští [šť], kroměřížští [šť], hasičští [čť], lékařští [řť].

1.2.20.1

Dvojjazyčné (2), vůz zelí (2), nejjednodušší (2)/(1), pár racků (2), dějinný (1), rozsoudit (2)/(1), bezstarostný (2)/(1), poddajný (2), sušší (1), rozsáhlý (2)/(1), poddruh (2), pícce (2), nad dásní (2), lasiččí (2), povinnost (1), vzal lístky (2), nejjemnější (2), kukaččí (2), bezzubý (2)/(1), rozstříknout (2)/(1), měkkýš (1), denní (1), vyšší (1), klícce (2), těžší (1), křeččí (2), poddat (2), vítězství (1), souhrnný (1), rozsvítit (2)/(1), měkký (1), nejjistější (2), tišší (1), rozsah (2)/(1), muž žádal (2), racci (2), nižší (1), kamenný (1), rozzuří (2)/(1), poddaný (2), povinný (1), doměkka (1), užší (1), rozsudek (2)/(1), pod domem (2), plašší (1), rozzářil (2)/(1).

2.1

'Na louce, 'pod střechou, 'nedaleko 'rybníka, 'prošel 'kolem nás, 'je mi ho 'líto, 'nepřál mi to, 'chtěl jsem se mu 'omluvit, 'rád bych ho 'poznal, 'představili nás, 'koláč 'zavoněl, 'přišli jsme 'na návštěvu, za 'nedalekým 'jezerem, pod 'velmi 'starou 'vrbou, 'na památku, 'Petr šel 'nakoupit, 'chodíme tam 'pro radost, 'nenadávejte mi, 'uzdravil se, 'byl to 'dlouhý rok, 'náročná 'práce.

2.2

'Česká 'kuchyně

'Česká 'kuchyně 'není 'příliš 'zdravá a je 'náročná 'na trávení. Je 'výrazně 'ovlivněna 'polohou 'Česka, 'v průsečíku 'západních a 'východních 'vlivů. 'Půldruhého 'století 'ovlivňovala a (')byla 'ovlivňována 'kuchyní 'Slovenska, 'které je 'Česku 'kulturně i 'jazykově 'blízké. 'Mnohem 'déle ale 'trvalo 'vzájemné 'působení 's německou ('zejména pak 'bavorskou) a 'rakouskou 'kuchyní, 'od kterých 'různé 'pokrmý 'přijímala ('vídeňský 'řízek, 'vepřo-'knedlo-'zelo, 'bramboračka, 'štrúdl), ale 'také 'tyto 'kuchyně 'naopak 'inspirovala ('povidla, 'koláče, 'svíčková).

'Obecně 'česká 'jídla 'odpovídají 'středoevropským 'chutím, 'mají ale své 'originality – 'kromě už 'uvedených 'např. 'smažený 'sýr, 'knedlíky, 'utopenci, 'olomoucké 'syrečky, 'vánoční 'kapr, 'hořické 'trubičky, 'škubánky, 'pivní 'sýr 'atd.

'Východní 'vlivy ('slovenské, 'maďarské, 'polské či 'ruské) 'v české 'kuchyni 'zastupují 'např. 'boršč, 'trdelník, 'živánská 'pečeně, 'guláš anebo 'tlačenka. 'Ryby jsou 'v českém 'jídelníčku 'málo 'časté, 'naopak 'mimořádné 've srovnání 's evropskými 'zeměmi je 'použití 'jedlých 'hub a 'mletého 'máku. 'Tvary 'některých 'druhů 'pečiva ('např. 'rohlíků) jsou 'také 'v Evropě ('s výjimkou 'Slovenska) 'neobvyklé, 'i když 'samotné 'těsto 'na rohlíky je 'běžné.

'Z českých 'nápojů 'vyniká 'pivo. 'Jeho 'vaření tu má 'staletou 'tradici a 'patří 'mezi 'nejznámější a 'nejkvalitnější 'na světě. 'První 'známý 'pivovar tu 'existoval už 'v roce '1118 a 'Česká 'republika má 'nejvyšší 'spotřebu 'piva 'na hlavu 'na světě. 'Vysoce 'alkoholická 'slivovice, 'pálená 'hlavně 'na východní (na 'východní) 'Moravě, je 'běžně 'známa i 'v jiných 'státech 'východní a 'jihovýchodní 'Evropy, zato 'bylinné 'likéry '*Fernet Stock* a '*Becherovka* jsou 'českými 'specialitami. 'Vino se 'vyrábí 'především 'na jižní 'Moravě, 'která má 'k pěstování 'révy 'podstatně 'lepší 'podmínky než 'jiné 'části 'republiky ('byly tu i 'vyšlechtěny 'domácí 'odrůdy, 'např. '*Cabernet Moravia*, '*Pálava* nebo '*Muškat moravský*). 'Kofeinová 'limonáda '*Kofola* je 'další 'českou 'specialitou.

3.1

a) Dnes nikam nepůjdeš.	Dnes <u>nikam</u> nepůjdeš.
b) Bez tréninku to <u>rozhodně</u> nedokážeš.	Bez tréninku to rozhodně nedokážeš.
c) Jestli si nejsi jistý, <u>raději</u> mu zavolej.	Jestli si nejsi jistý, raději mu zavolej.
d) Nic podobného jsem nikdy neprožil.	Nic podobného jsem <u>nikdy</u> neprožil.
e) Kdepak, <u>tohle</u> na mě nezkoušej.	Kdepak, tohle na mě nezkoušej.
f) S takovými známkami tě na školu nevezmou.	<u>S takovými</u> známkami tě na školu nevezmou.
g) Bez mapy daleko nedojdete.	<u>Bez mapy</u> daleko nedojdete.
h) Ve svém stavu bys neměl pít.	Ve svém stavu bys <u>neměl</u> pít.
i) On si s tím <u>rozhodně</u> hlavu neláme.	On si s tím rozhodně hlavu neláme.
j) O takových věcech by <u>s tebou</u> nikdy nemluvila.	O takových věcech by s tebou nikdy nemluvila.
k) Nemysli si, že tohle je dobře odvedená práce.	Nemysli si, že <u>tohle</u> je dobře odvedená práce.
l) To vůbec <u>nedává</u> smysl.	To vůbec nedává smysl.
m) Autobusem se tam určitě nedostaneš včas.	Autobusem se tam <u>určitě</u> nedostaneš včas.

3.2

a) Máme dnes dost času.
Máme dnes dost času?
Máme dnes dost času, protože jsme skončili dřív.	Rozhodli se koupit si nové auto.
Rozhodli se koupit si nové auto?
b) Má pravdu, protože už si přečetl odpověď
Má pravdu.
Má pravdu?	i) Půjdeme navštívit babičku?
Půjdeme navštívit babičku.
Půjdeme navštívit babičku, protože jsme u ní dlouho nebyli.
c) Jdete pozdě?
Jdete pozdě, protože vlak už odjel.
Jdete pozdě.	j) Můžeš na mě počkat, než mi skončí přednáška.
Můžeš na mě počkat?
Můžeš na mě počkat.
d) Mám jedničku?
Mám jedničku.
Mám jedničku, protože jsem se učila.	k) Máme psát perem.
Máme psát perem?
Máme psát perem, aby to bylo lépe čitelné.
e) Od domu je vidět až na pole.
Od domu je vidět až na pole, kde pracují rodiče.
Od domu je vidět až na pole?	l) Táta včera ráno odjel?
Táta včera ráno odjel, aby se účastnil firemního školení.
Táta včera ráno odjel.
f) Po břehu se v noci chodit nedá?
Po břehu se v noci chodit nedá, protože můžeš snadno uklouznout.
Po břehu se v noci chodit nedá.	m) Včera večer jste mi telefonoval.
Včera večer jste mi telefonoval?
Včera večer jste mi telefonoval, ale bohužel už jste mě nezastihl.
g) Četl moje dopisy?
Četl moje dopisy.
Četl moje dopisy, které jsem ti psal	n) Můžeme si zatopit.
Můžeme si zatopit, když nasekáme trochu dřeva.
Můžeme si zatopit?
h) Rozhodli se koupit si nové auto, protože to staré už dojezdilo.	

3.3

- a) Máš hlad? ↗
- b) Chceš se mnou jet nakoupit? ↗
- c) Nevíš, kde jsem nechal brýle? ↗
- d) Jaké má dnes být počasí? ↗
- e) Kolikrát se mě na to ještě zeptáš? ↗
- f) Uvařila máma nějakou večeři? ↗
- g) V kolik hodin se vrátíš? ↗
- h) Půjčíš mi svůj deštník? ↗
- i) Kam chcete jet letos na letní dovolenou? ↗
- j) Nevíš, kdy bude zápis do školy? ↗
- k) Kdo ti volal tak pozdě? ↗
- l) Nepotřebuješ s tím pomoci? ↗
- m) Který z těchto notebooků ne lepší? ↗
- n) Koupíš mi na zítra jízdenku na vlak? ↗
- o) Co dnes dávají v kině? ↗
- p) Byla sis vyzvednout kabát v čistírně? ↗
- r) Jaký dojem jsi měl z toho pohovoru? ↗
- s) Zavezl bys mě na nádraží? ↗

3.4

Na otázky se stoupavou intonací odpovídáme ANO – NE. Jsou to tzv. *otázky zjišťovací*, uvozeny bývají slovesem, např. *máš, chceš, byli, půjdeme, viděl jsi, koupila...* Na otázky s intonací stoupavě klesavou odpovídáme celou větou. Tyto otázky někdy bývají uvozeny výrazy *jaký, který, čí, kolik, kde, kam, kdy, jak...* Takovým otázkám říkáme *otázky doplňovací*.